

EESTI ADVOKATUURI EETIKAKOODEKS
Kommenteeritud väljaanne

EESTI ADVOKATUURI EETIKAKOODEKS

Kommenteeritud väljaanne

Martin Tamme

Anneli Soo

Tallinn 2018

Kirjastus Juura
www.juura.com

Küljendus: Eve Strom
Kaanekujundus: Jaana Kool
Trükk: Tallinna Raamatutrükikoda

ISBN 978-9985-75-507-5 (köites)

Sisukord

EESSÕNA	7
AUTORITEST	9
KASUTATUD LÜHENDID	11
SISSEJUHATUS.....	13
I peatükk. ÜLDSÄTTED.....	19
§ 1. Eetikakoodeksi reguleerimisala.....	28
§ 2. Kutse-eesitika nõuete järgimine.....	39
§ 3. Kutse-eesitika nõuete tõlgendamine.....	58
II peatükk. ÜLDPÕHIMÕTTED.....	62
§ 4. Advokaadi sõltumatus	63
§ 5. Konfidentsiaalsus	74
§ 6. Äriiline teavitamine.....	93
§ 7. Kõlvatu võistlus	99
§ 8. Kliendi huvide kaitse	106
§ 9. Au ja väärikus.....	117
III Peatükk. SUHTED ADVOKAADIBÜROOS	124
§ 10. Järelevalve kutse-eesitika nõuete täitmise üle	125
§ 11. Konfidentsiaalsus advokaadibüroos.....	129
IV peatükk. SUHTED KLIENDIGA.....	131
§ 12. Ülesande vastuvõtmine.....	133
§ 13. Huvide konflikt.....	143
§ 14. Õigusteenuse osutamine	149
§ 15. Õigusteenuse lepingu täitmine	160
§ 16. Kliendi asja materjalid	162
§ 17. Tasu õigusteenuse osutamise eest.....	165
§ 18. Õigusteenuse osutamisest loobumine	169
§ 19. Suhted kliendiga kriminaalmenetluses.....	178

V peatükk. SUHTED KOHTUGA	194
§ 20. Suhtlemine kohtuga	194
§ 21. Kliendi huvide kaitse kohtumenetluses	202
§ 22. Suhtlemine menetlusosaliste ja tunnistajatega	205
§ 23. Suhtlemine muude ametiasutustega ja isikutega	208
VI peatükk. SUHTED KOLLEEGIDEGA	212
§ 24. Suhtlemine kolleegidega	212
VII peatükk. SUHTED AVALIKKUSEGA	216
§ 25. Suhtlemine avalikkuse ja meediaga	216
KASUTATUD KIRJANDUS	219
MUU MATERJAL	221
Eesti Advokatuuri õigusaktid	222
Euroopa Liidu õigusaktid	223
Teiste riikide juhendid ja rahvusvahelised soovitused	224

Eessõna

Advokaadikutse igapäevaseks osaks on kutse-eetiliste kaalutusotsuste tegemine. Põhjus on advokaadi ameti juurde kuuluv olemuslik paradoks – advokaat peab tegutsema oma kliendi huvides, kuid tegema seda viisil ja raamides, mis teenib ka ühiskonna huve. Advokaat peab julgema ja oskama tegutseda hallil alal. Kliendi huvide kaitse printsiip kohustab advokaati minema lubatu ja lubamatu piirile ning vajadusel testima, kas ta suudab seda piiri ka nihutada. Piiripealsed otsustused tuleb seejuures sageli teha konfliktisituatsioonides ning vajadusel ka seistes üksi silmitsi koljatliku vastaspoole – riigiga. Eraldi mõõtme advokaadikutsele annab ka asjaolu, et advokaadi elatis sõltub klientidest, tegutseda tuleb konkurentsi keskkonnas ja seejuures unustamata oma ühiskondlikku rolli. Olemuslikult keerukaid väljakutseid ja vastasseise sisaldav advokaadikutse eeldab kutse-eetika põhimõtete põhjalikku tundmist ning oskust eriolukordades neid suhestada.

Eesti Advokatuuri eetikakoodeksi kommenteeritud väljaanne on mõeldud praktiliseks juhiseks advokaatidele ja õppematerjaliks advokaadiks pürgijatele. Samuti on eetikakoodeksi kommenteeritud väljaanne käitumisjuhiseks advokaadibüroo töötajatele, sealhulgas juristidele, tugipersonalile ja praktikantidele, kelle suhtes eetikakoodeks otseselt ei kehti, kuid kes advokaate õigusteenuse osutamisel abistades peaksid siiski advokaadi kutse-eetika nõudeid silmas pidama.

Samuti selgitab kommenteeritud väljaanne üldsusele ja advokaadibüroode teenuste kasutajatele, millist käitumist on advokaatidelt alust oodata ja nõuda. Eetikakoodeksi kommenteeritud väljaanne võimaldab asjast huvitatutel saada informatsiooni advokaadi kutse-eetika kohta ühest peamisest allikast. Sellel kaalutusel on I peatüki kommentaarides 1–5 toodud kokkuvõtlikult advokaadi kutse-eetika põhituum ja selle mõistmist abistav üldisem kontekst. Hilisemalt konkreetsete paragrahvide kommentaarides on antud üksikasjalikum käsitus ning toodud rohkem praktilisi näiteid.

Eetikakoodeksi kommenteeritud väljaande koostamisel on kasutatud Eesti õigusakte (advokatuuriseadus, kriminaalmenetluse seadustik, tsiviilkohtumenetluse seadustik, halduskohtumenetluse seadustik, rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus, võlaõigusseadus, riigi õigusabi seadus jne), rahvusvahelisi

dokumente (eelkõige CCBE eetikakoodeks, mille artikli 1.3.2 kohaselt tõlgendatakse ja rakendatakse riigisiseseid kutse-eetika ja kutsepraktika eeskirju võimaluse korral kooskõlas CCBE eetikakoodeksis toodud eeskirjadega; CCBE harta, mis CCBE hinnangul kajastab kümmet kõigile Euroopa advokaatidele omast põhimõtet; IBA põhiprintsiibid, mis IBA hinnangul hõlmavad kümmet maailma advokaatidele omast põhimõtet), advokaaditegevust puudutavat Eesti, EIK ja Euroopa Kohtu praktikat, advokatuuri aukohtu praktikat ning advokatuuri juhatuse juhiseid ja seisukohti¹. Võrdlevalt on kommenteeritud väljaandes käsitletud teiste riikide – näiteks USA – advokatuuride eetikakoodekseid ja nende kommentaare. Samuti on kasutatud asjakohast Eesti ja rahvusvahelist teaduskirjandust.

Kommenteeritud väljaandes on esitatud tõlgendus kõigi Eesti Advokatuuri eetikakoodeksi sätete osas, v.a § 26 (koodeksi jõustumine). Viited õigusaktidele ja tõlgendustele on antud seisuga 30.04.2018. Kuna tegemist on kommentaari esmakordse koostamisega, võib teksti olla jäänud ebatäpsusi või vastuolusid. Autorid paluvad märkused ja ettepanekud saata autoritele. Käesolevat eetikakoodeksi kommenteeritud väljaannet on plaanis tulevikus aeg-ajalt täiendada ja ajakohastada.

¹ Advokatuuri juhatus suunab eneseregulatsiooni korras advokatuuri liikmeid juhatuse kehtestatud kordade, soovituslike juhendite ja juhatuse protokollides väljendatud seisukohtade ja tõlgendustega.

Autoritest

Eetikakoodeksi kommenteeritud väljaande koostamiseks moodustas Eesti Advokaatuur tööühma koosseisus Ain Alvin, Liina Linsi, Uno Lõhmus, Elmer Muna, Martin Tamme, Hannes Vallikivi.

Ain Alvin (*magister iuris* 2010) on olnud kauaaegne Tartu Ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, lugedes õppeainet "Juristi kutse-eesitika", mis käsitleb peamiste õiguselutsete (kohtuniku, advokaadi, prokuröri, notari) rollikäitumist ja kutsestandardit. Ain Alvin omandas magistrakraadi kaitstes töö teemal "Advokaadi kutse-eesitika õigusteoreetilised alused". Ta on olnud Eesti Advokatuuri aseesimees (2004–2010), eetika- ja metoodikakomisjoni liige (2003–2004), teadus-metoodikakomisjoni liige (2001–2003) ja teadus-metoodikanõukogu liige (1998–2001). Ta on advokaadibüroo Glikman Alvin vandeadvokaat ja partner. Ain Alvin on Eesti Advokatuuri liige alates 1996.

Liina Linsi on Eesti Advokatuuri aukohtu liige alates 1994. Ta on advokaadibüroo Cobalt vandeadvokaat ja partner. Liina Linsi on Eesti Advokatuuri liige alates 1985.

Uno Lõhmus (*PhD.* 1986) on olnud Euroopa Kohtu kohtunik (2004–2013), Rahvusvahelise Alalise Vahekohtu kohtunik (2004–2009), Riigikohtu esimees (1998–2004), Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtunik (1994–1998), Tartu Ülikooli dotsent (1986–2000), vandeadvokaat (1977–1998).

Elmer Muna on Eesti Advokatuuri eetika- ja metoodikakomisjoni liige alates 2014 ning on olnud mitmete kutse-eesitikakoolituste läbiviija advokatuuri liikmetele. Ta on advokaadibüroo Derling vandeadvokaat ja partner. Elmer Muna on Eesti Advokatuuri liige alates 2007.

Anneli Soo (*PhD.* 2012) on karistusõiguse dotsent Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas. Ta õpetab magistrikursust "Süüdistus ja kaitse kriminaalmenetluses" ning varasemalt õpetas aastaid bakalaureusekursust "Karistusõigus". Ta omandas doktorikraadi kaitstes töö teemal "Abinõud ebaefektiivse kaitse vastu. Kohtulik järelevalve kaitsja tegevuse üle Eesti kriminaalmenetluses". 2012. aastal viibis ta Fulbright Schumani stipendiumi raames USA-s Fullertonis California riiklikus ülikoolis, 2016.–2017. aastal

Marie Skłodowska-Curie stipendiumi raames Hollandis Maastrichti ülikoolis ja 2018.–2019. aastal Humboldti stipendiumi raames Saksamaal Kölni ülikoolis. Aastatel 2007–2011 töötas ta Riigikohtu kriminaalkolleegiumi nõunikuna. Ta on Fair Trials' Legal Experts Advisory Panel'i ja European Criminal Law Network'i liige.

Martin Tamme (*magister iuris* 2005) on Eesti Advokatuuri eetika- ja metoodikakomisjoni esimees alates 2012 ning on olnud komisjoni liige alates 2009. Ta on olnud mitmete kutse-eetikakoolituste läbiviija advokatuuri liikmetele ning advokaadi kutse-eetikat tutvustavate ettekannete ja seminaride läbiviija väljaspool advokatuuri. Martin Tamme oli üheks eestvedajaks Harju Maakohtu tööpiirkonna kohtumenetluse parima praktika suuniste väljatöötamisel. Martin Tamme on advokaadibüroo TGS Baltic vandeadvokaat ja partner. Ta on Eesti Advokatuuri liige alates 2003.

Hannes Vallikivi (*magister iuris* 2001) on Eesti Advokatuuri esimees alates 2016 ning on olnud advokatuuri juhatuse liige alates 2010. Ta on advokaadibüroo Derling vandeadvokaat ja partner. Hannes Vallikivi on Eesti Advokatuuri liige alates 1996.

Komisjoni tööd juhtis eetika- ja metoodikakomisjoni esimees Martin Tamme. Kommentaaride teksti põhiautorid on Anneli Soo ja Martin Tamme. Eetikakoodeksis on ulatuslikult kasutatud tööühma kuulunud Ain Alvini magistritööd.² Kommentaaride koostamisse andsid oma panuse ka Aive Pevkur, Katrin Kose, Jane Rõuk, Leen Eenpalu ja Liis Võsa. Kommentaaride käsikiri saadeti pärast selle läbiarutamist eetikakoodeksi kommentaari töögrupis retsenseerimiseks advokatuuri juhatuse, aukohtu, kutsesobivuskomisjoni ning eetika- ja metoodikakomisjoni liikmetele parandus- ja täiendustepanekute tegemiseks, selleks et kommenteeritud väljaanne väljendaks üldist arusaama advokaadi kutse-eetikale esitatavatest nõuetest.

² Kuna A. Alvini magistritööd on kasutatud olulises mahus ja ta osales ka kommentaaride koostamises, siis ei ole tema magistritöö refereerimise ja siteerimise osas eraldi viiteid tehtud.

Kasutatud lühendid

ABA MR	– ABA Model Rules of Professional Conduct (Ameerika Advokatuuri kutsealase käitumise mudelreeglid)
AdvS	– advokatuuriseadus
Bangalore põhimõtted	– The Bangalore Principles of Judicial Conduct (kohtunike käitumise Bangalore põhimõtted)
CCBE	– Council of Bars and Law Societies of Europe (Euroopa Liidu Advokatuuride ja Õigusliitude Nõukogu)
CCBE eetikakoodeks	– The Code of Conduct for Lawyers in the European Union of the Council of Bars and Law Societies of Europe (Euroopa Liidu Advokatuuride ja Õigusliitude Nõukogu eetikakoodeks)
CCBE harta	– Charter of Core Principles of the European Legal Profession (Euroopa Advokaadikutse põhiprintsiipide harta)
EIK	– Euroopa Inimõiguste Kohus
EIÕK	– Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon
HKMS	– halduskohtumenetluse seadustik
HMS	– haldusmenetluse seadus
IBA	– International Bar Association (Rahvusvaheline Advokaatide Assotsiatsioon)
IBA põhiprintsiibid	– IBA International Principles on Conduct for the Legal Profession (Rahvusvahelise Advokaatide Assotsiatsiooni rahvusvahelised advokaadikutse põhiprintsiibid)
JAS	– julgeolekuasutuste seadus

Kasutatud lühendid

KarS	– karistusseadustik
KarRS	– karistusregistri seadus
KonkS	– konkurentsiseadus
KrMS	– kriminaalmenetluse seadustik
PS	– Eesti Vabariigi põhiseadus
RahaPTS	– rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus
RekS	– reklaamiseadus
RSVS	– riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus
RÕS	– riigi õigusabi seadus
TKS	– tarbijakaitseseadus
TsMS	– tsiviilkohtumenetluse seadustik
VangS	– vangistusseadus
VÕS	– võlaõigusseadus

Sissejuhatus

1. Eesti Advokatuuri eetikakoodeksi vastuvõtmine

Eesti Advokatuuri eetikakoodeks võeti vastu 08.04.1999 advokatuuri üldkogu otsusega ning jõustati 01.06.1999. Eetikakoodeksi vastuvõtmise eesmärk oli sätestada advokaatide põhilised eetikanõuded kirjalikus õigusaktis. Selleks vajaliku pädevuse annab advokatuurile seadus (AdvS § 9 p 5). Eetikakoodeksi kehtestamine kutseorganisatsiooni enda poolt on ka rahvusvaheliselt tunnustatud praktika.

Arvestades rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtet, mille kohaselt kutse-eetika nõuded peaksid olema koostatud lähtuvalt nõuete adressaatide nõusolekust (vt ka CCBE EK art 1.2.1), kasutati ka Eesti Advokatuuri eetikakoodeksi väljatöötamisel konsensuslikku lähenemist³.

Eetikakoodeksi väljatöötamisel lähtuti eelkõige CCBE eetikakoodeksist (Eesti Advokatuur sai CCBE täisliikmeks 01.05.2004). Lisaks arvestati ka IBA eetikanorme (Eesti Advokatuur on IBA täieõiguslik liige alates 1992. aastast). Rahvuslikest eetikakoodeksitest oli kõige olulisemaks eeskujuks Šoti Advokatuuri eetikakoodeks, kuivõrd see oli Eesti Advokatuuri eetikakoodeksi väljatöötamise ajal üks uuemaid eetikakoodekseid ning kajastas kõige tänapäevasemaid rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtteid. Eeskujuks olnud materjalides toodud põhimõtteid kohandati Eesti oludele, muu hulgas arvestati koodeksi väljatöötamisel Eesti advokaadikutse jaoks väljakujunenud heade tavadega ning advokatuuri juhatuse ja aukohtu distsiplinaarpraktikaga. Ajaloolistest materjalidest arvestati ka Eesti Advokatuuri Vannutatud Advokaatide Nõukogu teise maailmasõja eelse distsiplinaarpraktikaga. Nii põhinevad eetikakoodeksis sätestatud nõuded euroopalikel väärtustel, kuid arvestavad Eesti advokaadikutse eripärade ning traditsioonidega⁴.

³ Moodustati eetikakoodeksi projekti väljatöötamise töögrupp, kuhu kuulusid Ain Alvin, Liina Linsi, Rein Kiviloo, Aivar Pilv ja Aare Tark. Valminud projekt saadeti kõigile advokaadibüroodele kommentaaride ja ettepanekute esitamiseks, mille alusel omakorda muudeti ja täiendati eetikakoodeksi projekti. Koodeksi sisulisel ja tehnilisel toimetamisel mängis olulist rolli Aleksander Glikman.

⁴ Sarnane põhimõte on sätestatud CCBE EK artiklis 1.2.2, mis rõhutab, et konkreetse advokatuuri eetikakoodeksi nõudeid ei tohiks mitte mingil juhul riiklikust kontekstist

Ülesehituselt järgib Eesti Advokatuuri eetikakoodeks tava jaotada kutse-eetika nõuded peatükkidesse lähtuvalt sellest, millist valdkonda need reguleerivad. Esimene ja teine peatükk hõlmavad vastavalt üldsätteid (§-d 1–3) ja üldpõhimõtteid (§-d 4–9). Järgnevad peatükid on jaotatud vastavalt sellele, milliseid suhteid nendes kajastuvad eetikanõuded puudutavad: suhted advokaadibüroos (3. ptk §-d 10–11), suhted kliendiga (4. ptk §-d 12–19), suhted kohtuga (5. ptk §-d 20–23), suhted kolleegidega (6. ptk § 24) ning suhted avalikkusega (7. ptk § 25). Viimases, 8. peatükis on rakendussäte § 26 eetikakoodeksi ajalise jõustumise kohta (01.07.1999).

Eetikakoodeksit on advokatuuri üldkogu otsusega muudetud neljal korral: 05.05.2005 (otsus nr 4), 13.03.2007 (otsus nr 4), 21.02.2008 (otsus nr 4) ja 01.03.2013 (otsus nr 3). Muudatuste eesmärk oli eetikakoodeksit ajakohastada ning viia see enam vastavusse CCBE eetikakoodeksiga⁵.

2. Advokaadieetika kujunemislugu Eestis

Esimesi kindlaid teateid kodanikke nõustavast advokaadikutsest ja sellele kehtestatud eetikanormidest leiame Eestis juba 13. sajandist. Ristisõdijate tehtud vallutuse käigus saabusid siia ka õigusnormid peamiselt Saksamaalt, ja need tundsid n-ö eestkõneleja mõistet (*Vorsprecher*, ka *Vormund*). Neilt isikutelt ei nõutud juriidilist haridust, küll aga ausust ja laitmatuid elukombeid. Samad nõuded olid kehtestatud ka kohtunikele, kuigi viimased ei olnud tollel ajal eraldiseisva sõltumatu kohtunikutse kandjad, vaid pigem administratiivjõudu esindavad isikud (foogt, ordupealik või tema volitatud isik). Ka süüdistajalt või süüdistuse ettekandjalt eeldati ausust, kuid kaebuse võis siiski esitada nii avalikes kui erahuvides, ja selgelt väljakujunenud prokuröri funktsiooni veel ei tuntud. Küll aga võis valekaebus või valesüüdistus endaga kaasa tuua omakorda karistuse süüdistajale.⁶

Teadagi oli keskaegne õigus suuresti kõigi vabade inimeste kollektiivne loomine, mistõttu kirjutatud seadust oli alles vähe ja kirjutamata seadus sageli lokaalne. Selles

välja rebida. Samas võib asuda seisukohale, et kuigi traditsioonid erinevad riigiti, siis advokaadikutse (euroopalikud) väärtused on siiski piiriülese iseloomuga ning nendega tuleb eeskirjade väljatöötamisel arvestada (sama põhimõtet on rõhutatud ka CCBE EK art-s 1.2.2).

⁵ Viimase põhimõtte sätestab CCBE EK artikkel 1.3.2, nähes ette, et CCBE kaudu advokaadikutset esindavad organisatsioonid arvestavad CCBE eetikakoodeksi sätetega riigisiseste kutse-eetika ja kutsepraktika eeskirjade igakordsel läbivaatamisel nende jätkuva ühtlustamise eesmärgil.

⁶ L. Vahre, lk 11.

valguses võib viidata näitena keskaegse Tallinna linnaõiguse neile sätetele, mille järgi isik, keda keegi oli palunud kohtu kaudu enda eestkõnelejaks hakata, ei võinud sellest palvest keelduda. Arusaadavalt ei varitsenud selline oht mitte igaüht, vaid eeskätt nõukamaid, sõnaosavamaid ja endale juba kohtus nime teinud isikuid, kuid tsunftilaadsest suletud advokaadiseisusest oli asi veel kaugel. Muide, nii Tallinna kui Riia linnaõigus nägi eestkõnelejale ette teatava kindlaksmääratud vaevatasu, mida viimane kliendi arvel ei olnud õigustatud suurendama.⁷

Advokatuuri eetiliste standardite kujunemise eelkäija oli 1578. aastal Riia raadi välja antud määrustik vannutatud prokuraatorite kohale. Seda võib lugeda esimeseks advokatuuriseaduseks, sest tol ajal prokuraatorite ja advokaatide ametit sisulises mõttes ei eristatud (prokuraatori amet kestis sisuliselt kuni 19. sajandini; prokuraatori ja advokaadi kutset tehti mõnel ajajärgul vahet, mõnel mitte). Prokuraatorilt nõuti nii isikliikku ausust, korralikkust kui ka õigusosalast haridust ja kogemusi. Määrus seadis sisse vande andmise, mille käigus prokuraator töötas ajada enda kätte usaldatud asju ausalt ja hoolega, kliendi saladusi mitte reeta ning suhtuda kohtusse aukartusega. Lisaks lubas prokuraator mitte võtta asjaajamiseks asju, mille seadusvastasuses ta oli veendunud. Määruses oli sätestatud veel nõue klienti liiga suure honorariga mitte koormata ja ajada kõigi asju, ka vaeste ja lesknaiste. Rootsi valitsuse ajal 17. sajandil jäid sisulised nõuded prokuraatoritele samaks. 1687. aastal loodi advokatuurimäärustik, mis esitas selgemal kujul sätted Lüübecki linnaõiguse paragrahvidest ja milles nõuti advokaadilt ausust, lugupidamist kohtu vastu, kliendi huvide kaitsmist, isegi kui tegemist on vaesega, alustatud asja lõpuleviimist ning keelati kohtuasja tahtlik venitamine ja vaidlevate poolte üksteise ässitamine.⁸

1889. aasta reformiga kehtestati Balti kubermangudes kohtuasutuste seadus ning suurem osa advokaate vabanes kohtu alluvusest ja sai õiguse organiseeruda korporatsioonideks. Seni kehtinud advokaadihonorari piirmäärad kaotati ära, kuid säilitati kohustus aidata ka vaeseid. Nõuded advokaatide kutseoskustele ja -etikale jäid peamiselt samaks. Minevikku jäid siiski näiteks nõuded, mis keelasid ajada "kurja asja" ja protsessi venitamist, ja advokaadi rõhutamine kohtu abilisena. Keelatuks jäi kliendi õiguste ära ostmine ja muul kombel omastamine. 1840. aastast kehtima hakanud nõue, mille kohaselt advokaadil peab olema mõne Venemaa ülikooli õigusteaduskonna magistri või doktori kraad, asendati nõudega, et advokaadil peab olema juriidiline kõrgharidus.⁹

⁷ Samas.

⁸ Samas, lk 12–14.

⁹ Samas, lk 16–17.

Täna toimiva Eesti Advokatuuri ajalugu algas 14.06.1919, mil toimus Eesti Vabariigi Vannutatud Advokaatide Nõukogu asutamiskoosolek.¹⁰ Selle institutsiooni funktsioon oli muude ülesannete kõrval jälgida, kas vannutatud advokaadid¹¹ ja nende abid järgisid advokatuuri sisekorra reegleid, häid tavasid, kõlblusreegleid ning nõukogu täiendavaid korraldusi. Vannutatud Advokaatide Nõukogu kasutada olid mitmed kergemad mõjutusvahendid, sealjuures pädevus selgitada advokaadile tema käitumise sobivuspiiridest väljumist, teda hoiatada ja seejärel juba noomida. 1938. aastal lisandus karistusena ka rahatrahv. Ranguselt järgmine karistus oli kohustuste täitmise peatamine kuni üheks aastaks. Lõpuks oli nõukogul võim advokaat või tema abi seisusest välja heita, mida kohaldati kas eriti ränga rikkumise korral või advokaadi kolmandal ajutisel diskvalifitseerimisel. Vannutatud Advokaatide Nõukogu poolt karistatud advokaadil oli õigus asi kaevata edasi tollasele Kohtupalatiale, kellel oli teise astme kohtu funktsioon. Edasikaebamisõigus oli ka Kohtupalati prokuröriil, kui viimane leidis, et Vannutatud Advokaatide Nõukogu määratud karistus on olnud liiga leebe. Vannutatud Advokaatide Nõukogu lahendas distsiplinaarasju keskmiselt üks kuni kaks asja koosoleku kohta, koos käidi kord nädalas. Kõige tüüpilisem rikkumine oli olukord, kus advokaat sai kliendilt õiguse kelleltki sisse nõuda mingi võlasumma, oli selles edukas, kuid raha oma kliendile edasi ei antud. Sageli kaevati ka selle üle, et honorari kätte saanud advokaat ei täida oma ülesandeid ega reageeri kirjadele. Vannutatud Advokaatide Nõukogul esines pädevus advokatuuri liiget ka laiemas plaanis jälgida. Näiteks 1927. aastal karistati advokaati selle eest, et ta võttis koos kaitsealuse ja selle kaaslastega ühes laua taga viina. Üldiselt ilmnesevad Vannutatud Advokaatide Nõukogu ette toodud asjades sageli ajastule omased probleemid. Näiteks 1930ndatel majanduskriisi alguses olid domineerivad rahalised vaidlused, 1930ndate keskpaigas võib nõukogu tegevuses tunnetada aga vaikiva ajastu vaimu.¹² Samas oli advokatuuri juhtkonnale siiski omane teatud isepäisus, sest näiteks veel 1934. aastal leiab advokatuuri astunute nimede seast veel mitu valitsusele ebamugavat isikut.¹³ Teise maailmasõja eelsesesse aega jääb Vannutatud Advokaatide Nõukogu laialisaatmine ning asendamine Advokatuuri Nõukoguga 06.04.1938 ning advokaatide arvukas lahkumine Eestist.¹⁴

¹⁰ Samas, lk 25.

¹¹ 6. aprillil 1938 nimetati vannutatud advokaadid ümber vandeadvokaatideks. H. Vallikivi, lk 245.

¹² Samas, lk 57–64.

¹³ H. Vallikivi, lk 252.

¹⁴ L. Vahre, lk 67–68.

Nõukogude Liidu okupatsiooniga loodi uus advokatuur, Advokaatide Kolleegium, mis alustas tööd ajaloolistel põhjustel küll siiski alles 1944. aastal. Adokaatide Kolleegium hakkas otseselt alluma kohtu rahvakomissariaadile, saades omavalitsuslikest õigustest vaid distsiplinaarkaristuste määramise õiguse. Muu hulgas oli kohtu rahvakomissariaadi pädevuses ka advokaatide üldarvu üle otsustamine. Vandeadvokaadi nimetus asendati advokaadi omaga, neile lisandusid stažöörid. Nüüdsest võisid advokaadiks saada ka juriidilise kõrghariduseta pikaajase kohtutegelasestaažiga isikud.¹⁵ Aktiivne puhastusperiood advokatuuris algas 1949. aasta sügisel ja kestis kuni 1952. aasta suveni, mida ilmesitasid nii arvukad väljaheitmised advokatuurist poliitilistel põhjustel kohtuministri käskkirja alusel kui ka nn vabatahtlikud lahkumised isikute poolt, kes teadsid enda väljaheitmise vältimatu olevat. Repressioonide vaibumise põhjusena on L. Vahre toonud mitte stalinistliku korra leebumise, vaid asjaolu, et rohkem kedagi enam väga välja visata lihtsalt ei olnud.¹⁶ 1990. aasta jaanuaris rehabiliteeris Advokaatide Kolleegiumi presiidium ametialaselt 71 advokaati, tunnistades nende väljaviskamise põhjendamatuks.¹⁷

1957. aastal kehtestati uus advokatuuri määrustik, millega juriidilise kõrghariduseta isikuid edaspidi enam vastu võtta ei lubatud.¹⁸ Uue määrustikuga vähenes ENSV Kohtuministeeriumi võim advokatuuri üle, kuigi ministri püüust olukorda dikteerida tingitud vastuseis säilis. Advokaatide üldarvu määramine jäi ministeeriumi pädevusse, kuid seda advokatuuri esildise alusel. Eesti NSV Kohtuministeerium oli apellatsiooninstantants advokatuuri juhtorgani poolt langetatud distsiplinaarotsustele, kuid endal tal enam õigust kedagi advokatuurist välja heita ei olnud. Advokaatide Kolleegiumist sai lühikeks ajaks Advokatuur ning selle presiidiumist Advokatuuri Nõukogu.¹⁹ Tõelisi sulamise märke näitas neli aastat hiljem, 1961. aastal kehtestatud määrustik, kus tõsi küll, pöörduiti Advokaatide Kolleegiumi nime juurde tagasi, kuid millega kaotati alluvus Kohtuministeeriumile ning anti nn üldjuhtimine üle ENSV Ministrite Nõukogule. Jooksev järelevalve Advokaatide Kolleegiumi presiidiumi otsuste üle kaotati üldse. Advokaatide üldarvu kinnitamine läks Ministrite Nõukogi pädevusse, kuid kinnitamiseks saadetava otsuse tegi siiski advokatuur.²⁰

¹⁵ Samas, lk 69–70.

¹⁶ Samas, lk 105.

¹⁷ Samas, lk 107.

¹⁸ Samas, lk 119.

¹⁹ Samas, lk 124–125.

²⁰ Samas, lk 128–129.

1966. aastal kehtestati järgmine määrustik, mille alusel allutati advokatuur ENSV Justiitsministeeriumile.²¹ Advokatuuri survestati atesteerimiskomisjoni looma, selle tulemusena moodustati advokatuuri tugeva vastuseisu tõttu siiski kvalifikatsioonikomisjon. Viimane ei hakanud tööle repressiivorganina, vaid võttis üle advokaatide kutsesobivuskontrolli ja paljude distsiplinaarasjade sisulise arutamise, meenutades mõningal määral tänapäevast aukohut. L. Vahtre nendib, et pikapeale leppisid ka võimud sellise lahendusega ning hakkasid kvalifikatsioonikomisjoni isegi teistele eeskujuks tooma.²² Järgmine, 1980. aastal koostatud põhimäärustik oli sisuliselt otsetõlge NSV Liidu Justiitsministeeriumi koostatud liiduvabariigi näidispõhikirjast ja ilmestas kõnekalt tekkinud üldist ühiskondlikku seisakut.²³ Edasistes murrangulistest arengutes mängis advokatuur aktiivset ühiskondlikku rolli ning 1991. aastal taastati 1941. aastal likvideeritud Eesti Advokatuur. Advokatuuri seadus võeti vastu sama aasta 10. detsembril.²⁴

Eesti Vabariigi taasiseseisvumine tõi endaga kaasa advokaatide ja klientide vahelise suhete uuenemise, mistõttu uuesti tuli läbi mõelda kutse-eesitika. Uudsus polnud seejuures muu kui meeldetuletatud vana – tagasi tulid poole sajandi tagused mõisted nagu ametiau, vastutus inimese eest jne, mis annab omakorda tunnistust sellest, et Eesti Advokatuur oli suutnud säilitada vaimse järjepidevuse oma iseseisvusaegsete eelkäijatega.²⁵

²¹ Samas, lk 141 ja 149.

²² Samas, lk 151–152.

²³ Samas, lk 168.

²⁴ Samas, lk 193.

²⁵ Samas, lk 188.

I peatükk. ÜLDSÄTTED

1. Eetika mõiste. Eetika on filosoofia valdkond, mis uurib küsimusi heast ja halvast, õigest ja väärast. Analüüsid eetilisi küsimusi praktilistes valdkondades, nimetatakse seda praktiliseks või rakenduseetikaks (ingl *applied ethics*). Analüüsid õiget ja väärast kutsetegevuses, nimetatakse seda kutse-eetikaks. Advokaadi eetika on üks kutse-eetika valdkond. Advokaadi kutse-eetika eesmärk on selgitada lahti põhimõtted, et eetikanormide adreessaatidel oleks neid lihtsam mõista ja tegutseda vastavalt sobivatele kutse-eetika printsiipidele. Nende põhimõtete selgitamine on vajalik eelkõige selleks, et adreessaadid teadvustaks võimalike konfliktide tekkimist, st anda adreessaatidele oskus konflikte näha, neist aru saada, neid vältida ja õigeid otsuseid vastu võtta. Kutse-eetika peamine eesmärk ei ole tuua välja ainuõigeid lahendusi, vaid selgitada, kas ja millal tuleb kaaluda mitmeid eetilisi väärtusi.²⁶ Seega tuleb märkida, et kuigi kutse-eetikale on iseloomulik tegutsemist juhtiv normatiivne aspekt, seisneb selle olemus siiski põhjendamises, miks üks norm on otsustamise alusena kindlas olukorras parem teisest, kaaludes seejuures erinevaid moraalseid väärtusi.²⁷ Aukohus on selle arusaama 08.01.2010 otsuses sõnastanud järgmiselt: "[A]metialase käitumise eetilised standardid erinevad seaduse sätetest. Nad väljendavad kutseala esindajate suhtlikkust mõtestada oma ülesandeid väärtuste kaudu, mis vastavad nii kutseala esindajate ootustele kui ka üldsuse ootustele. Eetikareeglite näol on tegemist eneseregulatsiooniks mõeldud käitumisjuhustega, millega tunnustatakse, et seaduse järgimine pole mehhaaniline tegevus ning just see asjaolu teeb advokaadi vastutavaks nii üksteise kui ka üldsuse ees."²⁸ Eelneval põhjusel omandavad käsud "Ole viisakas!", "Ole aus!", "Ära käitu väärilt!" selge tähenduse alles konkreetsetes olukordades, kusjuures nende sisu lahtimõtestamise kohustus lasub nende adreessaadil, kes peaks seejuures lähtuma mitte niivõrd enda sisemisest, vaid üldsuse poolt omaks võetud standardist.²⁹

²⁶ J. Herring, lk 43.

²⁷ L. P. Pojman, lk 23–24.

²⁸ Aukohtu 08.01.2010 otsus. Sama on aukohus korranud näiteks 04.10.2010 otsuses.

²⁹ Eetikakoodeksid kirjutavad ette mingi grupi, mitte ühe indiviidi ideaale, väärtusi ja käitumispõhimõtteid, mille poole püüelda. A. Pevkur, lk 65.

J. Herring selgitabki, et kõige elulisem võimalus teha järelalus, et advokaat ei ole käitunud eetilisel, on vaadelda ühiskonna reaktsiooni, kui midagi justkui kokkulepitut rikutakse. Näiteks kui küsimus on rohkem etiketis ja advokaat tuleb kohtusse ilma lipsuta, kerkivad (või siis tänapäeval enam isegi mitte) mõned silmapaariid. Kui advokaat avaldab kliendi ja enda vahelises suhtes konfidentsiaalset infot kolmandale osapoolle, on tagajärjed märksa tõsisemad ja neile järgneb suurem hukkamõist. Sealjuures tuleb aru saada, et "legaalne" ja "eetiline" ei pruugi alati tähendada üht ja sama. Miski võib olla eetiline, aga mitte normina nõutud. Samas võib olla midagi normina üles kirjutatud, aga ei saa öelda, et sellega käiks kaasas eetiline nõudmine. Eetilisus keskendub sellele, kas mingi kindel käitumine on ühiskonnas heakskiidetav.³⁰ Aukohus on leidnud, et kui advokaadi käitumises esinevad hea tava vastase käitumise tunnused, kuid Riigikohus ei ole sellist käitumist üldiselt õigusvastaseks pidanud, ei vääri advokaadi käitumine distsiplinaarkaristust. Nii märkis aukohus asjas, kus advokaat saatis kliendi palvel kirja väidetava võlgnevuse kohta isiku tööandjale, et advokaadi käitumine ei ole eetiline olukorras, kus tegelikkuses esinevad teised võimalused saada isikuga kontakti. Samas viitas aukohus Riigikohtu praktikas³¹ toodud seisukohale, et kui võlausaldaja huvi võlgnikuga seotud andmete avaldamise vastu on seotud sooviga saada võlgnikult kätte tasumata võlg, siis võib võlausaldaja võlgnike ja nendega seotud isikute kohta käivaid andmeid avaldada ning sellist avaldamist võib käsitada võlausaldajapoolse surveabinõuna, tagamaks võlgade tasumine.³² Seega ei muuda teo õigusvastasuse puudumine tegu eetiliseks, kuid võib mõjutada teo karistamisväärsust asja hindamisel kutseorganisatsioonis kokkulepitud reeglite alusel, Eesti Advokatuuri puhul siis aukohtus.

2. Eetikakoodeks kutse-eetika allikana. Kutse-eetika (sealhulgas advokaadi kutse-eetika) kuulub praktilise eetika ehk rakenduseetika valdkonda, tegeledes (advokaadi)kutsele omaste isiklike ja organisatsioonis kokku lepitud üldiste käitumismismormide analüüsimise ja põhjendamisega.³³ Oluline (advokaadi) kutse-eetika allikas on eetikakoodeks, kus on sõnastatud kõik (advokaadi)kutse jaoks olulised väärtused ja printsiibid³⁴.

³⁰ J. Herring, lk 4–5.

³¹ RKTko 3-2-1-67-10.

³² Aukohtu 10.05.2011 otsus.

³³ T. Aavik jt, lk 14.

³⁴ M. Kooskora selgitab, et kõige tähtsamate väärtuste ja põhimõtete kirjapanemist eetikakoodeksis saab pidada heaks vahendiks, mis aitab kaasa organisatsiooni sisekliimale, suurendab avalikkuse usaldust organisatsiooni vastu, täiendab liikmete oskust teha käitumisvalikuid ning pakub õiguslikule regulatsioonile täiendust (M. Kooskora, lk 105). Aavik jt märgivad,

3. Advokatuuri eetikakoodeksi põhjendus. Advokaadil on ühiskonnas täita oluline, aga mõnikord ka konfliktne roll. Advokaat osaleb demokraatlikus õigusemõistmises, olles isiku õiguste ja vabaduste kaitsja. Seega haakub advokaadi ja tema kliendi suhe teravalt avaliku huviga: kuivõrd advokaat valvab kohtuotsuse seaduslikkuse ja põhjendatuse üle, on ta õigust mõistva kohtuniku erapooletuse garantii.³⁵ CCBE EK preambuli artikkel 1.1 annab sellekohase selgituse:

"Advokaadi kohustused ei alga ega lõpe temale antud ülesannete truu täitmisega seadusega lubatud piires. Advokaat peab teenima õigluse huve ning samuti nende isikute huve, kelle õigusi ja vabadusi ta on usaldatud maksma panema ja kaitsma. Advokaadi kohuseks ei ole mitte üksnes kaitsta oma klienti, vaid olla kliendile ka nõuandjaks. Lugupidamine advokaadi kutsealase funktsiooni vastu on õigusriigi oluliseks tingimuseks, samuti demokraatia eelduseks ühiskonnas. Advokaadi roll paneb advokaadile seetõttu erinevaid õiguslikke ja moraalseid kohustusi (mis mõnikord võivad osutada vastuolulisteks): kliendi ees; kohtute ja muude võimuorganite ees, kelle ees advokaat oma klienti kaitseb või klienti esindab; advokaadi kutse ees üldiselt ning selle iga liikme ees eraldi; avalikkuse ees, kelle jaoks on vaba ja sõltumatu kutse olemasolu, mida ühendab tervikuks lugupidamine kutse enda poolt kehtestatud reeglite vastu, oluline vahend inimõiguste kaitsmiseks sõltumata riigivõimust ning muudest ühiskonna huvigruppidest."

Nagu tõdetakse ka CCBE EK preambuli artiklis 1.1, tekivad paljud advokaatidega seotud eetilised probleemid sellest, et advokaadil on kohustused nii kliendi kui ka õigussüsteemi ees üldisemalt, mille vahel tuleb leida tasakaal (advokaadi kohustuste vastuolulist iseloomu tunnistavad ka IBA põhiprintsiibid). Siinjuures on keskseks märksõnaks usaldus advokaadi ja kliendi vahel: kui inimesed ei saa enam pöörduda advokaatide poole, sest advokaadid ei ole usaldusväärsed, toob see kaasa õigusriigi kokkukukkumise.³⁶ Seega on advokaadi ja kliendi vahelise usaldussuhte näol tegemist üldistes huvides toimiva nähtusega. Nagu märgitakse

et vajadus eetikakoodeksi järele võib tuleneda muu hulgas järgmistest märksõnadest: sisemine vajadus, väline surve, ühtse käitumisstandardi kujundamine, regulatsioonide täiendamine, maine kujundamine (T. Aavik jt, lk 29–30). M. Sutrop rõhutab, et isegi kui teatud põhimõtted ja väärtused on eetikakoodeksis sätestatud nii üldistena, et need ei pruugi otseselt aidata õigeid käitumisvalikuid teha või ei aita õiget käitumisvalikut teha asjaolu, et sõnastatud printsiibid ja väärtused lähevad omavahel vastuollu, ei saa järeldada, et eetikakoodeks oleks selles osas väärtusetu. Siin aitab M. Sutropi hinnangul hoopis potentsiaalsete konfliktide ja dilemmade läbirääkimine ja kaardistamine, sealhulgas organisatsiooni liikmete vahel (M. Sutrop, lk 101).

³⁵ A. Alvin. Advokaadi kutse-eetika teoreetilised alused, lk 161.

³⁶ J. Herring, lk 3.

ka eespool refereeritud CCBE EK preambuli artiklis 1.1, on lugupidamine advokaadikutse vastu õigusriigi oluliseks tingimuseks, mistõttu eetilisi valikuid tehes lasub advokaadil kohustus seista hea mitte üksnes enda isikliku, vaid terve advokaadikutse (advokatuuri liikmeskonna) hea maine eest. Arvestades advokaadi rolli kompetitiseeritust ühiskonnas, ongi oluline, et advokaadi kutse-eetika oleks advokatuuris reguleeritud. Seejuures aitab advokaadikutse jaoks oluliste väärtuste ja põhimõtete sõnastamine eetikakoodeksis tagada, et advokaatidel on võimalik langetada otsuseid eri käitumisviiside lubatavuse üle konfliktisituatsioonides (advokaadi enda väärtushinnangud vs. kliendi huvid, kliendi vs. ühiskonna huvid jne). Kuigi kõige olulisemad kutse-eetika põhimõtted (näiteks sõltumatus, konfidentsiaalsus, lojaalsus) leiavad kajastamist ka seaduse tasandil, on mõeldamatu ja arvestades advokaadikutse sõltumatust ka lubamatu, et kõik advokaadikutse jaoks olulised väärtused ja põhimõtted sätestaks seadusandja. On ju kutse-eetika siiski eelkõige väärtushinnangute kogum, mis on leidnud üldist aktsepteerimist selle kutse esindajate poolt. Ühtlasi on eetikakoodeksil oluline roll nii üldsuse teavitamisel advokaadikutse standardist (sealhulgas olukordades, kus advokaat võib teenida üldsuse halvakspanu, kaitstes üldsuse jaoks ebaseaduslikult peetavat isikut) kui ka advokatuuri kui kutsestandardi alusel tegutseva organisatsiooni maine kujundamisel üldsuse silmis. Kuivõrd advokaaditöö hõlmab alati negatiivse tagajärje riski, ei ole vähetähtis ka eetikakoodeks kui kliendile suunatud teavitus selle kohta, mida advokaat saab, võib ja suudab kliendi heaks ära teha.³⁷ Kõik eelnev kombineerituna asjaoluga, et kutse-eetika normide peamine eesmärk on kohustada advokaati tegutsema kliendi huvides, jättes kõrvale nii isiklikud huvid kui ka keeldudes allumast välissurvele, teenib kokkuvõttes kliendi usalduse tagamise ja kaitse eesmärki. Samas on siinjuures oluline rõhutada, et advokaati ja tema klienti ei tohi samastada (AdvS § 43 lg 4). Kokkuvõttes võib öelda, et õigus reguleerida kutseühenduses kutse-eetilist käitumist, millega advokaadikutse puhul kaasneb advokatuuri õigus menetleda advokaatide distsiplinaarsüütegusid kõnealuste reeglite vastu eksimise korral, on määratletud avalikust huvist tingitud advokatuurile omasest kõrgest enesekorralduse astmest.³⁸

4. Advokaadi kutse-eetika definitsioon. Advokaadi kutse-eetikat saab vaadata kui advokaadi rolli määratud käitumisviiside ja tegutsemisvõtete vormi; samuti valikute tegemise atribuuti, mis on tagatud advokatuuri avaliku arvamusega ning mille rikkumine võib kaasa tuua aukohtumenetluse. Kuigi aukohtumenetlus ise

³⁷ Kutseühendusesisese reguleerimise vajaduse kohta advokaadikutse puhul vt pikemalt A. Alvin. Advokaadi kutse-eetika *raison d'entre*, lk 233–234.

³⁸ A. Alvin. Advokaadi kutse-eetika teoreetilised alused, lk 163.

toimib seadusega sätestatud raamides, tõlgendatakse kutse-eeetilise käitumise normi laiemalt, lähtudes eetikakoodeksi normi või printsiibiga kaitstava väärtuse eesmärgist.³⁹ AdvS § 43 lg 1 mõttes võib advokaadi kutse-eeetika allikad jagada kolmeks. Esiteks on teatud kutse-eeetika põhimõtted või juhised positiveeritud õigusnormideks advokatuuriseaduses. Teiseks tuleb advokaadil lähtuda ka kutse-eeetika nõuetest, mille all viidatud lõige peab silmas Eesti Advokatuuri eetikakoodeksi sätteid. Kolmandaks juhvivad advokaadi tegevust ka head kombed (tavad), st kirja panemata käitumisjuhised. Esmajoones pakub kutse-eeetika advokaadile juhiseid konkreetsetes situatsioonides käitumisvalikute langetamiseks. Samas ei tähenda advokaadi kutse-eeetika normide rikkumine mitte üksnes ühiskonna- ja/või advokatuuri liikmete hukkamõistu, vaid võib endaga kaasa tuua aukohtumenetluse ning võimaliku distsiplinaarvastutuse. Sellises vormis vastutuse puhul on tegemist organisatsiooni eneseregulatsiooni, mitte riikliku karistamisega.⁴⁰ Kuivõrd advokatuuri eetikakoodeks sisaldab mitmeid üldsõnalisi sätteid, ei saa nendest kinnipidamist tagada riikliku karistusega, sest see läheks vastuollu määratletuse põhimõttega. Selles valguses nendivad T. Aavik jt, et kutsealased reeglid, mille üldistustase on kõrge, sobivadki eelkõige eetikakoodeksitesse.⁴¹

Aukohtumenetluses tõlgendab aukohus kutse-eeetika normi, kusjuures eetikakoodeksi § 3 annab omakorda aluse tõlgendada kutse-eeetika nõudeid aukohtu otsuste alusel. Seega on aukohtu otsustel oluline üldpreventatiivne tähendus kutsetegevuse standardite kujundamisel.⁴² Aukohtu pädevus arutada advokatuuri liikmete võimalikke distsiplinaarüleastumisi tuleneb advokatuuri kui omavalitsusliku kutseühenduse tegevuse olemusest. Nimelt on advokatuuri organite tegevuse üks põhieesmärk tagada kooskõlas kutse-eeetika nõuetega advokaatide kvaliteetse ja usaldusväärse õigusteenuse osutamine ning selle eesmärgi saavutamiseks on AdvS § 3 lg-te 2 ja 3 kohaselt antud advokatuuri pädevusse järelevalve advokatuuri liikmete ning Eestis tegutsevate välisriigi advokaatide kutsetegevuse ja kutse-eeetika nõuete täitmise üle.⁴³ Aukohtu pädevus karistada advokaate mitte üksnes seaduse ja eetikakoodeksi nõuete rikkumise, vaid ka kirja panemata normide eest tuleneb aga asjaolust, et lähtudes AdvS § 43 lg-st 1 ning eetikakoodeksi § 4 lg-st 1 (ja ka § 9 lg-st 1) ei ole advokaadi käitumisjuhised kutsetegevuses piiratud üksnes seaduses

³⁹ Samas, lk 163.

⁴⁰ T. Aavik jt, lk 16.

⁴¹ Samas, lk 17.

⁴² A. Alvin. Advokaadi kutse-eeetika *raison d'entre*, lk 235.

⁴³ Samas, lk 238.

või eetikakoodeksis sätestatuga. Lisaks ulatub advokatuuri pädevus oma liikmete käitumise üle järele valvata kaugemale advokaatide kutsealasest tegevusest: nimelt sisaldab eetikakoodeksi § 9 lg 2 advokaadi jaoks kohustust käituda ausalt ka väärikalt ka väljaspool kutsetegevust.

5. Advokaadi kutse-eesitika põhiprintsiibid. 1648. aastal tõi Inglise jurist lord Bulstrode Whitelock välja kolm peamist advokaadikutsega seotud põhimõtet: salajasus, hoolsus ja ustavus.⁴⁴ Salajasuse kohta märkis Whitelock, et advokaadid on isikud, kellele klient saab kindlustundega esitada kõik tõendid ja palja tõe kogu kaasuse kohta.⁴⁵ Hoolsuse osas oodatakse Whitelocki selgituste kohaselt advokaadilt pidevat ja hoolikat osalemist kliendi probleemi lahendamise poole püüdlisel.⁴⁶ Ustavuse osas märkis ta, et reetlikkus on pahe ka tavalise inimese puhul, kuid seda enam on see pahe advokaadi puhul.⁴⁷ Nimetatud kolmest põhimõttest lähtuvad tänapäeval kasutusel olevad advokaadikutse peamised eetilised alustalad, milleks on **lojaalsus, konfidentsiaalsus ja sõltumatus** (õiguskirjanduses ka advokaadi privileegid, ingl *lawyer's privilege*).⁴⁸

Viidatud aluspõhimõtete edasiarendusena on advokaatide rahvusvahelised organisatsioonid lähenemist mõnevõrra detailiseerinud. CCBE harta sätestab kümme põhiprintsiipi, mis on CCBE hinnangul omased advokaadikutsele terves Euroopas. Need on:

- (a) advokaadi sõltumatus ja vabadus ajada kliendi asja;
- (b) advokaadi õigus ja kohustus hoida kliendi asi konfidentsiaalsena ja austada professionaalset konfidentsiaalsust;
- (c) konflikti vältimise kohustus, olgu selleks konflikt teiste klientide või advokaadi enda huvidega;
- (d) advokaadikutse ning advokaadi kui üksikisiku au ja väärikus;
- (e) lojaalsus kliendi suhtes;
- (f) kliendi aus kohtlemine seoses tasudega;
- (g) advokaadi professionaalne kompetentsus;
- (h) austus kolleegide vastu;
- (i) austus õigusriigi ja õiglase õigusemõistmise vastu;
- (j) advokaadi kutsetegevuse eneseregulatsioon.

⁴⁴ R. Cranston, lk 6.

⁴⁵ Samas, lk 7.

⁴⁶ Samas.

⁴⁷ Samas, lk 6.

⁴⁸ A. Alvin. Advokaadi kutse-eesitika *raison d'entre*, lk 233.

IBA põhiprintsiibid nimetavad kümne kogu maailmale omase advokaadikutse põhimõttena advokaadi sõltumatust; ausust, väärikust ja õiglust; huvide konflikti vältimise kohustust; konfidentsiaalsust; kliendi huvide ülimuslikkust; oma ülesannete õigeaegset täitmist; kliendi õigust valida advokaati ja vastupidi; kliendi varade eraldi hoidmist; advokaadi pädevust asja ajada ja mõistliku tasu võtmise põhimõtet.

5.2. Konfidentsiaalsus (AdvS § 43 lg 2 ja § 45) kohustab ja õigustab advokaati hoidma kliendi avaldatut saladuses. Selle põhimõtte eesmärk on julgustada isikuid õigusteenuse, sealhulgas usaldusel põhineva õigusteenuse kasutamisele. Kui ei eksisteeriks konfidentsiaalsust kui tagatist, ei julgeks kliendid advokaadile midagi rääkida või räägiks ainult sellest, mida advokaat nende hinnangul kuulda võiks, ja jätaksid rääkimata selle, mida advokaadil tegelikult oleks vaja kuulda. Konfidentsiaalsusel on kahetine olemus – see ei ole üksnes advokaadi kohustus, vaid on kliendi inimõigus (CCBE harta kommentaar b). Kuigi seda ühiskonnas tihti ei taheta mõista, teenib konfidentsiaalsus usaldusliku advokaadi ja kliendi vahelise suhte tagajana kogu ühiskonna huve tervikuna, mistõttu advokaadi raudkindlat vaikumist kolmandate isikute ees ei saa ega tohi talle ette heita. Vaatamata keskele kohale advokaadi privileegide seas ei ole konfidentsiaalsus oma olemuselt siiski absoluutne, kuivõrd seoses viimase aja ühiskondlike muutustega on seda hakatud piirama eelkõige julgeolekukaalutlustel. Nii sätestab rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus juhud, mil advokaat on kohustatud talle kliendisuhetes teatavaks saanud info edastama rahapesu andmebüroole. See on näide olukorrast, kus seadusandja jaoks on huvi kaitsta avalikku korda omandanud suurema kaalu kui huvi kindlustada advokaadi ja kliendi vaheline usalduslik suhe. Konfidentsiaalsuse puhul on oluline meeles pidada, et see kohustus jätkub ka pärast õigusteenuse osutamist – ka see põhimõte aitab kaasa usalduslikule suhtele advokaadi ja kliendi vahel, kuivõrd kliendil on teadmine, et tema poolt advokaadile avaldatu jääb igaveseks üksnes tema ja advokaadi vahele.

5.3. Lojaalsus (AdvS § 44 lg 1 p 1 ja lg 4) eeldab kliendi huvidele kindlaks jäämist ja nende kaitsmist. Advokaat peab eelkõige lähtuma kliendi huvidest. Kliendi huve tuleb kaitsta isegi siis, kui need lähevad vastuollu advokaadi isiklike ning kolmandate isikute huvidega. Lojaalsus on usaldussuhtega seonduvate kohustuste realiseerimise peamine eesmärk, kusjuures usaldusseisundi omaja peab käituma ka vajaliku hoolsusega. Usaldussuhtest tuleneb advokaadi kohustus tegutseda hoolsalt, heas usus ja truult oma kliendi huvides.⁴⁹ CCBE harta kommentaaris e selgitatakse lojaalsuskohustust järgmiselt. Selleks, et advokaat saaks kliendile lojaalne olla,

⁴⁹ Daugherty vs. Runner, 581 S.W.2d 12 (1978).

peab ta olema sõltumatu, peab vältima huvide konflikti, ja täitma konfidentsiaalsuskohustust. Sama kommentaar selgitab sedagi, et mõned kõige delikaatsemad küsimused kohasest kutsealasest käitumisest tekivad siis, kui lojaalsuse põhimõte läheb vastuollu advokaadi üldisemate kohustustega nagu kohustus olla aus ja väärikas, austada oma kolleege ning austada õigusriigi põhimõtet ja õigussüsteemi. Siin selgitab kommentaar, et sellistel juhtudel peab advokaat kliendile selgeks tegema, et advokaat ei saa enda kohustusi õigussüsteemi ees kompromiteerida sellega, et ta mängib kliendi nimel ebaausat mängu. CCBE harta kommentaar i selgitab täiendavalt, et advokaat saab kliendi esindamises olla edukas üksnes juhul, kui kohtud ja kolmandad isikud (nt vastaspool) peavad advokaati usaldusväärseks vahendajaks ja õiglasel menetluses osalejaks. Seega ei ole ka lojaalsuskohustus absoluutne, kuivõrd advokaadilt ei saa nõuda, et ta seisaks kliendi ebaseaduslike huvide eest või võtaks kasutusele ebaseaduslikud meetmed, kaitsmaks kliendi huve.

5.4. Advokaatide **sõltumatus** tähendab seda, et advokaat juhindub õigusteenust osutades üksnes seadusest, advokatuuri organite õigusaktidest ja otsustest, advokaadi kutse-eeskirja nõuetest ning headest kommetest ja südametunnistusest (AdvS § 43 lg 1, § 44 lg 1 p 1, eetikakoodeksi § 8). Ühelt poolt on sõltumatus advokaadi ja kliendi vahelise usaldussuhte tagatis ja teiselt poolt advokaadi iseseisvuse tagatis.⁵⁰ Advokaat peab õigusteenust osutades hoidma lahus enda hoiakud, arusaamad, uskumused ja eraelu oma ametist, kus tema keskne ülesanne on lähtuda oma kliendi huvidest ja soovidest. Sõltumatus tähendab advokaadi õigust, võimalust ja kohustust tegutseda kliendisuhetes sõltumatult mistahes mõjutustest ja vabana riigipoolsest survest ning muudest välistest mõjutustest. Lisaks tähendab sõltumatus ka teatavat distantsi, iseseisvust kliendist. CCBE harta kommentaari a kohaselt ei saa advokaadi töö kvaliteeti garanteerida juhul, kui puudub sõltumatus kliendist. IBA põhiprintsiipide kommentaar artiklile 1 selgitab, et kliendil on õigus oodata sõltumatut, erapooletut ja avameelset nõu hoolimata sellest, et see ei pruugi kliendile meeltemööda olla. Sõltumatus kliendist laiemas mõttes tähendab advokaadi iseseisvat, kuigi teatud piiridesse seatud otsustusõigust ja -kohustust; kitsamas mõttes aga advokaadi õigust ja kohustust olla kliendiga aus ja avameelne. Eesti advokaat on mõistagi kliendist sõltumatu mõlemast aspektist vaadatuna. Nimelt ei ole Eesti kriminaalmenetluses kaitsja alati seotud kaitsealuse positsiooniga ning ka muudes menetlustes või nõustajana tegutsedes jäävad advokaati oma tegevuses alati piirama kutse-eeskirja nõuded, st kliendi poolt esitatud kutse-eeskirjavastased nõuded tuleb advokaadil jätta täitmata. Sõltumatus kliendist annab advokaadile

⁵⁰ A. Alvin. Advokaadi kutse-eeskirja teoreetilised alused, lk 165.

üldiselt õiguse klienti valida (riigi õigusabi valdkonnas võib see olla teisiti) ning võimaluse tõmmata piir enda tegevuse ja kliendi ebaseadusliku, tugevalt ebaeetilise või kliendi huvidega selgelt vastuolus oleva taotluse vahele. Siinjuures haakub sõltumatus kliendist põhimõttega, et advokaati ei tohi samastada kliendi isiku ja kliendi asjaga. Kliendist sõltumatuse kitsamas tähenduses oodatakse Eesti advokaadilt erapooletut ja ausat hinnangut ja nõuannet kliendi asjale. Kokkuvõtteks võib sõltumatuse põhimõtte kohta tervikuna öelda, et advokaadi tagatisena kandub see omakorda edasi kliendile, tagades talle tema huvide ja vabaduste realiseerimise võimaluse, seda küll seaduse ja kutse-eeetika piires. Nii nagu konfidentsiaalsus, on sõltumatus advokaadi ja kliendi vahelise usaldussuhte aluseks, mistõttu iga sõltumatuse vastu suunatud rünnak on rünnak ka sellele usaldussuhte vastu.

Eristada tuleb advokaadi ja advokatuuri sõltumatust. Kui advokaadi sõltumatus on kõik eespool kirjeldatu, siis advokatuuri sõltumatuse all peetakse silmas advokatuuri õigust enesekorraldusele.⁵¹ IBA põhiprintsiipide kommentaar artiklile 1 märgib siiski, et ka advokatuuri sõltumatus töötab eelkõige advokaatide sõltumatuse heaks – tagamine, et advokatuuri vastuvõtt, advokatuurist kehtivad kutse-eeskirjad ja järelevalve teostamine advokatuuri liikmete üle ei allu ebakohasele välisele mõjutusele, aitab ühtlasi kaasa ka iga individuaalse advokaadi sõltumatuse tagamisele.

5.4.1. Seadus kohustab advokaate õigusteenuse osutamisel **järgima ka oma südametunnistust** (AdvS § 43 lg 1). Selle nõude tähendus on komplitseeritud, kuivõrd advokaadi subjektiivne ja inimlik arusaam mingist olukorrast ei saa advokaati kunagi vabastada kutse-eeetika aluspõhimõtete järgimisest. Näiteks nõue, mille kohaselt advokaat peab kõigi seaduslike vahendite ja viisidega oma klienti kaitsma (AdvS § 44 lg 1 p 1; eetikakoodeksi § 8 lg-d 1 ja 2), tähendab muu hulgas sedagi, et ta peab vaidlustama tõendeid, mis oma sisus kinnitavad kaitsealuse süüd, kuid on kogutud seadusevastaselt; vaidlustama süüdistuse tõendatuse *in dubio pro reo*, st seadma süüdistuse väited ja tõendid kahtluse alla, kuigi sisimas südametunnistus seda heaks ei kiidaks, sest klient on talle eeldatavalt oma süü avaldanud, kuid avalikult seda ometi eitab.⁵² W. B. Wendel nimetab seda nähtust rollile orienteeritud moraalsuseks ning märgib, et olukorra, kus advokaat on kohustatud tegema midagi, mis üldise arusaama järgi on ebaseaduslik, põhjustab asjaolu, et eri rollidega kaasnevad inimesele ühiskonnas erinevad kohustused.⁵³

⁵¹ Samas, lk 164.

⁵² A. Alvin. Advokaadi kutse-eeetika *raison d'entre*, lk 233.

⁵³ W. B. Wendel, lk 5.

Küllap on nii mõnigi advokaat kogenud isiklikult küsimusi selle kohta, kuidas ta üldse teatud isikut kaitsta või esindada suudab. Advokaadi keerukat positsiooni selles olukorras aitab selgitada teadmine, et rahvusvaheliselt tunnustatud ja riiklikult järgitavate põhimõtete järgi on igal isikul kriminaalmenetluses õigus kaitsele. Õigus valida endale esindaja kehtib demokraatlikus riigis ka muudes valdkondades. Advokaat, kes tegutseb kriminaalmenetluses või mõnes muus vastuolulisi reaktsioone põhjustavas asjas (näiteks perekonnaõiguslikud asjad), lähtub põhimõttest, et ka ühiskondlikult hukka mõistetud isikute suhtes läbiviidav menetlus peab olema õiglane. Seejuures tegutseb advokaat teadmises, et tema samastamine kliendi isiku ja asjaga ei ole lubatud. Seega võib järeldada, et advokaadi südametunnistus peab võimaldama juba kliendiks valitud või (kohustuslikus korras) määratud isiku huvides nõutud hoolsusstandardi alusel tegutseda, jättes kõrvale advokaadi isikliku arvamuse ja hinnangud kliendi ja tema asja kohta. Vt ka § 3 komm 1.7.

5.4.2. Lisaks südametunnistusele paneb seadus advokaadile kohustuse **järgida häid kombeid** (AdvS § 43 lg 1). Oma sisult kordab see üle juba seaduse tasandil kehtestatud heade kommete järgmise nõuet kõigis lepingulistest suhetes. Kui pidada silmas heade kommete järgimise kohustust laiemas tähenduses, s.o kohustust nii kliendisuhetes kui ka mistahes muudes ühiskondlikes suhetes järgida tunnustatud käitumisnorme, siis ka siin on tegemist ülekordamisega, kuna kutse-eeetika nõuded sisaldavad ka advokaadi kohustust olla viisakas ja järgida head tava (häid kombeid).⁵⁴ Vt pikemalt § 1 komm 2.

§ 1. Eetikakoodeksi reguleerimisala

Eetikakoodeks koondab advokaadi kutse-eeetika nõuded ning head tavad.

1. Eesti Advokatuuri eetikakoodeks olemus ja selle põhjendus. Eetikakoodeks on advokaadikutse põhiprintsiipe ja väärtusi koondav ning kohati konkreetseid käitumisjuhiseid andev dokument, mille vastuvõtmine ja muutmine on tulenevalt AdvS § 9 p-st 5 advokatuuri üldkogu pädevuses. Oma olemuselt on eetikakoodeks mitmetahuline – see on väärtustele tuginev, sisaldades üldisemaid väärtusi ja põhimõtteid õigete valikute langetamiseks; see on väärtustele tuginevaid norme loov, sisaldades konkreetseid juhiseid, mille täitmist rangelt oodatakse, ning sotsiaalseid kohustusi võttev, kajastades kohustusi, mille Eesti Advokatuuri liikmed ühiskonna

⁵⁴ A. Alvin. Advokaadi kutse-eeetika *raison d'entre*, lk 233.

ees võtavad.⁵⁵ Advokatuuri pädevus kehtestada kutse-eeetika nõudeid sätestav dokument vastab advokatuuri autonoomia põhimõttele⁵⁶.

2. Eetikakoodeksi sisu. Kommenteeritava sätte sõnastus peab silmas kutse-eeetika nõudeid ja kutsetegevuse tavasid. Oma sisult on aga eetikakoodeksis sätestatud käitumisjuhised eelkõige kutse-eeetika nõuded nii eetikakoodeksi enda kui AdvS § 43 lg 1 tähenduses. Valdav osa eetikakoodeksi sätteid on sõnastatud käskivas kõneviisis (peab, ei tohi, arvestab jne). Samuti on eetikakoodeksi §-d 2, 3 ja 10 pealkirjastatud kutse-eeetika nõuete järgimise, tõlgendamise ja täitmise üle järelevalve teostamisena, jättes head tavad mainimata. Eetikakoodeksi § 3 näeb ette, et kutse-eeetika nõudeid tõlgendatakse muu hulgas advokatuuris kujunenud tava alusel. Seega sätestab eetikakoodeks kutse-eeetika nõuded, mida tõlgendatakse muu hulgas headest tavadest lähtudes. Juhul kui hea tava (komme) sätestatakse eetikakoodeksis, muutub see (kirjalikuks) kutse-eeetika nõudeks. Heade tavade (heade kommete) järgimise kohustus on eetikakoodeksi § 4 lg 1 ja § 9 lg 1 alusel sätestatud ka ise eraldi kutse-eeetika normina. Kuna eetikakoodeks sätestab nii nagu AdvS § 43 lg 1 kohustuse järgida häid tavasid ja kombeid (AdvS § 43 lg 1 toob välja kohustuse järgida häid kombeid), võib hea tava ja kombe järgimata jätmine tuua kaasa distsiplinaarvastutuse. Siin ei peeta silmas kitsalt ainult kutsetegevust, sest karistatav võib olla ka advokaadi ebaeetiline käitumine väljaspool kutsetegevust, kui see kahjustab advokaadi kutse või advokatuuri mainet. Väljaspool kutsetegevust advokaadi käitumise eetilisust seadus ei reguleeri, kuid üleastumine on siiski karistatav kutse-eeetika normi alusel (eetikakoodeksi § 9 lg 2).

3. Eetikanormide kohaldatavus. Eesti advokaadi tegevust ei reguleeri üksnes Eesti Advokatuuri eetikakoodeks. Eesti advokaat peab piiriülese tegevuse korral teadma ja arvesse võtma mitmetes kutse-eeetika dokumentides kirja pandud nõudeid.

3.1. CCBE EK kohaldatavus. Eetikakoodeksi väljatöötamisel toetuti eelkõige CCBE eetikakoodeksi sätetele. Eesti Advokatuur sai CCBE täisliikmeks 2004. a. Eesti Advokatuuri üldkogu otsustas 05.03.2009, et CCBE eetikakoodeks on Eesti Advokatuuri eetikakoodeksi suhtes ülimuslik ja vahetult kohaldatav piiriüleses

⁵⁵ Eetikakoodeksite jaotus vastavalt nende eesmärgile ja iseloomule pärineb T. Aavik jt, lk 22–23.

⁵⁶ Advokaatidel peab olema võimalik luua kutseorganisatsioone, mille ülesandeks on kutsealaste standardite tugevdamine ning advokaatide sõltumatuse ja huvide tagamine. Nii on ka AdvS § 2 lg-s 1 sätestatud, et Eesti Advokatuur on advokaatide omavalitsuslikel põhimõtetel tegutsev kutseühendus õigusteenuse osutamise korraldamiseks era- ja avalikes huvides ning advokaatide kutsealaste õiguste kaitsmiseks.

kutsetegevuses. Vastavalt CCBE EK artiklitele 1.4 ja 1.5 kohaldatakse CCBE eetikakoodeksi sätteid Eesti advokaatidele nende piiriülese tegevuse korral, mis hõlmab kutsealaseid kontakte teiste CCBE liikmes- (oluline on tähele panna, et CCBE liikmesriikide alla kuuluvad ka teatud riigid EL-st väljapoole) ja vaatlejariikide advokaatidega ja kutsealast tegevust teistes CCBE liikmes- ja vaatlejariikides sõltumata advokaadi füüsilisest kohalviibimisest vastavas liikmesriigis. Seega peab Eesti advokaat kirjeldatud piiriülese tegevuse korral lähtuma nii Eesti Advokatuuri kui ka CCBE eetikakoodeksi nõuetest. Samuti on Eesti advokaat kohustatud teises CCBE liikmes- ja vaatlejariigis kutsealaselt tegutsedes arvestama, et talle võib kohaldada kõnealuse riigi advokaatidele kehtestatud kutse-eetika nõudeid ning sellisel juhul on tal kohustus olla kursis nende sisuga ja neid järgida. Arvestada tuleb, et kohaliku ja/või päritoluriigi kutsealaste nõuete järgimise kohustus laieneb küll üksnes sellistele nõuetele, mis ei ole vastuolus CCBE eetikakoodeksiga. Seejuures peab CCBE EK artikli 1.5 tähenduses eristama advokaadi üksiktoimingut välisriigis tema kutsetegevusest välisriigis (esimesel juhul ei rakendu CCBE eetikakoodeks), kuid keeruline on kindlaks määrata, millisel hetkel toimub üleminek esimeselt teiselt (sealhulgas võib riikide tõlgenduspraktika selles osas oluliselt erineda). Seetõttu tuleb advokaadil mistahes piiriülest elementi sisaldava tegevuse korral olla eriti tähelepanelik. CCBE EK artikli 2.4 kohaselt on CCBE liikmed (nii täis- kui ka vaatlejaliikmed) kohustatud esitama CCBE sekretariaadile oma eetikakoodeksi, et kehtiv eetikakoodeks oleks sekretariaadis kättesaadav igale advokaadile, mistõttu advokaat ei saa kutse-eetika nõuete järgimata jätmisel tugineda teadmatusemale. Kui liikmesriigi advokaat teeb koostööd mõne teise liikmesriigi advokaadiga, peavad mõlemad arvestama erinevustega, mis võivad esineda nende vastavate õigussüsteemide ning kutseasutuste vahel ning advokaatide kohustuste ja pädevuse vahel vastavates liikmesriikides (CCBE EK art 5.2.2).

3.2. Advokaadi ajutine tegutsemine EL liikmesriigis. Nõukogu 22.03.1977 direktiivi õigusteenuste osutamise tulemuslikuma elluviimise kohta (77/249/EMÜ) artikkel 4 sisaldab reegleid, mida peab täitma advokaat ühest EL liikmesriigist, kes osutab teenuseid aeg-ajalt või ajutiselt teises liikmesriigis. Lihtsustatult ja kokkuvõtlikult tuleb vaadata nii päritolu- kui vastuvõtva riigi nõudeid ja lähtuda rangemast. Direktiivi kohaselt peab advokaat kliendi esindamisel kohtumenetluses või suhtlemisel avaliku võimu organites esmalt järgima vastuvõtvas liikmesriigis kehtivaid kutseala käitumise reegleid ning teisalt tegema seda vastuollu minemata kohustustega selles liikmesriigis, kust ta on tulnud. Juhul kui advokaat tegeleb muu tegevusega (st ei esinda kohtumenetluses või suhtlemisel avaliku võimu organitega), allub ta eelkõige päritoluriigi eetikakoodeksi reeglitele. Päritoluriigi reeglitest on siin eriti olulised need, mis käsitlevad juristi tegevuse ühildamatust

teiste tegevustega kõnealuses riigis, ametisaladust, suhteid teiste juristidega, keeldu esindada vastandlike huvidega pooli ja avalikustamist. Ning samas – ka siin (st muu tegevus kui esindamine kohtumenetluses või suhtlemisel avaliku võimu organitega) ei tohi vastuollu minna vastuvõtva riigi reeglitega, kui advokaadil on võimalik neid järgida sellises ulatuses, kui nende järgimine on objektiivselt põhjendatud, et tagada vastuvõtvas riigis juristide korrektne tegutsemine, elukutse hea maine ja ühildamatuse reeglite järgimine (vt ka direktiivi 77/249/EMÜ art 4). Vastuvõtvas riigis kehtivate nõuete eiramine toob endaga kaasa vastutuse vastuvõtva riigi pädevate organite ees (direktiivi 77/249/EMÜ art 7).

3.3. Advokaadi alaline tegutsemine EL liikmesriigis. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 98/5/EÜ, 16.02.1998, millega hõlbustatakse alalist tegutsemist advokaadi kutsealal muus liikmesriigis kui see, kus omandati kutsevalifikatsioon, sisaldab reegleid, mida peab järgima ühest EL liikmesriigist pärit advokaat, kes praktiseerib püsivalt teises liikmesriigis. Sellisel juhul kehtivad advokaadi suhtes kõigi toimingute puhul, mida ta teeb vastuvõtva liikmesriigi territooriumil, vastuvõtva liikmesriigi kutse-eeskriitika nõuded. Vastuvõtva riigi normide eiramine toob endaga kaasa distsiplinaarmenetluse vastuvõtva liikmesriigi pädevate organite ees (direktiivi 98/5/EÜ art 7). Samas ei välista direktiiv 98/5/EÜ advokaadi kohustust alluda jätkuvalt ka päritolumaal kutse-eeskriitika nõuetele, jättes selle päritoluriigi normide reguleerida. Küll ei saa vastuvõtva riigi kutse-eeskriitika nõuete rikkumist vabandada sellega, et konkreetne käitumisviis oli kooskõlas päritoluriigi leebemate nõuetega. Direktiivi artikkel 6.1 näeb ette järgmist: "Olenemata kutse-eeskriitika nõuetest, mis kehtivad advokaadi suhtes tema päritoluliikmesriigis, kehtivad päritolumaal kutseametuse all praktiseeriva advokaadi suhtes kõigi toimingute puhul, mida ta teeb vastuvõtva liikmesriigi territooriumil, samad kutse-eeskriitika nõuded, mis vastuvõtva liikmesriigi vastava kutseametuse all tegutsevate advokaatide suhtes." Artiklist 6.1 tuleneb, et kui esineb vastuolu päritolu- ja vastuvõtva riigi kutse-eeskriitika nõuete vahel, kehtivad advokaadile vastuvõtva liikmeriigi eeskriitikanõuded.

3.4. Ajutine või alaline tegutsemine kolmandates riikides. Kui Eesti advokaat osutab ajutiselt või alaliselt õigusteenust riigis, mis ei ole CCBE liikmesriik, tuleb arvestada asjaoluga, et CCBE eetikakoodeksi ning õigusteenuste direktiivi (77/249/EMÜ) ja asutamise direktiivi (98/5/EÜ) sätted sellisele tegevusele ei kohaldu. Seega ei eksisteeri ka riikideüleste reeglilikku, mis reguleeriks eri eetikakoodeksite kohaldatavuse küsimust. Sellisel juhul jääb Eesti advokaadi suhtes kehtima Eesti Advokatuuri eetikakoodeks. See, kas ja millises ulatuses kehtib advokaadi tegevuse suhtes ka kolmanda riigi eetikakoodeks, tuleb advokaadil endal välja selgitada.

3.5. Kommentaaride 3.1–3.4 põhjal võib Eesti advokaadi kohustust järgida piiriülse tegevuse korral kutse-eeetika nõudeid illustreerida järgmise tabeliga.

Tegutsemise asukoht	Tegevuse sisu	Allikas eri kutse-eeetika nõuete kohaldumiseks	Tegevuse sisu	Kehtivad kutse-eeetika nõuded
EL	ajutine	direktiiv 77/249/EMÜ	kliendi esindamine kohtumenetluses või suhtlemisel avaliku võimu organitega	vastuvõtva riigi reeglid, minemata sealjuures vastuollu päritoluriigi reeglitega
EL	ajutine	direktiiv 77/249/EMÜ	muud toimingud, mis ei hõlma kliendi esindamist kohtumenetluses või suhtlemisel avaliku võimu organitega	päritoluriigi reeglid, minemata sealjuures vastuollu vastuvõtva riigi reeglitega, kui see on võimalik ja objektiivselt põhjendatud direktiivi artikli 4.4 mõttes
EL	alaline	direktiiv 98/5/EÜ	kutsetegevus	vastuvõtva riigi reeglid. Päritoluriigi reeglid võivad kohalduda, kui päritoluriik nii ette näeb
CCBE liikmes- või vaatleja-riik	ajutine või alaline	CCBE eetikakoodeks	kõik kutsealased kontaktid vastuvõtva riigi advokaatidega (v.a päritoluriigi advokaadid) ja kutsealane tegevus vastuvõtvast riigis sõltumata füüsilisest kohalviibimisest	CCBE eetikakoodeksi reeglid ning päritoluriigi reeglid, mis ei lähe vastuollu CCBE eetikakoodeksiga
kolmas riik	ajutine või alaline	kohalikud õigusaktid	õigusteenuse osutamine	päritoluriigi reeglid ja vastuvõtva riigi reeglid, kui vastuvõttev riik nõuab

Advokaadi piiriülene tegevus vähemalt CCBE liikmes- ja vaatlejariikides on üldiselt reguleeritud nii päritoluriigi, vastuvõtva riigi kui ka CCBE eetikakoodeksi nõuetegega. Probleemjuhtudeks on võimalike vastuolude lahendamine. Vastuolude iseloomu ning järeldust advokaadi tegevusele kehtivate kutse-eeetika normide kohta illustreerib järgnev tabel.

Allikas eri kutse-eeetika nõuete kohaldamiseks	Tegevuse sisu	Vastuolu iseloom	Järeldus kehtivuse osas
77/249/EMÜ	kliendi esindamine kohtumenetluses või suhtlemisel avaliku võimu organitega	<ul style="list-style-type: none"> • päritoluriigi nõue rangem kui vastuvõtva riigi nõue • vastuvõtva riigi nõue rangem kui päritoluriigi nõue 	<ul style="list-style-type: none"> • kehtib päritoluriigi nõue • kehtib vastuvõtva riigi nõue
77/249/EMÜ	muud toimingud, mis ei hõlma kliendi esindamist kohtumenetluses või suhtlemisel avaliku võimu organitega	<ul style="list-style-type: none"> • päritoluriigi nõue rangem kui vastuvõtva riigi nõue • vastuvõtva riigi nõue rangem kui päritoluriigi nõue 	<ul style="list-style-type: none"> • kehtib päritoluriigi nõue • kehtib päritoluriigi nõue, v.a artiklis 4.4 sätestatud juhul
direktiiv 98/5/EÜ	kutsetegevus	<ul style="list-style-type: none"> • päritoluriigi nõue rangem kui vastuvõtva riigi nõue • vastuvõtva riigi nõue rangem kui päritoluriigi nõue 	<ul style="list-style-type: none"> • kehtib päritoluriigi nõue • kehtib vastuvõtva riigi nõue
CCBE eetika-koodeks	kõik kutsealased kontaktid vastuvõtva riigi advokaatidega (v.a päritoluriigi advokaadid) ja kutsealane tegevus vastuvõtvas riigis sõltumata füüsilisest kohalviibimisest	<ul style="list-style-type: none"> • päritoluriigi nõue rangem kui CCBE eetikakoodeksi nõue • CCBE eetikakoodeksi nõue rangem kui päritoluriigi ja/või vastuvõtva riigi nõue • vastuvõtva riigi nõue rangem kui CCBE eetikakoodeksi nõue 	<ul style="list-style-type: none"> • kehtib päritoluriigi nõue • kehtib CCBE eetikakoodeksi nõue • kehtib vastuvõtva riigi nõue
kohalikud õigusaktid	õigusteenuse osutamine kolmandas riigis	<ul style="list-style-type: none"> • päritoluriigi nõue rangem kui vastuvõtva riigi nõue • vastuvõtva riigi nõue rangem kui päritoluriigi nõue 	<ul style="list-style-type: none"> • kehtib päritoluriiginõue • kehtib vastuvõtva riigi nõue juhul, kui vastuvõtva riigi nõuded kohalduvad

Seega tuleb advokaadil üldjuhul lähtuda kõige rangemast eetikanõudest põhjendusel, et üksnes sellisel juhul on advokaat kõiki talle kohalduvaid kutse-eeetikanõudeid järginud. Erinevus on siinjuures kutse-eeetika nõuete järgimises kontrollivas organis: päritoluriigi nõuete täitmist valvab päritoluriigi pädev organ, vastuvõtva riigi nõuete täitmist vastuvõtva riigi organ ning CCBE eetikakoodeksi täitmise üle valvavad nii päritolu- kui ka vastuvõtva riigi pädevad organid.

4. Eetikakoodeksi kehtivusala võib jagada isikuliseks, ruumiliseks (territoriaalseks), esemeliseks ja ajaliseks.

5. Eetikakoodeksi isikuline kehtivusala. Eetikakoodeks kehtib Eesti Advokatuuri liikmete ehk advokaatide suhtes, kelleks AdvS § 22 lg 1 kohaselt on vandeadvokaadid ja vandeadvokaadi abid. Kutse-eetika nõuded ei sõltu üldjuhul sellest, kas isik on vandeadvokaat või vandeadvokaadi abi. Erandiks on vandeadvokaadi abidele võrreldes vandeadvokaatidega sätestatud tegevuspiirangute rikkumine, millega võib kaasneda distsiplinaarvastutus (AdvS § 41 lg 1 p-d 6 ja 7 ning § 42 lg-d 2 ja 3). Lisaks Eesti Advokatuuri kuuluvatele advokaatidele kehtib eetikakoodeks advokatuuri assotsieerunud liikme suhtes, kelleks on AdvS § 12 p 7 ja § 66 lg 1 kohaselt Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik, kellel on õigus tegutseda Euroopa Liidu liikmesriigis täieõigusliku advokaadina ning kellele Eesti Advokatuur on andnud õiguse Eestis alaliselt tegutseda. Samuti kohaldatakse eetikakoodeksit välisriigi advokaadile, kelleks on AdvS § 74 lg-te 1 ja 3 kohaselt ajutiselt Eestis advokaadina tegutsev Eesti Advokatuuri liikmeks mitteolev isik, kellel on õigus tegutseda Euroopa Liidu liikmesriigis täieõigusliku advokaadina. Nii Eesti Advokatuuri liikmete, assotsieerunud liikmete kui ka Eestis ajutiselt tegutsevate välisriigi advokaatide tegevuse üle teostab järelevalvet Eesti Advokatuuri juhatus (AdvS § 12 p-d 8 ja 9) ning vajadusel algatatakse nende suhtes distsiplinaarmenetlus advokatuuriseaduses sätestatud korras (vastavalt AdvS § 16 lg 2, § 70 lg 1, § 77 lg 1).

5.1. Kohustus järgida kutse-eetika nõudeid laieneb ka neile isikutele, kelle suhtes on advokatuuri liikmesus peatunud AdvS § 35 lg-s 1 sätestatud juhtudel või kelle suhtes on kutsetegevus peatatud AdvS § 35 lg-tes 3 ja 5 või § 19 lg 2 p-s 3 sätestatud juhtudel. Seda põhjusel, et erinevalt advokatuurist väljaarvamisest või väljaheitmisest kuulub advokaat, kelle liikmesus või kutsetegevus on peatatud, siiski advokatuuri ridadesse, tal on kehtiv kutsetunnistus ning liikmesuse või kutsetegevuse peatamist tingiva asjaolu äralangemisel on ta õigustatud advokaadina tegutsemist jätkama⁵⁷. Ka isik, kelle suhtes on juhatus taastanud advokatuuri liikmesuse aukohtumenetluse läbiviimiseks, on kohustatud kutse-eetika nõudeid täitma,

⁵⁷ Advokatuuri liikmesuse peatamine ei vabasta AdvS § 35 lg 4¹ kohaselt isikut ka täiendusõppe kohustusest, välja arvatud isiku astumise korral avalikku teenistusse, valimisel Riigikogu või Euroopa Parlamendi liikmeks või Vabariigi Presidendiks või nimetamisel Vabariigi Valitsuse või Euroopa Komisjoni liikmeks või kui isiku liikmesus on peatatud tervise tõttu või rasedus- ja sünnituspuhkuse ning lapsehoolduspuhkuse ajaks. Ka tuleb AdvS § 35 lg 7 järgi advokaadil, kelle liikmesus või kutsetegevus on peatatud, jätkata liikmemaksu tasumist ühe kümnendiku osas liikmemaksu määrast, sellest kohustusest võib juhatus advokaadi põhjendatud juhtudel tema avalduse alusel vabastada.

kuivõrd eetikakoodeksi nõuded kehtivad kõigile advokaatidele. Seoses advokatuuri pädevusega peatada advokaadi kutsetegevus AdvS § 35 lg 3 alusel on advokatuuri juhatus 27.10.2015 seisukohas märkinud järgmist: "AdvS § 35 lg 3 kohaselt võib advokaadi kutsetegevuse oma otsusega peatada advokatuuri juhatus, kui isik on kriminaalasjas kahtlustatav, süüdistatav või kohtualune. Advokatuuri kodukorra § 22 lg 7 kohaselt kohustub advokaat advokatuuri juhatust teavitama temaga seotud (muudest) olulistest asjaoludest. Kahtluste või süüdistuse esitamine advokaadile on niivõrd oluline informatsioon, võttes arvesse eeskätt küsimuse advokaadi sõltumatusest tema edasises kutsetegevuses, et see peab teada olema ka advokatuuri juhatusele. Eeltoodust tuleneb ka advokaadi teavitamiskohustus olukorras, kus ta on kahtlustatav või süüdistatav." 14.11.2017 on juhatus avaldanud täiendava seisukoha kutsetegevuse peatamise küsimuses, märkides et see on vajalik eeskätt juhtudel, kui advokaati ennast puudutav menetlus võib kahjustada tema klientide huve.

5.2. Lisaks advokaatidele võib advokaadibüroo kaudu õigusteenust osutada üksnes patendivolinik patendivoliniku seaduses sätestatud kutsetegevuse valdkonnas (AdvS § 40 lg 4 esimene lause). Patendivoliniku tegevuse vastavuse advokaadile esitatavatele nõuetele tagab advokaadibüroo pidaja (AdvS § 40 lg 4 teine lause).

5.3. Advokaadi kutse-eetika nõuded kohalduvad ka isikutele, kellele on antud emeriitadvokaadi nimetus emeriitadvokaadi statuudi⁵⁸ § 1 p-des 1–5 sätestatud tingimustel. Distsiplinaarmenetlust advokaadi kutse-eetika nõuete rikkumise eest emeriitadvokaadi poolt küll ei järgne, kuid tulenevalt statuudi § 3 p-dest 2 ja 3 võetakse isikult emeriitadvokaadi nimetus ära juhul, kui ta on oma käitumisega kahjustanud Eesti Advokatuuri või advokaadikutse mainet või kui esinevad muud asjaolud, mis on vastuolus advokaadikutse põhimõtetega.

5.4. Advokaadibüroo töötajatele, sealhulgas juristidele, tugipersonalile ja praktikantidele ei ole eetikakoodeksi sätted vahetult kohaldatavad, kuivõrd nad ei ole advokatuuri liikmed ning aukohtu pädevuses ei ole ka arutada kutse-eetika nõuete rikkumise üle nende isikute poolt. Samas lasub büroopidajal kohustus korraldada oma tegevus selliselt, et klientidele ei osutaks advokaadibüroo vahendusel õigusteenust isikud, kes ei ole advokaadid ning et kolmandatel isikutel ei tekiks selles osas ka vääriti mõistmist.⁵⁹ Aukohus on siiski kooskõlas Riigikohtu tsiviilkolleegiumi

⁵⁸ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 05.04.2016 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 20.09.2016 otsusega.

⁵⁹ Aukohtu 07.12.2017 otsus.

määruses⁶⁰ väljendatuga asunud seisukohale, et kui büroo jurist esindab tsiviilkohutemenetluses klienti enda nimel kliendi volikirja alusel või kohtu poolt määratuna ning advokaadibüroo ei teeni sellest tulu, siis ei ole advokaadibüroo pidaja rikkunud AdvS § 40 lg-s 3 ja § 55 lg-s 2 sätestatut.⁶¹ Kuigi advokaadibüroo töötajad, kes ei ole advokaadid, ei või advokaadibüroo kaudu õigusteenust osutada ega advokaadina esineda, laieneb neile AdvS § 45 lg 1 kohaselt ajaliselt piiramatu konfidentsiaalsuskohustus, millele vastab AdvS § 43 lg-s 2 sätestatud keeld tunnistajana esinevale advokaadibüroo töötajale õigusteenuse osutamisega teatavaks saanud asjaolude kohta küsimusi esitada ja temalt seletust nõuda. Kuna advokaadibüroo töötajad abistavad advokaate õigusteenuse osutamisel, siis nende tegevuse eest vastutab (ka distsiplinaarkorras) büroopidaja, kuivõrd Eesti Advokatuuri kodukorra⁶² § 25 lg 1 p 1 ja advokaadibüroo pidamise juhendi⁶³ § 3 lg 1 p 1 kohaselt on advokaadibüroo pidaja kohustatud tagama, et advokaadibüroo töötajad täidavad kutsetegevuse ja kutse-eetika nõudeid. Kodukorra § 25 lg-s 2 ja advokaadibüroo pidamise juhendi § 3 lg-s 2 on toodud näitlik nimekiri kutse-eetika nõuetest, mille täitmise on advokaadibüroo pidaja kohustatud tagama, sealhulgas ülesande korrektne vastuvõtmine ja kliendilepingu sõlmimine, huvide konflikti vältimine, kliendi teavitamine õigusteenuse osutamisega seotud asjaoludest. Seega ei ole advokaadibüroo töötajate kohustus järgida kutse-eetika nõudeid piiratud üksnes konfidentsiaalsuskohustusega. Samas tuleb arvestada, et võrreldes advokaadibüroo töötajatega esitab seadus advokaadi isikule kõrgendatud nõuded näiteks hariduse, keeleoskuse, kõlbelisuse jne osas (vt AdvS § 23 lg 1). Seega tuleb advokaadibüroo töötajatele advokaadi suhtes kehtivate kutse-eetika nõuete laiendamise üle otsustamisel esmalt analüüsida, kas konkreetne nõue on suunatud üksnes advokaadi isikule ja isikuomadustele või hõlmab see suhtlust teiste isikutega, sealhulgas eriti klientide ja bürooväliste isikutega (kohus, avalikkus, teiste büroode töötajad). Kui nõue on üksnes advokaadikutsele omane, siis see advokaadibüroo töötajatele ei kohaldu. Vt täiendavalt büroopidaja mõiste, tema kohustuste ja vastutuse kohta § 10 komm 2.

5.5. Advokatuuri töötajad on tulenevalt AdvS § 45 lg-st 1 allutatud konfidentsiaalsuskohustusele, mis ei ole ajaliselt piiratud. Samamoodi kui advokaadibüroo töötajatele ei kohaldu neile otseselt eetikakoodeksi sätted. Juhatusel advokatuuri

⁶⁰ RKTkm 3-2-1-107-11.

⁶¹ Aukohtu 14.12.2011 otsus.

⁶² Kinnitatud Eesti Advokatuuri üldkogu 24.04.2013 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri üldkogu 03.03.2016 otsusega.

⁶³ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatus 07.02.2012 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatus 24.01.2017 otsusega.

juhtorganina on kohustus tagada, et advokatuuri töötajad täidaks konfidentsiaalsuskohustust. Selle kohustuse rikkumisega tekkinud kahju eest vastutab Eesti Advokatuur avalik-õigusliku juriidilise isikuna.

6. Eetikakoodeksi **ruumilise kehtivuse** kohta vt komm 3.

7. Eetikakoodeksi esemeline kehtivus. Eetikakoodeksi sätted kehtivad eelkõige advokaadi kutsetegevusele. Tuleb tähele panna, et Mandri-Euroopa traditsiooni kohaselt eeldatakse advokaadilt kõlbelisust ja ausust ka väljaspool kutsetegevust. Nii on vastav nõue sätestatud AdvS § 23 lg 1 p-s 5 advokaadiks pürgijatele. Samuti laieneb kohustus käituda ausalt ja väärικalt ning hoiduda advokaadi kutset ja advokatuuri mainet kahjustavast käitumisest juba advokaadiks saanud isiku kutsetegevuse välisele ajale eetikakoodeksi § 9 lg 2 alusel.

7.1. Advokaadi kutsetegevuseks on **õigusteenuse osutamine**, milleks AdvS § 40 lg 1 järgi on kutsetegevuses õigusnõustamine, isiku esindamine või kaitsmine kohtus, kohtueelses menetluses või mujal ning isikule dokumendi koostamine ja tema huvides muu õigustoimingu tegemine. Seega jaguneb advokaatide poolt osutatav teenus kaheks: esiteks, **esindus ja kaitse** (kohtus, kohtueelses menetluses ja mujal), ja teiseks, **nõustamine** (õigusnõustamine, isikule dokumendi koostamine ja tema huvides muu õigustoimingu tegemine).

7.2. Kuigi klassikaliseks advokaadi poolt osutatavaks teenuseks on eelkõige isiku esindamine ja kaitse, tuleb arvestada, et nõustamine hõlmab endas määramatut hulka teenuseid, mida advokaat professionaalse juristina pakub. Siin võib näitena tuua maksunõustamise, kus lisaks maksuseaduse tõlgendamisele hinnatakse tõlgenduse majanduslikku mõju, ning mitmed kliendi varade hoidmise juhtumid, näiteks tagatisagendi teenus või usaldusühingu teenus või tegutsemine kliendi äriagendina (tegutsemine kliendi äri edendamiseks lähtudes primaarselt ärielistest kaalutlustest). Silmas tuleb pidada, et advokaadiühingul ei või olla teist tegevusala peale õigusteenuse osutamise (AdvS § 53 lg 1; sama paragrahvi teise lõike järgi ei või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsev vandeadvokaat sama ärinime all tegutseda teisel tegevusalal peale õigusteenuse osutamise). Seega, kui teenuse osutajaks on advokaat, võib üldjuhul eeldada, et tegemist on õigusteenusega, mistõttu nii advokaat kui ka advokaadibüroo vastutavad advokaadi osutatud teenuse kvaliteedi eest. Ühtlasi eeldatakse advokaadilt, et ta kogu oma professionaalses tegevuses järgib kutse-eetika norme (sealhulgas konfidentsiaalsuskohustust). 06.04.2010 seisukohas märkis juhatus, et üldjuhul kehtib eetikakoodeks advokaatide suhtes ka siis, kui nad on endale võtnud mingi lisapositioni, näiteks tegutsevad pankrotihaldurina. Samas ei pruugi juhatuse hinnangul sellisel juhul kõik

etikakoodeksi sätted olla asjakohased, sest pankrotimenetluse situatsioonis ei ole üks-üheselt tegemist kliendisuhete. Igal juhul alluvad advokaadi poolt pankrotihaldurina tegutsedes toime pandud kutse-eesitika nõuete rikkumised Eesti Advokatuuri aukohtumenetlusele (PankS § 71 lg 3), seda ka juhtudel, kui advokaat on rikkunud Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja kehtestatud hea kutsetava nõudeid. Analoogiline on olukord ka allhankena (tellimise ja arveldamise mõttes) kliendile muude teenuste vahendamisel (nt spetsialistiarvamused), mille korral tuleb advokaadil kliendile selgitada, kes on teenusepakkuja. Sellisel juhul tuleb vajadusel kliendile selgitada ka seda, et teenusepakkujale advokaadi kutse-eesitika nõuded ei laiene. Samas laienevad need nõuded advokaadi tegevusele teenuse vahendamisel, st ka teenuse vahendamise käigus saadud dokumendid on konfidentsiaalsed, tuleb vältida huvide konflikti jne. Siiski tuleb arvestada asjaoluga, et kuigi advokaatidel lasub tulenevalt AdvS § 45 lg-st 1 kohustus hoida saladuses kogu talle õigusteenust osutades teatavaks saanud informatsiooni, ei pruugi seadusandja ja kohtud sellele kohustusele vastata laia konfidentsiaalsusgarantii tunnustamisega. Nii on Euroopa Kohus 26.06.2007 otsuses⁶⁴ seoses advokaatide kohustusega teavitada pädevaid asutusi oma kliendi suhtes tekkinud kahtlustest seoses rahapesu või terrorismiga märkinud, et kliendi ja advokaadi usaldussuhte kaitse hõlmab õigusabi kohtu- ja kohtueelses menetluses ning õigusnõustamist, et klient saaks kindlaks määrata oma õigused ja kohustused ning oma tegevusega kaasnevad riskid. Kui advokaat tegutseb äriarendina, prevaleerivad kliendi huvid, mistõttu advokaat ei tegutse sõltumatu õigusnõustajana.⁶⁵ Esialgu jääb lahtiseks, kas selles kohtuasjas tehtud järeldusi saab kasutada vaid rahapesu- ja terrorismivastase võitluse kontekstis või on neil üldisem tähendus.⁶⁶ Otsuses Michaud vs. Prantsusmaa⁶⁷ käsitles EIK sama küsimust (st advokaatide teavitamiskohustust rahapesu- ja terrorismikahtluse korral) EIÕK artikli 8 kontekstis kui sekkumist "erakommunikatsiooni privaatsusse". Ühelt poolt rõhutas kohus, et kutsesaladus on advokaadi ja kliendi usaldussuhte aluseks (p 117), kuid võttes arvesse art 8 lg 2 pole see absoluutne, kui kaalul on ühiskonna olulised huvid (p 123). Kohus ei leidnud kohustuse panemises artikli 8 rikkumist, kui advokaat tegutseb äriarendina ning kohus nägi täiendavat tagatist ka selles, et Prantsuse õiguse järgi pidi advokaat teatama rahapesukahtlusest advokatuuri presidendile või kassatsioonikohtule. Euroopa Kohtu ja EIK kõnealuste otsuste kohta pikemalt vt § 5 kamm 2.1.3.

⁶⁴ Kohtuasi C-305/05, Ordre des barreaux francophones et germanophones.

⁶⁵ Kohtujurist Poiras Maduro 14.12.2006 ettepanekud kohtuasjas C-305/05, p 70.

⁶⁶ U. Lõhmus, lk 612.

⁶⁷ 06.12.2012, 12323/11.

7.3. Eksisteerib hulk nõustamisteenuseid, mille pakkumise korral peab advokaat arvestama, et **advokaadi kutsetagatised ei pruugi olla samaväärselt tagatud** kui traditsiooniliste teenuste (esindus kohtumenetluses) korral. Sellisteks teenusteks on näiteks kliendi vara (sealhulgas osaluse) hoidmine, tegutsemine juhtorgani liikmena või likvideerijana, tegutsemine pankrotihaldurina, äriagendina. Oluline on rõhutada, et sellise rolli mõju on kahetine – advokaat on jätkuvalt kohustatud järgima kutse-eeetika nõudeid, kuid samas kutsetagatised ei pruugi kohalduda. Kutsetagatiste kohaldumise piiramine võib olla seotud rahapesu ja terrorismi tõkestamise meetmetega, aga ka laiemalt ettevõtluse seaduslikkuse ja ettevõtjate võrdse kohtlemise tagamise eesmärgiga (näiteks vältimaks maksudest kõrvalehoidmist) – olukordades, kus advokaat tegutseb ärihuvide edendajana, ja lähtudes primaarselt ärielistest huvidest on advokaadi tagatiste vajalikkus ka olemuslikult vähem tähtis kui näiteks kliendi kaitsmisel kriminaalmenetluses. Juhatuse kehtestatud õigusteenuse osutamise kord seoses kliendi huvides juriidilise isiku juhtorganisse kuulumise ja osaluse omamisega⁶⁸ hoiatab selles osas sõnaselgelt, et advokaadi juhtorganisse kuulumise või osaluse omamisega võib kliendile kaasneda risk, et arvestades juhtorgani liikme kohustuste võimalikku kollisiooni advokatuuriseadusest tulenevate advokaadi õiguste ja kohustustega, ei pruugi nimetatud tegevusele laieneda kutsetegevusele seadusega ettenähtud tagatised (ennekõike konfidentsiaalse info kaitse) (korra § 5 lg 2 p 1 ja § 9 lg 2 p 1). Selliseid teenuseid osutaval advokaadil tuleb arvestada, et vaatamata mõningasele ebakindlusele, kas kutsetagatised täies mahus kehtivad, kehtivad tema tegevuse suhtes ikkagi eetikakoodeksist tulenevad kutse-eeetika nõuded (kohustus tagada kliendi huvid parim kaitse, olla aus, vältida huvid konflikti jne).

8. Eetikakoodeksi ajaline kehtivus. Eetikakoodeks jõustus 01.06.1999 (eetikakoodeksi § 26). Selles sisalduvad nõuded on kohustuslikud Eesti Advokatuuri liikmeks oleku ajal. Konfidentsiaalsuskohustus laieneb AdvS § 45 lg 1 alusel advokaadile, advokaadibüroo töötajale ja advokatuuri töötajale ka pärast tema advokaaditegevuse lõppu.

§ 2. Kutse-eeetika nõuete järgimine

(1) Advokaadi kutse kohustab advokaati järgima kutse-eeetika nõudeid.

(2) Kutse-eeetika nõuete järgimist tagab iga advokaadi teadlikkus advokaadi kutsega kaasnevatest kohustustest ning advokatuuris valitsev avalik arvamus.

⁶⁸ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 12.01.2016 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 05.04.2016 otsusega.

- (3) Kui advokaat kahtleb, missugust käitumisviisi valida, pöördub ta, vältimaks kutse-eetika nõuete rikkumist, nõu saamiseks vanema kolleegi poole.
- (4) Eetikakoodeksis sätestatud kutse-eetika nõuete rikkumise eest võib advokaadi suhtes algatada aukohtumenetluse ja määrata advokaadile distsiplinaarkaristuse.

1. Advokaadi kutse-eetika allikad. Lõige 1 kohustab advokaati järgima kutse-eetika nõudeid. Tulenevalt AdvS § 43 lg-st 1 reguleerivad advokaadi tegevust seadus, advokatuuri organite õigusaktid ja otsused, kutse-eetika nõuded, head kombed ja südametunnistus. Kui kutse-eetilise sisuga norm on õigusakti kaudu positveeritud, on olemuslikult tegemist õigusnormiga, kuid ajalooliselt on ka selliseid norme jätkuvalt käsitletud advokaadi kutse-eetika raames ning sellest on lähtunud nii eetikakoodeksi kui käesolevate eetikakoodeksi kommentaaride koostamisel.

1.1. Seadus advokaadi kutse-eetika allikana. Advokaadi tegevust reguleerivatest seadustest on olulisimad advokatuuriseadus ning mitmed menetlusseadustikud (eelkõige kriminaalmenetluse seadustik, tsiviilkohtumenetluse seadustik ja halduskohtumenetluse seadustik, mis reguleerivad advokaadi tegevust esindamise ja kaitse korral). Advokaadi hoolsuskohustust ja vastutust reguleerib võlaõigusseadus, kohustusi rahapesu tõkestamisel rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus ning õigusabi riiklikku rahastamist reguleerib riigi õigusabi seadus. Advokatuuriseadus ja võlaõigusseadus seavad üldise standardi nii nõustamis- kui esindus(kaitsmis)teenuse osutamisel ja menetlusseadused sätestavad eriseadus-tena lisakohustusi kohtuesinduses. Advokaadi rolli ja sellest tulenevad kohustused kohtumenetluses määrab ära menetluse iseloom (näiteks haldus- ja tsiviilkohtumenetluses on advokaat esindaja, kriminaalmenetluses aga kaitsja või esindaja). Samas on advokaadil kõigis menetlustes kohustus olla võimeline nõuetekohaselt menetluses osalema, olla aus, asjatundlik ja vastutustundlik, alluda kohtu korraldustele ning mitte pahatahtlikult takistada asja õiget ja kiiret menetlemist (vt HKMS § 32 lg 4, TsMS § 45 lg 2, KrMS § 267 lg 4¹). Advokaat, kes osaleb teatud menetluses, on kohustatud selles menetluses temal lasuvate kohustustega kursis olema ning neid järgima. Nii on aukohus mitmel korral tuvastanud distsiplinaarsüüteo advokaadi käitumises, kes pole pankrotihaldurina tegutsedes järginud pankrotiseaduse sätteid.⁶⁹ Samuti on aukohus märkinud, et advokaadi isiklik hinnang, et kinnipeetavale advokaadi poolt üle antud esemed ei ohusta otseselt vangla julgeolekut ega kahjusta turvalisust, ei õigusta vangistusseaduses ja vangla sisekorraeeskirjas

⁶⁹ Aukohtu 22.09.2011, 25.03.2014 otsused.

sätetatud piirangute rikkumist, kuivõrd advokaadil on kinnipeetavaga suhtlemisel kohustus kinni pidada vangistuseseaduses, vangla sisekorraeeskirjas ja muudes seadustes sätestatud korrast.⁷⁰ Tuleb arvestada, et mistahes menetluses säilivad advokaadi kutsetegevuse tagatised (sõltumatus, konfidentsiaalsus ja lojaalsus), mistõttu advokaat on kohustatud nii menetlusseadustikest tulenevaid kohustusi kui ka õiguskaitseorganite tegevust nendes menetlustes kriitiliselt hindama ning vajadusel tõstatama küsimuse, kas üks või teine on kutsetegevuse tagatistega kooskõlas. Juhul kui menetlusseadustik on esindajatele esitatavate nõuete osas advokatuuriseadusega vastuolus (näiteks menetlusseadustik lubab isikut esindada vastava kvalifikatsiooniga isikul, advokatuuriseadus aga üksnes advokaadil), tuleb lähtuda vastavas menetlusseadustikus sätestatust.⁷¹ Kui aga menetlusseadustik on vastuolus advokaadi kutsetegevuse tagatistega, tuleb ülimalt pidada viimaseid.

1.2. Advokatuuri organite õigusaktid ja otsused advokaadi kutse-eesitika allikana. Olulisimad ja kõige kõrgemal seisvad advokatuuri õigusaktid on Eesti Advokatuuri kodukord⁷² ja kutse-eesitika nõudeid sisaldav eetikakoodeks, mis on AdvS § 9 p 5 alusel vastu võetud üldkogu otsusega. Üldkogu vastu võetud õigusaktidest madalamal seisavad advokatuuri juhatuse otsusega kinnitatud korrad ja soovituslikud juhendid, mis lähtuvalt advokatuuri õigusaktide hierarhiast peavad kooskõlas olema üldkogu vastu võetud õigusaktidega. Samuti tuleb advokaadil oma kutsetegevuses arvestada juhatuse protokollides väljendatud seisukohtade ja tõlgendustega. Advokaadil on kohustus tema tegevust reguleerivate advokatuuri üldkogu ja juhatuse otsustega tutvuda. Tulenevalt AdvS § 20 lg-st 3 avaldatakse üldkogu otsusega vastu võetud Eesti Advokatuuri kodukord ja selle muudatused Riigi Teatajas. Kõik üldkogu otsused avaldatakse advokatuuri kodukorra § 36 lg 1 alusel advokatuuri kodulehel liikmetele ligipääsetavas osas ning trükitakse ära advokatuuri aastaraamatus. Juhatuse otsused kajastuvad juhatuse istungi protokollides, mis saadetakse liikmetele e-postiga ning on liikmetele kättesaadavad advokatuuri kodulehel. Advokatuuri kodukorra § 21 lg 1 p 6 kohaselt on advokaadil õigus saada viivitamata advokatuuri organi õigusakti või otsuse koopia ja ühe kuu jooksul otsuse vastu võtnud organi, välja arvatud üldkogu, ametlik seisukoht advokatuuri õigusakti tõlgendamise või otsuse selgitamise küsimuses, kui advokaat taotleb tõlgendamist või selgitamist. Suhtlus advokaadiga käib AdvS § 6¹ alusel advokaadi

⁷⁰ Aukohtu 08.10.2015 otsus.

⁷¹ Aukohtu 14.12.2011 otsus viitega RKTkm nr 3-2-1-107-11.

⁷² Kinnitatud Eesti Advokatuuri üldkogu 24.04.2013 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri üldkogu 03.03.2016 otsusega.

advokatuuri veebilehel avaldatud elektronposti aadressil, st advokatuuri otsused ja teated loetakse advokaadile kättetoimetatuks, kui need on saadetud AdvS § 44 lg 6 alusel advokatuuri veebilehel avaldatud elektronposti aadressil.⁷³ Arvestades asjaolu, et AdvS § 4 lg 5 kohaselt võib huvitatud isik advokatuuri organi õigusakti või toimingu peale esitada kaebuse halduskohtule, tuleb asuda seisukohale, et kõiki advokatuuri toiminguid tuleb käsitada haldusmenetluses tehtud toimingutena ja need peavad seega vastama haldusmenetluse põhimõtetele.

1.3. Eetikakoodeks advokaadi kutse-eesitika allikana. Eetikakoodeks määratleb advokaatide kutsestandardi, olles sellega kliendisuhete sisustajaks VÕS §-de 25 ja 620 tähenduses. Aukohus on märkinud, et kutsestandardid kujutavad endast parimat praktikat, mida kõik vastava kutse esindajad peaksid püüdma arendada ja mille poole kõik peaksid püüdlema ning mille tähtsust tuleb endale teadvustada. Aukohtu hinnangul peavad advokaadid rangelt vältima kutsestandardite rikkumist ja suhtuma lugupidavalt ja austusega kutse-eesitika reeglitesse. Kuivõrd üldsuse usaldus ja austus advokaatide vastu on õigussüsteemi toimimise üks olulisi garantiisid, peavad advokaadid täitma oma ülesandeid rangelt kooskõlas sätestatud nõuetega.⁷⁴ AdvS § 40 lg 2 esimese lause kohaselt peab õigusteenus olema õigeaegne ja asjatundlik ning põhinema asjaolude, tõendite, õigusaktide ja kohtupraktika põhjalikul uurimisel. Eetikakoodeksi normid täpsustavad, milline on õigeaegne ja asjatundlik õigusteenus (vt § 15 komm 2). Sellega tagab eetikakoodeks kindlustunde nii kliendile kui ka advokaadile – klient teab, mida advokaadilt nõuda ja oodata, advokaat aga teab, millisel viisil käituda selliselt, et klient ei saaks talle teha etteheiteid kutsestandardi rikkumise kohta. Samas ei saa öelda, et selline kindlustunne oleks eetikakoodeksi sätetega hästi kursis oleva advokaadi ja nendega tutvunud kliendi jaoks täielik. Nimelt ei sisalda eetikakoodeks ammendavat loetelu advokaadi kutse-eesitika reeglitest, kuivõrd AdvS § 43 lg 1 nimetab kutsestandardi allikana ka häid kombeid ja südametunnistust. Samuti ei ole eetikakoodeksis sisalduvad normid ise normitehniliselt ammendavad, pakkudes mitmeid tõlgendusvõimalusi. Selle kohta täpsemalt vt komm 3 ja § 3 komm-d 1.5–1.7.

1.4. Head kombed ja südametunnistus advokaadi kutse-eesitika allikatena. Seadus kohustab advokaate lähtuma ka headest kommetest (tavadest) ja oma südametunnistusest. Selle kohta vt I ptk sissejuhatuse komm-d 5.3.1 ja 5.3.2, § 1 komm 2 ja § 3 komm 1.7.

⁷³ Seda põhimõtet on aukohus kinnitanud 22.09.2011 otsuses.

⁷⁴ Aukohtu 19.07.2012 otsus.

2. Lõige 2 näeb ette, et **kutse-eetika nõuete järgimist tagab iga advokaadi teadlikkus** advokaadi kutsega kaasnevatest kohustustest ning **advokatuuris valitsev avalik arvamus**. Seega eeldab eetikakoodeks, et iga advokaat hoiab ennast kursis kutse-eetika nõuetega, sealhulgas muudatustega (näiteks aukohtu seisukoha muutus, eetikakoodeksi sätete muutmise jne). Advokatuuris valitsevat avalikku arvamust väljendavad lisaks eetikakoodeksis sätestatule ka advokatuuri juhatuse otsusega kinnitatud kordades ja juhendites sätestatu ning juhatuse seisukohtades väljendatu, mis annavad muu hulgas eetikakoodeksis sätestatu suhtes täpsustavaid käitumisjuhtnõore. Kuigi juhatuse ülesanne on kontrollida kutse-eetika nõuete täitmist advokatuuri liikmete poolt (eelkõige *ex post* vormis), on väga oluline tähele panna ka juhatuse nõuandvat, kutse-eetikanõuete rikkumist ärahoidvat rolli (nn *ex ante* kontroll). Nimelt on igal advokatuuri liikmel õigus kutse-eetikaküsimuse tekkimise korral pöörduda juhatuse poole seisukoha saamiseks. Kuivõrd kutse-eetika nõuete järgimine eeldab iga advokaadi teadlikkust nendest nõuetest, ei vabasta teadmatus advokaati kohustusest järgida kutse-eetika nõudeid. Ka CCBE EK artikkel 2.4 kohustab advokaatide piiriülese tegevuse korral otsesõnu advokaate tutvuma kõigi eeskirjadega, mis mõjutavad nende tegevust.

3. Vanema kolleegi arvamus. Kui advokaadil tekivad kahtlused selles osas, missugust käitumisviisi valida, pöördub ta **lõike 3** kohaselt, vältimaks kutse-eetika nõuete rikkumist, **nõu saamiseks vanema kolleegi poole**. Seejuures võivad sellised käitumisdilemmad olla nii lihtsamat laadi (näiteks noor advokaat ei tea, milline on hea tava konkreetsetes olukordades) kui ka keerulisemad (näiteks konkreetse olukordade suhtes lähivad eetikakoodeksi erinevad nõuded omavahel vastuollu). Vanema kolleegi poole pöördumise kohustus on advokaadil juhul, kui ta kahtleb, missugust käitumisviisi valida, et see oleks kooskõlas kutse-eetika normidega.⁷⁵ Sellisel juhul on isikul kohustus esmalt nõu pidada oma südametunnistusega ning juhul, kui talle jäävad ikka kahtlused, pöörduda asjatundja (eetikakoodeksi kontekstis vanema kolleegi) poole. Ka aukohus on leidnud, et juhul kui asjaolud osutavad sellele, et kliendi poolt antud juhised võivad olla hea tava vastane, on advokaadil kohustus enne juhiste täitmist konsulteerida oma vanema kolleegiga.⁷⁶

3.1. Eetikakoodeks ei täpsusta, kes on vanem kolleeg eetikakoodeksi tähenduses. Kindlasti on selleks isikuks AdvS § 39 alusel vandeadvokaadi abi juhendav patroon.

⁷⁵ Tinglikult on olukord sarnane karistusõiguses tuntud keeluüksimusega, kus isikul on alus hakata kahtlema konkreetse teo lubatavuses, kui see tegu kahjustab kedagi või on ilmselt ja üldtunnustatult moraalivastane. J. Sootak, P. Pikamäe, § 39/8.

⁷⁶ Aukohtu 10.05.2011 otsus.

Samas on vandeadvokaadi abidele vanemaks kolleegiks ka mõni teine pikemat aega tegutsenud vandeadvokaat. Vandeadvokaatidel on omakorda võimalik nõu saamiseks pöörduda kauem praktiseerinud kolleegist vandeadvokaadi poole või siis büroo partneri poole. Seega võib järeldada, et konkreetse advokaadi tituleerimine vanemaks kolleegiks sõltub asjaoludest, sealhulgas selle advokaadi positsioonist (näiteks partner, vandeadvokaat) ja töökogemusest. Kommenteeritav säte ei piira konsulteerimise kohustust üksnes oma büroo advokaatidega, kuivõrd kolleegi mõiste hõlmab kõiki advokatuuri liikmeid (vt VI ptk sissejuhatus). Kokkuvõttes, kui esinevad objektiivsed asjaolud, mille alusel on advokaadil võimalik oma kolleegi pidada vanemaks kolleegiks, siis on temaga konsulteerimine õigustatud.

3.2. Eetikakoodeks ei täpsusta ka seda, millised on kolleegiga konsulteerimise tagajärjed. Selge on, et kui vanema kolleegi käest tuleb konkreetne soovitus teatud viisil mitte käituda, siis seda tuleb järgida. Kui aga vanema kolleegi nõu osutub ekslikuks, st ta soovitab käitumisviisi, mis ei ole kutse-eetika ja tavadega kooskõlas, siis tekib küsimus, kas sellise käitumisviisi valik on vabandata. Määravaks on, et kui isikul jääb kahtlus oma teo lubatavuse osas, ei saa vanema kolleegi konsulteerimine teda vastutusest vabastada. Seda, kas isikule selline kahtlus pidi alles jääma või mitte, hinnatakse objektiivse vaatleja seisukohast, arvestades konkreetse kaasuse eripärasid.⁷⁷ Rõhutada tuleb, et vanema kolleegi ekslik nõu üldjuhul distsiplinaarkorras karistatav ei ole, v.a kui vanemal kolleegil on järelevalvekohustus (näiteks on tegemist patrooniga) (vt selle kohta § 10 komm 3). Kui vanem kolleeg on andnud ekslikku nõu tahtlikult, on tegemist ebaeetilise käitumisega oma kolleegi suhtes, millega kaasneb vastutus.

3.3. Kohustus konsulteerida kolleegiga ei võta advokaadilt õigust pöörduda vajadusel advokatuuri juhatuse poole seisukoha saamiseks. See vajadus tõuseb esile eelkõige siis, kui advokaadil jääb ka pärast vanema kolleegiga konsulteerimist kahtlus käitumisviisi valikus. Selline kahtlus võib esineda nii siis, kui vanem kolleeg on käitumisviisi maha laitnud, kuid advokaat leiab siiski selle õigustatud olevat, kui ka siis, kui vanem kolleeg on käitumisviisi soovitanud, kuid advokaadil on siiski kahtlus selle käitumisviisi kutse-eetika nõuetele ja tavadele vastavuse osas. Samas peaks vältima juhatuse poole pöördumist juhtudel, kui nõupidamist vanema kolleegiga pole toimunudki.

⁷⁷ Ka siin saab tinglikult tuua paralleeli keelueksimusega karistusõiguses. J. Sootak, P. Pikamäe, § 39/7.

4. Järelevalvet eetikakoodeksi järgimise üle teostab advokatuuri juhatus (AdvS § 46 lg 1). Advokaat, kelle tegevuse järele valvatakse, on juhatuse nõudel kohustatud ilmuma juhatuse istungile (AdvS § 46 lg 2 p 1), esitama juhatusele või juhatuse määratud isikule advokaadibüroo asjaajamisega ja advokaadi kutsetegevusega seotud dokumendid (AdvS § 46 lg 2 p 2), andma oma tegevuse kohta juhatusele või juhatuse määratud isikule seletusi (AdvS § 46 lg 2 p 3) ja võimaldama juhatuse määratud isikul pääseda büroo ruumidesse (AdvS § 46 lg 2 p 4). Advokatuuri juhatuse poolt juhuslikkuse põhimõtte alusel advokaadibüroo üle järelevalve teostamise korda reguleerib advokaadibüroode kontrollimise juhend.⁷⁸ Kõnealuse juhendi § 1 lg 1 sätestab, et sellise tegevuse eesmärk on kontrollida advokaadi ja advokaadibüroo tegevuse vastavust kutsetegevuse ja kutse-eetika nõuetele. Kui advokaat tegutseb pankrotihaldurina, teostab järelevalvet tema tegevuse üle, sealhulgas kutse-eetika nõuete järgimise üle AdvS § 46 lg 3 alusel lisaks advokatuuri juhatusele ka valdkonna eest vastutav minister, kelle nõudel on advokaat kohustatud esitama oma tegevusega seotud dokumendid ning andma oma tegevuse kohta seletusi. Riigi õigusabi valdkonnas võib valdkonna eest vastutav minister saata advokaadi tegevuse kohta käiva riigi õigusabi saaja poolt esitatud kaebuse järelevalve teostamiseks advokatuuri juhatusele või taotleda aukohtult aukohtumenetluse läbiviimist (AdvS § 46 lg 4). RahaPTS § 2 lg-s 2 nimetatud juhtudel teostab järelevalvet advokaadi tegevus üle advokatuuri juhatuse kõrval ka rahapesu andmebüroo (RahaPTS § 64 lg-d 1, 3 ja 5).

5. Lõige 4 sätestab, et eetikakoodeksi nõuete rikkumine võib endaga kaasa tuua **distsiplinaarvastutuse** AdvS § 19 lg 1 alusel. Samuti võib eetikakoodeksi nõuete rikkumine olla aluseks **lepingu rikkumisest tulenevale või lepinguvälisele advokaadi tsiviilvastutusele**. Kui **advokaatide vahel tekib lahkeli kutseeetika-alases, sealhulgas kolleegi poolt kutse-eetika järgimise küsimuses**, tuleb arvestada, et nii eetikakoodeksi § 24 lg 2 kui ka CCBE EK artikkel 5.9 kohustavad pooli esmalt isiklikult suhtlema, saavutamaks sõbralik lahendus. Kui sellise lahenduse saavutamine siiski ei õnnestu, on advokaadil õigus pöörduda advokatuuri poole ametliku teatega. Sealjuures sätestab CCBE EK artikkel 5.9.3 eri riikide advokaatide erimeelsuse korral kohustuse enne ametlikku teadet esitada asjasse puutuvatele advokatuuridele mitteametliku teate, et neil institutsioonidel oleks võimalus aidata kaasa sõbraliku kokkuleppe saavutamisele. Advokaatidevahelise lepitusmenetluse kohta vt pikemalt § 24 komm 3.

⁷⁸ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 13.01.2009 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 24.01.2017 otsusega.

6. Advokaadi distsiplinaarvastutus. Kuigi eetikakoodeksi primaarne eesmärk on anda advokaatidele käitumisjuhised konkreetse situatsiooni jaoks, tekib tõsisemate kutse-eeetika normide ja tavade rikkumise korral vajadus advokaadi distsiplinaar-korras karistamise järele. Advokatuuri eetikakoodeksil on erinevalt paljude teiste elualade eetikakoodeksitest olemas sunnimehhanism eetikanormide rakendamiseks ja järgimise tagamiseks, kuivõrd eetikakoodeksi rikkumine on advokaadi distsiplinaarvastutuse aluseks. Advokatuuri pädevus teostada järelevalvet advokatuuri liikmete ja Eestis tegutsevate välisriigi advokaatide kutsetegevuse ja kutse-eeetika nõuete täitmise üle tuleneb AdvS § 3 p-dest 2 ja 3.

6.1. Distsiplinaarmenetluse algatamine. AdvS § 16 lg 2 alusel algatab aukohus aukohtumenetluse huvitatud isiku, aukohtu enda või advokatuuri muu organi algatusel, kui advokaadi tegevuses ilmnevad distsiplinaarsüüteo tunnused. Huvitatud isikul on õigus esitada juhatusele või aukohtule taotlus aukohtumenetluse algatamiseks kuue kuu jooksul, arvates päevast, mil kaebuse esitaja sai teada või oleks pidanud teada saada taotluse aluseks olevatest asjaoludest (AdvS § 16 lg 1). Nimetatud 6-kuulise tähtajaga ei ole piiratud aukohtumenetluse algatamine aukohtu enda algatusel, samuti ei kehti vastav piir Justiitsministeeriumi ning Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja pöördumisel⁷⁹. Tähtaja ületamisel on võimalik taotleda ka selle ennistamist⁸⁰. Advokatuurile, esimehele või juhatusele adresseeritud kaebus või muu pöördumine, millest nähtub etteheide konkreetse advokaadi tegevusele, edastatakse automaatselt aukohtule menetluse algatamise otsustamiseks. Huvitatud isikuks võib pidada eelkõige (endist) klienti või tema esindajat, kuid näiteks ka menetlejat (kohtuid, prokuratuuri, uurijaid, haldusasutusi jt).⁸¹ Kui etteheited seisnevad advokaadi ebaväärikas käitumises vastaspoole või

⁷⁹ Haldusasi 3-08-1189.

⁸⁰ Haldusasjas 3-14-51414 leidis Tallinna Ringkonnakohus, et üldjuhul tuleb ennistamise võimalus anda. Kui kaebaja ei too välja mõjuvaid põhjuseid tähtaja möödalaskmiseks, ei pea aukohus omal initsiatiivil taotluse esitamise tähtaega ennistama. HMS § 34 lg 3 kohaselt ei ennistata menetlustähtaega, kui esialgsest menelustoimingu teostamiseks ettenähtud tähtpäevast on möödunud rohkem kui üks aasta. Toodud põhimõtted ei väära aga aukohtu õigust aukohtumenetlus siiski omal initsiatiivil alustada (vt ka kommenteeritava paragrahvi kamm 6.2).

⁸¹ Halduskohus on asjas 3-17-1492 asunud seisukohale, et aukohtu poole pöördumiseks ei pea kaebajal olema advokaadiga kliendisuhe, küll aga saab aukohtu poole pöörduda vaid enda õiguste kaitseks. Kaebaja huvi teise isiku kohtuasja õnnestumise ning õigusteenuse kvaliteedi tagamise vastu üldüldiselt ei ole kohtu hinnangul piisav jaatamiseks kaebaja huvitatud isikuks olemist AdvS § 16 lg 1 mõttes. See oleks vastuolus seadusandja eesmärgiga AdvS § 16 lg 1 muutmisel, sest tähendaks sisuliselt, et olles kuulnud kellelegi ebakvaliteetselt osutatud õigusteenusest, võiks igaüks aukohtu poole pöörduda oma sugulase, lähedase, võõra inimese või ka avalikes huvides.

kolmanda isiku suhtes, võib huvitatud isikuks olla ka vastaspool või kolmas isik. Samuti on aukohus menetlenud ka näiteks kohalike omavalitsuste, kinnipidamis-asutuste ja õiguskantsleri kantselei poolt esitatud kaebusi. Lisaks võib valdkonna eest vastutav minister taotleda aukohtumenetluse algatamist, kui on tekkinud kahtlus, et advokaadi tegevuses võivad ilmned distsiplinaarsüüteo tunnused seoses riigi õigusabi osutamisega või tegutsemisega pankrotihaldurina (AdvS § 16 lg 4). Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda võib taotleda aukohtumenetluse algatamist, kui on tekkinud kahtlus, et advokaat on oma tegevuses pankrotihaldurina rikkunud koja organi otsust või head kutsetava või pannud toime AdvS § 19 lg-s 1 nimetatud distsiplinaarsüüteo (AdvS § 16 lg 6). AdvS § 16 lg 5 esimene lause kohustab aukohut reageerima aukohtumenetluse algatamisega, kui kohus on advokaati trahvinud või keelanud advokaadil teha menetluses avaldusi või kõrvaldanud advokaadi menetlusest või riigi õigusabi osutamisest.

6.2. Menetlus aukohtus. Aukohtumenetluse algatamise üle otsustab aukohus kahe kuu jooksul, alates päevast, mil ta saab teada distsiplinaarsüüteo tunnustest (AdvS § 16 lg 3). Aukohtumenetlus algatatakse protokollilise määrusega pärast asjakohast suulist arutelu aukohtuliikmete vahel. Määrust üldjuhul ei põhjendata, vaid märgitakse, et kuivõrd aukohtule esitatud materjalide pinnalt nähtub, et advokaat võib olla rikkunud eetikakoodeksi norme ning tema teos võivad ilmned distsiplinaarsüüteo tunnused, asi vajab täiendavat uurimist ja asjaolude selgitamist, mida ei ole võimalik teha ilma aukohtumenetluse algatamiseta. Viidatud kokkuvõtavad põhjused on ühtlasi ka sisuliseks põhjuseks aukohtumenetluse algatamiseks teatava reservatsiooniga. Nimelt arvestab aukohus oma praktikas ka rikkumise raskusega – kergemate rikkumiste puhul jäetakse menetlus alustamata, kui aukohus leiab, et piisab ka distsiplinaarmenetlusevälisest mõjutamisest, näiteks advokaadi vestlusest juhatusega, tekkinud olukorra analüüsimisest koolitustel, juhatuse seisukoha väljendamisest vms. Kui aukohtumenetlus jääb algatamata (näiteks ilmneb menetlustakistus – kaevatav tegu on aegunud – vt komm 6.6), võib aukohus ometi juhtida advokaadi tähelepanu tema tegevuses esinenud minetustele. Üldjuhul peetakse haldusorgani korraldatavat distsiplinaarmenetlust haldusmenetluseks ning reservatsioonidega kvalifitseerub selleks ka aukohtumenetlus.⁸² AdvS § 17 lg 7 teine lause sätestab, et aukohtumenetluses kohaldatakse haldusmenetluse seaduses sätestatud ulatuses, mida advokatuuriseadus ja advokatuuri kodukord ei reguleeri.

6.2.1. Aukohtu menetlus tagab advokaadile tema menetlusõiguste kaitse efektiivsete kaitsevahendite kaudu, mis üldjuhul on sarnased kohtumenetlusega. Nii

⁸² A. Alvin. Advokaadi kutse-eetika *raison d'entre*, lk 236.

on advokaadil õigus tutvuda asja materjalidega, anda aukohtule seletusi, esitada vastuväiteid, põhjendusi ja kaalutlusi kõigi aukohtumenetluses esile tõusnud küsimuste kohta, esitada taandust aukohtu liikme või protokollija vastu, kui asjaolud tekitavad kahtlust tema erapooletuses, esitada taotlusi ja tõendeid ning võtta osa tõendite vaatlusest ja uurimisest, esitada istungile kutsutud isikutele küsimusi ning saada aukohtu otsuse ärakiri (AdvS § 17 lg 2). Advokatuuri kodukorra § 55 lg 1 lisab sellesse nimekirja õiguse saada aukohtu istungi protokollia ärakiri ja kuulata aukohtu istungi helisalvestust, kui istungit helisalvestati. Seoses advokaadi õigusega esitada seletusi ja täpsustusi tuleb juhtida tähelepanu AdvS § 45 lg-le 4, mis täpsustab, et kutsesaladuse rikkumiseks ei peeta andmete avaldamist distsiplinaarsüüteoasja arutavale aukohtule.

6.2.2. Ühte distsiplinaarasja arutleb algusest lõpuni sama kohtukoosseis, v.a kui kohtukoosseis muutub ja advokaat ei taotle asja algusest peale arutamist või uus kohtukoosseis ei pea seda vajalikuks (advokatuuri kodukorra § 51 lg 2 esimene ja teine lause). Igal juhul ei pea uus koosseis uuesti üle kuulama juba eelneva koosseisu poolt üle kuulatud tunnistajat – sel juhul avaldab aukohus istungil tunnistaja ütlused (advokatuuri kodukorra § 51 lg 2 kolmas lause). Asja arutatakse suuliselt, kui advokaat või huvitatud isik seda taotleb (AdvS § 17 lg 3). Kutsed istungile saadetakse selliselt, et väljakutsutaval isikul jääks piisavalt aega asja ettevalmistamiseks ja õigeaegselt istungile ilmumiseks (advokatuuri kodukorra § 53 lg 2). Aukohtumenetlus on advokaadile kohustuslik, kuid kui ta jätab mõjuval põhjusel istungile tulemata, võib asja arutada tema osavõtuta (AdvS § 17 lg 1 ja lg 2 teine lause ja advokatuuri kodukorra § 53 lg 5 teine lause ja § 54 lg 8). Advokaadil võib aukohtumenetluses olla ka esindaja (advokatuuri kodukorra § 54 lg 5). Asja arutamine ei ole avalik, st kõik isikud peale advokaadi, kelle asja arutatakse, võivad istungil osaleda üksnes aukohtu loal (advokatuuri kodukorra § 54 lg 2).

6.2.3. Menetlus aukohtus toimub **uurimisprintsipi alusel**, st aukohus on kohustatud välja selgitama menetletavas asjas olulise tähendusega asjaolud ja vajaduse korral koguma selleks tõendeid omal algatusel (AdvS § 17 lg 4 esimene lause). Ka ei ole aukohus seotud aukohtu algatamise taotluse piiridega (AdvS § 54 lg 5 esimene lause). Advokaat on kohustatud esitama aukohtu nõudel aukohtule tema käsutuses olevad tõendid (AdvS § 17 lg 4 teine lause). Vajadusel esitab aukohus halduskohtule taotluse tõendite kogumiseks või nende tagamiseks, mis lahendatakse halduskohtumenetluse seadustiku haldustoiminguks loa andmise sätete järgi määrusega (AdvS § 17 lg 4 kolmas ja neljas lause). Praktikas on aukohus muu hulgas näiteks palunud advokaadil esitada kliendileping või tutvunud RÕA määramise määrusega (näiteks vaidlustes, kus tuleb tuvastada õigusteenuse sisu või

huvide konflikti asjaolud), palunud esitada õigusteenuse osutamise eest esitatud arved (kui on vaidluse all kliendisuhete olemasolu, õigusteenuse eest tasumine vms) või palunud selgitusi kolmandatelt asjasse puutuvatelt isikutelt. Kui vaata-mata kogutud tõenditele jäävad püsima kahtlused advokaadi süüdiolukus, mida ei ole võimalik kõrvaldada, tõlgendatakse need lähtuvalt süütuse presumptsioonist advokaadi kasuks.⁸³

6.2.4. Menetletavat asja ja advokaadi isiksuseomadusi arvestades võib aukohus advokaadi kutsetegevuse aukohtumenetluse ajaks peatada. Kutsetegevuse peatamist aukohtumenetluse ajaks ei käsitata distsiplinaarkaristusena (AdvS § 17 lg 6). 14. novembril 2017 on advokatuuri juhatus avaldanud seisukoha kutsetegevuse peatamise küsimuses, märkides, et see on vajalik eeskätt juhtudel, kui advokaati ennast puudutav menetlus võib kahjustada tema klientide huve. Tuleb rõhutada, et ajal, mil kutsetegevus on peatatud, on advokaat kohustatud siiski järgima kõiki kutse-eesitika nõudeid (vt § 1 kamm 5.1). Kui isik on vahepeal advokatuuri liikme-suse kaotanud, võib aukohtumenetluse läbiviimiseks kutsetegevuse taastada AdvS § 35 lg 4 teise lausel alusel. Ka sel ajal, kui kutsetegevus on taastatud, on advokaat kohustatud siiski järgima kõiki kutse-eesitika nõudeid (vt § 1 kamm 5.1). Aukohtume-netluse toimumise ajal ei saa advokaati tema avalduse alusel advokatuurist välja arvata (AdvS § 36 lg 2).

6.3. Distsiplinaarkaristused. Kui aukohus sedastab kutse-eesitika nõuete eira-mise, võib ta advokaadile määrata distsiplinaarkaristuse tingimusel, et distsiplinaar-süütegu ei ole aukohtumenetluse algatamise ajaks aegunud (AdvS § 19 lg 1). Kui aukohtule jääb advokaadile etteheidetavast tegevusest või advokaadi käitumisest aukohtumenetluse käigus mulje, et advokaadi teadmised kehtivatest õigusakti-dest ja/või kutse-eesitika põhimõtetest võivad olla puudulikud, võib aukohus teha advokatuuri juhatusel ettepaneku suunata advokaat kutsesobivuse hindamisele.⁸⁴ Aukohtu praktika valguses võib järeldada, et aukohus tõlgendab väljendit "võib karistada" viisil, mis on sarnane oportuuniteedipõhimõttega – juhul, kui advokaadi tegevuses tuvastatakse küll minetused, kuid aukohtu hinnangul ei ole advokaadi karistamine põhjendatud (minetused on väheolulised, kaebajal lasub kaassüü, advokaat on varem distsiplinaarkorras karistamata), menetlus lõpetatakse ilma advokaati karistamata, tehes advokaadi suunas üksnes "näpuviibutuse" ehk juhtides advokaadi tähelepanu tema tegevuses esinenud minetustele.⁸⁵ Vastava praktika

⁸³ Näiteks aukohtu 04.10.2010, 06.12.2012, 14.03.2013, 13.11.2014 otsused.

⁸⁴ Näiteks aukohtu 18.05.2017 ja 26.10.2017 otsused.

⁸⁵ Aukohtu 04.10.2010, 20.10.2010, 15.08.2011, 21.03.2013 otsused.

lubatavust ja põhjendatust on kinnitanud ka halduskohus, leides et alati ei ole proportsionaalne reageerida võimalikule rikkumisele aukohtumenetlusega. Kohase tasakaalu leidmine distsiplinaarkaristuse ja muude meetmete võtmise vahel jääb kutseühenduse kaalutusõiguse piiridesse⁸⁶. Samas puudub reeglistik ning aukohtu praktika selles osas, kas sellist "näpuviibutust" saab korduvrikkumise tuvastamisel arvesse võtta. Nimelt sätestab AdvS § 19 lg 4, et distsiplinaarkaristuse määramisel arvestatakse muu hulgas advokaadi varasemat karistatust. Kuigi "näpuviibutust" ei saa käsitleda distsiplinaarkaristusena, võib sõltuvalt asjaoludest see siiski olla määrav järgmise rikkumise korral distsiplinaarkaristuse kasuks otsustamisel: näiteks on aukohtul samatüübilise rikkumise korral alust arvata, et eelnev "näpuviibutust" ei toiminud, mistõttu sel korral ei ole enam mõistlik üksnes sellega piirduda. Siiski tuleb arvestada, et advokatuuriseadusesse on sisse kirjutatud rikkujale andeksandmine teatava aja jooksul: tulenevalt AdvS § 19 lg-st 7 kustub distsiplinaarkaristus (v.a advokatuurist väljaheitmine) kolme aasta möödumisel karistuse määramise otsuse jõustumisest. Karistuse kustumine toob endaga kaasa advokaadi pidamise mittekaristatuks, sellisena teda tuleb käsitada ka olukorras, kus pärast karistuse kustumist tekib uue distsiplinaarvastutuse küsimus. Igati on põhjendatud, et ka "näpuviibutused" seisavad aukohtul meeles üksnes mõistliku aja jooksul, pärast seda alustab advokaat n-ö puhtalt lehelt.

6.3.1. Distsiplinaarkaristuse määramisel arvestab aukohus AdvS § 19 lg 4 järgi muu hulgas (kuid mitte ainult) distsiplinaarsüüteo raskust, menetletava asja olemust ja advokaadi varasemat karistatust. Tegemist on lahtise loeteluga, mistõttu praktikas arvestatakse muidki asjaolusid, näiteks advokaadi kahetsust ja asjaolu, et advokaat ei ole kaebajale rikkumisega kahju tekitanud. Distsiplinaarkaristusteks on AdvS § 19 lg 2 p-de 1–5 järgi **noomitus, rahatrahv advokatuuri kasuks summas 64 kuni 16 000 eurot, kutsetegevuse peatamine kuni üheks aastaks, advokatuurist väljaheitmine ja pankrotihaldurina tegutsemise õiguse äravõtmine kuni viieks aastaks**⁸⁷. Kui advokaadi kutsetegevus on distsiplinaarkaristusena peatatud,

⁸⁶ Tallinna Ringkonnakohtu 20.04.2017 määrus 3-17-559. Halduskohus osundas otsuse põhjendamisel muu hulgas sellele, et aukohus on oma otsuses õigesti juhtinud vandeadvokaadi tähelepanu sellele, kuidas edaspidi analoogsetes olukordades toimida.

⁸⁷ Viimaste aastate aukohtu praktika karistuste määramise on olnud järgmine:

2013. aastal määras aukohus neljale advokaadile karistuseks noomituse, ühele rahatrahvi ja juhtis 20 advokaadi tähelepanu nende tegevuses esinenud minetustele.

2014. aastal määras aukohus viiele advokaadile karistuseks noomituse, kahele rahatrahvi ja juhtis 34 advokaadi tähelepanu nende tegevuses esinenud minetustele.

2015. aastal aukohus karistusi ei määranud, kuid juhtis 22 advokaadi tähelepanu nende tegevuses esinenud minetustele.

ei tohi ta selle aja vältel õigusteenust osutada ja selle osutamist vahendada või korraldada. Selle keelu rikkumise korral heidetakse advokaat advokatuurist välja (AdvS § 19 lg 3), seadus ei täpsusta siin küll vastava rikkumisega seotud täpsemat menetluskorda, kuid tulenevalt AdvS §-st 37 toimub see juhatuse otsusega. Sama aja sees ei saa advokaati ka tema avalduse alusel advokatuurist välja arvata (AdvS § 36 lg 2). Rahatrahvi maksmata jätmisel eraldi tagajärge ettenähtud ei ole (erinevalt näiteks liikmemaksuvõlgnevusest, mis võib viia advokatuurist väljaheitmiseni AdvS § 37 p 3 alusel), kuid kuivõrd tegemist oleks advokatuuri organi õiguspärase korralduse eiramisega (ning meeldetuletuste korral korduva ja sihipärase eiramisega), võib aukohtuotsuse täitmata jätmine olla käsitletav eraldiseisva rikkumisena, mis võib tuua kaasa ka rangema karistuse (kutsetegevuse peatamise või väljaheitmise). Praktikas on aukohtuga suhtlemisel esinenud olukordi, kus advokaat on eiranud korduvalt advokatuuri juhatuse ja aukohtu pöördumisi ning jäänud selgituste andmisel pealiskaudseks, andes umbmääraseid ja poolikuid vastused. Aukohus on lugenud seda advokaadi poolt advokatuuri suhtes ilmse lugupidamatuse näitamiseks ning seetõttu ebakohaseks käitumiseks, tõlgendades eeltoodut kui advokaadi suhtumist oma tegevusse ning võttes seda arvesse karistuse määramisel.

6.3.2. Ühe distsiplinaarsüüteo eest võib aukohus määrata vaid ühe distsiplinaarkaristuse (AdvS § 19 lg 5 esimene lause), v.a juhul kui tegemist on kestva distsiplinaarsüüteoga, mille toimepanemist advokaat jätkab pärast aukohtu otsuse teatavakstegemist (AdvS § 19 lg 5 kolmas lause). Topeltkaristamise keeld hõlmab samadel faktidel põhineva asja menetluse keeldu, mistõttu kui aukohus tuvastab, et on advokaadi suhtes eelnevalt sama teo eest distsiplinaarkaristuse kohaldanud, tuleb aukohtumenetlus jätta algatamata või juba algatatud menetlus viivitamatult lõpetada. Samal viisil tuleb toimida juhul, kui aukohtu otsusega ei ole advokaadi teos distsiplinaarsüütegu tuvastatud (vt ka AdvS § 17 lg 5 teine lause) või kui konkreetse teo suhtes on aukohtumenetlus lõpetatud. AdvS § 19 lg 5 teise lause kohaselt on topeltkaristamise keelu kohaldamine aukohtumenetluses piiratud üksnes aukohutumenetlusega. Nimelt ei arvestata aukohus distsiplinaarkaristust määraes sama teo eest määratud väärteo- või kriminaalkaristust ning muu organi või ametiisiku määratud distsiplinaarkaristust – nii ei takista nendes menetlustes määratud karistused aukohtumenetlust ega karistamist. Samuti ei ole aukohtumenetluse läbiviimine

2016. aastal määras aukohus seitsmele advokaadile karistuseks noomituse ja juhtis 25 advokaadi tähelepanu nende tegevuses esinenud minetustele.

2017. aastal määras aukohus seitsmele advokaadile karistuseks noomituse, kahele rahatrahvi, ühte advokaati karistas kutsetegevuse peatamisega üheks aastaks ja juhtis 16 advokaadi tähelepanu nende tegevuses esinenud minetustele.

ja advokaadi distsiplinaarkorras karistamine keelatud, kui paralleelselt käiva muu menetluse tulemus ei ole veel teada. Advokaatide piiriülese tegevuse korral tuleb arvestada asjaoluga, et kutse-eetika normide rikkumise arutamine võib alluda nii päritolumaa kui ka välisriigi advokaatide distsiplinaarrikkumiste arutamiseks pädevale organile. Ka sellisel juhul kehtib samadel faktiliste asjaolude alusel teistkordselt karistamise keeld.

6.4. Aukohus lahendab distsiplinaarsüüteoasja ja teeb **põhjendatud otsuse** kuue kuu jooksul aukohtumenetluse algatamisest arvates. Mõjuval põhjusel võib aukohus pikendada distsiplinaarsüüteoasja arutamise kestust kuni kolme kuu võrra. Distsiplinaarsüüteoasja menetlemise aja hulka ei arvestata aega, mil distsiplinaarsüüteoasja ei ole võimalik arutada asjaolude tõttu, mis olenevad advokaadist, kelle suhtes aukohtumenetlus on algatatud (AdvS § 17 lg 5 esimene kuni kolmas lause). Selleks ajaks aukohtumenetlus peatub (AdvS § 54 lg 11). Aukohtu otsus avaldatakse 30 päeva jooksul alates asja sisulise arutamise lõppemisest advokatuuri kantselei kaudu (advokatuuri kodukorra § 57 lg 5). Otsus jõustub alates motiveeritud otsuse avaldamisest (advokatuuri kodukorra § 57 lg 6 esimene lause). Avaldamise all peetakse silmas otsuse kättetoimetamist menetlusalusele ja kaebuse esitanud isikule. Otsus, millega võetakse isikult õigus tegutseda Eestis välisriigi advokaadina, jõustub pärast juhatusepoolset kinnitamist (advokatuuri kodukorra § 57 lg 6 teine lause). Aukohtu otsuse peale võib halduskohtule esitada kaebuse huvitatud isik (AdvS § 18 lg 1), kellena seadus peab silmas advokaati ja sõltuvalt asjaoludest ka kaebajat, ning protesti valdkonna vastutav minister seoses riigi õigusabi osutamise või selle korraldamisega või seoses pankrotihaldurina tegutsemisega (AdvS § 18 lg 2). Kaebaja poolt halduskohtusse pöördumisel on kaebuse menetlusse võtmise otsustamisel kohtud üldjuhul lähtunud sellest, et kaebajatel saab olla huvi aukohtumenetluse toimumise ja menetlusreeglite järgimise vastu, kuid ei saa olla subjektiivset õigust, et aukohus lahendaks kaebuse mingil kindlal viisil või kohaldaks mingit kindlat karistust⁸⁸.

⁸⁸ Viidatud kaalutlused on halduskohtud jätnud kaebused menetlusse võtmata nt haldusasjades 3-16-1148, 3-14-50174, 3-14-52251, 3-13-1538. Halduskohtud on leidnud, et kui kaebaja on saanud realiseerida oma subjektiivse õiguse taotluse esitamiseks ja taotlus on vaadatud läbi menetlusreegleid järgides, ei ulatu halduskohtu kontroll sellest kaugemale (3-17-559, 3-16-1148). Juhul kui kohtud on tuvastanud aukohtu poolt menetlusnormide rikkumise (näiteks kui aukohus ei ole otsust piisavalt põhjendatud või kui aukohus ei ole kõigi kaebuse väidete osas sisulist hinnangut andnud), on aukohtu otsus tühistatud ning saadetud asi aukohtule uueks otsustamiseks (3-12-172; 3-16-1148; 3-17-940).

6.5. Assotsieerunud liikme suhtes aukohtumenetluse algatamisest, distsiplinaarkorras karistamisest või tegevuse peatamisest teatab advokatuuri juhatus Euroopa Liidu liikmesriigi pädevale organile, edastades asjakohase teabe (AdvS § 71). Kui assotsieerunud liikme suhtes on Euroopa Liidu liikmesriigi pädev organ algatanud distsiplinaarmenetluse või kui ta on Euroopa Liidu liikmesriigis täieõigusliku advokaadina tegutsemise õiguse kaotanud, peab ta sellest viivitamata teatama advokatuuri juhatusse (AdvS § 72 lg 2). Assotsieerunud liikmele kohaldatavate karistuste liik ei ole võrreldes advokaatidele kohaldatavate karistustega piiratud, samas kui **välisriigi advokaadile** võib distsiplinaarkaristuseks määrata kas rahatrahvi või võtta talt õiguse tegutseda Eestis välisriigi advokaadina (AdvS § 77 lg 2 ja advokatuuri kodukorra § 59 lg 3). Välisriigi advokaadi suhtes aukohtumenetluse algatamisest või tema distsiplinaarkorras karistamisest teatab advokatuuri juhatus Euroopa Liidu liikmesriigi pädevale organile, edastades asjakohase teabe (AdvS § 78 lg 1). Selliseks organiks on advokaadi päritoluriigi järelevalveorgan, näiteks advokatuur või sõltumatu regulaator.

6.6. Distsiplinaarmenetluse lõpetamine. Distsiplinaarmenetlus lõpetatakse advokaadi suhtes juhul, kui distsiplinaarsüütegu on aegunud (advokatuuri kodukorra § 56 lg 1 esimene lause). Lisaks tuleb aukohtumenetlus lõpetada ka advokaadi surma korral (advokatuuri kodukorra § 56 lg 1). Samuti võib menetluse lõpetada, kui menetluse algatamist taotlenud isik oma taotlusest loobub või kui aukohus kinnitab menetluse algatamist taotlenud isiku ja advokaadi vahelise kokkuleppe (advokatuuri kodukorra § 56 lg 3 p-d 1 ja 2). Samas ei ole aukohtul kohustust sellistel juhtudel aukohtumenetlust lõpetada, kuivõrd aukohtumenetluse algatamiseks ei ole iseenesest AdvS § 16 lg 2 kohaselt huvitatud isiku taotlust vaja.

6.6.1. AdvS § 19 lg 6 esimene lause sätestab, et distsiplinaarkaristust ei või määrata, kui **distsiplinaarsüütegu on aegunud**. Distsiplinaarsüütegu aegub sama paragrahvi teise lause kohaselt kolme aasta möödumisel selle toimepanemisest, kuid peatub neljanda lause järgi distsiplinaarasja menetluse ajal aukohtus ja kohtus, sealhulgas kaebuse ning apellatsioon- ja kassatsioonkaebuse esitamise tähtajal. AdvS § 19 lg 6 lubab aukohtul distsiplinaarsüüteo aegumisest hoolimata distsiplinaarasja menetleda, täpsustamata küll sellise menetluse sisu, kuid koosmõjus advokatuuri kodukorra § 56 lg-ga 2 on selleks advokaadi tegevusele hinnangu andmise menetlus.⁸⁹ Kuigi advokatuuriseadusest ei tulene sõnaselgelt aukohtu pädevus anda väljaspool distsiplinaarmenetlust hinnanguid advokaatide käitumisele kutse-eetika seisukohast, on

⁸⁹ Sama seisukohta avaldatud näiteks aukohtu 11.08.2011 otsuses.

sellise pädevuse olemasolu advokatuuri praktikas jaatatud advokatuuri eesmärgi ja kutse-eeetika küsimustega tegelemise pädevuse kohta advokatuuriseaduses sätestatu kaudu. Seaduses sätestatud eesmärkide saavutamiseks ei saa välistada kutseühendusesiseselt ka seaduses otsesõnu reguleerimata, kuid kodukorras ette nähtud või praktikas väljakujunenud tegevust lisaks neile advokatuuri organite otsustele, mille vastuvõtmine tuleneb seadusest.⁹⁰ Seega on advokaadil ühelt poolt õigus õiguskindlusele, et pärast distsiplinaarmenetluse lõppemist ei saa enam tekkida õiguslikult siduvat tagajärge distsiplinaarkaristuse näol, kuid teiselt poolt on advokatuuri aukohtul õigus sellest hoolimata anda kutse-eeetiline hinnang advokaadi käitumisele.⁹¹ Ka Riigikohus on sedastanud, et "aukohtumenetlus [on] oma tähenduselt laiem kui pelgalt distsiplinaarmenetlus ja hõlmab ka kodukorras ja Advokatuuri seaduses sätestatud põhimõtetest tulenevalt menetluse kutse-eeetilise hinnangu andmiseks"⁹² ning et "ka pärast distsiplinaarkaristuse määramiseks ette nähtud tähtaja möödumist ei ol[e] aukohtul kohustust rahuldada [advokaadi] taotlust menetluse lõpetamiseks"⁹³. Samas rõhutas Riigikohus, et advokaadile peab olema selgesti adresseeritud, millal lõpeb tema suhtes distsiplinaarmenetlus (st möödunud on distsiplinaarkaristuse määramiseks ette nähtud tähtaeg) ning et edaspidine menetlus toimub vaid advokaadi käitumisele kutse-eeetika aspektist hinnangu andmiseks.⁹⁴

6.6.2. Advokatuuriseadus ega ka kodukord ei reguleeri sellist olukorda, kus aukohus saab distsiplinaarsüüteotunnustest teada sedavõrd hilja, et on möödunud juba distsiplinaarvastutuse kohaldamiseks ettenähtud tähtaeg, st kas ka selles olukorras võiks advokatuur algatada menetluse hinnangu andmiseks advokaadi käitumisele. Praktikas on aukohus andnud hinnanguid advokaadi käitumisele asjades, kus distsiplinaarmenetlust polegi algatatud. Riigikohtu ülkäsitletud lahendi valguses ja ka põhjusel, et aukohtu lahend on kutse-eeetika kujundamise allikaks, on selline praktika õiguspärane ja lubatav. Seega on põhjendatud asja aukohtus arutamine ka nendel juhtumitel, kui esinevad advokaadi distsiplinaarsüüteo tunnused, kuid asi iseenesest on algatamise otsustamise ajaks aegunud. Kui aukohus sel juhul tuvastab aegumise, võib ta siiski algatada menetluse kutse-eeetilise hinnangu andmiseks (s.o menetluse, mis ei ole distsiplinaarmenetlus).⁹⁵

⁹⁰ A. Alvin. Advokaadi kutse-eeetika *raison d'entre*, lk 236–237.

⁹¹ Samas, lk 237.

⁹² RKHKo 3-3-1-37-05, p 17.

⁹³ Samas.

⁹⁴ Samas, p-d 16–17.

⁹⁵ Kogu kommentaari arutluskäik pärineb: A. Alvin. Advokaadi kutse-eeetika *raison d'entre*, lk 237.

6.6.3. Vastamist vajab küsimus, kuidas arvutatakse distsiplinaarsüüteo aegumist juhul, kui asja arutamine aukohtus ei ole võimalik advokaadist tulenevate asjaolude tõttu. Tulenevalt AdvS § 19 lg-st 6 ei loeta distsiplinaarsüüteo aegumise tähtaja hulka aukohtumenetluse toimumise aega. Samas peatub aukohtumenetlus ajaks, kui seda pole võimalik läbi viia advokaadist tulenevate asjaolude tõttu (advokatuuri kodukorra § 54 lg 11). Ei ole üheselt selge, kas aukohtumenetluse peatumise aega tuleb lugeda siiski aukohtumenetluse ajaks AdvS § 19 lg 6 mõttes. Viimatist tõlgendust tuleb eelistada, kuivõrd asja venitav advokaat ei tohiks oma tegevusest kasu saada. Selguse huvides tuleks kaaluda AdvS § 17 lg 5 ja advokatuuri kodukorra § 54 lg 11 sõnastuse täpsustamist.

7. Advokatuuri **kutse-eesitika norme rakendab ja tõlgendab** lisaks advokatuuri aukohtule **ka kohus**. Halduskohtu ette võib küsimus kutse-eesitika normide tõlgendamisest jõuda huvitatud isiku kaebuse või valdkonna eest vastutava ministri protesti kaudu AdvS § 18 lg-te 1 ja 2 alusel aukohtu otsuse peale. Lisaks rakendavad kutse-eesitika nõudeid vastavat menetlust (haldus-, kriminaal- või tsiviilkohtumenetlust) juhtivad kohtud, kellel on eri põhjustel vaja anda hinnang advokaadi käitumisele. Nii võib tekkida haldus-, kriminaal- või tsiviilkohtul vajadus hinnata advokaadi käitumise pädevust esindajana või kaitsjana (nt küsimus advokaadi kõrvaldamiseks menetlusest HKMS § 32 lg 4, TsMS § 45 lg 2, KrMS § 267 lg 4¹ alusel) või kriminaalkohtul vajadus anda karistusõiguslik hinnang süüdistatavast advokaadi käitumisele, sisustades advokaadi vastutust muu hulgas kutse-eesitika nõuetega (nt süüdistuse korral KarS §-de 316, 320, 345 järgi).

8. Advokaadi tsiviilvastutus. Advokaadi tsiviilvastutus klientide ja kolmandate isikute ees võib olla nii lepinguline kui ka deliktiline ning sõltub muu hulgas kutse-eesitikaga seatud advokaadi kutsestandarditest.

8.1. Lepinguline vastutus. Advokaadi ja kliendi vaheline suhe on õigusteenuse osutamise lepingus (kliendilepingus) fikseeritud käsundussuhe, mille poolteks on klient, advokaadibüroo pidaja ja kliendi ülesannet täitev advokaat (AdvS § 55). Kliendilepingu vormi kohta vt § 4 komm 3.4, kliendilepingu sõlmimise kohta vt IV ptk sissejuhatus komm 1.

8.1.1. Kliendilepingule kohaldatakse käsundit reguleerivaid sätteid advokatuuri-seadusest tulenevate erisustega (AdvS § 55 lg 2). Käsundisaajal (advokaadil) on kliendi ees lojaalsus- ja hoolsuskohustus (VÕS § 620 lg 1). Lojaalsuskohustust, muu hulgas huvide konflikti vältimist (VÕS § 623), aitab sisustada advokaadi kutse-eesitika (vt § 13 komm-d 2 ja 3). Kuna kliendi ülesande täitmine on advokaadi kutsetegevus, peab advokaat lisaks parimate teadmiste ja võimete rakendamisele

toimima üldiselt tunnustatud kutseoskuste tasemel (VÕS § 620 lg 2) (vt § 8 komm 2). Kliendi ülesande täitmise objektiivse standardi sisustavad advokatuuriseadus, muud õigusaktid ning kutse-eetika nõuded. Kui advokaat tunneb, et objektiivsest standardist tulenevad nõuded on tema jaoks liiga suured (nt puudub asjatundlikkus mingis spetsiifilises õigusvaldkonnas või töökoormus ei luba õigeaegselt tegutseda), ei peaks ta ülesannet vastu võtma.⁹⁶

8.1.2. Advokatuuri soovituslikud juhendid, teiste seas kohtumenetluse prima praktika edendamise suunised, ei ole advokaatidele kohustuslikud ning nende rikkumisega ei kaasne advokaadi tsiviilvastutust. Siiski võivad ka soovituslikud juhendid sisaldada advokaatidele kohustuslikke käitumisreegleid (nt keeld lahendada pooleliolevaid kohtuasju meedia vahendusel – suuniste p 5) ning nende reeglite rikkumine toob kaasa õigusliku vastutuse.

8.1.3. Õigusteenus peab olema õigeaegne ja asjatundlik ning põhinema asjaolude, tõendite, õigusaktide ja kohtupraktika põhjalikul uurimisel (AdvS § 40 lg 2 esimene lause). Kohus on rõhutanud, et kliendilepingu sisu hulka kuulub advokaadi kohustus analüüsida ja hinnata ka seda, kas konkreetse asjaga tasub üleüldse kohtusse pöörduda ja kui, siis millise nõudega tuleks kohtusse pöörduda. Seejuures tuleb advokaadil hinnata, millest hagi rahuldamine sõltub, mis on tõendamisele kuuluvad asjaolud ja kas hagejal on tõendid, millega vajadusel hagi aluseks olevaid asjaolusid tõendada. Juhul kui kohtusse pöördumine või mingi konkreetse nõudega kohtusse pöördumine ei ole arvestatava tõenäosusega perspektiivikas, tuleb advokaadil vastavad asjaolud kliendile avaldada ning lasta kliendil vastavate asjaolude pinnalt kujundada informeeritud otsustus edasise osas (vt ka § 18 komm 3.4).⁹⁷

8.1.4. Advokaat peab ülesande täitmisel üldjuhul järgima kliendi juhiseid, kuid mitte üksikasjalikke juhiseid käsundi täitmise viisi ja tingimuste suhtes (VÕS § 621 lg 1) (vt § 8 komm 2.4.5 ja § 18 komm 3.4). Juhiseid võib advokaadile anda üksnes klient või tema volitatud isik.⁹⁸ Advokaadil on kohustus ise asjaolusid ning juhiseid täpsustada. Advokaati ei vabasta tsiviilvastutusest ka klienti kahjustava juhise kirjalik fikseerimine, kui juhise ei rajane kliendi informeeritud otsustusel.⁹⁹

8.2. Advokaadi deliktiline vastutus. Advokaat vastutab lepinguvälise kahju tekitamise eest, kui ta teeb lepingut täites kooskõlas lepinguga selliseid toiminguid,

⁹⁶ P. Varul jt, § 620/3.2.2.

⁹⁷ Tallinna Ringkonnakohtu 21.06.2016 kohtuotsus tsiviilasjas 2-13-6457, p 9.

⁹⁸ P. Varul jt, § 621/3.1.

⁹⁹ Tallinna Ringkonnakohtu 21.06.2016 kohtuotsus tsiviilasjas 2-13-6457, p 12.

millega süüliselt rikub seadusest tulenevat kohustust või käitub heade kommete vastaselt (nt aitab muuta äriühingut maksejõuetuks) (VÕS § 1045 lg 1 p 7 või p 8).¹⁰⁰ Advokaadi poolt kahju tekitamise õigusvastasust sisustavad samuti kutse-eesitika nõuded.

8.3. Advokaadi ja büroopidaja solidaarvastutus. Advokaat ja advokaadibüroo pidaja vastutavad kliendilepingu täitmise eest solidaarselt (AdvS § 47 esimene lause). Seadus keelab kokkulepped, mis välistavad advokaadibüroo pidaja või advokaadi vastutuse tahtluse või raske hooletusega tekitatud kahju eest. Keeldu rikkuvad kokkulepped on tühised (AdvS § 47 teine lause). Seadus vaikib vastutuse muu piiramise osas. Praktikas on levinud advokaadibüroo pidaja või advokaadi vastutuse piiramine otsese kahju või kindla summaga (nt kutsekindlustuse hüvitise ülempiiriga). Kuni ei ole tegemist ebamõistliku tüüptingimusega, tuleb lepinguvaldamise põhimõttest lähtuvalt lugeda vastutuse piiramist lubatavaks. Tõenäoliselt ei saa kliendilepinguga piirata advokaadibüroo pidaja ja advokaadi vastutuse solidaarsust. Kohustusliku kutsekindlustuslepingu sõlmib üksnes büroopidaja (AdvS § 48 lg 1) ning solidaarvastutuse piiramise korral võivad kliendi huvid jääda kaitseta.

8.3.1. Piiriülese tegevuse korral peab advokaat arvestama CCBE EK artikliga 2.8, mille kohaselt võib advokaat piirata oma vastutust kliendi ees päritoluliikmesriigi ja vastuvõtva liikmesriigi seadustega lubatud ulatuses kooskõlas advokaadi suhtes kohaldatava kutse-eesitika eeskirjaga.

8.3.2. Kui advokaat tekitab lepinguvälise kahju õigusteenu osutamisega, vastutavad advokaat ja advokaadibüroo pidaja solidaarselt kahju tekitamise eest. Advokaadi tegevust tuleb sel juhul lugeda advokaadibüroo tegevuseks ja seda isegi juhul, kui advokaadi tegevus väljub kliendilepingu raamidest (TsÜS § 132 lg 1). Advokaadibüroo pidaja vastutus ei sõltu büroopidaja süüst (VÕS § 1054 lg 1).¹⁰¹

8.4. Kutsekindlustus. Selleks et tagada advokaadibüroo pidaja või advokaadi poolt tekitatud kahju hüvitamine, on advokaadibüroo pidaja kohustatud sõlmima kutsekindlustuslepingu (AdvS § 48 lg 1, CCBE EK art 3.9). Kindlustusandjal peab olema Eestis tegutsemise luba. Tulenevalt teenuste vabast liikumisest Euroopa Liidus võib lisaks Eestis registreeritud kindlustusseltsidele ja filiaalidele sõlmida kutsekindlustuslepingu ka Eestis piiriülest teenust osutavate seltsidega. Kindlustussumma alampiir ühe kindlustusjuhtumi kohta peab olema vähemalt 63 910 eurot. Kindlustus peab katma advokaadibüroo pidaja või advokaadi poolt õigusteenu osutamisega seoses

¹⁰⁰ RKTko 3-2-1-181-15, p 44 ja RKTko 3-2-1-33-17, p 29.

¹⁰¹ RKTko 3-2-1-181-15, p 44.

tekitatud otsese varalise kahju sõltumata õigusteenuse osutamise kohast. Kindlustama ei pea kutsekohustuse tahtlikust rikkumisest tekkivat vastutust (AdvS § 48 lg 1). Järelevalvet kutsekindlustuslepingute sõlmimise ja kehtivuse kohta teostab advokatuuri juhatus, kellele tuleb esitada kutsekindlustuslepingu ära kiri. Kindlustusandja on kohustatud advokatuurile teatama, kui eelnimetatud kutsekindlustusleping lõpeb ja kindlustusandja ei ole kindlustusvõtjaga sõlminud uut lepingut (AdvS § 48 lg 3). Huvitatud isikutele väljastab advokatuuri kantselei andmed kindlustusandja ja kindlustusperioodi kohta ning kindlustuspoliisi numbri (juhatuse 10.02.2015 seisukoht). Lisaks tsiviilvastutusele vastutab advokaat, kes jätab kindlustusmaksed tasumata ja põhjustab sellega kindlustusandja lepingust taganemise, ka distsiplinaarkorras.¹⁰²

8.5. Riigi õigusabi osutaja tsiviilvastutus. Riigikohus on korduvalt märkinud, et riigi õigusabi osutava advokaadi rikkumistega (nt menetlustähtaegade möödalahkumistega) tekitatud kahju eest ei vastuta riik, vaid advokaat, advokaadibüroo pidaja ning kindlustusandja.¹⁰³

9. Aukohtule TKS § 29 alusel antud funktsiooni kohta **tarbijakaebuste läbivaatamisel** vt täpsemalt § 17 komm 2.2.

§ 3. Kutse-eesitika nõuete tõlgendamine

Kutse-eesitika nõudeid tõlgendatakse seaduse, advokatuuri üldkogu ja juhatuse otsuste, aukohtu lahendite, eesitika- ja metoodikakomisjoni soovitude, advokatuuris kujunenud praktika ja tava, samuti vanema kolleegi arvamuse ja advokaadi südametunnistuse alusel.

1. Eetikakoodeksi sätete tõlgendamine. Kuigi kommenteeritav säte lubab eetikakoodeksis sätestatud nõudeid tõlgendada seaduse, advokatuuri üldkogu ja juhatuse otsuste, aukohtu lahendite, eesitika- ja metoodikakomisjoni soovitude, advokatuuris kujunenud praktika ja tava, samuti vanema kolleegi arvamuse ja advokaadi südametunnistuse alusel, ei ole eesitika- ja metoodikakomisjoni soovitused, advokatuuris kujunenud praktika ja tava ning vanema kolleegi arvamus iseseisvaks normiallikaks.¹⁰⁴ Seda tuleb arvestada ka kutse-eesitika nõuete tõlgendamisel. Iseenesest võivad eesitika- ja metoodikakomisjoni soovitused, advokatuuris kujunenud praktika ja tava ning vanema kolleegi arvamus küll kutse-eesitika normi

¹⁰² Aukohtu 26.05.2016 otsus.

¹⁰³ RKTko 3-2-1-24-14, p 19, RKTko 2-15-2894, p 14.

¹⁰⁴ A. Alvin. Advokaadi kutse-eesitika õigusteoreetilised alused, lk 29.

täpsustada, kuid nende vastuolu korral teiste kutse-eesitika allikatega tuleb need kõrvale jätta. Õigusnormidena sätestatud kutse-eesitika nõuete võimalike vastuolude lahendamisel tuleb norme esmalt tõlgendada arvestades muu hulgas kutse-eesitika põhiprintsiipide omavahelist toimimist ja vastasmõju (vt II ptk sissejuhatuse komm-d 1 ja 2), kuid kui vastuolu ei ole võimalik tõlgendamise teel ületada, tuleb üldjuhul lähtuda tavapärastest normihierarhia põhimõtetest.

1.1. Seadused advokaadi käitumise reguleerimise allikatena vt § 2 komm 1.1.

1.2. Advokatuuri üldkogu ja juhatuse otsused advokaadi käitumise reguleerimise allikana vt § 2 komm 1.2.

1.3. Aukohtu otsused advokaatide distsiplinaarsüütegude kohta on olulise üldpreventiivse tähendusega kutsetegevuse standardite kujundamisel.¹⁰⁵ Advokatuuri organite tegevuse üks põhieesmärk on tagada kooskõlas kutse-eesitika nõuetega advokaatide poolt kvaliteetse ja usaldusväärse õigusteenuse osutamine ning selle eesmärgi saavutamiseks on AdvS § 3 lg-te 2 ja 3 kohaselt antud advokatuuri pädevusse järelevalve advokatuuri liikmete ja Eestis tegutsevate välisriigi advokaatide kutsetegevuse ja kutse-eesitika nõuete täitmise üle.¹⁰⁶ Distsiplinaarmenetluse vormis järelevalve teostamisega annab aukohus hinnangu konkreetse advokaadi käitumisele, saates sellega signaali kõigile advokatuuri liikmetele nii selles osas, et kutse-eesitika nõuded kehtivad, kui ka selles osas, mil viisil konkreetseid kutse-eesitika nõudeid tuleb kõnealuses situatsioonis tõlgendada. Aukohtu lahendite pretsedendiõiguslik iseloom tuleneb asjaolust, et järgmisel korral järgib aukohus sarnaste asjaolude korral tõenäoliselt sama tõlgendust. Sellise tõlgendusahela võivad katkestada eelkõige advokatuuri organid, kes on pädevad tegema oma õigusaktidega kutse-eesitika nõuetesse vajalikke korrektiive. Aukohtu lahendid on kutse-eesitika nõuete tõlgendamise allikad mitte üksnes siis, kui aukohus on kutse-eesitika norme tõlgendanud distsiplinaarmenetluse käigus, vaid ka juhul, kui distsiplinaarmenetlus on aegumise tõttu lõpetatud, kuid aukohus on jätkanud menetlust AdvS § 19 lg 5 alusel selleks, et anda hinnang advokaadi tegevusele (selle kohta vt ka § 2 komm 6). Aukohtu otsuste teatavakstegemise kohta huvitatud isikutele ja advokatuuri üldsusele vt § 2 komm 6.4.

1.4. Eetika- ja metoodikakomisjon on advokatuuri kodukorra § 6 lg 1 teise lause alusel moodustatud nõuandva õigusega komisjon, millel ei ole advokatuuri organi õiguslikku seisundit. Eetika- ja metoodikakomisjoni eesmärk on eelkõige advokatuuri

¹⁰⁵ A. Alvin. Advokaadi kutse-eesitika *raison d'entre*, lk 235.

¹⁰⁶ Samas, lk 238.

organite ning liikmete abistamine ja nõustamine advokaatide kutse-eetika nõuete ja advokaaditegevuse metoodika osas. Kuna eetika- ja metoodikakomisjon ei ole advokatuuri organ, ei anna ta ka iseseisvalt välja juhendeid. Eetika- ja metoodikakomisjon on juhatuse abiorgan ja selle väljatöötatud juhendid kinnitab juhatus või siis tugineb juhatus tõlgenduste andmisel eetika- ja metoodikakomisjoni seisukohatadele.

1.5. Advokatuuris kujunenud praktika ja tava on advokaatidele kui advokatuuri liikmetele järgimiseks kohustuslikud. Üldjuhul eksisteerivad need kirjapanemata kujul, kuid võivad olla talletatud ka kirjalikus vormis, kui advokatuur otsustab väljakuunenud praktika või tava mõne aspekti talletada näiteks advokatuuri organi otsuses või leiab see kajastamist aukohtu lahendis. Sellisel juhul saab siiski konkreetse praktika või tava järgimise kohustuslikkust põhjendada asjaoluga, et selle allikaks on advokatuuri organi otsus või aukohtu lahend. Lisaks advokatuuris kujunenud tavale ja praktikale nimetab AdvS § 43 ühe advokaadi käitumist reguleeriva allikana häid kombeid (tavasid). Nendest on kohustatud oma tegevuses AdvS § 2 lg 1 alusel lähtuma ka advokatuur. Seejuures ei ole head tavad (kombed) küll iseseisvaks normiallikaks, kuid nende järgimine on kohustuslik põhjendusel, et eetikakoodeksi § 4 lg 1 ja § 9 lg 1 sätetavad kutse-eetika normina kohustuse järgida häid kombeid ja tavasid (vt selle kohta § 1 komm 2).

1.6. Vanema kolleegi arvamus advokaadi käitumise reguleerimise allikana vt § 2 komm 3.

1.7. Oma kutsetegevuses **südametunnistuse järgimise kohustus** (vt ka AdvS § 43 lg 1) viitab grammatiliselt sellele, et subjektiivselt ei peaks advokaat minema vastuollu oma südametunnistusega. Samas oma igapäevatöös puutub pea iga advokaat kokku asjadega, milles ta oma kliendi käitumist sisimalt kuidagi heaks kiita ei saa (nt kui advokaat kaitseb isikut, kes eitab avalikult süüd, kuigi on advokaadile seda tunnistanud). Kui advokaat on juba kord nõustunud isiku endale kliendiks võtama, on õigusteenuse osutamisest loobumine lubatud vaid piiratud alustel (vt § 18 komm-d) ning nende aluste puudumisel on advokaadil kohustus kliendi huve parimal võimalikul viisil kaitsta (vt § 8 komm-d). Seega südametunnistus kutse-eetika nõuete kontekstis ei pruugi kattuda tavaarusaamaga südametunnistusest kui oma südame hääle kuulamisest õigesti ja õiglaselt talitamise kohta. Advokaadi südametunnistus nõuab advokaadilt kutse-eetika printsiipide järgimist õigesti ja õiglaselt. Nii võib tinglikult eristada advokaadi südametunnistust kutse-eetika nõuete järgimisel tema isiklikest arusaamadest: kui viimane kajastab advokaadi sisimat suhtumist oma klienti ja asja, siis esimene on suunatud advokaadi kohustusele kaitsta oma klienti igakülgset, tehes oma tööd hoolikalt. Isiklik suhtumine

tuleb advokaadil klienti esindades kõrvale ja enda teada jätta. Sellist tõlgendust toetab ka AdvS § 40 lg 5 esimene lause, mille kohaselt juhul, kui seaduse kohaselt võib õigusteenust osutada või isikut esindada ainult advokaat või kui isik soovib esitada nõude või kaebuse seoses advokaadi või advokaadibüroo tegevuse või tegevusetusega ning isik ise ei ole endale advokaati leidnud, leiab isiku taotluse alusel temale õigusteenust osutava advokaadi viivitamata advokatuur – siin võib osutada advokaadi isiklik arusaam, miks ta konkreetset klienti esindada ei soovi, teisejärguliseks ning oluliselt piiratud võib saada ka sõltumatuse põhimõttest tulenev õigus valida klienti. Juhatuse 24.01.2017 seisukoha järgi toimub kirjeldatud juhul õigusteenuse osutaja määramine kantsleri poolt läbi viidud loosi teel vastavas tegevuspiirkonnas ja -valdkonnas (või nende puudumisel lähimas tegevuspiirkonnas) tegutsevate advokaatide vahel. Advokaadi määramise otsuse alusel on advokaadil õigusteenuse osutamisest võimalik keelduda juhul, kui advokaadi töökoormus ei võimalda ülesannet vastu võtta, kui advokaadi kutseoskused ja -teadmised selles valdkonnas ei võimalda klienti huve parimal võimalikul viisil kaitsta või huvide konflikti ilmnemisel. Keeldumise põhjendatuse üle otsustab kantsler, keda tuleb keeldumise alusest teavitada. Advokaadid, kellele on loosi teel õigusteenuse osutamine määratud ning kes on õigusteenust ka osutanud, järgmistes loosides kuni nimekirja ammendumiseni ei osale. Igal juhul ei pea advokatuur põhjendatuks AdvS § 40 lg 5 alusel antud ülesandest loobumist põhjusel, et advokaat peab asja mingil põhjusel isiklikult ebaseeldivaks. Südametunnistuse järgimise kohta vt ka I ptk sissejuhatuse komm 5.3.1.

1.8. CCBE EK artikli 1.3.2 alusel on **CCBE eetikakoodeks** riigisiseste kutse-eesrika reeglite tõlgendamise allikaks: seda võetakse arvesse riigisiseste kutse-eesrika ja kutsepraktika eeskirjade igakordsel läbivaatamisel nende jätkuva ühtlustamise eesmärgil ning võimalusel ka riigisiseste kutse-eesrika ja kutsepraktika eeskirjade tõlgendamisel ja rakendamisel.

II peatükk. ÜLDPÕHIMÕTTED

1. Advokaadi kutsetegevuse põhielemendid ja oma sisult samaaegselt ka kutsetegevuse tagatised on **sõltumatus, konfidentsiaalsus ning lojaalsus**. Kujutades iseendast kaitstavaid (sealhulgas seadusega kaitstavaid) väärtusi, on need põhielemendid advokaadi kutse-eetika tõlgendamisel.¹⁰⁷ Enamikku advokaadi rolli käitumise reegleid saab seletada ja põhjendada läbi nende kolme aluspõhimõtte prisma.¹⁰⁸ CCBE eetikakoodeksis on need põhimõtted käsitlemist leidnud artiklites 2.1, 2.3 ja 2.7. Nii on CCBE EK artikli 2.1.1 teise lause kohaselt advokaadi sõltumatus usalduse tekkeks õigusemõistmisel sama vajalik kui kohtuniku erapooletus. Konfidentsiaalsust käsitleb CCBE EK artikli 2.3.1 teine lause advokaadi ja kliendi vahelise usaldussuhte nurgakivina, märkides, et "konfidentsiaalsuse kindluse puudumisel ei saa tekkida usaldust". Tulenevalt CCBE EK artiklist 2.7 on advokaat kohustatud tingimusel, et kõik seadusesätted ja kutse-eetika eeskirjad on täidetud, alati tegutsema kliendi parimates huvides, eelistades kliendi huve advokaadi enda ja kolleegi huvidele (s.o olema kliendile lojaalne), mille tagatise iseloom tuleb selgemini välja koos keeluga samastada advokaati kliendiga või kliendi asjaga.

2. Sõltumatus, konfidentsiaalsus ja lojaalsus on põhimõtted, mis tingivad üksteist, olles nii üksteise eelduseks kui ka tagajärjeks. Nii saab advokaat olla kliendile lojaalne üksnes olukorras, kus tema sõltumatus on tagatud ning kus tal lasub konfidentsiaalsuspõhimõttega tagatud kliendi usaldus. Sõltumatu on advokaat juhul, kui konfidentsiaalsuskohustus on tagatud riikliku kaitsega ja seadus võimaldab tal tegutseda kliendi parimates huvides (st seadus ei kohusta advokaati tegutsema kellegi teise huvides). Konfidentsiaalsuskohustust saab advokaat omakorda täita juhul, kui seadus sätestab tema sõltumatuse ning võimaldab tal tegutseda kliendi parimates huvides. Nimetatud kolme põhimõtet tingivad või neist omakorda tulenevad hulk teisi põhimõtteid, mis on samuti lahutamatu osa advokaadi kutse-eetikast (näiteks huvide konflikti vältimise kohustus, teatud ametikohtadel töötamise keeld jne). Oma olemuselt toetavad kõik kolm põhimõtet **advokaadi ja kliendi vahelise**

¹⁰⁷ A. Alvin. Advokaadi kutse-eetika *raison d'entre*, lk 233.

¹⁰⁸ Samas.

suhte usalduslikkust (sealhulgas informeerides nii klienti kui ka avalikkust sellest, et advokaat tegutseb üksnes oma kliendi parimates huvides), see ongi nende eesmärk.

§ 4. Advokaadi sõltumatus

(1) Õigusteenust osutades juhindub advokaat seadusest, advokatuuri organite õigusaktidest ja otsustest, kutse-eesitika nõuetest, samuti headest kommetest ja tavadest ning oma südametunnistusest.

(2) Advokaat ei või õigusteenust osutades alluda avaliku arvamuse, riigi- ja kohaliku võimu ega ametiasutuste ja -isikute survele, samuti mistahes muule otsesele või kaudsele mõjutamisele, mis kahjustab advokaadi sõltumatust kutsetegevuses.

(3) Advokaat võib kuuluda erakonda ja mittetulunduslikesse organisatsiooni- desse ning nende juhtorganitesse, kuid ta ei tohi õigusabi andmisel juhinduda oma poliitilistest, usulistest, maailmavaatelistest või muudest veendumustest ja erakondlikust kuuluvusest.

(4) Advokaadil on keelatud tegutseda kutsealal, mis on vastuolus advokaadi kutse-eesitika nõuetega või sõltumatuse põhimõttega või mis on muul viisil sobimatu advokaadi kutsega.

(5) Advokaat valib kliendi poolt antud volituste piires kliendi huvide kaitseks vajalikud seadusega kooskõlas olevad viisid ja vahendid.

(6) Advokaati ei või samastada kliendi ülesande täitmise tõttu kliendiga ega kliendi kohtuasjaga.

1. Sõltumatuse mõiste ja sisu. Advokaadi sõltumatus laiemas tähenduses hõlmab advokaadi õigustatust osutada kutsetegevuses üksnes õigusteenust. Selle raames on advokaadil endal õigus otsustada, millises vormis ja mil viisil ta töötab ja kui palju ta selle eest tasu võtab. Oma kutsetegevuses on advokaadil veendumuse ja avalikes aruteludes osalemise vabadus ning õigus teha enesereklaami seaduses lubatu piires. Advokaatide sõltumatus laiemas tähenduses hõlmab ka isikute vaba juurdepääsu kutsealale (loomulikult tingimusel, et isik vastab seaduses advokaadiks kandideerijale ette nähtud nõuetele) ja kutseühendusse kuuluvate advokaatide enesekontrollisüsteemi. Sõltumatust laiemas tähenduses murendab õigusteenuste ja muude teenuste vaheliste piiride hägustumine ning advokaadi või advokaadibüroo poolt ka muude teenuste osutamise lubamine. **Kitsamas tähenduses** hõlmab advokaadi sõltumatus advokaadi otsustusvabadust konkreetses asjas, nähes ette, et advokaat on õigusteenust osutades sõltumatu ning juhindub

seadustest, advokatuuri organite õigusaktidest ja otsustest, advokaadi kutse-eesitika nõuetest ning headest kommetest ja südametunnistusest (AdvS § 43 lg 1).

1.1. AdvS § 43 lg 1 sõnastuses kajastub advokaadi **sõltumatus** **põhimõtte tuum** – oma tegevuses peab advokaat lähtuma seadustest, advokatuuri organite õigusaktidest ja otsustest, advokaadi kutse-eesitika nõuetest ning headest kommetest ja südametunnistusest, kuid peab olema samas vaba igasugustest välismõjudest, sealhulgas sellistest, mis tulenevad tema isiklikest huvidest või välissurve (vt ka CCBE EK art 2.1.1 sõnastust). Sealhulgas hõlmab CCBE EK artiklis 2.1 sätestatud sõltumatus ka sõltumatust kliendipoolsetest mõjutustest. Nimelt sätestab CCCBE EK artikli 2.1.1 kolmas lause, et advokaat peab vältima oma sõltumatus ohtu-seadmist ja mitte tegema mõõndusi oma kutsenormidest kinnipidamisel klientide, kohtu või kolmandate isikute kasuks. CCBE EK artikli 2.1.2 teine lause selgitab, et advokaadi kliendile antud nõuandel ei ole mingit väärtust, kui advokaat annab selle eesmärgiga olla kliendile meelepärane. Avalikkusele aitab seda põhimõtet selgitada AdvS § 43 lg 4 ja kommenteeritava paragrahvi lõige 6, mis keelab advokaati tema ülesannete täitmise tõttu samastada kliendi ja kliendi kohtuasjaga.

1.2. Sõltumatus põhimõte laieneb advokaadile **kogu tema õigusteenuse pakku-mise tegevuses**, sealhulgas nii kohtus kui ka väljaspool kohut (vt ka CCBE EK art 2.1.2 esimene lause). Õigusteenuse mõiste kohta vt § 1 komm 7. Kliendi huvide teenimine kätkeb endas potentsiaali minna vastuollu avalike huvidega. Siinkohal on tuntav Mandri-Euroopa ja Angloameerika käsitluse erinevus. Kui Mandri-Euroopas on sõltumatus suunatud ennekõike kliendi õigusele usaldada talle pakutavat õigusteenust, siis Angloameerikas täidab sõltumatu advokaat ennekõike õiglase kohtumõistmise eesmärgi kliendi huvides (ABA MR preambul).

1.3. Advokaadi sõltumatus kajastub ka AdvS § 43 lg-s 5 sätestatud põhimõttes, mille kohaselt **ei või advokaati kutsetegevusest tulenevatel asjaoludel üldjuhul kinni pidada, läbi otsida ega vahistada**. Vastupidine eeldab ülekaalukat avalikku huvi (nt advokaat on ise seotud kuriteoga). Vastava piirangu menetluslikuks taga-tiseks on nõue, et kui kinnipidamiseks, läbiotsimiseks või vahistamiseks on alus olemas, siis selle aluse kontroll toimub ning loa saab anda vaid kohus. Oluline on arvestada, et vastava tagatise kaitse on seda piiratum, mida kaugemal on advo-kaadi tegevus traditsioonilisest kohtumenetlusest (vt § 1 komm-d 7.2 ja 7.3, § 5 komm 2.1.3). Advokaadi kutsetegevusest tulenevatel asjaoludel ei või läbi otsida ka advokaadibürood, mille kaudu ta õigusteenust osutab. Kriminaalmenetluse seadustik keelab üldjuhul ka advokaadi kaasamise jälitustegevusse (KrMS § 126¹ lg 6). Vt ka § 5 komm 5.

2. Lõige 1 sätestab samamoodi kui AdvS § 43 lg 1, et **õigusteenust osutades juhindub advokaat seadusest, advokatuuri organite õigusaktidest ja otsustest, kutse-eetika nõuetest, samuti headest kommetest ja tavadest ning oma südametunnistusest**. Nagu § 2 komm-s 1 märgitud, on õigusaktiga positveeritud normid olemuslikud õigusnormid (küll sageli eetikapõhise algega). Kommenteeritav paragrahv ei muuda oma olemasoluga õigusaktide järgimise kohustust ennast eetikanormiks. Säte on selgitava-koondava iseloomuga, korrates sisuliselt üle eri allikatest tulenevate õiguslike ja kutse-eetiliste kohustuste kehitvust.

2.1. Seadused allikatena vt § 2 komm 1.1.

2.2. Advokatuuri üldkogu ja juhatuse õigusaktid ja otsused allikana vt § 2 komm 1.2.

2.3. Eetikakoodeks allikana vt § 2 komm 1.3.

2.4. Head kombes ja tavas allikana vt I ptk sissejuhatuse komm 5.3.2, § 1 **komm 2 ja § 3 komm 1.5**.

2.5. Südametunnistus allikana vt I ptk sissejuhatuse komm 5.3.1 ja § 3 komm 1.7.

2.6. Kommenteeritav paragrahv ei nimeta vanema kolleegi arvamust advokaadi käitumise reguleerimise allikana. Sellel on mitu põhjust. Esiteks ei nimeta vanema kolleegi arvamust AdvS § 43 lg 1, kus advokaadi sõltumatus õigusteenuse osutamisel on sätestatud. Sellest võib järeldada, et kuigi vanema kolleegi arvamus võib olla advokaadi jaoks abiks käitumisviisi valiku üle otsustamisel, on lõpliku käitumisviisi valik sõltumata vanema kolleegi arvamusel siiski advokaadi enda otsustada. Teiseks tuleb arvestada, et vanema kolleegi arvamus ei pruugi alati korrektne olla, mistõttu juba ainuüksi objektiivselt ei pruugi vanema kolleegi arvamus sisaldada käitumisjuhist, mida advokaat peaks järgima. Vanema kolleegi arvamuse kohta vt pikemalt § 2 komm 3.

2.7. CCBE EK artikli 1.3.2 alusel on kõne all olev koodeks riigisiseste kutse-eetika reeglite tõlgendamise allikaks (vt ka § 3 komm 1.8). Advokaadi piiriülese tegevuse korral CCBE eetikakoodeksi tähenduses on CCBE advokaadi tegevusele otsekohaldatav (vt ka § 1 komm 3.1).

3. Kommenteeritava paragrahvi lõiked 2–6 hõlmavad ja täpsustavad sõltumatu erisid.

3.1. Lõige 2 sätestab, et advokaat peab olema sõltumatu avalikust arvamusel, kolmandatest isikutest (olgu need siis õigussüsteemisisesed või -välised isikud) ning

mistahes muust mõjutamisest, mis kahjustab advokaadi sõltumatust. Siia juurde tuleb arvestada, et teatud määral peab advokaat olema ka kliendist sõltumatu (vt ka komm 3.4.2 ja § 8 komm 2).

3.2. Lõige 3 sätestab, et kui advokaat on erakonna või mittetulundusliku organisatsiooni liige või kuulub nende juhtorganitesse, ei tohi ta kliendile õigusteenust osutades juhendada oma poliitilistest, usulistest, maailmavaatelistest või muudest veendumustest ja erakondlikust kuuluvusest. Advokaadi südametunnistusest lähtumise kohta vt § 3 komm 1.7. Advokaadi õiguse kohta keelduda teatud klienti esindamast vt §-de 12 ja 14 komm-d.

3.3. Advokaat ei tohi lõike 4 kohaselt advokaadikutse kõrval tegutseda kutsealal, mis on vastuolus kutse-eesitika nõuetega, sõltumatuse põhimõttega või muul viisil advokaadi kutsele sobimatud. Ka CCBE EK artikli 2.5.1 kohaselt võivad riigid keelata advokaadil teatud ametikohtadel töötamise selleks, et advokaadid tegutseks oma kutsealal nõuetekohase sõltumatusega ja viisil, mis on kooskõlas nende kohustusega osaleda õigusemõistmises. AdvS § 27 lg 1 p 6 alusel on tegutsemine kutsealal, mis on vastuolus advokaadi kutse-eesitika nõuetega või sõltumatuse põhimõttega, advokatuuri liikmeks vastuvõtmise keeldumise aluseks. Kui advokaat asub sellisele kutsealale tegutsema, siis arvatakse ta advokatuurist juhatuse otsusega välja (AdvS § 36 lg 1 p 7), st seadusest tulenevalt ei pea sellisel juhul advokaadinimetuse kaotamiseks eelnema isegi aukohtumenetlust. Seega saab otsustuse kutseala sobimatuse kohta teha nii juhatuse oma otsusega advokaati advokatuurist välja arvates kui ka aukohus aukohtumenetluses. Tuleb tähele panna, et eetikakoodeks läheb kaugemale AdvS § 27 lg 1 p-s 6 ja § 36 lg 1 p-s 7 sätestatust – kui advokatuuriseadus keelab tegutseda sellisel kutsealal, mis on vastuolus advokaadi kutse-eesitika nõuete või advokaadi sõltumatuse põhimõttega, siis eetikakoodeksi järgi on keelatud tegutseda ka kutsealal, mis on muul viisil advokaadikutsele sobimatu. Kuivõrd eetikakoodeks on advokatuuriseadusest alamaseisev õigusakt, tuleb siinkohal AdvS § 36 lg 1 p 7 rakendamisel lähtuda advokatuuriseadusest ning eetikakoodeksi täiendust saab käsitleda kui ainult kutse-eesitika nõuete rikkumist, millega automaatselt väljaarvamist ei kaasne.

3.3.1. Kutsealal, mis on vastuolus kutse-eesitika nõuetega või sõltumatuse põhimõttega, muudab tegutsemise keelu sisustamise keeruliseks asjaolu, et nii seaduses kui ka eetikakoodeksis puudub mõiste "**kutsealal tegutsemine**" definitsioon. Eesti keele seletav sõnaraamat defineerib kutseala kui töö- või tegevusala elukutsena. Seega võiks kutsealana käsitada isiku põhitegevust endale elatise teenimisel. Advokatuuriseaduses on seejuures eraldi kehtestatud reeglid töötamisele avalikus teenistuses või töö- või teenistuslepingu alusel. Nimelt ei võeta advokatuuri liikmeks

isikut, kes on avalikus teenistuses või töötab töö- või teenistuslepingu alusel, v.a töötab õppe- või teadustööl (AdvS § 27 lg 1 p 4 ja lg 2). Kui advokaat asub avalikku teenistusse või töö- või teenistuslepingu alusel tööle ülikooli õigusteaduse õppekava täitmist nõudval ameti- või töökohale, tingimusel et tööandja tegevusalaks ja töö sisuks ei ole õigusteenuse osutamine kolmandatele isikutele, siis peatab juhatus advokaadi advokatuuri liikmesuse oma otsusega (AdvS § 35 lg 1 p 2). AdvS § 35 lg 1 p-de 3 ja 4 kohaselt peatatakse liikmesus ka juhul, kui advokaat on valitud Riigikogu või Euroopa Parlamendi liikmeks või Vabariigi Presidendiks või on nimetatud Vabariigi Valitsuse või Euroopa Komisjoni liikmeks. Kohaliku omavalitsuse volikogu liikmeks valimine ei peata advokatuuri liikmesust (AdvS § 35 lg 2). Advokatuuri juhatus on 14.05.2013 avaldanud seisukoha, mille kohaselt AdvS § 35 lg 1 p 2 teise alternatiivi all peetakse silmas juhtu, mil isik töötab juristina tööandja heaks, mitte ei osuta iseseisvalt õigusteenust kolmandatele isikutele. Seega on lubamatu olukord, kus advokaat peatab liikmesuse advokatuuris ja asub õigusteenust osutama kolmandatele isikutele õigusbüroo kaudu. Sellisel juhul isiku liikmesus advokatuuris taastatakse (juhatus 28.05.2013 otsus). Samuti on juhatus hinnangul lubamatu, et advokaat, kelle liikmesus on peatatud, osutab advokaadibüroo alt kolmandatele isikutele muu kutsenimetuse (näiteks *solicitor*) all (juhatus 25.03.2014 seisukoht). Viimati nimetatud seisukoha puhul tuleb eristada olukorda, kus isik endale ise kutsenimetuse võtab, olukorrast, kus ta kasutab kutsenimetust, mille talle on andnud pädev organ. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 98/5/EÜ, 16.02.1998, millega hõlbustatakse alalist tegutsemist advokaadi kutsealal muus liikmesriigis kui see, kus omandati kutsekvalifikatsioon, näeb ette teises liikmesriigis vähemalt kolm aastat alaliselt tegutsenud välisadvokaadile kohaliku täieõigusliku advokaadi kutsenimetuse saamise õiguse (AdvS § 73) ning ei seo seda lähtekoha riigi advokatuurist väljaastumisega. Direktiivi 98/5/EC art 10 lg 6 näeb otsesõnu ette koduriigi kutsenimetuse kasutamise õiguse säilimise. Nii võib isikul olla õigus kasutada ka näiteks *solicitor*'i kutsenimetust, kuid ka siin tuleb kutsenimetusest eraldi vaadata ka kutsetegevuse lubatavust, mis oli viidatud juhtumi põhiküsimuseks.

Kui advokaat asub töö- või teenistuslepingu alusel AdvS § 35 lg 1 p-s 2 nimetatata tööle (v.a juhul, kui ta sõlmib töölepingu advokatuuriga, kui ta teeb õppe- või teadustööd või tema advokatuuri liikmesus peatatakse AdvS § 35 lg 1 p-des 2–4 sätestatu alusel (AdvS § 36 lg 3)), arvatakse ta AdvS § 36 lg 1 p 8 alusel advokatuurist välja. Arvestades advokaadi sõltumatuse põhimõtte olulisust advokaadikutse puhul, siis juhul, kui advokaat soovib õigusteenuse osutamise kõrval tegutseda ükskõik millises vormis (olgu selleks siis avalik teenistus, tööleping vm) ükskõik millisel kutsealal, tuleb esmalt hinnata selle kutseala koosõla advokaadi sõltumatuse põhimõtte ja muude kutse-eetika nõuetega. Sisulise vastuolu esinemisel tekiks alus advokaadi

väljaarvamiseks advokatuurist AdvS § 36 lg 1 p 7 alusel. Kui vastuolu ei esine, saab teha järelduse selles osas, kas advokaat saab sellel kutsealal tegutseda paralleelselt oma advokaadi kutsealase tegevusega või tuleb tema advokaatuuri liikmesus peatada AdvS § 35 lg 1 p 2 alusel või ta advokatuurist välja arvata AdvS § 36 lg 1 p 8 alusel.

3.3.2. Kutse-eeetika nõuete ja sõltumatuse põhimõttega vastuollu minevate kutsealade loetelu ei ole iseenesestmõistetavalt ei seaduses ega ka eetikakoodeksis esitatud, kuivõrd ammendava loetelu esitamine on võimatu. Samuti puudub selles osas aukohtu praktika. Juhatus on 08.05.2007 andnud seisukoha advokaadi püstitatud küsimuse kohta, kas advokaat võib tegutseda abipolitseinikuna. Juhatus märkis, et abipolitseinikuna tegutsemisel ei ole tagatud advokaadi sõltumatus ning see ei lähe kokku advokaadi rolliga õigussüsteemis, kuivõrd lisaks objektiivsele sõltumatusele peab advokaat ka näima sõltumatu. Nii kohtunike kui ka advokaatide sisulise sõltumatuse komponentideks on ametite ühitamatuse ja sobimatuse printsiip ning töökohta- ja tegevuspiirangud. Abipolitseiniku seaduse juhatuse seisukoha andmise ajal kehtinud redaktsiooni kohaselt ei võetud abipolitseinikuks kohtunikku, prokuröri, eradetektiivide ega kaitseväelast. Juhatus leidis, et advokaadikutse on sarnane kohtuniku ja prokuröri kutsega. Seega olid juhatuse jaoks hinnangu andmisel määravaks asjaolu, et abipolitseinikuna tegutsev advokaat ei näi sõltumatu ning et abipolitseinikuna ei ole lubatud tegutseda advokaadikutsega võrreldavatel positsioonidel töötavatel isikutel. Juhatuse seisukoht, et advokaat mitte üksnes ei pea olema sõltumatu, vaid peab seda ka näima, on siiski küsitav ning võib väita, et juhatuse seisukohta tuleb mõista konkreetsel ajahetkel valitsenud sisepoliitilise olukorra kontekstis. Analoogiline küsimus kerkib esile advokaadi kuulumisel Kaitseliitu, kus advokaat on samuti allutatud hierarhilisele juhtimiskorraldusele, mis võib konkreetsel ajahetkel mõjutada tema suutlikkust tagada õigeaegne ja muudele kutsastandardi nõuetele vastav õigusteenus. Praktikast on advokaatide hulgas Kaitseliidu liikmeid ning tegemist on küllaltki piiripealse olukorraga, mille osas pole juhatuse ega aukohus seni seisukohta võtnud. Senise praktika edasikestmisel peavad Kaitseliidu liikmetest advokaadid siiski pöörama kõrgendatud tähelepanu sellele, et nende tegutsemiskohaks oleva büroo tegevus oleks korraldatud selliselt, et klientide huvid oleks kaitstud ka Kaitseliitu kuulumise raames ootamatute ülesannete täitmise vajaduse korral.

3.3.3. AdvS § 50 lg 2 kohaselt võib vandeadvokaat olla üksnes ühe advokaadiühingu osanik või aktsionär. Sellega seoses on eetika- ja metoodikakomisjon juhatusele andnud hinnangu, kas kõnealune piirang laieneb ka välisriikides registreeritud ja sealsete seaduste alusel õigusteenuseid osutavatele äriühingutele. Komisjoni

19.02.2014 antud hinnangul on AdvS § 50 lg 2 suunatud ühesele selgusele advokaadi kliendi jaoks küsimuses, millise advokaadiühingu kaudu advokaat õigusteenust osutab ning millise konkreetse advokaadiühinguga on seotud advokaadi äriõigused. Ühe ühingu osaluse nõude kaudu saab klient advokaadi valikul ja vastava usaldussuhte loomisel selgemini hinnata nii büroo kompetentsi kui võimalikke huvide konflikte. Samuti on selgem, milline advokaadiühing teenuse eest vastutab, ning piirülest juhtumite puhul selgem ka see, milline advokatuur järelevalvet teeb. Komisjon rõhutab oma arvamuses puutuvalt välisriigis advokaadiühingu juhtorgani liikmena tegutsemisse (ilma osanikuks olemiseta ja ilma õigusteenust osutamata), et advokatuurseadus ei sea eripiiranguid võrreldes muude kui advokaadiühinguteks olevate äriühingute juhtorganite liikmeks olemisega. Arvestada tuleb siiski juhatuse teavitamisega ning AdvS § 35 lg 1 p-st 2 tulenevate tegevuspiirangutega. Seda, kas välisriigi advokaadiühingu juhtorgani liikmena tegutsemine on vastuvõtva liikmeriigi seadustega kooskõlas, peab hindama vastuvõtva liikmesriigi advokatuur.

3.3.4. CCBE EK artiklid 2.5.2 ja 2.5.3 täpsustavad kutsealaste piirangute põhimõtted advokaatide piiriülese tegevuse korral. Advokaat, kes esindab või kaitseb klienti kohtumenetluses või vastuvõtva liikmesriigi mistahes ametiasutuses, on kohustatud seal järgima sobimatuid ametikohti puudutavaid nõudeid, sedavõrd kuivõrd need kehtivad vastuvõtva liikmesriigi advokaatide suhtes (art 2.5.2). See kehtib sõltumata sellest, kas advokaadil on tegevuskoht vastuvõtvas riigis või mitte (art 2.5.2 seletuskiri). Advokaat, kes tegutseb vastuvõtvas liikmesriigis, kus ta soovib otseselt tegeleda äri- või muu tegevusega, mis ei ole seotud õiguse praktiseerimisega, on kohustatud järgima vastavas liikmesriigis kehtivaid ning sealsete advokaatide suhtes kohaldatavaid keelatud või sobimatuid ametikohti reguleerivaid nõudeid (art 2.5.3).

3.4. Kommenteeritava paragrahvi lõikes 5 toodud nõue, mille kohaselt **valib advokaat kliendi poolt antud volituse piires kliendi huvide kaitseks vajalikud seadusega kooskõlas olevad viisid ja vahendid**, hõlmab endast kolme olulist aspekti.

3.4.1. Esiteks **peab advokaat tegutsema kliendi antud volituste piires**. AdvS § 55 lg 1 kohaselt sõlmib advokaadibüroo pidaja õigusteenuse osutamiseks isikuga kliendilepingu, milles lepitakse kokku õigusteenust osutava advokaadi nimi, tema volitus ja ülesanded ning advokaaditasu vorm ja suurus või määr. RÕA asjades määrab ülesande riigi õigusabi andmise määrus. Täpsem juhend kliendilepingute sõlmimiseks on kehtestatud juhatuse otsusega.¹⁰⁹ Juhatuse otsus on 13.01.2015

¹⁰⁹ Kliendilepingute sõlmimise juhend. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 17.11.2009 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 07.04.2015 otsusega.

seisukohas selgitanud, et kliendilepingu võib sõlmida kolmanda isiku vahendusel, kuid advokaat kohustub seejuures järgima seadusest ja eetikakoodeksist tulenevaid kutse-eetika nõudeid, sealhulgas säilitama sõltumatuse ja vältima huvide konflikti sattumist. Õigusteenust võib büroos osutada ainult advokaat (AdvS § 40 lg 3 ja § 55 lg 2) ning juhul, kui seda teeb vandeadvokaadi abi, teavitatakse lepingu sõlmimisel klienti, et õigusteenust osutab vandeadvokaadi abi patrooni juhtimisel (AdvS § 55 lg 5). Kliendilepingule kohaldatakse käsundit reguleerivaid sätteid, arvestades advokatuuriseaduses sätestatud erisusi (AdvS § 55 lg 3). Kliendileping on üldjuhul vormivaba, st võib olla suuline või sisalduda näiteks e-kirjavahetuses. Kirjalikus kliendilepingus võidakse täpsustada konkreetne kliendi ülesanne ja volituste ulatus (käsund), kuid kehtiv on ka raamlepinguna sõlmitud kliendileping. Kliendi ülesanne ning poolte õigused ja kohustused on sel juhul kokku lepitud suuliselt või täpsustatud kirjavahetuses, advokaadi koostatud õigusdokumendis (nt õigusarvamuses sisalduva lahtiütlemisena (ingl *disclaimer*)) või mujal. Seadus nõuab kirjalikku vormi, kui õigusteenuse sisuks on kaitse kriminaalmenetluses või esindamine kohtus või muus ametiasutuses (AdvS § 55 lg 4). Isegi kui kirjalikus kliendilepingus sisaldub konkreetne kliendi ülesanne, võib hilisemas vaidluses klient advokaadile antud ülesande sisu tõendada kõikide võimalike tõenditega.¹¹⁰ Kliendilepingus nimetatud advokaat on kohustatud kliendile õigusteenust osutama, kuid asendustäitja määramine teise advokaadi näol on kliendi kirjalikul nõusolekul võimalik, kui advokaadil ei ole mõjuval põhjusel võimalik kliendilepingut täita (AdvS § 56 lg-d 1 ja 2). Ülesande vastuvõtmise ja õigusteenuse osutamise kohta vt täiendavalt §-de 12 ja 14 komm-d. Juhul kui advokaat esindab klienti pangatoimingute tegemisel, on vajalik notariaalne volikiri krediidasutuste rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses seatud hoolsuskohustuse täitmise vajaduse tõttu (juhatuse 11.12.2012 seisukoht).

3.4.2. Teiseks peab advokaat **tegutsema kliendi huvides**. Pealtnäha lihtsas tões peitub kaks olulist elementi, mis võivad praktikas kutse-eetiliselt keerukaid olukordi põhjustada. Esiteks küsimus sellest, kes on klient. Ning teiseks, mis on need kliendi õiguspärased huvid, mida edendada tuleb. Küsimus, kes on klient, tuleb teravamalt esile siis, kui advokaadi põhikontaktiks on juriidilise isiku juhtorgani üks liige või mõnel juhul ka äriühingus muu olulise positsiooniga isik, kes ei pruugi seaduslik esindaja ollagi (näiteks suursosanik, nõukogu esimees). Samuti tuleb see küsimus esile juhul, kui teenuse tellijaks ja/või teenuse eest maksjaks on muu isik kui see, keda esindada või kelle huve kaitsta tuleb (näiteks perekonnaliikmete

¹¹⁰ Tallinna Ringkonnakohtu 21.06.2016 kohtuotsus tsiviilasjas 2-13-6457, p 8.

poolt teenuse tellimine menetlusalusele või kollektiivsete hagejate või kaebajate esindamisel suhtlemisel kollektiivi eestkõnelejate kaudu). Eksides küsimuses, kes on suhtes klient, on lihtne eksida ka küsimuses, mis on need õiguspärased kliendi huvid, mida kaitsta tuleb. On oht, et vahetu kontakti poolt väljaõeldut loetaksegi automaatselt kliendi huvide väljenduseks ilma olukorda kriitiliselt hindamata ning unustades, et lojaalsuskohustus on kliendi, mitte kliendi kõneisiku suhtes ning sõltumatuse põhimõte nõuab ka kliendi või kliendi kõneisiku väljaõeldu kriitilist hindamist.

Keerukate olukordade näidetena praktikast võib välja tuua kliendi juhiste järgimise juhul, kui advokaadil on tekkinud kahtlus kliendi teovõime faktilises piiratuses; tegutsemise juhul, kui advokaaditeenuse on tellinud menetlusaluse perekond, aga menetlusaluse endaga ei ole advokaat kontakti saanud; juhtorgani liikme juhised, kellel on seni juriidilises isikus olnud ka valitsev mõju ja on selle just kaotanud, kuid ei ole veel tagasi kutsutud. Samuti on siin asjakohane näide kliendist, kes pöördub konkreetse kohtuasja ajamiseks, kuid kohtuasjaga taotletava eesmärgi saavutamiseks võib olla ka muid soodsamaid viise. Sõltumatuse ja lojaalsuse kohustusest tulenevalt on advokaat kohustatud iga kord hindama, ning toodud näidete puhul tavapärasest veelgi suurema hoolega, kas kõneisiku juhised vastavad advokaadi kui sõltumatu spetsialisti arusaamisele kliendi tegelikest huvidest. Advokaadil on küll õigus usaldada kliendi esitatu õigsust, kuid see põhimõte kehtib eelkõige kliendi esitatud andmete suhtes. Kliendi juhiste, sealhulgas juhiste selguse ning kahtluse korral juhiste kliendi tegelikule tahtele vastavuse osas on advokaadil kohustus olla aktiivne ning lihtsalt eeldamine, sealhulgas et seadusliku esindaja väljendatu on automaatselt kliendi huvi väljenduseks, ei ole kutsestandardi täitmiseks piisav. Aukohus on leidnud, et **advokaat peab tegutsema kliendi huvides, kuid samas andma kohtule teada kahtlustest, mis on seotud esindatava kliendi tsiviilkohtumenetluse õigus- ja teovõimega. Kohtu informeerimata jätmine võib viia asja ebaõige lahendamiseni, kui hiljem selgub, et advokaadi kahtlused esindatava teovõime osas olid põhjendatud.**¹¹¹ Aukohus on samuti leidnud, et olukorras, kus kaitsealuse tahe ei ole advokaadi jaoks üheselt selge, peab advokaat olema ise aktiivne kaitsealuse tahte väljaselgitamisel.¹¹² Lisaks on aukohus rõhutanud, et advokaat peab oma kliendipoolset ülesannet mõistma laiemas kontekstis ja lähtuma kliendi sisulisest eesmärgist.¹¹³ Tegemist on

¹¹¹ Aukohtu 04.06.2016 otsus.

¹¹² Aukohtu 06.03.2008, 15.09.2011 ja 12.01.2012 otsused.

¹¹³ Aukohtu 22.06.2006 otsus.

advokaadi igapäevase tegevuse ühe sagedasema ja keerukama kutse-eetika küsimusega – kui palju näha vaeva, et olla piisavalt veendunud kliendi tegelikus tahtes ja sisulises elulises eesmärgis, ning kuidas käituda olukorras, kus kliendi sõnad või teod ei lähe kokku advokaadi arusaamaga kliendi tegelikust tahtest. Olukorda võib komplitseerida veel see, kui klient soovib, et advokaat teeks kas kutse-eetiliselt küsitavaid või eesmärgile otseselt mitte kaasa aitavaid või muul põhjusel probleemaatilisi toiminguid, kuid igal juhul soovib, et just see advokaat teenust osutaks, ja seda ka siis, kui advokaat kõige kliendi palutuga nõus ei saa olla. Vähetähtis ei pruugi olla küsimus ka suhtluse piisavast dokumenteerimisest võimalike hilisemate vaidluste puhuks käsundi täpse sisu, kliendi piisava informeerimise ning kõige vajaliku ja võimaliku tegemise kohta nõutava hoolsusega. Kõikidest viidatud aspektidest on tekkinud nii pöördumisi aukohtusse kui on esitatud nõudeid advokaatide vastu tsiviilkohtus või kutsekindlustusandjatele. Lihtsustatult ja üldistatult kehtib põhimõte, et mida keerukam olukord, seda suurem kohustus on advokaadil olla aktiivne kliendi tegeliku huvi väljaselgitamisel (ja selle suhtluse dokumenteerimisel). Ülaltoodud teovõime piiratuse kahtluse näitel ning kahtluse korral, et juhatuse liige ei väljenda esindatava tegelikku huvi, ei pruugi piisata ka piisavast suhtlemisest – advokaadi lojaalsuse ja sõltumatuse nõuded võivad nõuda advokaadilt iseseisvat otsustust, mis on advokaadi arusaamise järgi kliendi tegelik huvi. Tegeliku huvi üle otsustamine saab sellises olukorras põhineda tehniolude põhjalikul tundmisel ning sisuliselt on küsimus taandatav sellele, mida advokaat peab sellistel tehnioludel ning seaduse ja kutse-eetika nõuete raamides õigeks. Ilmselt on siin tegemist kõige praktilisema ilminguga küsimusest, kus advokaat peab lähtuma valikuvõimaluste korral lõppastmes oma südametunnistusest kommenteeritava paragrahvi lõike 1 ja AdvS § 43 lg 1 mõttes.

Kliendi huvides tegutsemisega seondub ka juhatuse 21.03.2017 seisukoht, mille järgi ei pea advokaat juhul, kui ta tegutseb AdvS § 41 lg 1 p 4 alusel andmete kogumisega kutsetegevuses, st tegutseb kliendi huvides, õigustatud huvi põhjendamata, kuivõrd õigustatud huvi tuleks sellisel juhul eeldada. Küll aga tuleks andmete kogumisel osundada tegutsemisele kliendi ülesandel ja huvides.

Kommenteeritava paragrahvi lõiget 5 võib näha teistpidi ka olulise piiranguna õigusabiteenuse arengu ja kättesaadavuse juures. Sõltumatus- ja lojaalsuskohustus sellisena nõuavad advokaadilt sisuliselt igale olukorrale kui unikaalsele lähene-mist. Nii on küsitav näiteks õigusdokumentide automaatse koostamise tarkvarade kasutamine advokaadibüroo poolt nii, et selle juures ei ole isikliku nõustamise komponenti. Teenuste n-ö tootestamine ja sobivate tarkvaraplatvormide juurutamine võimaldaks samal ajal viia üksikjuhtumile kuluvat ressursi alla, soodsamat hinda

ning teenuste paremat kättesaadavust laiemale ringile isikutele. Võib eeldada, et õigusdokumentide automaatse koostamise tarkvarade ja õigusteenuse edasine innovatsioon murendab viidatud põhimõtteid nende tänasel kujul.

3.4.3. Kolmandaks peab advokaat olema **pädev ja kohusetundlik seadusega kooskõlas olevate viiside ja vahendite kasutamisel**. Seda nõuet tuleb tõlgendada laiemalt, st koostoimes kommenteeritava sätte lõikega 1 ja AdvS § 43 lg-ga 1, mille kohaselt advokaat peab õigusteenust osutades lähtuma lisaks seadusele ka advokatuuri organite õigusaktidest ja otsustest, kutse-eeetika nõuetest, headest kommetest ja tavadest ning oma südametunnistusest. Vajalike viiside ja vahendite kasutamise eelduseks konkreetnes asjas on see, et advokaat on konkreetnes valdkonnas pädev ning teab, milliste vahendite ja viiside vahel on tal valida (vt selles osas ka § 14 komm 2).

3.5. Lõikes 6 sätestatud nõudel, et **advokaati ei tohi samastada kliendi või kliendi kohtuasjaga**, mis tuleneb ka AdvS § 43 lg-st 4, on kolmetine tähendus. See on kutse-eeetika nõue vastaspoolele, sealhulgas vastaspoolt esindavatele kolleegidele, kes ei tohi advokaati tema kliendiga samastada. Nii on aukohus märkinud, et vastaspoole esindaja võib küll advokaadi tegevust tõlgendada kergesti tema suhtes vaenulikuna, kuid siin tuleb arvestada, et advokaat tegutseb vaid oma kliendi huvides ja tema juhiste kohaselt.¹¹⁴ Samas on juhatus 16.12.2008 seisukohas märkinud, et AdvS § 43 lg-s 4 sätestatud kutsetagatist ei saa tõlgendada viisil, mis välistaks advokaadi kliendi oponentideks olevatel isikutel õiguse advokaati hageda või esitada kaebus aukohtule, kui selleks on piisavalt alust. Isenesest võib see tähendada ka advokaadi mõjutamist tema ülesannete täitmisel, sealhulgas katset sekkuda advokaadi sõltumatusesse. Juhatus leidis aga, et vastupidine tõlgendus oleks juhatuse hinnangul vastuolus põhiseaduse § 15 lg-ga 1, mille kohaselt on igaühel õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. Vastaspoole võimalikud survemeetmed on advokaadi kutsetegevusega paratamatult kaasuvaks riskiks, millega advokaat peab arvestama. Juhatus seisukoha valguses tuleb siiski märkida, et kui kliendi vastaspoolt esindab teine advokaat, tuleb viimasel lähtuda oma kolleegi tegevuse peale kaebuse esitamisel kolleegiaalsuse põhimõttest, mille järgi ei ole ilmselgelt põhjendamatute kaebuste esitamine lubatud. Teiseks on nõue advokaati tema kliendiga mitte samastada suunatud advokaadile endale, kuivõrd praktikas tuleb mõnikord ette juhtumeid, kus advokaat ise ei tõmba enam piiri enda ja kliendi asja vahele, näites hakates välja elama kliendi emotsioone. Samuti

¹¹⁴ Aukohtu 04.10.2012 otsus.

on see säte suunatud informatsioonina avalikkusele, mille esindajad tulenevalt asjaolust, et kliendi ja advokaadi nimi esinevad (kohtu)asjas koos, ei pruugi alati hoomata asjaolu, et advokaat on konkreetsetes asjas siiski üksnes isiku kaitsjaks või esindajaks. ABA MR 1.2b kohaselt ei saa kliendi esindamist, sealhulgas määratud esindamist, käsitada kliendi poliitiliste, majanduslike, sotsiaalsete ja moraalsete vaadete ning käitumise heakskiiduna advokaadi poolt. See säte selgitab ilmekalt, et advokaadikutse puhul tuleb teha selget vahet advokaadi südametunnistuse ja tema isiklike vaadete ja arvamuste vahel (vt ka § 3 komm 1.7). Advokaadi seotuse kohta kliendi antud instruktsioonidega vt § 8 komm 2.4 ja § 19 komm 5.

§ 5. Konfidentsiaalsus

- (1) Advokaadi ja kliendi vaheline suhe rajaneb usaldusel. Seetõttu on teave, mida advokaat on seoses õigusteenuse osutamisega saanud, konfidentsiaalne.**
- (2) Advokaat on kohustatud saladuses hoidma mistahes teavet, mida ta on seoses õigusabi osutamisega saanud, ja samuti selle teabe allikat, välja arvatud juhul, kui seadusest tuleneb otsene kohustus teavet avaldada või kui kliendi poolt antud volitustest või ülesandest tuleneb kliendi nõusolek teabe avaldamiseks.**
- (3) Konfidentsiaalsus laieneb ka advokaadi poole õigusteenuse saamiseks pöördumise faktile, samuti õigusabi sisule ja advokaaditasu suurusele. Konfidentsiaalsuse rikkumiseks ei ole advokaaditasu suuruse teatamine kohtule kohtukulude väljamõistmiseks.**
- (4) Advokaat peab tagama, et kõrvalistel isikutel ei oleks juurdepääsu kliendi dokumentidele, kirjavahetusele ja muudele teabekandjatele, samuti advokaadi poolt kliendile õigusteenuse osutamisel koostatud dokumentidele, mis on advokaadi valduses seoses kliendi ülesannete täitmisega.**
- (5) Advokaat ei või anda seletust ega tunnistajana ütlusi asjaolude kohta, mis on temale teatavaks saanud seoses õigusteenuse osutamisega.**
- (6) Advokaat ei tohi advokaadi kutsetegevusega seotud dokumente ja muid teabekandjaid anda kõrvalistele isikutele, samuti ametiasutustele, kellele need dokumendid ja teabekandjad ei ole adresseeritud, välja arvatud juhul, kui seadusest tuleneb otsene kohustus taoliseks andmekandjate esitamiseks või kui kliendi poolt antud volitustest või ülesandest tuleneb kliendi nõusolek taoliseks andmekandjate esitamiseks. Konfidentsiaalsuse rikkumiseks ei ole nimetatud dokumentide ja teabekandjate andmine ja neis sisalduvate andmete avaldamine järelevalvet teostavale advokatuuri juhatusele ja advokaadi distsiplinaarasja arutavale aukohtule.**

(7) **Konfidentsiaalsuskohustus ei ole ajaliselt piiratud. Advokaat on kohustatud järgima konfidentsiaalsust ka pärast kutsetegevuse lõpetamist. Konfidentsiaalsuskohustuse rikkumist ei saa õigustada avaliku huviga ega sellega, et see võimaldaks kliendi huve paremini kaitsta.**

(8) **Konfidentsiaalsuskohustusest võib advokaati kirjaliku nõusolekuga vabastada üksnes klient või tema õigusjärglane.**

1. Konfidentsiaalsuse mõiste ja põhjendus. Konfidentsiaalsuskohustus ehk kutsesaladuse hoidmise kohustust tuleneb AdvS §-st 45, mis reguleerib selle kohustuse sisu, kehtivuse ulatust ja kohustusest vabastamise aluseid. Eetikakodeksi kommenteeritav säte täiendab ja selgitab kutsesaladuse sisu. Advokaadi ja kliendi vahelise usaldusliku suhte eelduseks on see, et kõik, mida klient advokaadile seoses oma asjaga avaldab, jääb advokaadi ja kliendi vahele. Nii sätestabki **lõige 1, et teave, mida advokaat on seoses õigusteenuse osutamisega saanud, on konfidentsiaalne** selleks, et advokaadi ja kliendi vaheline suhe saaks rajaneda usaldusel. Konfidentsiaalsuskohustusel on kaks põhitahku – esmalt on advokaadil kohustus mitte avaldada kliendi poolt talle usaldatud andmeid (mille rikkumisel tuleb esile vastutus nii kutse-eetika nõude rikkumise eest kui küsimus KarS § 157 kosseisu täitmisest) ning teisalt on see kutsetagatis selle vastu, et ametiasutused ja muud kolmandad isikud ei ole õigustatud nõudma advokaadilt konfidentsiaalsete andmete avaldamist. Advokaadi konfidentsiaalsuskohustuse loogika on selgesti väljendatud CCBE EK artiklis 2.3.1. Kokkuvõtvalt on advokaaditöö efektiivsus ehk see, kuivõrd ta suudab kliendi huvides tegutseda, sõltuvuses advokaadi valduses olevast (tõesest) informatsioonist, mida klient on talle suurema tõenäosusega valmis avaldama, kui advokaadil lasub vaikimiskohustus. Seega teenib konfidentsiaalsuskohustus kliendi ja advokaadi vahelise usalduse nurgakivina kliendi, ja sellega ka õigusemõistmise huve, mistõttu CCBE EK artikli 2.3.1 viimase lause kohaselt on sellel õigus riigi erikaitsele. Selles tähenduses on konfidentsiaalsus pigem kliendi kui advokaadi privileeg, kuivõrd see kaitseb kõigi isikute – nii kodanike kui mittekodanike, eraisikute ja juriidiliste isikute – õigust eraelu puutumatusel ning õigust õiglasele kohtupidamisele ja kaitsele (juhatuse 13.10.2015 seisukoht).¹¹⁵ Sellega kaitstakse advokaadi konfidentsiaalsust eelkõige ühiskonna, st avaliku huvi nimel.¹¹⁶ Advokaadi ja kliendi vahelisele usaldussuhtele aitab kaasa ka asjaolu, et klient võib kindel olla, et advokaat on kohustatud talle avaldatust vaikima ka pärast kliendisuhete lõppemist. Nimelt laieneb konfidentsiaalsuskohustus kogu advokaadile

¹¹⁵ U. Lõhmus, lk 609.

¹¹⁶ A. Alvin. Advokaadi kutse-eetika teoreetilised alused, lk 170.

kutsetegevuse käigus teatavaks saanud informatsioonile ega ole ajaliselt piiratud (CCBE EK art-d 2.3.2–2.3.3) (vt selle kohta pikemalt komm 6).

1.1. Laias laastus eksisteerib kaks üldist **advokaadi kutsesaladust õigustavat kategooriat**: 1) utilitaarne (kasust lähtuv) ja 2) õigusepõhine. Utilitaarne lähenemine rõhutab advokaadi kutsesaladuse tähtsust seoses kliendi võimalusega konsulteerida advokaadiga ilma kartuseta, et vastavate konsultatsioonide sisu võib kuuluda avalikustamisele. Õigusepõhine lähenemine õigustab advokaadi kutsesaladust vajadusega kaitsta isikuõigusi. Seejuures ei tohiks õigusepõhine õigustus piirduda üksnes õigusega õiglasele kohtupidamisele või kaitsele, vaid arvestada tuleks ka näiteks õigust eraelu puutumatusel, mida on tunnustanud EIK.

1.1.1. Utilitaarse lähenemisega seoses on EIK mitmes lahendis leidnud, et juristide-advokaatide kutsesaladuse piiramine kahjustab advokaadi poolt osutatava abi efektiivsust ja advokaadikutse mainet. EIK rõhutab, et advokaadi poolt kliendi huvide efektiivse esindamise üheks võtmeteguriks on nendevahelise informatsioonivahetuse konfidentsiaalsus.¹¹⁷ See privileeg julgustab avatud ja ausat kliendi ja advokaadi vahelist suhtlust. Samuti leiab EIK, et advokaadi-kliendi privileegi rikkumiseks ei ole tingimata vaja tegelikkust pealtkuulamist. Mõistlikel alustel kujunenud põhjendatud usk, et nende vestlust kuulati pealt, võib EIK hinnangul olla piisav, et piirata advokaadi osutatava abi efektiivsust. Selline uskumus mõjutab vältimatult advokaadi ja kliendi vahelist vaba arutelu.¹¹⁸ Lisaks rõhutab EIK, et kutsesaladuse avaldamisega kaasnev meediatähelepanu on võimeline negatiivselt mõjutama advokaadi kutsealast mainet nii olemasolevate klientide kui ka laiema avalikkuse silmis.¹¹⁹

1.1.2. Õigusepõhise lähenemisega seoses rõhutab EIK, et advokaatide puhul võib kutsesaladuse piiramine negatiivselt mõjutada õiglast kohtumõistmist ning seega EIÕK artiklis 6 tagatud õigusi.¹²⁰ Samuti on EIK mitmes lahendis leidnud, et lisaks EIÕK artiklis 6 sätestatud õiglase menetluse tagamisele on advokaadi kutsesaladuse kaitse vajalik ka konventsiooni artikli 8 (õigus austusele era- ja perekonnaelu vastu) täitmise tagamiseks. Artikkel 8 kaitseb advokaadi telefoni pealtkuulamise eest,¹²¹ advokaadibüroo läbiotsimise eest,¹²² advokaadi arvutis

¹¹⁷ Modarca vs. Moldova, 10.05.2007, 14437/05, p 87.

¹¹⁸ Samas, p 89.

¹¹⁹ Niemietz vs. Saksamaa, 16.12.1992, 13710/88, p 37.

¹²⁰ Samas.

¹²¹ Kopp vs. Šveits, 25.03.1998, 23224/94.

¹²² Niemietz vs. Saksamaa, 16.12.1992, 13710/88; André jt vs. Prantsusmaa, 24.07.2008, 18603/03.

olevate andmete võetuse eest¹²³ ning hõlmab vahistatu ja advokaadi vestluse saladust uurimisasutustes¹²⁴. Artiklis 8 sätestatud õigus ei ole absoluutne, kuid EIK on rõhutanud, et erand peab olema veenvalt tõestatud ja lubatud eelkõige siis, kui advokaat võib olla osaline kuriteos.¹²⁵

1.2. Konfidentsiaalsuskohustus kehtib advokaadile **ka advokaatide omavahelise suhtlemise puhul piiriüleses tegevuses**. CCBE EK artikkel 5.3.1 sätestab, et kui advokaat kavatseb saata mõnele teisele liikmesriigi advokaadile teateid, mille konfidentsiaalsust ja terviklikkust ta soovib säilitada, on ta kohustatud enne dokumentide edastamist oma sellekohast soovi selgelt väljendama. Teadete eeldatav saaja on aga CCBE EK artikli 5.3.2 kohaselt juhul, kui ta ei ole suuteline teadete konfidentsiaalsust ja terviklikkust tagama, sellest saatjat viivitamatult teavitama. Kõnealuste lõigete sõnastusest ilmneb, et vastav suhtlus peab eelnema teadete saatmisele, st enne, kui saatja teated välja saadab, on ta kohustatud tagama, et konfidentsiaalsuskohustuse täitmine ja teadete terviklikkus on tagatud. CCBE eetikakoodeksi seletuskirjas on siiski mõõndud, et ette võib tulla ka olukordi, kus teade on juba välja saadetud: sellisel juhul peab saaja juhul, kui ta ei ole suuteline konfidentsiaalsuskohustust täitma, selle saatjale tagastama selle sisu avaldamata või sellele mingil viisil viitamata. Vastavalt seletuskirjale on artikli 5.3 eesmärk vähendada arusaamatusi, mis tulenevad asjaolust, et eri riikides on konfidentsiaalsuskohustus reguleeritud erinevalt. Lihtsustatult võib Eesti advokaadi kohustused olukorras, kus ta soovib välisriigi advokaadile edastada kutsesaladusega kaetud infot, kokku võtta järgmiselt. Esmalt on advokaat kohustatud küsima vastava teabe avaldamiseks oma kliendi nõusolekut. Selle raames on võimalik ka täpsustada, kuhu maale kliendi huvi konfidentsiaalsusküsimuse ulatub, kuivõrd sellest sõltub edasise asjaajamise bürokraatlikkus. Kui täiendav selgus konfidentsiaalsuskaitse ulatuses on vajalik, on advokaat kohustatud välisriigi kolleegilt uurima, kas välisriigis kehtib vastava teabe konfidentsiaalsuskohustus vähemalt samas ulatuses nagu Eesti advokatuuriseaduses. Kui ta saab välisriigi advokaadilt selles küsimuses jaatava vastuse ning kinnituse, et välisriigi kolleeg on võimeline hoidma ja hoiab saadetava teabe konfidentsiaalsena, võib ta teabe välisriigi kolleegile edastada.

1.3. Kuivõrd advokaadil on õigusteenuse osutamisel tihti abiks büroo töötajad, ei hõlma konfidentsiaalsuskohustus üksnes advokaate, vaid ka neid isikuid. AdvS

¹²³ Wieser ja Bicos Beteiligungen GmbH vs. Austria, 16.10.2007, 74336/01.

¹²⁴ R. E. vs. Ühendkuningriik, 27.10.2015, 62498/11.

¹²⁵ André jt vs. Prantsusmaa, 24.07.2008, 18603/03, p 40.

§ 45 lg 1 kolmanda lause järgi **kehtib konfidentsiaalsuskohustus ka advokaadibüroo töötaja ja advokatuuri töötaja kohta ning selle avaliku teenistuja kohta, kellele on advokaadi kutsealadus teatavaks saanud teenistuskohustusi täites**. Oleks kliendiga usaldussuhte saavutamise eesmärgiga vastuolus, kui teavet, mis on advokaadile edastatud, peaksid saladuses hoidma küll advokaadid, kuid advokaadibüroo töötajad tohiks selle kolmandatele isikutele avaldada. Sellisel juhuks kaoks kas klientidel motivatsioon advokaadile informatsiooni avaldada või advokaadil võimalus endale lisatööjõudu palgata. Seetõttu on ka advokaadibüroo töötajad konfidentsiaalsuskohustusega seotud, mis omakorda väljendub advokaadile kutse-eesetika nõudena suunatud kohustuses tagada, et nimetatud isikud seda kohustust täidaksid. Nii peab CCBE EK artikli 2.3.4 kohaselt advokaat nõudma oma partneritelt ja töötajatelt ning teistelt tema poolt kutseteenuste osutamise käigus tegevusse kaasatud isikutelt sama konfidentsiaalsuskohustuse järgimist. Konfidentsiaalsuskohustust rikkunud töötaja vastutab rikkumise eest advokaadibüroo pidaja ees lepingulises korras. Advokaadibüroo pidaja vastutuse kohta oma töötajate käitumise eest vt § 10 komm 2. Arvestades büroopidaja korralduskohustust (kohustust seista ka büroo tegevuse juhtimisfunktsiooni teostades selle eest, et büroos tegutsevad advokaadid ja teised töötajad saaksid täita ja täidaksid vajalikke nõudeid, vt § 10 komm 2.2), on büroopidajatel otstarbekas reguleerida konfidentsiaalsuskohustust vastavalt ka büroo sõlmitavates töö- ja käenduslepingutes ning tagada vajalik teavitamine ja koolitus.

2. Konfidentsiaalsuse ulatus. Konfidentsiaalsuse kaitseala on Eestis väga avar – nii kaitstava sisu ulatuse osas kui konfidentsiaalsuse kui kutsetagatise tagatuse osas. AdvS § 45 lg 1 esimese lause kohaselt on advokaat kohustatud hoidma saladuses talle **õigusteenust osutades teatavaks saanud andmeid, tema poole õigusteenuse saamiseks pöördumist ja õigusteenuse eest makstud tasu suurust**. Kommenteeritava paragrahvi lõige 2 sätestab advokaadi kohustuse saladuses hoida mistahes teavet, mida ta on seoses õigusteenuse osutamisega (kommenteeritava sätte teine lõige kasutab küll mõistet õigusabi, kuid sisuliselt on tegemist sünonüümiga mõistele "õigusteenus") saanud, ja samuti selle teabe allikat, **välja arvatud juhul, kui seadusest tuleneb otsene kohustus teavet avaldada või kui kliendi poolt antud volitustest või ülesandest tuleneb kliendi nõusolek teabe avaldamiseks**. Kommenteeritava paragrahvi lg 3 esimene lause kordab AdvS § 45 lg-s 1 öeldut, et konfidentsiaalsus laieneb ka advokaadi poole õigusteenuse saamiseks pöördumise faktille, samuti õigusabi sisule ja advokaaditasu suurusele. Aukohus on rõhutanud, et isegi kliendisuhte fakti avalikustamine kolmandatele isikutele võib teatud juhul olla kutse-eesetika normide rikkumine. Seda enam on lubamatu kliendisuhte kaudu saadud informatsiooni kasutamine muudes

suhetes.¹²⁶ Kui klient vahetab samas asjas advokaati, võib eelmise advokaadi teavitamine uue advokaadi poolt olla siiski vajalik ja lubatud, eetikakoodeksi § 7 lg 2 tähenduses suisa kohustuslik – küll on korrektseim viis asja ülevõtmisel teavitada klienti ja seada asja ülevõtmise eeltingimuseks (kui see ei kahjusta kliendi huve) õigus eelnevalt teenust osutanud advokaati teavitada. Selle kohta vt pikemalt § 7 komm 4.

2.1. Konfidentsiaalsuskohustus hõlmab õigusteenuse osutamisel teatavaks saanud andmeid ja nende allikat, õigusteenuse saamise pöördumise fakti ja sisu ning makstud tasu suurust. Aukohus on sellega seoses märkinud, et distsiplinaarsüüteona ei käsitata õigusteenuse osutamisel teatavaks saanud informatsiooni avaldamist osas, mis on küll advokaatidele teatavaks saanud kliendisuhete raames, kuid mis on samaaegselt või isegi varasemalt olnud kättesaadav avalikest allikatest.¹²⁷ Seega laieneb konfidentsiaalsuskohustus õigusteenuse osutamisel teatavaks saanud andmetele ulatuses, milles vastav teave pole muul viisil avalikkuse ette jõudnud. Võib juhtuda, et teise isiku õigus saada advokaadilt kliendisuhetes teatavaks saanud infot tuleneb seadusest näiteks seetõttu, et teine isik on advokaadi kliendi eestkostja. Juhatus on 19.04.2016 andnud seisukoha, et kui isikul on eestkostja, ei saa eestkostjale teabe avaldamisest viitega konfidentsiaalsuskohustusele keelduda. Küll aga tuleb advokaadil siinjuures arvestada eestkoste ulatusega: kui eestkostja nõuab infot asjaolude osas, millele eestkostja õigused ei laiene, siis ei ole nõudmine põhjendatud ning advokaat võib keelduda konfidentsiaalse info avaldamisest.

2.1.1. Konfidentsiaalsuskohustuse ulatuse määrab küll seadus ja eetikakoodeks ning nende rakendamispäritähtsus, kuid ulatuse võimalik piiramine on üldjuhul kliendi otsustada. Kui õigusteenuse osutamine eeldab kliendilt saadud teabe avaldamist, peab advokaadil selleks olema kliendi nõusolek, mis võib tuleneda kliendi antud volitusest või ülesande iseloomust. Kui ülesande iseloom teatud andmete avaldamist ei tingi, võib klient või tema õigusjärglane advokaadi konfidentsiaalsuskohustusest vabastada **üksnes kirjaliku nõusolekuga** (AdvS § 45 lg 2, lg 8). Eetika- ja metoodikakomisjon on 03.04.2014 seisukohas märkinud, et kliendi saladust tuleb pidada kliendi omaks ning saladuse hoidmise kohustusest vabastamise korral kaob advokaadil õigustus keelduda teabe esitamisest. Seejuures rõhutab komisjon, et ilmselgelt tuleb teabe andmisel lähtuda rangelt kliendi antud vabastuse piiridest ning veenduda, et klient mõistab ja on võimeline hindama olukorda ning

¹²⁶ Aukohtu 12.03.2008 otsus.

¹²⁷ Aukohtu 25.09.2014 otsus.

saab aru oma teo tagajärgedest. Kui advokaat soovib teatud teabe osas konfidentsiaalsuskohustusest vabaneda, tuleb lisaks nõusoleku küsimisele veenduda, et nõusolek on ka teadlik ja vabatahtlik. Seega peaks kliendilt nõusoleku küsimise käigus kliendile ka nõusoleku andmise tagajärgi selgitama. Advokatuuri juhatus on rõhutanud, et kui advokaati soovitakse õiguskaitseasutuse poolt üle kuulata selles osas, mis puudutab kohtuistungil toimunut ja ei ole seotud kliendile õigusteenuse osutamisega, ei ole ütluste andmist vaja kliendiga kooskõlastada. Kui aga ülekuulamine puudutab teavet, mis on seotud kliendile õigusteenuse osutamisega, peab advokaat kokkuleppel kliendiga kirjalikult piiritlema informatsiooni ringi, mille avaldamisega klient nõus on ning vastavalt sellele otsustama uurija ühele või teisele küsimusele vastamise või vastamisest keeldumise (juhatuse 11.05.2004 seisukoht). 06.04.2010 avaldas juhatus seisukoha, mille kohaselt juhul, kui uurimisasutus nõuab KrMS § 215 lg 1 alusel advokaadibüroolt teavet kliendile esitatud arvest ja selle tasumist tõendavast dokumendist, tekib advokaadibürool ühelt poolt kohustus nimetatud dokumendid uurimisasutusele anda ja teiselt poolt kohustus need dokumendid hoida konfidentsiaalsena, st advokaadil tekib kohustuste kollisioon. Juhatuse hinnangul on AdvS §-s 45 sätestatud kutsesaladuse hoidmine vähemalt sama oluline kui KrMS § 215 lg-s 1 sätestatud kohustus täita uurimisasutuste nõudeid, mistõttu advokaadil tuleb eelistada kutsesaladuse hoidmise kohustust. Seega tuleb advokaadil sellises olukorras informeerida järelepärimisest klienti ja paluda kliendil otsustada AdvS § 45 lg 2 sätestatud nõusoleku andmine. Kui klient ei vabasta advokaati kutsesaladuse hoidmise kohustusest uurimisasutuse poolt nõutavate andmete suhtes, peab advokaat täitma kutsesaladuse hoidmise kohustust ja keelduma kutsesaladusega hõlmatud andmete väljastamisest.

2.1.2. Erandkorras võib advokaat **sõltumata kliendi nõusolekust** talle õigusteenust osutades teatavaks saanud teavet avaldada, kuid seda **üksnes halduskohtu loal**. AdvS § 45 lg 5 sätestab, et esimese astme kuriteo ärahoidmiseks on advokaat õigustatud esitama halduskohtu esimehele või tema määratud sama kohtu halduskohtunikule põhjendatud kirjaliku taotluse kutsesaladuse hoidmise kohustusest vabastamiseks. Kohtunik vaatab taotluse viivitamata läbi ja annab kohustusest vabastamiseks kirjaliku loa või keeldub sellest. Vaieldav on, kas AdvS § 45 lg 5 on ainult õigustav norm või võib sellest tuleneda ka advokaadi kohustus halduskohtu esimeest teavitada (selle kohta vt täpsemalt § 18 komm 2.5).

2.1.3. Seadus võib advokaati kohustada õigusteenust osutades saadud teavet avaldama **sõltumata kliendi nõusolekust**. Nii paneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26.10.2005 direktiiv rahandussüsteemi rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise vältimise kohta (2005/60/EÜ), mis on rahapesu ja terrorismi

rahastamise tõkestamise seaduse aluseks, notaritele ja teistele sõltumatul juriidilisel ametikohal töötajatele võimudega koostöö tegemise kohustuse, kui nad osalevad oma kliendi heaks või tema nimel mõnes finants- või kinnisvaratehingus, mis aitavad kliendil ellu viia või planeerida tehingut, mis puudutab kinnisvara või ettevõtte ostu ja müüki; kliendi raha, väärtpaberite või muu vara haldamist; panga-, hoiu- või väärtpaberikontode avamist või haldamist; äriühingute asutamiseks, tegevuseks või juhtimiseks vajalike vahendite hankimist või usaldusfondide, äriühingute või nendega sarnaste üksuste asutamist, tegevust või juhtimist (direktiivi art 2 lg 1 p 3; vt ka RahaPTS § 2 lg 2). See direktiiv kohustab liikmesriike panema sõltumatul juriidilisel ametikohal töötajatele kohustuse teavitada rahapesu andmebürood "viivitamatult omal algatusel juhtumitest, mille puhul asutus või isik, [...] teab, kahtlustab või mille puhul tal on põhjust kahtlustada, et rahapesu või terrorismi rahastamist pannakse toime või on toime pandud või seda on üritatud toime panna" (art 22 lg 1a). Direktiivi järgi pole liikmesriigid kohustatud rakendama teatamiskohustust teabe suhtes, mida vastavad töötajad "saavad mõnelt oma kliendilt või mõne oma kliendi kohta, kui nad selgitavad oma kliendi õiguslikku olukorda või kaitsevad või esindavad kõnealust klienti kohtumenetluses või sellega seoses, sealhulgas juhul, kui nad annavad kohtumenetluse algatamist või vältimist käsitlevat nõu, olenemata sellest, kas kõnealune teave on saadud enne sellist menetlust, selle ajal või pärast seda" (art 23 lg 2). Euroopa Kohus selgitas 26.06.2007 otsuses¹²⁸, et teabe edastamise ja koostöö tegemise kohustus laieneb advokaatidele vaid siis, kui nad aitavad kliendil kavandada või sooritada direktiivis nimetatud finants- või kinnisvaratehinguid või kui nad tegutsevad finants- või kinnisvaratehingus kliendi nimel ja arvel. Kohtu arvates on need tehingud üldjuhul oma olemuselt sellised, et neil puudub seos kohtumenetlusega, mistõttu need jäävad väljapoole õiglase kohtuliku arutamise õiguse kohaldamisala. Teatamis- ja koostöökohustus on kohtu arvates õigustatud, et võidelda tõhusalt rahapesuga, mis aitab kaasa organiseeritud kuritegevuse kasvule, mis omakorda kujutab endast liikmesriikide ühiskondlikule korraldusele eriti suurt ohtu.¹²⁹ Seega hõlmab Euroopa Kohtu tõlgenduse järgi kliendi ja advokaadi usaldussuhte kaitse õigusabi kohtu- ja kohtueelses menetluses ning õigusnõustamist, et klient saaks kindlaks määrata oma õigused ja kohustused ning oma tegevusega kaasnevad riskid (vt ka RahaPTS §-d 45 ja 49).¹³⁰ Sellisel juhul võib öelda, et advokaat tegutseb oma kliendi, ent samas ka õiguse huvides. Kui advokaat tegutseb äriagendina, prevaleerivad kliendi huvid, mistõttu advokaat ei

¹²⁸ Kohtuasi C-305/05, Ordre des barreaux francophones et germanophone.

¹²⁹ Samas, p 36.

¹³⁰ U. Lõhmus, lk 612.

tegutse sõltumatu õigusnõustajana.¹³¹ EIK kontrollis advokaatide eespool nimetatud direktiiviga sätestatud teatamiskohustuse vastavust EIÕK artikliga 8 kohtuasjas *Michaud vs. Prantsusmaa*.¹³² Kohus konventsiooni artikli 8 rikkumist ei tuvastanud, märkides et teavitamiskohustus eksisteerib advokaatide puhul üksnes kindlates valdkondades nagu finants- ja kinnisvaratehingud ning lisaks ei pea advokaadid ise kuhugile pöörduma, vaid peavad oma kahtlustest teavitama advokatuuri esimeest (selgituseks – hinnang anti Prantsusmaa riigisisesele õigusel põhineva lahenduse alusel).¹³³ Siinkohal tuleb võrdluseks märkida, et RahaPTS § 49 lg 1 kohustab advokaate oma kahtlustest teavitama otse rahapesu andmebürood, mistõttu võimaluse korral on asjakohane EIK ees tõstatada küsimus Eesti regulatsiooni kooskõlast EIÕK artikliga 8.¹³⁴ Seoses advokaatide teavitamiskohustusega vt ka advokaadibüroo protseduurireegleid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise kohustuse täitmiseks¹³⁵ ja advokaatide poolt rahapesu andmebüroole esitatava teate koostamise soovituslikku juhendit¹³⁶.

2.1.4. Konfidentsiaalsuskohustus ei kehti asjas osalenud advokaadi õigusteenukse kulude sissenõudmise kohta (AdvS § 45 lg 3), mida tuleb arvestades **lõike 3 teises lauses** sätestatud käsitada advokaaditasu suuruse teatamisena kohtule kohtukulude väljamõistmiseks. Juhatus on 06.04.2010 avaldanud seisukohta, et *prima facie* on kliendile esitatud arve selles osas, mis kajastab advokaadi osutatud õigusteenukse sisu ja tasu suurust, kutsesaladuse mõistega hõlmatud. Vaieldavam on küsimus sellest, kas kliendile esitatud arve tasumisega seotud asjaolud peale makstud tasu suuruse (s.o arve tasumise aeg, viis ja maksja isik) kvalifitseeruvad kutsesaladuseks, s.o andmeteks, mis on advokaadile teatavaks saanud õigusteenust osutades (üldjuhul saavad sellised andmed teatavaks mitte niivõrd kutsetegevuse käigus ehk õigusteenust osutades, vaid advokaadibüroo majandustegevuse käigus). Seega peab advokaat juhatuse hinnangul temalt andmete või dokumentide nõudmisele vastamisel hindama, kas konkreetne teave või teabekandja on hõlmatud kutsesaladuse mõistega AdvS § 45 lg 1 kohaselt või ei. Seoses kliendi võlgnevusega advokaadibüroo ees on juhatus avaldanud

¹³¹ Kohtujurist Poiaras Maduro 14.12.2006 ettepanekud kohtuasjas C-305/05, p 70.

¹³² 06.12.2012, 12323/11.

¹³³ Samas, p 127–132.

¹³⁴ L. Vösa, lk 21.

¹³⁵ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 09.09.2008 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 18.06.2013 otsusega.

¹³⁶ Kooskõlastatud Eesti Advokatuuri juhatuse 05.02.2008 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 18.06.2013 otsusega.

seisukoha, et ei pea õigeks kliendimaterjalide üleandmist või nõude loovutamist inkassofirmadele, kuna see kätkeb konfidentsiaalsusnõude rikkumist (juhatuse 01.02.2005 seisukoht). Kommentaaride autorite hinnangul on juhatuse seisukoht küsitav. Tasu sissenõudmine eeldab üldjuhul teenuse osutamise ja tasunõude põhjendatuse tõendamist, mistõttu tuleb tasu sissenõudmiseks vajalikus ulatuses andmete avaldamist lugeda AdvS § 45 lg 3 vabastusega hõlmatuks. Siin on omakorda raske näha, miks peaks erisused kehtima tasu sissenõudmisel inkassoettevõtte ning näiteks maksekäsukiirmenetluse või kohtumenetluse vahel. Asjaolu, et tasu maksmata jätmisele võib järgneda selle sissenõudmine, tuleks lugeda üldjuhul ettenähtavaks, kui klient advokaadi poole pöördub ja tasulist teenust soovib. Puudub mõistlik alus ka väita, et inkassoteenuse ja -ettevõtjate üldine maine oleks niivõrd madal, et ühiskond laiemalt peaks inkassoteenuste kasutamist selgelt halvaks tooniks. Nii on inkassoteenust võlgnevuste sissenõudmiseks kasutanud näiteks ka haiglad ja raamatukogud, levinud on maksmata parkimistasude sissenõudmine inkassoettevõtete poolt.

2.1.5. Advokaadi poole õigusteenuse saamiseks pöördumise ja temale õigusteenuse eest makstud tasu suuruse saladuses hoidmise kohustus ei kehti riigi õigusabi osutamise ja selle eest makstava tasu suhtes (AdvS § 45 lg 1 neljas lause).

2.1.6. Kutsesaladuse rikkumiseks ei peeta ka **andmete avaldamist järelevalvet teostavale juhatusele ja distsiplinaarsüüteoasja arutavale aukohtule** (AdvS § 45 lg 4) ning **järelevalvet teostavale valdkonna eest vastutavale ministrile pankrotihaldurina tegutsemise asjades** (AdvS § 45 lg 4¹). Õigusteenuse kui teenuse, mille käigus advokaadile avaldatud teabele konfidentsiaalsuskohustus laieneb, mõiste kohta vt § 1 komm 7.

2.1.7. Lõike 7 teise lause kohaselt ei saa konfidentsiaalsuskohustuse rikkumist õigustada avaliku huviga ega sellega, et see võimaldaks kliendi huve paremini kaitsta. Eetika- ja metoodikakomisjon on 03.04.2014 avaldanud seisukoha, et advokaat, keda klient pole vabastanud kutsesaladuse hoidmise kohustusest, ei ole õigustatud avaldama õigusteenuse osutamise käigus teatavaks saanud teavet isegi juhul, kui selline teabe avaldamine oleks avalikes huvides.

2.2. Täpsustamist vajab küsimus, kas konfidentsiaalsuskohustus laieneb ka olukordadele, kus isik pöördub küll nõu saamiseks advokaadi poole, kuid **kliendi-lepingut ei sõlmita**. Arvestades seda, et AdvS § 45 lg 1 ja kommenteeritava paragrahvi lõige 3 panevad advokaadile kohustuse hoida saladuses tema poole õigusteenuse saamiseks pöördumist, täpsustamata, kas silmas peetakse

kliendi või iga isiku advokaadi poole pöördumist õigusteenuse saamiseks, võib asuda seisukohale, et konfidentsiaalsuskohustus pöördumise osas ei sõltu isiku kliendistaatusest. Selline järeldus on kooskõlas eesmärgiga tagada, et isikud pöördusid vajadusel kartmatult ja kõhklusteta advokaadi poole ning selgitaksid talle avameelselt oma olukorda selleks, et advokaadil oleks võimalik teha järeldus küsimuses, kas on olemas võimalused isiku huvides tegutsemiseks. Ka aitab selline seisukoht kaasa vaba turumajanduse põhimõttele – isikul on õigus otsustada, millise advokaadi ta õigusteenust osutama valib, ning sellise otsustuse tegemiseks võib olla põhjendatud mitme advokaadi poole pöördumine n-ö eelkonsultatsiooni saamiseks.

3. Dokumentide ja teabekandjate konfidentsiaalsus. Lõige 4 sätestab kohustuse tagada, et kõrvalistel isikutel ei oleks juurdepääsu kliendi dokumentidele, kirjavahetusele ja muudele teabekandjatele, samuti advokaadi poolt kliendile õigusteenuse osutamisel koostatud dokumentidele, mis on advokaadi valduses seoses kliendi ülesannete täitmisega. Seega laieneb konfidentsiaalsuskohustus kõigile seoses õigusteenuse osutamisega advokaadi valduses olevatele **dokumentidele ja teabekandjatele**, sealhulgas kirjavahetusele ja advokaadi poolt õigusteenuse osutamisel koostatud dokumentidele. **Lõike 6 esimese lause** järgi tohib advokaat üldjuhul nimetatud dokumendid ja teabekandjad **üle anda üksnes adressaadile**, v.a juhul, kui seadusest tuleneb otsene kohustus dokumentide ja andmekandjate esitamiseks või kui kliendi poolt antud volitustest või ülesandest tuleneb kliendi nõusolek dokumendi või teabekandja esitamiseks teatud kolmandatele isikutele. Konfidentsiaalsuse rikkumiseks ei ole **lõike 6 teise lause** kohaselt nimetatud dokumentide ja teabekandjate andmine ja neis sisalduvate andmete avaldamine järelevalvet teostavale advokatuuri juhatusele ja advokaadi distsiplinaarasja arutavale aukohtule.

3.1. Advokaadi kohustusele hoida salajas ka õigusteenusega seotud dokumendid ja teabekandjad vastab AdvS § 44 lg 1 p-s 4 sätestatud **kohustus hoida sellised teabekandjad lahus muudest tema valduses olevatest teabekandjatest**. Seda põhimõtet tuleb järgida ka siis, kui kliendi andmeid hoitakse elektrooniliselt – st klientide asjade materjalid peavad olema lihtsasti eraldatud ja eristatud muudest failidest. Vastava nõude sisustamine võib IT-infrastruktuuride pideva arengu tingimustes olla siiski mõneti problemaatiline, kuid valitud lahenduste hindamisel tuleks lähtuda nõude funktsionaalsest eesmärgist aidata tagada konfidentsiaalsust, sealhulgas kaitsta infot advokaadi tagatiste kaudu. Selleks peab olema advokaadil võimalik hõlpsasti näidata, et klientide asjade failid on muudest failidest eraldi serveris, virtuaalserveris tuleb eraldatus selgesti kasutatavatest kataloogistruktuuridest.

Arvestades tehnoloogia pidevat arengut, tuleb klientide andmete elektroonilisele haldamisele pöörata järjest kõrgemat tähelepanu nii turvalisuse, isikuandmete kui kutse-eeskõiguse tulenevate konfidentsiaalsuse ja eraldatuse nõuete täitmiseks. Kui advokaat on õigusteenuse osutamise käigus salvestanud enda tarbeks teabekandjale teavet, siis see ei kuulu kliendi andmete hulka, kuid sellisele teabele ja teabekandjatele laieneb konfidentsiaalsuskohustus ning need tuleb hoida lahus muudest advokaadi valduses olevatest teabekandjatest, mis ei ole seotud õigusteenuse osutamisega.

3.2. Advokaat saab oma kohustust tagada õigusteenuse osutamisega seotud teabekandjate konfidentsiaalsuse täita juhul, kui advokaadibüroo pidaja on loonud keskkonna, mis seda võimaldab.¹³⁷ Kuivõrd büroopidaja on kohustatud teostama ka järelevalvet advokaadibüroos töötavate advokaatide tegevuse üle (vt § 10 komm 2), lasub advokaadibüroo pidajal kohustus töökeskkonna sobilikuks kohandamiseks (sealhulgas tööarvutite, serverite ja kasutatavate pilvelahenduste puhul vajaliku turvalisustaseme tagamiseks), vastavate juhendmaterjalide väljatöötamiseks ning vajadusel täpsemate juhtnööride andmiseks ning puuduste kõrvaldamiseks. Konkreetsel advokaadil lasub kohustus tagada, et tema klientide materjalid ei oleks kolmandatele isikutele kättesaadavad (sealhulgas näiteks kohustus kaitsta oma isiklike nutiseadmeid). Siinkohal ei saa anda ammendavat nimekirja sellest, millised on konkreetsed sammud, mida advokaadibüroo pidaja ja advokaat peaksid oma kohustuste täitmiseks ette võtma, kuivõrd büroos töötavate advokaatide arv, büroo töökorraldus ning ka valdkonnad, milles õigusteenust osutatakse, võimaldavad erinevaid lähenemisi. Eelkõige tuleks siin lähtuda mõistlikkuse põhimõttest: kui advokaadibüroo pidaja ja advokaat on teinud mõistlikult võimaliku konfidentsiaalsuskohustuse täitmiseks (näiteks on vastavalt taganud büroo arvutite turvalisuse ja kasutanud töö tegemiseks üksnes büroo arvutit või kui on kasutanud isiklike elektroonikaseadmeid, on need parooliga kaitsnud), siis informatsiooni lekkimist kolmandatele isikutele (näiteks büroo arvutisse sissehakkimise teel) ei saa neile ette heita. Samas tuleb arvestada, et tehnoloogia on ajas muutuv ning koos sellega peab kaasas käima ka vajalik hoolsusmäär. Nii ei saanud näiteks 2008. aastal veel väita, et sülearvutite kõvaketaste krüpteerimine, kaugtöö puhul krüpteeritud ühenduste kasutamine ning mobiiltelefoni koodiga ekraanilukud olid toonaseks teenuse standardiks, kuid 2018 see pigem nii juba on. Kliendi materjalide hoidmise ja säilitamise kohta vt ka § 16 komm-d.

¹³⁷ Vt ka advokaadibüroo pidamise juhend. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 07.02.2012 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 24.01.2017 otsusega.

4. Vastavalt juhatuse advokaadibüroo pidamise juhendi §-le 11 **peab töökeskkond võimaldama piisava tõenäosusega hoida saladuses advokaadile õigusteenust osutades teatavaks saanud andmeid ja tema poole õigusteenuse saamiseks pöördumist**. Hinnang sellele, kas büroopidaja on seda kohustust täitnud, sõltub suuresti konkreetsetest asjaoludest lähtudes mõistlikkuse põhimõttest. On selge, et kliendi advokaadibürosse sisenemise fakti on advokaadibürool võimatu varjata, kuivõrd klienti võidakse näha büroo uksest sisenemas, tema autot võidakse näha advokaadibüroo ees parkimas jne. Samuti on võimatu varjata advokaadi ja kliendi vahelist kontakti juhul, kui klient ja advokaat kohtuvad avalikus kohas. Samas on advokaadibüroo pidajal kohustus töö oma büroo ruumides korraldada selliselt, et klient ei ole avalikkusele näha (nt ooteruum ei ole klaasist seintega, mis on avatud suure hoone sisefuajeesse) ning nõupidamine kliendiga ei ole kõrvalistele isikutele näha ega kuulda. Advokaadibürooks sobivaid ruume otsides ning nende suhtes üürilepingut sõlmides peaks büroopidaja arvestama, et AdvS § 43 lg 3 küll välistab üürileandja pandiõiguse teabekandjatele, kuid kindlam on vastav sätte lisada ka üürilepingusse. Advokaadibüroo pidamise juhendi §-s 11 sätestatud kohustus seondub tihedalt ka kliendi materjalide eraldi hoidmise nõudega. Advokaadibüroo läbiotsimisel ei lakka advokaadi kutse-eetikast tulenevad kohustused olemast. Vajalikele andmetele ligipääsu andmine peab olema võimalik nii, et samal ajal kliendiandmete lekke oht oleks viidud mõistlikult võimaliku miinimumini (vt täpsemalt komm 5).

5. **Konfidentsiaalsuspõhimõte riigivõimule suunatuna.** Konfidentsiaalsus on põhimõte, mida **riigivõim peab austama** tulenevalt AdvS § 43 lg 2 esimesest lausest, mille kohaselt advokaadile usaldatud andmed on konfidentsiaalsed. Tulenevalt AdvS § 43 lg-st 5 **ei või** advokaati kutsetegevusest tulenevatel asjaoludel **kinni pidada, läbi otsida ega vahistada, välja arvatud kohtumääruse alusel**. Advokaadi kutsetegevusest tulenevatel asjaoludel **ei või** sama sätte alusel **läbi otsida ka advokaadibürood**, mille kaudu ta õigusteenust osutab. Lisaks **loob seadus piirangud advokaadi suhtes jälitustoimingute teostamisele ning advokaadi küsitlemisele tunnistajana**.

5.1. Advokaadibüroo läbiotsimiseks on menetlusliku tagatisena vaja eeluurimis-kohtuniku või kohtu luba (KrMS § 91 lg-d 2 ja 3). Läbiotsimisvastane materiaalne tagatis tuleneb PS § 33 teisest lausest (elu- ja tööruumi puutumatus, samasisuline on ka EIÕK art 8). Keeld advokaadibürood läbi otsida pole absoluutne, kuid selle tegemist saab õigustada üksnes PS §-s 33 sätestatud ülekaaluka avaliku huviga, milleks võib olla näiteks advokaadi seotus kuriteoga. KrMS § 91 lg-st 8 tulenevalt peab advokaadibüroo läbiotsimise juures viibima advokaat, kelle juures läbi otsitakse, ning juhul, kui ta ei saa läbiotsimise juures viibida, peab läbiotsimise juures

viibima teine sama advokaadibüroo kaudu õigusteenust osutav advokaat, selle võimatuse korral teine advokaat. EIK praktika valguses¹³⁸ võtab EIK EIÕK artiklis 8 rikkumise analüüsimisel arvesse seda, kas loa läbiotsimiseks on andnud kohus ja kas see põhineb põhjendatud kahtlusel, kas läbiotsimise ulatus oli põhjendatult piiratud, ning advokaadibüroo läbiotsimise korral seda, kas läbiotsimine toimus **sõltumatu vaatleja juuresolekul**, kes jälgis, et kutsesaladust sisaldav teabekandja oleks kaitstud. Eesti kriminaalmenetluse kontekstis on problemaatiline advokaadi läbivaatus ning läbiotsimine seoses advokaadi kutsetegevusega muus advokaadi valduses olevas kohas (nt advokaadi kodu või auto läbiotsimine). Nimelt nõuab AdvS § 43 lg 5 selleks igal juhul kohtumäärust, KrMS §-d 88 ja 91 aga midagi sellist ette ei näe. Lähtudes advokaadi kutsetagatiste ülimumslikkusest peaks kohtumäärus siiski olema kohustuslik. Samuti peaks nii nagu advokaadibüroo läbiotsimisel olema advokaadi kodu, sõiduki vms läbiotsimisel seoses tema kutsetegevusega kohustuslik advokaadi enda või mõne teise advokaadi kohalolu. Advokaadi kahtlustatavana kinnipidamise osas sätestab KrMS § 217 lg 5, et kutsetegevusest tulenevatel asjaoludel võib advokaati kahtlustatavana kinni pidada üksnes prokuratuuri taotlusel eeluurimiskohtuniku määruuse või kohtumääruse alusel.

5.2. Advokaadi kohustusele tema valduses olevaid õigusteenuse osutamisega seotud dokumente ja teabekandjaid mitte avaldada vastab põhimõte, mille kohaselt advokaadi poolt õigusteenuse osutamisega seotud teabekandjad on puutumatud (AdvS § 43 lg 3). Juhatus on selles osas avaldanud 23.08.2005 seisukoha, et kuivõrd tänapäeval edastatakse advokaadi ja kliendi vaheline teave suuresti elektronposti teel, saab teabekandja puutumatus olla tagatud üksnes advokaadibüroo ja kliendi arvutis sisalduva teabe üheaegse kaitsega. 06.04.2010 märkis juhatus seoses advokaadi järelepärimisega, kas advokaadibüroo on kohustatud KrMS § 215 lg 1 alusel esitatud nõudel uurimisasutusele väljastama kliendile esitatud arve ja selle tasumist tõendava dokumendi, et selles olukorras peab advokaat eelistama kutsesaladuse hoidmise kohustust, ja nimetatud dokumendid uurimisasutusele saatma üksnes kliendi nõusolekul. Samas tödes juhatus, et KrMS § 215 lg-s 1 sätestatud kohustuse täitmisest keeldumisega võib kaasneda läbiotsimine vastavalt KrMS §-le 91. Samuti võib advokaadibüroo pidaja saada allutatud KrMS § 215 lg-s 3 ettenähtud menetlusele (trahvimine). Kuivõrd kutsesaladusega hõlmatud dokumentide nõudmine advokaadibüroo pidajalt riivab advokaadi kutsetegevuse tagatistest tulenevaid õigusi, peab advokaat sellistes olukordades hindama,

¹³⁸ Niemietz vs. Saksamaa, 16.12.1992, 13710/88; Roemen ja Schmit vs. Luksemburg, 25.02.2003, 51772/99; Petri Sallinen jt vs. Soome, 27.09.2005, 50882/99; Wieser ja Bicos Beteiligungen GmbH vs. Austria, 16.10.2007, 74336/01.

kas kutsesaladuse kaitsmiseks ja oma õiguste riive tõkestamiseks on asjakohane ja vajalik kaebuse esitamine halduskohtule uurimisasutuse toimingu õigusvastasuse kindlakstegemiseks ning esialgse õiguskaitsse taotlemiseks.¹³⁹

5.3. Advokaadil, kes esineb kriminaalmenetluses kaitsjana, on õigus kohtuda kaitsealusega kõrvaliste isikute juuresolekuta ning üldjuhul ei või piirata nende kohtumiste arvu ega kestust (KrMS § 47 lg 1 p 8, VangS § 26 lg 1 ja § 95 lg 1). VangS § 26 lg 2 ja § 95 lg 2 sätestavad keelu tutvuda kaitsja poolt kaasa toodud materjalide sisuga. Kokkusaamisi kaitsjaga on vanglaametnikul lubatud jälgida, kuid mitte pealt kuulata (VangS § 27 lg 2 ja § 95 lg 1). Keelatud on piirata kirjavahetust ja telefoni kasutamist kinnipeetava suhtlemiseks kaitsjaga (VangS § 28 lg 3; § 96 lg 1 esimese lause järgi on vahistatud on õigus kirjavahetusele ja telefoni (välja arvatud mobiiltelefoni) kasutamisele, kui selleks on tehnilised tingimused) ja kontrollida kinnipeetava kirju ja telefonikõnesid kaitsjale (VangS § 29 lg 4 ja § 97 lg 3).

5.4. KrMS § 126⁷ lg 2 p-de 1–3 kohaselt ei või tõendina kasutada advokaadi poolt edastatavat teavet või advokaadile teise isiku poolt edastatavat teavet, mis on saadud salajasel pealtkuulamisel või -vaatamisel, kui teabe sisuks on advokaadile ameti- või kutsetegevuses teatavaks saanud asjaolud, v.a juhul, kui advokaat on samade asjaolude kohta juba andnud ütlusi või kui need on muul viisil avalikustatud või advokaadi suhtes on antud luba salajaseks pealtkuulamiseks või -vaatamiseks või mõne muu isiku salajasest pealtkuulamisest või -vaatamisest nähtub, et advokaat paneb või on pannud toime kuriteo. Sõnumisaladus on PS § 43 ja EIÕK artikli 8 kaitsealas ning KrMS § 126⁷ kohaldamisel tuleb seda arvestada. Juhatus on selles osas 12.10.2004 avaldanud seisukoha, et kaitsja kui menetlusosalise instituit kaotab mõtte, kui seadustatakse võimalus kaitsja ja kaitsealuse suhtlemist pealt kuulata ning seeläbi kriminaalmenetluseks vajalikke tõendeid või informatsiooni koguda. KrMS § 126⁷ lg 2 tõlgendamisel kooskõlas PS §-ga 43 ja EIK praktikaga võib teha mitu eraldiseisvat järeldust. Esiteks, advokaadi pealtkuulamine ja -vaatamine ei ole täielikult välistatud – küll on aga keelatud vastava toimingu tulemusena saadud tõendi kasutamine. See on iseenesest problemaatiline lähenemine, kuivõrd võimaldab jälitustoimingut teostanud asutustel advokaadi kutsesaladusega kaetud informatsiooni kasutada täiendavate tõendite kogumiseks nii kaua, kui nad jälitustoimingu tulemust ennast tõendina ei esita. Samas on kriminaalmenetluse seadustiku kommenteeritud väljaandes rõhutatud, et tuleb arvestada, et realsuses ei pruugi vestluse konfidentsiaalne sisu saada pealtkuulajale teatavaks enne, kui

¹³⁹ Juhatus tegi viite ka RKHKm-le 3-3-1-38-00.

toiming on juba läbi viidud, mistõttu pealtkuulamise keelustamine täiel määral ei ole mõeldav.¹⁴⁰ Kohtupraktikas on avaldatud ka seisukohta, et täiesti õigustatuks ei saa pidada seisukohta, et konfidentsiaalsust sisaldav teave tuleks kustutada. Ei saa lähtuda üksnes eeldusest, et kaitsjale tunnistatakse ja tehakse teatavaks üksnes isikut süüstavad ütlused. Olukord võib olla ka vastupidine – isik kinnitab kõnes täiel määral enda süütust, annab näiteks teada soovist pöörduda õiguskaitseseorganite poole (see on oluline näiteks loobumise regulatsiooni korral), annab teada, et teda provotseeritakse laskuma keelatud tehingusse, küsib nõu, kuidas sellises olukorras käituda jne. Sellisel juhul saaks seda teavet kasutada vastupidiselt, st isiku süütust tõendava materjalina. Kui see informatsioon aga kohe kustutada, saaks uurimisasutust süüdistada teistpidi kallutatud menetluse läbiviimises, kuna hävitatud on isiku kasuks tõlgendatavad materjalid.¹⁴¹ Teiseks on problemaatiline KrMS § 126⁷ lg 2 p-s 1 sätestatud luba kasutada tõendina konfidentsiaalsuskohustusega kaetud informatsiooni juhul, kui advokaat on juba samade asjaolude kohta ütlusi andnud või need on muul viisil avalikustatud. Nimelt ei täpsusta seadus, kas ütluste andmine või muul viisil asjaolude avalikustamine peab olema toimunud kooskõlas seadusega. Näiteks võib tuua olukorra, kus advokaat on konfidentsiaalsuskohustust rikkudes (st kliendilt nõusolekut küsimata) andnud teatud asjaolude kohta ütlusi, misjärel ametivõimud esitavad tõendina ka jälitustoimingu protokollid. Konfidentsiaalsuspõhimõtte olulisusest peaks sellisel juhul jälitustoimingu protokoll siiski olema käsitatav lubamatu tõendina. Juhatus 13.10.2015 seisukoha järgi ei kuulu KrMS § 126⁷ lg 2 kohaldamise kontekstis eraldi analüüsimisele edastatud teabe olemus, vaid sellest sättest tuleneb keeld kasutada tõendina kogu salajase pealtkuulamise või -vaatamise tulemusena saadud advokaadile kutsetegevuses edastatud teavet, st eraldi ei tule hinnata, kas teabe iseloom on konfidentsiaalne või mitte. Seaduse sõnastus ei näi tööpoolest tegevat vahet teabel, mis on konfidentsiaalsuskohustusega kaetud, ja sellel, mis ei ole. Samas võib siin tekkida vastuolu rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses sätestatuga, kuivõrd seal on piiritletud olukorrad, mille puhul advokaadil on teabe jagamise kohustus rahapesu andmehürooga, st millele konfidentsiaalsuskohustus ei laiene. On vaieldav, kas sellistele juhtudele peaks KrMS § 126⁷ lg-s 2 sätestatud keeld laienema. Igal juhul on juhatus 13.10.2015 seisukohas rõhutanud, et juhul kui KrMS § 126⁷ lg-s 2 kirjeldatud iseloomuga tõend on kriminaaltoimikus, on advokaadil mitte ainult õigus, vaid ka kohustus nõuda vastava materjali eemaldamist kriminaalasja materjalide seast. Juhul kui see advokaat, kelle kõnede salvestised on kriminaalasjas, ei ole kohtuistungil kaitsjaks ja sellest

¹⁴⁰ E. Kergandberg, P. Pikamäe, § 118/7.3.

¹⁴¹ TlnRKm 1-05-689, p 8.

tulenevalt vastavat taotlust esitada ei saa, tuleks kohtul advokaadi ja kliendi kõnesid sisaldavat jälitustoimingu protokollki käsitada lubamatu tõendina omal algatusel.¹⁴² Siiski tuleb arvestada, et PS § 43 annab teatud juhtudel õiguse sekkuda kommunikatsiooni saladusse. Kui kaitsjaks mitteoleva advokaadi ja kliendi kõned pole seotud õigusnõustamisega ehk tegevusega, mida kaitseb usaldussuhe, vaid on olulised kuriteo tõendamisel, siis on raske pidada kõne protokollki lubamatuks tõendiks.

5.5. Seoses ülejäänud KrMS 3¹. peatükis sätestatud jälitustoimingutega (nt varjatud jälgimine) tuleb märkida, et menetlusseadustik ei sea eraldi piiranguid advokaadi suhtes teostatud jälitustoimingutele, kuigi sellekohased piirangud tulenevad põhiseadusest. KrMS § 126¹ lg 6 lubab jälitustoimingutesse kaasata advokaadi tema nõusolekul eeluurimiskohtuniku loal üksnes juhul, kui ta on samas kriminaalasjas menetlusosaline või tunnistaja või kui kuritegu on suunatud nende või nende lähedase vastu. Tulenevalt KrMS § 16 lg-st 2 on menetlusosalised kahtlustatav, süüdistatav ning nende kaitsjad, kannatanu, tsiviilkostja ja kolmas isik. Seega võib KrMS § 126¹ lg-st 6 välja lugeda, et advokaadi võiks justkui jälitustegevusse kaasata ka juhul, kui ta on kriminaalasjas isiku kaitsja, mis aga läheb vastuollu konfidentsiaalsuspõhimõttega. Eelnõu seletuskiri¹⁴³ selles osas mingit selgust ei loo, märkides üksnes, et seaduse eelmine redaktsioon (mis nägi ette võimaluse kaasata advokaati jm loetletud ametiisikuid jälitustegevusse siis, kui kuritegu oli suunatud nende või nende lähedaste vastu) piiras liigselt jälitusasutuste võimalusi kaasata isikuid jälitustegevusse. Kitsas regulatsioon tekitas eeskätt probleeme korrupsioonikuritegude avastamisel ja menetlemisel. Seletuskirjas leiti, et regulatsiooni paindlikumaks muutmiseks ning jälitusasutuste võimaluste avardamiseks tuleb sätestada, et kaasata saab ka isikuid, kes on samas kriminaalasjas menetlusosalised või tunnistajad.

5.6. Advokaat ei või anda seletust ega tunnistajana ütlusi asjaolude kohta, mis on temale teatavaks saanud seoses õigusteenu osutamisega (**lg 5**). See kohustus hõlmab nii advokaadi õigust ja kohustust keelduda ütluste andmisest kui ka ametiisikute kohustust hoiduda advokaadilt sellise info küsimisest. Nii sätestab AdvS § 43 lg 2 teine lause, et tunnistajana ülekuulatavale advokaadile, advokatuuri või advokaadibüroo töötajale ei või talle õigusteenu osutamisega teatavaks saanud asjaolude kohta küsimusi esitada ega temalt seletust nõuda. Juhatuse on sellega seoses 17.05.2011 avaldanud seisukoha, et AdvS § 43 lg-st 1 tulenev küsimuste

¹⁴² K. Namm. Probleemid jälitustegevusega – ühe kaitsja vaatenurk. Kohtute aastaraamat 2015, lk 95.

¹⁴³ Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 175 SE.

esitamise ja selgituste nõudmise keeld on iseseisev menetluslik takistus tunnistaja ülekuulamiseks ning see kehtib sõltumatult KrMS §-s 72 sätestatud ütluste andmise keeldumise õigusest – põhimõtteliselt ei tohiks advokaadile õigusteenuse osutamisega teatavaks saanud asjaolude kohta advokaadi ülekuulamisel üldse esile tõusta KrMS § 72 lg-st 1 tulenev ütluste andmisest keeldumine, sest advokaati ei tohi kutsetegevusega seoses teatavaks saanud asjaolude kohta üldse küsitleda (mistõttu pole tal vajalik ka kaaluda, kas keelduda ütluste andmisest või mitte). Konkreetse keelu advokaati tunnistajana üle kuulata leiabki menetlusseadustikest. KrMS § 72 lg 1 p 2 kohaselt on kaitsjal õigus tunnistajana keelduda kutse- või muus tegevuses teatavaks saanud asjaolude kohta ütluste andmisest. Lisaks on õigus keelduda ütluste andmisest KrMS § 72 lg 1 p 4 järgi isikul, kellele on seadusega pandud ameti- või kutsesaladuse hoidmise kohustus (st ka advokaadil, kes ei ole kaitsja). Huvitaval kombel sätestab KrMS § 72 lg 2, et õigus ütluste andmisest keelduda on ka KrMS § 72 lg 1 p-des 1–3 (kuid mitte p-s 4) nimetatud isikute erialasel abipersonaalil. KrMS § 72 tuleb siiski tõlgendada koostoimes AdvS § 43 lg 2 teise lausega ning asuda seisukohale, et ütluste andmisest on õigus keelduda ka mittekaitsjast advokaadi personalil. KrMS § 72 lg 3 sätestab, et kõigil eespool nimetatud isikutel ei ole õigus ütluste andmisest keelduda, kui ütluste andmist taotleb kahtlustatav või süüdistatav. Advokaatide puhul tuleb siiski arvestada siin advokatuuriseaduses sätestatuga ning asuda seisukohale, et kahtlustatav või süüdistatav saab advokaadi konfidentsiaalsuskohustusest vabastada üksnes siis, kui ta on (olnud) advokaadi klient. Kui advokaadi lojaalsus- ja konfidentsiaalsuskohustus on suunatud teisele isikule kui kahtlustatav või süüdistatav (st teine isik on (olnud) advokaadi klient), siis KrMS § 72 lg-s 3 sätestatud kohustust advokaadi suhtes kohaldada ei saa. Halduskohtumenetluse seadustik ja tsiviilkohtumenetluse seadustik on selles osas advokatuuriseadusega paremini kooskõlas. HKMS § 56 lg 2 ja TsMS § 256 lg 2 p 1 ja lg 3 kohaselt ei või advokaati ja tema erialast abipersonali tunnistajana üle kuulata asjaolu suhtes, mis on saanud advokaadile teatavaks ametikohustusi täites, ilma selle isiku loata, kelle huvides saladuse hoidmise kohustus on kehtestatud.

5.7. Kõrgendatud tähelepanu nõudvaks juhtumiks on olukord, kus advokaadil on vajalik riigisaladuse loa taotlemine. RSVS § 29 lg 1 kohaselt on riigisaladusele juurdepääsu õigus kriminaal-, tsiviil-, haldus- või väärteoasja kohtueelse menetlemise ja kohtumenetluse osalisel, menetlusse kaasatud isikul ning kummagi esindajal uurimis- asutuse, prokuratuuri või kohtu põhistatud määruse alusel pärast julgeolekukontrolli läbimist, kui juurdepääs on kriminaal-, tsiviil-, haldus- või väärteoasja lahendamiseks vältimatult vajalik. Julgeolekukontrolli nõue ei kehti RSVS § 29 lg-st 3 tulenevalt kahtlustatava, süüdistatava ja advokaadist kaitsja suhtes, kui teadmismajadus tuleneb kaitseõiguse tagamisest kriminaalmenetluses ning RSVS § 30 lg-st 1 tuleneb

vabadus ka tunnistajakaitse aluse advokaadi suhtes. Kui ligipääs on vajalik muudel juhtudel (näiteks riigikaitseliste rajatistega seonduvates tsiviil- ja haldusvaidlustes), on vajalik ka julgeolekukontroll. Julgeolekukontrolliga kaasneb kohustus anda nõusolek julgeolekukontrolli teostamiseks pädeval asutusel saada isiku kohta teavet füüsilistelt isikutelt ja juriidilistelt isikutelt ning nende asutustelt ja organitelt nii juurdepääsuõiguse andmise või selle kehtivuse pikendamise otsustamiseks kui ka juurdepääsuõiguse kehtivuse ajal (RSVS § 29 lg 4 ja § 27 lg 10 p 3). RSVS § 47 lg-st 1 tulenevalt on julgeolekukontrolli esemeks nende asjaolude kontrollimine, mis sama seaduse kohaselt tooks kaasa juurdepääsuõigusest keeldumise või selle lõpetamise. Julgeolekukontrolli teostab üldjuhul Kaitsepolitseiamet ning RSVS § 49 lg 1 teeb julgeolekukontrolli korra osas viite julgeolekuasutuste seadusele. JAS §-de 25 ja 26 kohaselt ei saa julgeolekukontroll olla aluseks sõnumi saladuse ja kodu, perekonna- või eraelu puutumatus õiguse piiramisele. Siiski võib advokaadi suhtes julgeolekukontrolli raames andmete kogumisega kaasneda kõrgendatud risk kutsetegevusega seotud andmete lekkeks, seda küll eelkõige juhul, kui advokaat pole väga täpne ja tähelepanelik julgeolekukontrolli raames vestluse läbiviimise ajal või ei ole oma varasemas kutsetöös olnud piisavalt hoolikas ning on avaldanud kutsetegevusse puutuvaid andmeid inimestele, keda Kaitsepolitseiamet võib julgeolekukontrolli raames intervjuerida. Eraldi keerukas küsimus tekib sellest, kas advokaat peaks enda suhtes julgeolekukontrolli teostamisest teavitama oma muid kliente, st kas ja millises ulatuses on advokaadil siin kohustus olla aktiivne, et tagada sõltumatus ja lojaalsus nii sisuliselt kui ka sellisena näivana. Raske on siin välja tuua ühest reeglit, kuid teavituskohustust tuleks jaatada ilmselt juhul, kui advokaat samal ajal kaitseb kahtlustatavat või süüdistatavat asjas, mille kohtueelset uurimist on läbi viinud Kaitsepolitseiamet.

6. Konfidentsiaalsuspõhimõtte ajaline kehtivus. Konfidentsiaalsuskohustus ei ole ajaliselt piiratud (**Ig 7 esimene lause**), mis tähendab seda, et advokaat on kohustatud järgima konfidentsiaalsust ka pärast kutsetegevuse lõpetamist. Tulenevalt AdvS § 45 lg 1 teise ja kolmanda lause koostoimes tõlgendamisest ei ole kutsesaladuse hoidmise kohustus ajaliselt piiratud ka advokaadibüroo töötajate jaoks. Kuivõrd advokaadibüroo pidajal lasub kohustus tagada, et büroo töötajad täidavad asjakohaseid advokaatide kutsetegevuse ja kutse-eetika nõudeid (vt ka § 1 komm 5.4 ja § 10 komm 2), lasub büroopidajal kohustus seista hea selle eest, et konfidentsiaalsuskohustus oleks tagatud ka juhul, kui tööleping töötajaga lõpeb. Siin tuleb arvestada, mida büroopidajalt on selles situatsioonis mõistlik eeldada: kindlasti on büroopidajal kohustus töölepingu lõppemisel töötajale vastav juhis edastada ning tagada juba töölepingu sõlmimisel, et saladuse hoidmise kohustus ka pärast töösuhte lõppemist on töölepingus kokku lepitud.

§ 6. Äriline teavitamine

(1) Advokaadibüroo võib oma tegevuse kohta anda avalikkusele suunatud teavet, sealhulgas edastada teavet advokaadibüroo ärinime, tegevusvaldkonnade, asukoha ja tööaja, samuti advokaadibüroos tegutsevate advokaatide nimed, senise tegevuse, tegevusvaldkondade ja teaduskraadide ning osutavate õigusteenuste hinnakirja kohta.

(2) Advokaadi ja advokaadibüroo tegevusest ärilise teavitamise korral peab järgima advokaadi kutse-eetika nõudeid, sealhulgas advokaadi sõltumatuse, konfidentsiaalsuskohustuse, väärikuse ja kollegiaalsuse põhimõtteid.

1. Sätte eesmärk. Kommenteeritav paragrahv, kasutades küll mõisteid "avalikkusele teabe esitamine" ja "äriline teavitamine", reguleerib sisuliselt advokaadibüroo õigust enda tegevust reklaamida. Sätet tuleb tõlgendada kooskõlas seadusjärgse reklaami regulatsiooniga. Kuni 28.02.2013 kehtinud RekS § 14 lg 1 nägi ette advokaadi ja advokaadiühingu reklaamikeelu, RekS § 14 lg 2 lubas seejuures aga teavitamist objektiivsetest andmetest analoogiliselt kommenteeritava eetikakoodeksi paragrahviga. 01.03.2013 reklaamikeeld tühistati ning kehtima hakanud RekS § 29¹ kohaselt on advokaadil ja advokaadiühingul lubatud oma tegevust reklaamida, kui reklaam ei ole vastuolus kutse-eetika nõuetega ja reklaam ei kutsu üles lepingut sõlmima. Reklaamikeeld tühistamise järel on jätkuvalt oluline arvestada käesoleva normi kui reklaamiga seotud keskse normiga ning kutse-eetika alusprintsipiide kohaldumisega (vt täpsemalt komm 5).

2. Äriline teavitamine piiriülese tegevuse korral. CCBE EK artikli 2.6.1 kohaselt on advokaadil õigus informeerida avalikkust oma tegevusest tingimusel, et see informatsioon on õige ja pole eksitav, järgides konfidentsiaalsuse kohustust ja teisi advokaadikutse põhiväärtusi. Advokaadi isiklik reklaam igasuguses meediavormis, näiteks press, raadio, televisioon, elektrooniline äriside jne, on lubatud sellises ulatuses, mis on kooskõlas artikli 2.6.1 nõuetega (art 2.6.2). Eetikakoodeksi selletuskiri täpsustab, et kuigi piiriüleses praktikas puuduvad olulised vastuväited isiklike reklaamidele, piiravad advokaate siiski keelud ja kitsendused, mis on fikseeritud nende päritoluliikmesriigi kutsereeglites ning samuti vastuvõtva riigi reeglites.

3. Äriline teavitamine kui reklaam. Reklaam on RekS § 2 lg 1 p 3 kohaselt teave, mis on avalikustatud mis tahes üldtajuval kujul, tasu eest või tasuta, teenuse osutamise või kauba müügi suurendamise, ürituse edendamise või isiku käitumise avalikes huvides suunamise eesmärgil ning mis ei ole loetletud RekS § 2 lg-s 2. Nimetatud lõike kohaselt ei käsitata reklaamina majandus- või kutsetegevuse kohas, kus müüakse kaupa või osutatakse teenust, antavat teavet kauba, teenuse või selle

müügitingimuste kohta; majandus- või kutsetegevuse koha tähistust selle nime, liigi, kauba müügi või teenuse osutamise aja, isiku nime, kaubamärgi ja domeeninimega ehitisel, kus majandus- või kutsetegevuse koht asub, ja majandus- või kutsetegevuse koha sissepääsu juures; väljaspool ehitist asuva majandus- või kutsetegevuse koha tähistust eelmises punktis nimetatud teabega; isiku majandus- või kutsetegevuses kasutatava sõiduki tähistust selle isiku nime, kontaktandmete, kaubamärgi, domeeninime ja tegevusalaga; märgistust kauba müügipakendil; sponsorteates avaldatud spondeerija nime, kaubamärgi ja teavet tema antud materiaalse toetuse kohta. Selliselt tuleb advokaadi ja advokaadiühingu ärilise teavituse või reklaamina käsitada turundus- ja müügitegevuste avalikkusele suunatud avaldumisvorme, seda ka juhul, kui ärilise teavituse või reklaamifunktsioon võib konkreetsel juhul olla teisene. Nii tuleb kommenteeritava paragrahvi ning RekS § 29¹ nõuetega arvestada ka konverentside, ärihommikute, seminaride, koolituste ja muude ürituste korraldamisel või korraldamises osalemisel; meedias näiteks töökuulutuste või kliendi ülesandel muude teadete avaldamisel, kui samaaegselt on teatesse põimitud ka advokaadi või advokaadiühingu äri edendamisele suunatud elemendid; digimeedias, sealhulgas sotsiaalmeedias toimetamine kas blogide, postituste, profiilide näol või muul viisil. Seejuures ei ole vahetegu reklaami, ärilise teavituse ja ühiskondlikus elus osalemise vahel kutse-eetika seisukohast primaarne, sest advokaadi kutsetegevuse alusprintsüübid saavad advokaati ja advokaadiühingut kõikide selliste tegevuste juures. Siiski tuleb arvestada, et ReKS § 3 lg 1 nõuab, et reklaam peab tavalise tähelepanu korral olema selgelt eristatav muust teabest ning tuleb tagada arusaamine, et tegemist on reklaamiga ning ReKS § 2 lg 1 p-st 3 ja § 2 lg-st 2 tulevalt on mitmed kommenteeritava paragrahvi lõikes 1 loetletud ärilise teavitamise elemendid käsitatavad reklaamina reklaamiseaduse mõttes, mistõttu arvestada tuleb reklaamiseaduse nõuete kohaldumisega.

3.1. Reklaamile kohaldatavad põhinõuded on sätestatud reklaamiseaduses, eelkõige ReKS §-des 3 ja 4. Reklaam ei tohi muu hulgas olla halvustav ega alavääristav, esitada valeteavet või olla eksitav. Võrdlusel põhinev reklaam peab põhinema asjakohasel, olulisel ja tõendataval tunnusel, milleks võib olla ka hind (ReKS § 5). Advokaadireklaami puhul tuleb võrdluse kasutamisel arvestada kollegiaalsusprintsüübiga, sealhulgas eetikakoodeksi §-s 7 sätestatud kõlvatu võistluse keeluga. Käesolevate kommentaaride autorid on siiski seisukohal, et kutse-eetika nõuded ei välista võrdluse kasutamist kõikide kohaldatavate nõuete täitmisel. Tarbijate puhul tuleb arvestada ka tarbijakaitse nõuetega (eelkõige tarbijakaitseaduse §-d 3, 4, 8, 13–18), muu hulgas õigusega saada tõest ja õigeaegset teavet nii valiku tegemiseks kui seonduvate riskide kohta; teenuse pakkumisel tuleb tagada, et tarbijale oleks selge pakkumise äriiline eesmärk; keelatud on eksitavad ja

agressiivsed kauplemisvõtted. Elektroonilise side seaduse nõuetega tuleb arvestada otseturustamisel (eelkõige § 103¹).

3.2. RekS §-s 29¹ sätestatud lepingu sõlmimise üleskutse keelu all on advokaatuuri praktikas peetud silmas just kitsalt üleskutse esitamise keeldu konkreetse advokaadi või advokaadiühingu teenuste ostmiseks, mitte aga osutamist sellele, et isikutel võiks üldse olla põhjust kaaluda advokaaditeenususe ostmist. Vahetegevise eluline sisu seisneb soovis mitte keelata advokaatidel ja advokaadiühingutel osutada isikutele või isikute gruppidele, sealhulgas isikuliselt määratlemata, kuid mingite üldtunnuste alusel määratletavatele isikute gruppidele, võimalustele oma huve kaitsta või konkreetseid probleeme lahendada advokaatide abiga. Praktikas on advokaadid teavitanud potentsiaalseid huvilisi nii otse kui avalikkuse kaudu näiteks seadusandlike initsiatiivide puhul nende võimalikust vastuolust põhiseadusega; nõuete esitamise võimalustest seoses suurkorporatsioonide või avaliku võimu tegevusega või ettevõtte varjatud ülemineku kahtlusega olukordades jne. Selline teguviis on suunatud muu hulgas ühiskonnaliikmete õigusteadvuse suurendamisele ning sageli ka kaitsele avaliku võimu omavoli või suurkorporatsioonide võimalike minetuste puhuks. Siiski tuleb silmas pidada, et sageli võib tegemist olla piiripealsete ja keerukate olukordadega, kus tuleb hoolikalt kaaluda astutavaid samme nii reklaami seadusjärgsete kui kutse-eetiliste piirangute kontekstis. Nii on lubatud osutamine sellele, et advokaaditeenus võib olla kasutoov ning samuti osutada konkreetse advokaadi või advokaadiühingu pädevusele vastava valdkonna probleemide lahendamisel, kuid samas tuleb vältida just konkreetse advokaadi või advokaadiühingu enda teenuste ostmisele üleskutse esitamist. Sellises olukorras tuleb eriti hoolikas olla ka võimalike võrdluste kasutamise puhul. Grammatiliselt viitab üleskutsele (ja on sellisena üldjuhul keelatud) eelkõige käskivas kõneviisis tegusõnade kasutamine (näiteks: sõlmi leping, osta, võta, küsi, palu, nõua jmt), kuid nagu viidatud, siis oluline on arvestada kõiki konkreetse juhtumi raames potentsiaalsele kliendile lähenemise komponente ja nende esitluse viisi.

4. Lõige 1 oli ajalooliselt oluline eelkõige ajani, kuni kehtis reklaamikeeld (s.o kuni 28.02.2013), loetledes ära lubatud tegevused sõltumatult reklaamikeelust. Säte toob näitliku nimekirja teabest, mida advokaadibüroo (reklaamiseaduse tähenduses advokaat, advokaadiühing) võib oma tegevuse kohta avalikkusele edastada: advokaadibüroo ärinime, tegevusvaldkonnad, asukoha ja tööaja, samuti advokaadibüroos tegutsevate advokaatide nimed, nende senise tegevuse, tegevusvaldkonnad ja teaduskraadid ning osutatavate õigusteenuste hinnakirja. Toodud loetelu iseloomust nähtub, et tegemist on objektiivse, faktilise informatsiooniga, mis ei sisalda üleskutseid lepingut sõlmima. Nimetatud loetelu ei ole ammendav. Kõnealus

lõikes toodud nimekirja võib advokaadibüroo lähtuvalt RekS §-s 29¹ vastavalt oma vajadusele täiendada. Praktikas leiabki advokaadibüroo kodulehtedelt tihti täpsustavat informatsiooni advokaatide poolt avaldatud (teadus)artiklite näol ning nende tegevuse kohta kõrgkooli õppejõuna. Advokaadiühingud on enda reklaamimiseks tellinud raadio- ja välireklaame, reklaaminud ennast digi- ja trükimeedias, osalenud üritusturunduses, blogivad ja peavad kontosid sotsiaalmeedias. Seejuures peab kogu avalikkusele suunatud teave olema tõene – avalikkust ei tohi eksitada näiteks advokaadi haridustaseme (näiteks esitada teda doktorikraadi omanikuna, kui tal on tegelikkuses doktoriõpingud pooleli), advokaadi nimetuse (näiteks esitada teda vandeadvokaadina, kuigi ta on vandeadvokaadi abi või esitada teda partnerina, kuigi tegelikult ta seda ei ole), advokaadi pädevusvaldkonna jms informatsiooni osas. Juhatus on praktika ühtlustamiseks oma 13.06.2017 seisukohas selgitanud, et partneri tiitli kasutamine on advokaadibüroos lubatud eeldusel, et tiitli kandjaks on vandeadvokaadist advokatuuri liige või advokatuuri assotsieerunud liige, kes on advokaadibüroo pidajaks oleva advokaadiühingu osanik või aktsionär, advokaadibüroo pidaja füüsilisest isikust ettevõtjana või isik, kellel on sarnane otsustusõigus advokaadibüroo üle lepingulisel alusel. Selle seisukohaga tuleb avalikkusele teabe jagamisel arvestada.

5. Lõige 2 kohustab advokaadi ja advokaadibüroo tegevusest **ärilise teavitamise korral järgima advokaadi kutse-eesitika nõudeid**, sealhulgas advokaadi sõltumatuse, konfidentsiaalsuskohustuse, väärkuse ja kollegiaalsuse põhimõtteid. Seega kordab kommenteeritav lõige RekS § 29¹, andes kesksed kriteeriumid, millest advokaadibüroo tegevuse reklaamimisel ja reklaami kutse-eesitika nõuetega kooskõlas olemise hindamisel tuleb lähtuda. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12.12.2006 direktiivi 2006/123/EÜ teenuste kohta siseturul art 24 lg 2 kohustab liikmesriike tagama, et reguleeritud kutsealade kaubanduslikud teadaanded on vastavalt ühenduse õigusaktidele kooskõlas kutse-eeskirjadega, mis on eelkõige seotud kutseala sõltumatuse, väärkuse ja terviklikkuse ning samuti ametisaladusega viisil, mis on kooskõlas iga kutseala eripäraga. Kutse-eeskirjad kaubanduslike teadaannete kohta peavad sama sätte kohaselt olema põhjendatud olulise avaliku huviga seotud põhjusega ning proportsionaalsed ning ei tohi olla diskrimineerivad.

5.1. Sõltumatuse nõudest tulenevalt ei ole lubatud reklaam, kus kolmas isik pakub advokaaditeenuseid koos oma teenustega või oma teenuse koosseisus. Praktikas on olnud probleemiks advokaaditeenuste või vastava info vahendamine õigusabiteenuste kättesaadavuse suurendamisele suunatud Interneti-platvormidel. Advokatuur on siin hoidnud järjekindlalt joont, et sõltumatuse põhimõtte ei luba advokaaditeenust reklaamide viisil, kus jääb mulje, et teenust saab tellida või teenuse

osutamine saab toimuda vahendaja kaudu. Eraldi probleemiks on ka portaalid, mis ilmselt oma äriedendamise kaalutlustel esitavad advokaatide ja advokaadibüroode infot viisil, mis jätab mulje, nagu oleks advokaadid ja advokaadibürood vastava keskkonnaga liitunud. Õigusteenuste innovatsioon, mis on oma põhiosas suunatud õigusteenuste kättesaadavuse suurendamisele ja on sellisena tervitatav, esitab ka siin sõltumatuse põhimõtte sisule ja ulatusele väljakutse. Käesolevate kommentaaride koostamise aja seisuga ei ole siiski veel võimalik välja tuua selget trendi, kas ja kuidas sõltumatuse põhimõtte sisu edaspidi muutuda võib ning kus võiks advokaaditeenuse reklaam olla lubatud koos muude teenustega¹⁴⁴.

Samuti tuleb kõrgendatud tähelepanuga suhtuda juhtumitesse, kus advokaadiühing kasutab sama kaubamärki muu teenuse pakkujaga või on advokaadiühingu ruumid ning ruumidega seotud kujundus vahetult seotud muu teenuse osutajaga. Senises sõltumatuse printsiibi rakendamispraktikas on advokatuur kontrollinud ja hinnanud, kuidas võimalikes piiripealsetes olukordades on olnud sõltumatus reaalselt tagatud. Sõltumatuse kohta vt täpsemalt § 4 komm-d.

5.2. Konfidentsiaalsusnõudest tulenevalt on kliendi andmete avaldamise eelduseks kliendi nõusolek või asjaolu, et avaldatavad andmed on vähemalt samas mahus juba avalikkusele teatavaks saanud. Kuivõrd õigusteenuse osutamisel saadud andmed, sealhulgas õigusteenuse osutamise fakt, on kaetud kutsesaladusega, tuleb kliendi nõusolekut koostoimes AdvS § 45 lg-ga 2 mõista kirjaliku nõusolekuna. Kliendi nõusoleku kohta vt ka § 5 komm 2.1.1. Avalikkusele teatavaks saanud andmete juures on oluline arvestada, et ka avalike kohtuasjade teavet või massiteabevahendite vahendusel kliendi enda või kolmandate isikute avaldatud teavet tohib advokaat kasutada reklaamis ulatuses, milles see on juba avaldatud või kuulub seaduse kohaselt avaldamisele. Kohtuasjades on oluline silmas pidada, et ka avalikus asjas kohtutoimikus olevad materjalid ei ole üldjuhul avalikkusele vabalt ligipääsetavad. Mõnevõrra küsitav on ka avalikul kohtuistungil käsitletu lugemine avalikustatuks juhul, kui saalis on viibinud vaid poolte esindajad, kohtunik ning istungisekretär. Käesolevate kommentaaride autorite arvates saab siin avaldatus lugemist siiski pigem jaatada, kuivõrd vastavat informatsiooni võib avaldada

¹⁴⁴ Käesolevate kommentaaride koostamise ajal on tuntumad lepingute automaatse koostamise platvormid Eestis www.avokaado.com ja www.lepingupank.ee, mis kumbki advokaaditeenuseid juurde ei paku (www.lepingupank.ee pakub küll juristi nõustamisteenust). Kommentaaride autorite hinnangul kommentaaride koostamise aegne sõltumatuse põhimõtte sisustamine sellise reklaami ka välistaks, kuid tehnoloogia ja teenuste kättesaadavuse arengust tingituna on järjest enam hakatud arutlema piirangute sellises mahus põhjendatuse üle.

edaspidi ka vastaspoole esindaja ning üldist huvi pakkuvates asjades ka kohus oma pressiteadetes. Konfidentsiaalsuskohustuse kohta üldiselt vt § 5 komm-d.

5.3. Väärikuse nõudest tulenevalt tuleb reklaamimisel nagu ka muul avalikkuse ees käitumisel hoiduda kutset ja advokatuuri mainet kahjustavast käitumisest. Reklaam võib osutada vastuolus olevaks väarikuse põhimõttega, kui see on pealetükkiv, intensiivne, kasutab tähelepanu püüdmiseks ebatavalisi vahendeid või häirib avalikkust muul moel. Väärikuse nõude seisukohast on küllatki keerukaid väljakutseid esitamas sotsiaalmeedia areng, kus advokaat võib sama sotsiaalmeediakontot kasutada nii isikliku tuntuse edendamiseks äriilistel kaalutlustel kui eraelulistel eesmärkidel. Kuigi eetikakoodeksi § 9 lg 2 rõhutab väarikuse nõuet ka väljaspool kutsetegevust, siis käesolevate kommentaaride autorite hinnangul on kutsetegevusega seonduva kajastamisel sotsiaalmeedias siiski rangemad nõuded kui eraelu kajastamisel. Nii on advokaatidel mõistlik olla tähelepanelik, milliseid juurdepääsupiiranguid oma sotsiaalmeediakontole ja seal avaldatavale sisule kehtestada ning millal on otstarbekas hoida kutsetegevusele ja isikliku tuntuse suurendamisele äriilistel eesmärkidel suunatud sotsiaalmeediakontosid eraldi eraelulistel kaalutlustel loodud kontodest. Väärikuse nõuet tuleb arvestada ka otseturustamisel – otseturustamine on põhimõtteliselt lubatud, kuid advokaat ei tohi reklaamimisel häirida isikuid, kellele teave on suunatud, kui neil isikutel puudub võimalus keelduda selle vastuvõtmisest. Elektroonilised ringkirjad, uudistelehed, perioodilised teavitused, koolituskutsed vms peavad olema varustatud käsklusega, mis võimaldab saajal eemaldada soovi korral ennast teabe saajate nimekirjast. Au ja väarikuse osas vt ka § 9 komm-d.

5.4. Kollegiaalsuse nõudest tulenevalt ei ole lubatud halvustavad võrdlused või subjektiivsetel hinnangutel põhinevad võrdlused teiste advokaatide ja advokaadiühingutega. Kollegiaalsusnõudega seonduv ka kõlvatu võistluse keeld (vt täpsemalt § 7 komm-d).

6. CCBE EK artikkel 5.4 **keelab advokaadil maksta tasu ükskõik kellele, sealhulgas teisele advokaadile kliendi soovitamise eest.** Sellist tasu ei tohi advokaat ka teiselt advokaadilt vastu võtta. Advokatuuri eetikakoodeks sõnaselgelt analoogilist keeldu ette ei näe, kuid vastavat piirangut kohaldatakse tuginedes sõltumatuse põhimõttele (vt ka § 17 komm 2.3).

§ 7. Kõlvatu võistlus

(1) Advokaat ei või hankida kliente ebaausal teel, kallutades teise advokaadi klienti vahetama advokaati või samal eesmärgil halvustada kolleegi või teisi advokaadibüroosid või nende poolt pakutavat õigusabi.

(2) Advokaat võtab üle ülesande kliendile õigusteenuse osutamiseks asjas, milles varem on õigusteenust samale kliendile osutanud teine advokaat, üksnes pärast seda, kui ta on ülesande ülevõtmisest teavitanud kliendile varem õigusteenust osutanud advokaati. Advokaat vabaneb varem õigusteenust osutanud advokaadi teavitamise kohustusest, kui teavitamine võib kahjustada kliendi huve.

(3) Kui advokaat võtab vastu ülesande esindada või kaitsta isikut, kelle esindamiseks või kaitsmiseks on advokaadile teadvalt riigi õigusabi osutamiseks määratud teine advokaat, on kokkuleppel ülesande vastu võtnud advokaat kohustatud sellest viivitamata teavitama õigusabi osutamiseks määratud advokaati.

(4) Suhtlemisel kliendiga või õigusabi soovijaga ei tohi advokaat esitada halvustavaid hinnanguid või võrdlusi teiste advokaadibüroode ja advokaatide suhtes.

(5) Advokaat ei avalda kolleegi halvustavaid või tema asjatundlikkust kahtluse alla seadvaid väiteid.

1. Sätte eesmärk. Kui eetikakoodeksi § 6 hõlmab kohustust olla aus ja kõlbeline avalikkusele suunatud ärilises teavitamises ja enda büroo reklaamimises, siis kommenteeritav paragrahv reguleerib advokaadi käitumist olukorras, kus on juba olemas potentsiaalne klient, kes on advokaati valimas või juba on teise advokaadi klient. Ka siin peab advokaat käituma ausalt ning kõlbeliselt, arvestades kollegiaalsuse põhimõtet ning vältides kõlvatut võistlust. KonkS § 50 lg 1 p-de 1–2 kohaselt on kõlvatu konkurents heade kommete ja tavadega vastuolus olevad teod, sealhulgas eksitava teabe avaldamine, avaldamiseks esitamine, tellimine, konkurendi või tema kauba halvustamine ja konfidentsiaalse teabe kuritarvitamine, konkurendi töötaja või esindaja ärakasutamine. Selle sätte valguses tuleb tõlgendada ka kommenteeritavas paragrahvis sätestatud kõlvatu võistluse keeldu. Olgu tegemist potentsiaalse kliendi, kliendi, endise kliendi või teise advokaadi kliendiga, igal juhul peab advokaat oma kolleegidest kõneledes säilitama väärikuse ning olema aus. Selle kohta vt ka § 9 komm-d. Oluline on arvestada, et kommenteeritav paragrahv on kohaldatav ka olukordades, kus advokaat vahetab bürood ning tekib küsimus, kes jätkab seni selle advokaadi teenindatud klientide osas teenuste osutamist.

2. Lõige 1 keelab advokaadil hankida kliente ebaausal teel, kallutades teise advokaadi klienti vahetama advokaati või samal eesmärgil halvustada kolleege või teisi advokaadibüroosid või nende poolt pakutavat õigusabi. Igasugune teise advokaadi ja teise advokaadibüroo halvustamine ei ole lubatud (ka kommenteeritava paragrahvi lõike 5 kohaselt), olgu see siis kliendi ülemeelitamise või mõnel muul eesmärgi. Samas on keelatud ka teise advokaadi kliendi kallutamine advokaadi vahetamisele, mida kommenteeritav säte käsitleb ebaausa võtena. Eetikakoodeks ei ava täpsemalt, mida tähendab kliendi lubamatu kallutamine advokaadi vahetu- sele. Muul viisil kui olemuslikult saab kõlvatu võistlus olla tegevus, mis kvalifitseerub kõlvatuks võistluseks tulenevalt sellest, et see on vastuolus advokaadi kutse-eesitika reeglite ja heade tavadega. Seega ei saa kallutamiseks lugeda seda, kui advokaat esitab potentsiaalsele kliendile objektiivse ülevaate tema ja tema büroo pädevusse kuuluvatest valdkondadest ja oma senisest kogemusest ning võrdleb seda vaja- dusel teise büroo pädevusse kuuluvate valdkondade ja teadaoleva kogemusega. Bürood avaldavad sageli kodulehel enda ja konkreetsete pädevusvaldkondade nimekirja ja toovad välja näiteid kogemusest vastavates valdkondades, mistõttu see asjaolu on kergesti kontrollitav ka isiku jaoks, kellele selline informatsioon esitatakse. Samas ei tohi potentsiaalsele kliendile informatsiooni jagades vastuollu minna teiste põhimõtetega, sealhulgas konfidentsiaalsuspõhimõttega (nt esitada üksikasjalik nimekiri oma senistest klientidest ja töövõitudest), kohustusega olla aus ja väärikas (nt esitada faktiväidetena ebaõigeid väiteid enda büroo või teiste büroode kohta) või kohustusega vältida huvide konflikti (vt selle kohta pikemalt § 13 komm-d). Klientide hankimisel tuleb advokaatidel lisaks kutse-eesitika nõuetele kinni pidada ka seadusega kehtestatud nõuetest, sealhulgas reklaamiseaduse ja konkurentsiseaduse nõuetest.

3. Lõike 1 kohaldatavus olukorras, kus advokaat büroost lahkub. Kommen- teeritav lõige ei nimeta otseselt advokaadi suhteid selle advokaadiühinguga, milles advokaat tegutseb, vaid keskendub advokaadi suhetele teiste advokaatide (sealhulgas enda büroos töötavate advokaatide) ja advokaadibüroodega. Samas võivad advokaadi ja tema tegutsemiskohaks oleva advokaadiühingu suhted nime- tatud sätte reguleerimisesemesse sattuda olukorras, kus advokaat vahetab oma tegutsemiskohta. AdvS § 55 lg 1 järgi sõlmitakse kliendileping kliendi ja advokaadibüroo pidaja vahel. Riigikohus on märkinud, et kui advokaadibüroo pidaja sõlmib kliendiga õigusteenuse osutamise lepingu, millega ei lepita kokku saavutatavas tulemuses, on tegemist käsunduslepinguga VÕS § 619 mõttes. Sellisel juhul ei ole advokaadibüroos töötav advokaat, keda advokaadibüroo pidaja kasutab kliendiga sõlmitud lepingu täitmiseks, ise lepingulises suhtes advokaadibüroo kliendiga (kuigi kannab isiklikku varalist vastutust, AdvS § 47 lg 1). TsÜS § 132 lg-st 1 tulenevalt

loetakse eelnimetatud lepinguliste suhete korral advokaadi tegevus õigusteenuse osutamisel advokaadibüroo pidaja tegevuseks (otsuse p 40).¹⁴⁵ Kliendilepingus lepitakse küll samast sättest tulenevalt kokku õigusteenust osutava advokaadi nimi, kuid tulenevalt AdvS §-st 56 võib büroopidaja määrata asendustäitjaks kliendi nõusolekul teise advokaadi, kui advokaadil ei ole mõjuval põhjusel võimalik kliendilepingut täita. Mõjuva põhjuse alla kuulub ka situatsioon, kus advokaat vahetab bürood, mille alt ta õigusteenust osutab. Seega kui advokaat vahetab bürood, tekib olukord, kus teine advokaat võtab büroopidaja määramisel õigusteenuse osutamise üle nende klientide asjades, milles kliendid on ülevõtmiseks nõusoleku andnud. Igal juhul peab advokaat büroo vahetamisel oma senistesse klientidesse suhtuma kui klientidesse, kellel on kliendileping sõlmitud teise (see tähendab tema endise) advokaadibürooga ning tekkinud olukorras kinni pidama kutse-eetika nõuetest, sealhulgas kollegiaalsuse põhimõttest ning kohustusest olla aus ja väärikas. See tähendab, et kõlvatu võitlus oma senise bürooga on lubamatu. Sellises olukorras peavad endine büroo ja advokaat küll tagama, et advokaadi senised kliendid on tekkinud olukorrast informeeritud, kuid ei ole lubatav, et advokaat hakkab oma endisi kliente üle meelitama uude büroosse kaasa tulema. Lisaks ei tohi advokaat muul viisil lubamatult ära kasutada eelist, mis tal on seoses sellega, et ta kuulus eelnevalt teise büroosse. Nii on aukohus märkinud, et kui klienti teenindanud advokaat lahku büroost ja esitab seejärel uue büroo kaudu endise kliendi vastu nõude, kasutades seejuures varasemalt oma endiselt kliendilt saadud informatsiooni, loob see uuele büroole lubamatu eelise. Selline tegevus rikub advokaadil lasuvat konfidentsiaalsuskohustust.¹⁴⁶ Siinkohal tuleb ebaausaks ja lubamatuks pidada ka senisest büroost seniste kliendisuhete kohta andmete kaasavõtmist büroopidaja loata. Olukord on teine, kui klient otsustab lahkuva advokaadiga kaasa minna ja soovib, et vastavad andmed büroopidaja poolt lahkuvale advokaadile kaasa antakse.

3.1. Samuti tuleb arvestada, et kollegiaalsusnõue kehtib ka advokaatide ja advokaadiühingu suhtes, mille juurest advokaat lahku. Kliendid, kes soovivad advokaadiga kaasa minna, on selleks õigustatud, kui nad lõpetavad lepingu senise advokaadibüroo pidajaga ja sõlmivad uue lepingu uue advokaadibüroo pidajaga. Sellisel juhul peavad ka advokaadi senise tegutsemiskoha advokaadid ja büroopidaja(d) arvestama kommenteeritava paragrahvi nõuetega, eelkõige lõigetega 1, 4 ja 5. Advokaadi lahkumise kohta tuleb klientidele tagada objektiivne info, sealhulgas et büroo ei ole näidatud enam advokaadi tegutsemiskohana, advokaadi e-posti

¹⁴⁵ RKTko 3-2-1-181-15, p 40.

¹⁴⁶ Aukohtu 14.04.2005 otsus.

aadress tuleb sulgeda või varustada mõistliku kestusega üleminekuperioodiks automaatvastusega, mis teavitab advokaadi lahkumisest. Lisaks kollegiaalsuse printsiibist tulenevatele nõuetele on advokaadi lahkumisel oluline eristada advokaadibüroo suhet lahkuva advokaadiga ning suhteid lahkuva advokaadi klientidega. Kui klient on avaldanud soovi liikuda kaasa lahkuva kolleegiga ning senise bürooga sõlmitud kliendilepingu lõpetada, on senise tegevuskoha büroopidajal kohustus tagada lahkuva kliendi huvide mõistlik järgimine, sealhulgas õigeaegne ja mõistlikus mahus informatsiooni andmine, samuti kliendi soovil dokumentide üleandmine või koopiategemine ja üleandmine. Silmas tuleb pidada, et kaasaminev klient võib seejuures volitada ka lahkuvat advokaati ennast esindama suhtluses senise büroopidajaga vajaliku info ja dokumentide saamiseks.

3.2. Kuigi teise tegevuskohta lahkuva advokaadiga klientide kaasaminev või jäämine on potentsiaalne pingete ja probleemide allikas, siis kliendi kaasaminev või jäämine on kliendi otsus. Kuna kliendileping on sõlmitud senise büroopidajaga, siis kehtib eeldus, et senine büroopidaja peab tagama teenuse jätkuvuse ning senisel büroopidajal on nii õigus kui kohustus proaktiivsele tegevusele, et oleks selgus, kes ja millisel ajahetkel kliendile teenuse osutamise eest vastutab. Lahkuv advokaat ei tohi aktiivselt kallutada klienti kaasa tulema, kuid see ei välista kliendi teavitamist oma lahkumisest senisest büroost ja uuest tegevuskohast. Kui klient on siiski otsustanud kaasa minna, ei saa senine büroopidaja seda takistada ja peab tegema mõistliku koostööd kliendile teenuse osutamise sujuvaks üleminekuks. Senine büroopidaja peab vältima teenuse ülevõtmisel kunstlike takistuste loomist, samuti lahkunud advokaadi ja kaasaläinud kliendi suhte konfidentsiaalsuse ohustamist või kahjustamist, näiteks jättes toimivaks lahkunud advokaadi e-posti aadressi või mitte teavitades büroosse pöördujaid advokaadi lahkumise faktist, kui pöördujail on äratuntav huvi just konkreetse advokaadiga kontakti saamiseks.

3.3. Kokkuvõtvalt on oluline, et advokaadibüroo ja büroost lahkuva advokaadi vahel toimub aus ja kliendi huvidest lähtuv suhtlus pooleliolevate tööde lõpetamiseks sobivate lahenduste leidmiseks.

4. Kliendi ülevõtmisest teavitamise osas näeb kommenteeritav paragrahv ette kohustused sõltuvalt sellest, kas üle võetakse lepinguline või riigi õigusabi asi.

4.1. Kliendi ülevõtmisest teavitamine lepingulistest asjades. Lõike 2 kohaselt võib advokaat võtta üle kliendile õigusteenuse osutamise asjas, milles varem on õigusteenust osutanud teine advokaat, üksnes pärast teise advokaadi teavitamist. Seega peab teavitamiskohustuse tekkeks olema tegemist sama kliendi ning sama asjaga. Kui klient, kes on varem õigusteenuse saamiseks pöördunud ühe advokaadi

poole, soovib uues asjas kasutada teise advokaadi teenust, siis eelmise advokaadi teavitamiskohustust ei ole. Nimetatud kohustusel on mitu eesmärki. Esiteks on kolleegi teavitamine asjakohane juba ainuüksi seetõttu, et see väldib tarbetut tööd kolleegi poolt – kui advokaat teab, et klient on tema juurest lahkunud, katkestab ta kohe õigusteenuse osutamisega seotud toimingud. Teiseks annab teavitamine võimaluse korraldada viivimatult kliendi materjalide saatmine ühest büroost teise. Kolmandaks on teavitamine seotud kollegiaalsuse põhimõttega selles osas, et annab võimaluse advokaatidel vahetada informatsiooni kliendi võimalike võlgnevuste kohta õigusteenuse osutamisel. Eetika- ja metoodikakomisjon on seoses sellega 29.03.2012 märkinud, et juhul kui advokaat võtab teiselt advokaadilt üle õigusteenuse osutamise samas asjas, ei ole tal kohustust eelmiselt büroolt uurida, kas kliendil esineb võlgnevusi selle büroo ees. Komisjon lisas, et ülesande täitmiseks võtmise keelamine olukorras, kus kliendil on võlgnevus varasema büroo ees, oleks vastuolus konkurentsioigusega. Samuti survestaks see põhjendamatult klienti maksma võlgnevust ka siis, kui kliendi arvates oli tegemist ebakvaliteetse õigusteenusega. Komisjon juhtis tähelepanu sellele, et eetikakoodeksi § 8 lg 1 paneb advokaadile selles olukorras õigusteenuse osutamisel kohustuse eelistada kliendi huve kolleegi omadele. Samas küsimuses asus juhatus 03.04.2012 seisukohale, et advokaadibürood võiksid aktiivsemalt kasutada Eesti Advokatuuri tasuvõlgnevuste registrit (mis tänaseks päevaks ei ole siiski aktiivset kasutamist leidnud), kuid põhimõtteliselt võib advokaat võtta üle ülesande kliendile õigusteenuse osutamise asjas, milles varem samale kliendile õigusteenust osutanud advokaadi ees on võlgnevusi. Kollegiaalsuse põhimõttest lähtudes peaks asja ülevõtnud advokaat siiski tegema mõistlikke jõupingutusi, et võlgnevus eelmise büroo ees saaks tasutud (näiteks kliendiga selles osas vestlema). Siinkohal tuleb arvestada asjaoluga, et konfidentsiaalsuspõhimõtte laieneb tulenevalt eetikakoodeksi § 5 lg-st 3 ka õigusteenuse osutamiseks pöördumise faktille, st sellest sättest tulenevalt ei tohiks uus advokaat eelmist advokaati üldse teavitada. Samas tuleb arvestada, et § 5 lg 3 laiendamine sellistele juhtudele tekitab olukorra, kus klient justkui kaob eelmise advokaadi jaoks ära, mis võib olla vastuolus nii kliendi huvidega (materjalid on eelmise advokaadi käes; puudub teadmine, millises seisus on asi, milles eelmine advokaat õigusteenust osutas jne) kui ka eelmise advokaadi huvidega (jätkab õigusteenuse osutamist, kuivõrd ei tea kliendi plaanidest midagi), st ka kollegiaalsuse põhimõttega. Siinkohal tulebki nende huvidega arvestada ning vajadusel neid kaaluda. Nimelt näeb kommenteeritav lõige ette, et advokaadil ei ole kohustust eelmist advokaati teavitada juhul, kui teavitamine võib kahjustada kliendi huve, st kliendi huvid tuleb sellises olukorras kollegiaalsuse põhimõttest kõrgemale seada. Seda sätet koostoimes eetikakoodeksi § 5 lg-ga 3 tõlgendades võib teha järelduse, et uus advokaat peaks isikule, kes soovib temalt

õigusteenust saada, selgitama, et tal on kohustus eelmist advokaati teavitada, ning küsima selleks kliendi nõusolekut. Kui kliendil on põhjendatud huvi, et eelmist advokaati ei teavitataks, ei ole advokaadil teavitamise kohustus. Kui aga selline huvi puudub, on advokaadil kohustus eelmist advokaati teavitada isegi juhul, kui klient selleks nõusolekut ei anna, kuivõrd sellisel juhul puuduvad kliendi huvid, mis kollegiaalsuse põhimõtte üle kaaluksid. Nii on eetikakoodeksi § 7 lg 2 erinormiks § 5 lg 3 suhtes. Sellise vahekorra õigustust saab näha ka selles, et advokaatide omavaheline suhtlus ei peaks üldiselt saama kahjustada kliendi huve, mille kaitseks advokaadi poole pöördumise fakti salastatus (AdvS § 45 lg 1) on kehtestatud. Klient on ise kummagi poole pöördunud ning neile kaasuse asjaolud usaldanud. Kõnealused advokaadid on aga mõlemad kohustatud hoidma kliendi pöördumist saladuses kolmandate isikute ees.

4.2. Kliendi ülevõtmisest teavitamine riigi õigusabi asjades. Kui advokaat võtab kokkuleppe alusel õigusteenuse osutamise üle asjas, kus isikul oli varasemalt määratud riigi õigusabi, ei pea ta **lõike 3** kohaselt määratud advokaati küll enne ülesande ülevõtmist teavitama, kuid peab seda tegema viivitamatult pärast ülesande vastuvõtmist. Aukohus on seda kohustust rõhutanud ning märkinud, et määratud kaitse lõppeb hetkest, mil kaitseülesandeid asub täitma kokkuleppel kaitsja. Juhul kui isik vajab hiljem õigusteenust riigi õigusabi korras, tuleb selleks esitada uus taotlus riigi õigusabi osutaja määramiseks.¹⁴⁷

4.3. Kui riigi õigusabi osutamist soovib samas asjas üle võtta teine riigi õigusabi pakkuv advokaat, tuleb arvestada RÕS § 20 lg-s 1 sätestatud. Selle kohaselt võib riigi õigusabi osutava advokaadi ja riigi õigusabi saaja kokkuleppel asuda isikule samas asjas õigusteenust osutama teine advokaat, kes on nõus temale riigi õigusabi osutamise kohustuse üleandmisega. Kuivõrd selline olukord eeldab kahe advokaadi ja kliendi kolmepoolset kokkulepet, on sellega ka eelnevalt teenust osutanud advokaat uuest advokaadist teadlik. Küll aga tuleb arvestada, et teavitada tuleb menetlejat, kes nimetab riigi õigusabi uue osutaja määramise alusel RÕS §-s 18 sätestatud korras. Kui aga varem lepingulises korras esindatud või kaitstud isikule õigusteenuse osutamise võtab riigi õigusabi korras üle uus advokaat, tuleb lähtuda riigi õigusabi osutamise juhendi¹⁴⁸ § 6 lg-s 3 sätestatust, mille kohaselt juhul, kui riigi õigusabi osutamise ülesande vastu võtnud advokaadile teadaolevalt on klienti eelnevalt esindanud või kaitsnud kokkuleppeline advokaat, teavitab ta viimast ülesande vastuvõtmisest.

¹⁴⁷ Aukohtu 11.04.2013 otsus.

¹⁴⁸ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 25.02.2014 otsusega.

4.4. Aukohtu praktikast nähtub, et klientide jaoks on probleeme tekitanud informatsioonisulg asenduskaitstsjate määramise korral, kus klienti ei ole asenduskaitstsjat õigeaegselt teavitatud. Samuti on olnud segadust asenduskaitstsja ajutiste ülesannete lõppemisel ja n-ö põhikaitstsja jätkamisel. Nimelt kui kaitstsja ei saa menetlustoimingule ilmuda, on tal tulenevalt KrMS § 44 lg-st 1 kohustus määrata asenduskaitstsja. Juhatuse 10.11.2015 seisukoha järgi toimub asenduskaitstsja nimetamine kaitstsja ja asenduskaitstsja vahelise kokkuleppe alusel ükskõik kas suulisel või kirjalikus vormis juhul, kui advokaadi hinnangul esineb asjaolu, mis tingib asenduskaitstsja nimetamise (st advokaadil esineb takistus menetlustoimingule ilmutamiseks). Ajaliselt varasemas otsuses on aukohus siiski soovitanud asenduskaitstsja nimetamise fikseerida taasesitamist võimaldavas vormis, et vältida arusaamatusi ja möödarääkimisi asenduskaitstsja nimetamisel.¹⁴⁹ Igal juhul tuleb klienti asenduskaitstsja nimetamisest informeerida.¹⁵⁰ Siiski on probleemiks osutunud mitte ainult kliendi teavitamata jätmine, vaid ka kahe advokaadi vaheline suhtlus. Aukohus on siinkohal juhtinud advokaatide tähelepanu asjaolule, et juhul kui isikule on nimetatud asenduskaitstsja, peab suhtlus esialgse kaitstsja ja asenduskaitstsja vahel jätkuma selles küsimuses, millal langeb ära esialgse kaitstsja takistus menetluses osaleda, et ei tekiks olukorda, kus isiku õigused jääksid kaitsmata põhjusel, et pole selge, kes kaitseülesandeid parasjagu täidab.¹⁵¹ Selline info peab omakorda olema edastatud ka kliendile. Advokatuuri juhatause poolt kinnitatud riigi õigusabi osutamise juhendi¹⁵² § 9 lg 4 kohaselt selgitab advokaat riigi õigusabi saajale enne asendaja poolt ülesande täitmisega alustamist asendaja määramisega seotud olulisi asjaolusid tagamaks, et kliendil on ühene arusaam, kes millise toimingu ellu viib ning kelle poole millistes küsimustes ja millal klient pöörduda saab.

5. Lõiked 4 ja 5 keelavad advokaadil kasutada konkurentsieelise saamise võttena oma kolleegide halvustamist. Lõige 4 keelab advokaadil suhtlemisel kliendi või potentsiaalse kliendiga (st õigusabi soovijaga) esitada "halvustavaid hinnanguid või võrdlusi" teiste advokaadibüroode ja advokaatide suhtes. Lõige 5 üldistab ja laiendab nimetatud keeldu, keelates üldse kolleegi "halvustavate või tema asjatundlikkust kahtluse alla seadvate väidete" avaldamise. See ei tähenda aga absoluutset keeldu kolleegi tööle hinnangu andmiseks. Näiteks võib vajadus kolleegi tööle hinnangu andmiseks tekkida olukorras, kus asja ülevõtnud advokaat

¹⁴⁹ Aukohtu 11.07.2012 otsus.

¹⁵⁰ Aukohtu 23.02.2017 otsus.

¹⁵¹ Aukohtu 20.10.2010 otsus.

¹⁵² Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatause 25.02.2014 otsusega.

näeb, et eelmine advokaat on andnud asja lahendamisel õiguslikult ebapädevat nõu või ei ole teenust osutanud selleks tavaliselt oodatava hoolega. Siin võib advokaadil olla kliendi huvides tarvis kohtu tähelepanu juhtida vigadele, mida tema kolleeg on eelnevalt teinud selleks, et advokaat saaks kliendi õiguslikku olukorda parandada (näiteks saavutada otsuse tühistamine ning uue menetluse läbiviimine). Samuti tekib vajadus kolleegi tööle hinnangu andmiseks juhtudel, kui klient soovib hinnata senise esindaja suhtes õiguskaitsevahendite kohaldamise võimalikkust. Tegemist on olukordadega, kus kliendi huvide kaitse ja kollegiaalsuse printsiibid satuvad teatavasse kollisiooni ning olulisemaks tuleb pidada esimest. Igal juhul peab advokaat jääma ka sellisel juhul professionaalseks ning tema arvamus peab põhinema faktidel. Emotsionaalsed ja põhjendamata väited on kohatud ning ei ole kooskõlas advokaadi kohustusega olla aus ja väarikas.

§ 8. Kliendi huvide kaitse

(1) Advokaat peab õigusteenuse osutamisel tegutsema üksnes kliendi huvides, eelistades kliendi huve enda ja kolmandate isikute, sealhulgas kolleegide huvidele. Advokaat on kohustatud kasutama kliendi huvides kõiki vahendeid ja viise, mis ei ole vastuolus seadusega ja kutse-eetika nõuetega, säilitades au ja väarikuse.

(2) Advokaat kasutab kliendi ülesande täitmisel neid seadusega kooskõlas olevaid viise ja vahendeid, mis võimaldavad kliendi huve paremini kaitsta. Seejuures lähtub advokaat seadusest, oma teadmistest ja kogemustest ning südametunnistusest. Kui see pole vastuolus seadusega, kutse-eetika nõuetega või kliendi huvidega, arvestab advokaat kaitsmis- või esindusviiside ja vahendite valikul kliendi soovi. Kui klient on õigusteenuse lepingus piiranud advokaadi õigust teatud kaitsmis- või esindusviise või -vahendeid kasutada, on see piirang advokaadile kohustuslik.

(3) Advokaat võib õigusabi andmisel täita üksnes neid kliendi ülesandeid, mis ei ole õigusvastased ega kahjusta advokaadi au ja väarikust. Juhul, kui kliendi soovid on vastuolus kliendi tegelike huvidega, seadusega või advokaadi au ja väarikusega, selgitab advokaat kliendile oma seisukohti ja kliendi seadusevastastest või põhjendamatuist nõudmistest tulenevaid võimalikke tagajärgi. Kui klient ei loobu oma nõudmistest, on advokaadil õigus õigusteenuse leping lõpetada.

1. Kliendi huvide kaitse kolm aspekti. Kommenteeritav paragrahv sätestab advokaadi kohustuse tegutseda üksnes oma kliendi huvides. Tegemist on advokaadi kutsetegevuse ühe olulisima printsiibiga, mis prevaleerib üldjuhul kollisiooni-

olukordades konfidentsiaalsus- ja kollegiaalsusprintsipiide üle, kuid mis on ise piiratud väärikuse printsiibiga. Kliendi huvide kaitse hõlmab kolme aspekti. Esiteks on advokaadil kohustus kasutada kliendi huvides tegutsedes kõiki lubatud vahendeid. Tulenevalt AdvS § 44 lg 1 p-st 1 on advokaat kohustatud kasutama kliendi huvides kõiki seadusega kooskõlas olevaid vahendeid ja viise, säilitades kutseau ja väärikuse. Oluline on rõhutada, et tegemist on mitte pelgalt pädevust andva, vaid kohustava normiga ning et ka kohustusel on kaks tahku – kõikide viiside ja vahendite kasutamine kliendi huvides, jäädes seejuures seaduse ja kutse-eetika piiridesse ning säilitade au ja väärikuse. Kui konkreetsel juhtumil tundub võimalik kliendi huvides käitumisvalik piiripealne või ebamugav, tuleb esmalt kontrollida, kas see on õiguslikult lubatav ning siis hinnata, kas see jääb au ja väärikuse piiridesse. Kui vastus on jaatav, ei ole advokaadil vaba valikut ja ta peab konkreetset käitumisviisi kasutama, näiteks prokuröri poolt e-kirja teel ekslikult saadetud töödokumendi sisu avaldamine kohtule, vaatamata prokuröri palvele ekslikult saadetud e-kiri kustutada. Teiseks on advokaadil kohustus olla kliendile lojaalne, st eelistada kliendi huve teistele. Kohustuse asetada kliendi huvid kõrgemale iseenda huvidest ja oma kolleegi huvidest seab advokaadile ka CCBE EK artikkel 2.7. Praktiliseks näiteks printsiibi prevaleerimisest kollegiaalsuse üle on suhtlemine vastaspoolel oleva kliendiga vaatamata sellele, et seda klienti esindab advokaat, kes nõuab otsesuhtlusest hoidumist. Eetikakoodeksi § 24 lg 5 nõuab küll üldjuhul suhtlemist vastaspoolt esindava advokaadi kaudu või teda teavitades, aga kui advokaat leiab, et tema kliendi huvides, näiteks kompromissi saavutamiseks, on ka otsesuhtlus, siis on ta nii õigustatud kui kohustatud otsesuhtlusesse astuma (teavitades sellest siiski ka vastaspoole advokaati). Kolmandaks on advokaadil kohustus vältida huvide konflikti kliendiga. Selle kohustuse seab talle AdvS § 44 lg 4, keelates advokaadil õigusteenust osutada, kui ta samas asjas on osutanud või osutab õigusteenust kliendi huvidega vastuolus olevate huvidega isikule või kui seaduse kohaselt ei ole lubatud õigusteenust osutada. Kliendi huvide kaitse aspektist on kliendiga huvide konflikti vältimine veelgi keerukam huvide konflikti üldreeglitest. Näiteks võib konfliktiohtlik ja advokaadi objektiivset tegutsemist pärssiv olla tehingunõustamisel kokkulepitud tulemustasu tehingu toimumise eest või tulemustasu kokkulepe vaidluses, kus advokaat saaks põhiosa oma tasust kätte juba kesise tulemuse korral, või vastupidi, kus suure tulemustasu ootuses soovitatakse kliendile kõrgendatud riskiga valikuid. Potentsiaalselt konfliktiohtlikud on ka olukorrad, kus näiteks osaühingule tellib teenust ja suhtleb advokaadiga osanik või emaühingu juhatuse liige, kelle huvid ei pruugi osaühingu huvidega täielikult kattuda. Kirjeldatud olukorrad ei ole näited keelatud olukordadest, vaid kõrgendatud tähelepanu nõudvatest olukordadest, millega võib kaasneda tavapärasest ulatuslikum informeerimiskohustus, sealhulgas

vajadusel suhtlemine advokaadi initsiatiivil nõustatava juriidilise isiku teiste osanike või juhtorganite liikmetega lisaks peamisele kontaktiisikule. Kirjeldatud kolm kliendi huvide kaitse aspekti on omavahel tihedalt seotud ning tingivad üksteist, mistõttu paratamatult tuleb neid käsitleda koostoimes.

2. Kohustus kasutada kliendi huvides tegutsedes kõiki lubatud vahendeid.

Advokaadi kohustust tegutseda kliendi huvides tuleb lähtudes AdvS § 44 lg 1 p-st 1 ja **lg-test 1 ja 2** mõista kui kohustust kasutada kliendi huvides kõiki seaduse ja kutse-eetikaga (sealhulgas au ja väarikusega) kooskõlas olevaid viise ja vahendeid, saavutamaks kliendi huvide parema kaitse. Siit saab teha kaks järeldust. Esiteks eksisteerib see kliendi eluline ja põhiline huvi, mida klient loodab advokaadi abiga saavutada ning mille kindlakstegemine on advokaadi kohustus, st klient soovib saavutada mingit elulist eesmärki või sellele võimalikult lähedast tulemust või soovib vähemalt, et tehtaks kõik mõistlikult võimalik kliendi eesmärgi saavutamiseks, ka olukorras, kus eesmärgi saavutamise edukus võib olla väga küsitav. Teiseks, kõik lubatud tegutsemisviisid ja -vahendid, mis advokaat kasutusele võtab, peavad nendest huvidest lähtuma. Advokaadibüroo ja kliendi vahelisele lepingule õigusteenuse osutamiseks laienevad käsundi (VÕS § 619) sätted. Tulenevalt VÕS § 620 lg-st 1 on käsundisaaja kohustatud tegutsema käsundi täitmisel käsundiandjale lojaalselt ja käsundi laadist tuleneva vajaliku hoolsusega. Sama paragrahvi teise lõike järgi peab käsundisaaja täitma käsundi vastavalt oma teadmistele ja võimetele käsundiandja jaoks parima kasuga ning ära hoidma kahju tekkimise käsundiandja varale. Oma majandus- või kutsetegevuses tegutsev käsundisaaja peab lisaks sellele toimima üldiselt tunnustatud kutseoskuste tasemel. Kokkuvõtvalt peab advokaat võlaõigusseaduse sätete valguses a) **olema kliendile lojaalne**; b) **tegutsema õigusteenuse laadist tuleneva vajaliku hoolsusega**; c) **osutama õigusteenust vastavalt oma teadmistele ja võimetele ning mitte alla üldiselt tunnustatud kutseoskuste taseme ja d) pidama silmas kliendi jaoks parimat kasu ning hoidma ära kahju tekkimise kliendi varale**. Viimase nõude osas tuleb siiski arvestada, et majanduslikult kõige kasulikum tulemus ja kliendi huvi ei pruugi kattuda, mistõttu advokaat peaks kliendiga suheldes ning tema soove ära kuulates hoolikalt analüüsima, mis on konkreetsel juhul **kliendi huvi**. Kokkuvõtvalt peab advokaat tegutsemisviise ja -vahendeid valides tegema seda teatud kvaliteediga (olema lojaalne, hoolas, omama piisavaid teadmisi ja võimeid), pidades alati silmas kliendi huve. Seejuures tuleb arvestada, et kliendi huvid võivad ajas muutuda, kuivõrd kliendi faktiline olukord ja õiguslik positsioon võib aja jooksul samuti muutuda. Seega ei saa öelda, et kliendi huvid on kliendilepingu sõlmimise hetkega lõplikult fikseeritud. Kliendi huvide järgimise nõue kestab läbi kogu konkreetse kaasuse lahendamise ning advokaadi teadlikkus ja huvide aktuaalsus

tuleb tagada kliendi suhtlusega, mille tihedus ja ulatus sõltub konkreetse kaasuse asjaoludest ja olustiku muutumisest.

2.1. Advokaadi **kohustus olla lojaalne** tuleneb **lõike 1 esimesest lausest**, mis seab advokaadile kohustuse eelistada õigusteenuse osutamisel kliendi huvisid enda ja kolmandate isikute, sealhulgas kolleegide huvidele. Seda kohustust tuleb lugeda koos **lõike 1 teises lauses** toodud kohustusega kasutada kliendi huvides kõiki vahendeid ja viise, mis ei ole vastuolus seadusega ja kutse-eetika nõuetega, säilitades au ja vääriskuse. Seega juhtudel, kus näiteks kliendi huvides on teatud viisil tegutseda, kollegiaalsuse põhimõtte järgi peaks aga sellest hoiduma, on advokaadi kohustus nimetatud viisil tegutseda, välja arvatud juhul, kui see on vastuolus seaduse või au ja vääriskusega. Lubamatu on olukord, kus advokaat teeb põhjendamatu ja perspektiivitu tööd selleks, et kliendile selle eest arve esitada või soovib riskantseid valikuid lootusest suurele tulemustasule. Sellisel juhul on advokaat asetanud enda materiaalsed huvid kliendi huvidest kõrgemale, mis on lojaalsuskohustuse rikkumine. Kui advokaadi juurde pöördub isik, kes soovib õigusteenust perspektiivitus asjas, ei või advokaat eetikakoodeksi § 12 lg-st 3 tule- nevalt ülesannet vastu võtta. Kui aga õigusteenuse osutamise käigus selgub mingi ülesande või kliendi poolt ette antud tegutsemisviisi või -vahendi perspektiivitus, on advokaadil kohustus klienti sellest teavitada (vt selle kohta pikemalt komm 2.4). Olukorras, kus asi muutub perspektiivituks kliendi tegevuse(tuse) tõttu (näiteks puuduvad kaebuses esitatud väiteid tõendavad dokumendid, kuna klient ei esita neid advokaadile), tuleb advokaadil klienti sellest teavitada. Kui tegemist on riigi õigusabi asjaga, tuleb lähtuda RÕS § 19 lg-st 1 ja esitada kliendile kirjalik teavitus.¹⁵³ Aukohus on väljendanud seisukoha ka selles osas, milline asi on perspektiivitu. Aukohtu hinnangul saab lootusetuna vaadelda asja, millel ei ole mingit perspektiivi, näiteks kui kaebuse rahuldamine on õiguslikult välistatud. Igal juhul ei saa asja perspektiivikust hinnata tagantjärele selle alusel, kas hagi või kaebus rahuldati kliendi kasuks, kuivõrd iga hagi või kaebuse esitamine sisaldab endas rahulda- mata jätmise riske.¹⁵⁴ Seoses pankrotihalduri tegevusega on juhatuse 06.04.2010 avaldanud seisukoha, et kui pankrotitoimkond leiab, et hagi on mõttekas esitada, kuigi pankrotihaldur on vastupidisel seisukohal, siis taoline olukord võib viidata sellele, et hagi perspektiivi puudumine ei ole ilmne, eriti olukorras, kus toimkonna liikmete seas on ka advokaate, kes on eelduslikult võimelised asja perspektiive hindama. Advokaadi kohustus olla lojaalne on tihedalt seotud kohustusega vältida

¹⁵³ Aukohtu 16.11.2017 otsus.

¹⁵⁴ Aukohtu 22.06.2006 otsus.

huvide konflikti, mille kohta vt täpsemalt § 13 komm-d. Seoses huvide konfliktiga on aukohus märkinud, et advokaadi lojaalsuskohustus kehtib ainult piiratud aja jooksul, st selle aja jooksul, kui kehtib kliendisuhe ja -leping. See aga ei tähenda, et advokaadil ei lasuks ka pärast kliendisuhte lõppu konfidentsiaalsuskohustust. Viimane kohustus kehtib advokaadil igavesti.¹⁵⁵

2.2. Advokaat on kohustatud tegutsema õigusteenuse laadist tuleneva vajaliku hoolsusega. Hoolsuskohustus laiemas mõttes hõlmab kohustust kliendi huvides kasutada kõiki vahendeid ja viise, mis ei ole vastuolus seadusega ja kutse-eetika nõuetega, säilitades au ja väärikuse. **Lõike 2 esimene lause** täpsustab, et advokaat kasutab kliendi ülesande täitmisel neid seadusega kooskõlas olevaid viise ja vahendeid, mis võimaldavad kliendi huve paremini kaitsta. Seega peab advokaat lubatud viiside ja vahendite vahel kaaludes arvestama etteantud ülesannet, mille piiritleb õigusteenuse olemus (näiteks kas ta esindab klienti tsiviilasjas või on kaitsjaks kriminaalasjas), kliendi poolt antud volitust ning kliendi huve, mille advokaat saab tuletada nii kliendi seisukohtadest kui ka enda arusaamast asja perspektiivi kohta (vt ka komm 2.4). Aukohus on märkinud, et efektiivne protsessiõiguste kasutamine tähendab kõigi menetluslike võimaluste ärakasutamist ja ei ole tingimata seostatav tulemusel. Samas on aukohus rõhutanud, et kõigi võimaluste ärakasutamine on iseseisev väärtus, mis annab kliendile kindluse, et tema huvides on kõik võimalikud sammud astunud.¹⁵⁶ Advokaadi **hoolsuskohustus kitsamas mõttes** tähendab kohustust pöörata õigusteenuse osutamisel tähelepanu kõigile vajalikele üksikasjadele, mille rikkumist ei saa advokaat hiljem õigustada väitega, et tema tegevus ei olnud tahtlik.¹⁵⁷ Siinkohal on aukohus korduvalt tuvastanud distsiplinaarsüüteo tunnused advokaadi käitumises, kui advokaat on jätnud tähtselt esitamata kas apellatsioon- või kassatsiooniteate või apellatsioon- või kassatsioonkaebuse põhjusel, et ta on selle unustanud või ei ole veendunud, et vastav e-kiri on kohtule õigeaegselt edastatud (näiteks kontrollinud kättesaamisteate laekumist).¹⁵⁸ Olukorras, kus kohus võib tõlgendada menetlustähtaja kulgemise algust eri kuupäevadest, peab advokaat olema ise aktiivne ja selgitama välja, millised on edasikaebamise võimalused.¹⁵⁹ Lisaks kohustusele esitada dokumendid menetlejale õigeaegselt on advokaadil kohustus ka tagada, et kliendi jaoks olulised

¹⁵⁵ Aukohtu 15.02.2012 otsus.

¹⁵⁶ Aukohtu 22.06.2006 otsus.

¹⁵⁷ Aukohtu 19.01.2012 otsus.

¹⁵⁸ Näiteks aukohtu 12.09.2011, 13.09.2012, 23.01.2013, 21.01.2014, 21.08.2014, 09.06.2016 otsused.

¹⁵⁹ Aukohtu 06.03.2008, 16.07.2008, 31.07.2014 otsused.

dokumendid jõuaksid kliendini tähtaegselt.¹⁶⁰ Aukohus on hoolsuskohustuse rikku-
mise tuvastanud ka kaasuses, kus advokaat jättis kontrollimata kliendile mõis-
tetava karistuse vastavuse seaduse nõuetega märkides, et usaldas selles osas
pikaaegse kogemusega prokuröri. Aukohus taunis sellises olukorras vastaspoole
pimesi usaldamist ning märkis, et advokaat peab tegutsema kaitsekohustuse täit-
misel kliendi huvides, tõendeid, õigusakte ja kohtupraktikat põhjalikult uurides.¹⁶¹
Kommenteeritava paragrahvi **lõike 2 teine lause** seab advokaadile kohustuse
lähtuda tegutsemisvahendite ja -viiside valikul lisaks seadusele ja kutse-eetika
nõuetele ka oma teadmistest ja võimetest ning südametunnistusest.

2.2.1. Kohustuse kohta järgida seadust vt täpsemalt § 2 komm 1.1. See hõlmab
muu hulgas keeldu nõustada klienti kuritegu toime panema ja ise kliendi huvides
kuriteos osaleda. Seega saab klient advokaadilt enda huvides tegutsemist nõudes
nõuda üksnes seda, et advokaat esindab tema seaduslikke huvisid. Seejuures juhul,
kui klient kavandab esimese astme kuritegu, on advokaadil õigus kavandatavast
kuriteost teatamiseks taotleda vaikimisest vabastust halduskohtu kaudu (AdvS § 45
lg 5). Samuti võib seadus keelata advokaati mingit ülesannet sooritamast, näiteks
esitada nõudmise, et teatud toimingut saab teha üksnes vandeadvokaat. Aukohus
on selles osas märkinud, et kui esineb seadusest tulenev takistus kliendi poolt
antud ülesande täitmiseks riigi õigusabi korras (näiteks kassatsioonikaebuse võib
teatud asjas esitada üksnes vandeadvokaat), on advokaadil RÕS § 20 lg 2 kohaselt
kohustus esitada taotlus uue riigi õigusabi osutaja määramiseks.¹⁶² Ebaseaduslike
huvide edendamisel võib advokaat panna ise toime kuriteo (nt kaasaaitajana).

2.2.2. Kohustuse kohta järgida kutse-eetika nõudeid vt § 2 komm 1.3. Kutse-
eetika keelab advokaadil lisaks seadusevastasele tegevusele ka näiteks valeta-
mise. Tulenevalt eetikakoodeksi § 21 lg-st 2 on advokaadil muu hulgas keelatud
tahtlikult viia kohut eksitusse ning esitada kohtule teadvalt ebaõiget või eksitavat
teavet. Seega olukorras, kus advokaat edastab kohtule kliendi poolt antud teavet,
ei vastuta ta teabe õigsuse eest, v.a juhul, kui ta teadis või pidi teadma, et tege-
mist on ebaõige teabega. Selle kohta vt ka § 14 komm-d. Kutse-eetika nõuetega
vastuolus on eetikakoodeksi § 21 lg-st 2 tulenevalt ka näiteks tahtlikult asja õige
ja kiire läbivaatamise takistamine. Selle kohta vt täpsemalt §-de 14 ja 21 komm-d.

2.2.3. Kohustuse kohta säilitada au ja väärikus vt § 9 komm-d.

¹⁶⁰ Aukohtu 10.12.2015 otsus.

¹⁶¹ Aukohtu 25.05.2017 otsus.

¹⁶² Aukohtu 20.02.2014 otsus.

2.2.4. Kohustuse kohta järgida südametunnistust vt I ptk sissejuhatause komm 5.3.1 ja § 3 komm 1.7.

2.2.5. Kohustuse kohta lähtuda oma teadmistest ja võimetest vt komm 2.3.

2.3. Advokaadi **kohustust osutada õigusteenust vastavalt oma teadmistele ja võimetele** tuleb koostöös VÕS § 620 lg-ga 2 tõlgendades mõista kui kohustust tegutseda üldiselt tunnustatud kutseoskuste tasemel. Seega juhul, kui tekib küsimus sellest, kas advokaat on selle kohustuse täitnud, tuleb hinnata, kas advokaat on konkreetsetes olukorras tegutsenud viisil, mida võiks oodata keskmiselt selles olukorras tegutsevalt advokaadilt, kellel on teadmised konkreetset valdkonda reguleerivate normide ja kohtupraktika kohta ning kogemused selles valdkonnas tegutsemises. Sellest tulenevalt ei saa advokaat üldjuhul ebaõige tegutsemisviisi ja -vahendi valikut põhjendada teadmatuse ja kogenematusena – kui ta tunneb, et valdkond, milles ta peaks õigusteenust konkreetsetes asjades osutama, käib talle üle jõu, on tal kaks võimalust: kas ennast valdkonnaga piisava põhjalikkusega kurssi viia või õigusteenuse osutamisest loobuda. Kui loobumine ei ole lubatud (näiteks on advokaat määratud isikule riigi õigusabi korras ja puuduvad alused riigi õigusabi osutamisest loobumiseks), tuleb advokaadil end õigusteenuse osutamiseks vajalike nõuetega (näiteks Euroopa Inimõiguste Kohtule kaebuse esitamise nõuetega) kurssi viia.¹⁶³ Õigusteenuse osutamise standardi kohta vt ka § 14 komm-d.

2.4. Advokaat on õigusteenust osutades ehk tegutsemisviiside ja -vahendite vahel valides **kohustatud pidama silmas kliendi huve**. VÕS § 620 lg 2 kohustab käsundisaajat täitma käsundit käsundiandja jaoks parima kasuga ning hoidma ära kahju tekkimise kliendi varale. CCBE EK artikkel 3.7.1 selgitab, et advokaat peab alati püüdma saavutada kliendi õigusvaidluses majanduslikult kõige optimaalsemat lahendust ning andma kliendile sobilikel ajahetkedel soovitusi kokkuleppe sõlmimiseks ja/või teatama alternatiivsest vaidluse lahendamise võimalusest. Nagu on märgitud komm-s 2, ei saa kliendi huvi siiski alati samastada kliendi parima kasuga majanduslikus mõttes, mistõttu advokaat peab igal konkreetsel juhul välja selgitama kliendi soovid. Kliendi huvi kindlakstegemisel kliendi soovi silmaspidamise kohustus tekitab õigustatud küsimuse selles osas, kuidas peab advokaat selle hindamisel arvestama kliendi poolt väljaöeldud seisukohtadega – sageli kliendil puuduvad õiguslikud eriteadmised, mistõttu advokaat suudab professionaalse ja objektiivse kõrvaltvaatajana asja perspektiivi hinnata oluliselt paremini kui klient. Siin pörkuvad omavahel kaks olulist põhimõtet. Ühelt poolt ei ole advokaat samastatav kliendiga

¹⁶³ Aukohtu 18.02.2016, 07.04.2016 otsused.

(vt ka § 4 komm 3.5), st kõrvaltvaatajad ei tohi teda ja klienti pidada üheks isikuks, ja seda ei tohi teha ka klient (ega ka advokaat). Advokaat, nagu öeldud, on õigusvaldkonna spetsialist, mistõttu tal on üldjuhul palju põhjalikum ülevaade konkreetset valdkonda reguleerivatest õigusaktidest ja kehtivast kohtupraktikast, mis annab talle ka kliendist parema võimaluse hinnata, mil viisil konkreetsetes olukorras üldse toimida saab ja milliste tulemuste poole püüdlemine on (vähemalt teoreetiliselt) võimalik. Teiselt poolt tuleb arvestada, et advokaat tegutseb kliendi huvides – klient on tema poole pöördunud, talle informatsiooni usaldanud ning tal on rohkem või vähem piiritletud ettekujutus sellest, milline võiks olla tema poolt soovitud õigusteenuse osutamise tulemus. Igati loomulik on, et klient ootab, et advokaat just selle tulemuse poole püüdleb. Samasugune on olukord konkreetsete tegutsemisviiside ja -vahendite valikuga – ka siin võivad advokaadi kui professionaalse juristi ja kliendi seisukohad lahkne¹⁶⁴. **Lõike 2 kolmas ja neljas lause ning lõige 3** sisaldavad advokaadile juhtnõure, mil viisil ja millises ulatuses kliendi huvi määratlemiseks ja tegutsemisviiside ja -vahendite valikuks kliendi soovide ja seisukohtadega arvestada. Erisused kriminaalasjade puhul on kajastatud § 19 komm-des.

2.4.1. Tuleb arvestada, et kliendi soovide väljaselgitamine eeldab **korrapäras** **suhtlust advokaadi ja kliendi vahel**, mille toimimise suhtes peab advokaat üles näitama initsiatiivi. Ka aukohus on korduvalt rõhutanud olukorras, kus advokaadi ja riigi õigusabi saanu vahel on tekkinud kommunikatsioonihäire küsimuses, kas kõrgema astme kohtule kaebus esitatakse, et klient võiks olla aktiivne oma tahte väljendamisel, kuid vastutus toimumata suhtluse ning selle tulemusena tähtaegselt esitamata jäänud kaebuse eest lasub siiski advokaadil.¹⁶⁵ Kui riigi õigusabi korras kaitstav isik on kirjalikult loobunud edasikaebeõigusest, kuid advokaadile laekub informatsioon, et kaitsealune on oma seisukohta muutnud, lasub advokaadil KrMS § 45 lg-st 5 ja RÕS § 19 lg-st 1 tulenevalt kohustus asuda aktiivselt tegutsema ning kliendi soovi korral kaebus esitada.¹⁶⁶

2.4.2. Õigusteenuse osutamise käik ehk tegutsemisviiside ja -vahendite valik on piiritletud seaduse, kutse-eetika normide ja au ning väärkusega. **Lõike 2 kolmas**

¹⁶⁴ J. Herring toob siin välja kaks koolkonda: ühelt poolt kliendi autonoomiat pooldav koolkond, kes rõhutab kliendi iseotsustamise õigust, ja teiselt poolt paternalismi toetav koolkond, kes leiab, et advokaadil lasub otsuste tegemise raskuspunkt. Seejuures märgib J. Herring, et kuigi moderne lähenemine toetab kliendi autonoomiat, et maksa siiski mööda vaadata asjaolust, et klient kui tavainimene otsustab tavaliselt seda, mida tema advokaat soovitab tal otsustada (J. Herring, lk 113–115).

¹⁶⁵ Aukohtu 20.10.2010, 15.08.2011, 14.03.2013 otsused.

¹⁶⁶ Aukohtu 14.03.2013 otsus.

lause lisab, et kliendi soovidega tuleb tegutsemisvahendite ja -viiside valikul arvestada siis, kui see ei ole vastuolus kliendi (tegelike) huvidega. Kui klient on õigusteenuse lepingus piiranud advokaadi õigust teatud kaitsmis- või esindusviise või -vahendeid kasutada, on see piirang advokaadile kohustuslik (**Ig 2 neljas lause**). Piirangute seadmine tuleks aga kliendi huvide seisukohalt temaga läbi arutada. Tegutsemisviiside ja -vahendite piiritlemisel lepingus tuleb siiski advokaadil arvestada, et need peavad olemas kooskõlas seaduse, kutse-eetika nõuete, advokaadi au ja väärkusega.

Seoses võimalike piirangutega on asjakohane rõhutada ka käsundi ulatuse küsimust teistpidi – nii lojaalsuskohustus kommenteeritava paragrahvi mõttes kui käsundisaaja kohustused VÕS § 620 järgi eeldavad sisuliselt kõige võimaliku tegemist kliendi parima kasu eesmärgil. Samas on õigusteenus valdkond, kus pea alati on võimalik midagi veel rohkem ära teha ning tegelik teenuse maht ja sisu on sageli määratud ära hoopis teatavast proportsionaalsusest taotletava eesmärgi väärtuse või tähtsuse ning selle saavutamiseks panustatava vahel. Nii on tihti oluline küsimus, mida konkreetse eesmärgi nimel teeb klient ise, mida ta soovib, et advokaat teeks ning mida ta soovib, et advokaat tegemata jätaks, kuna kulu ja võimalik mõju tulemusele ei ole kliendi hinnangul piisavalt proportsioonis. Nii teenuse mahu kui sisu osas võib kliendi ootus üsna erinev olla näiteks olukorras, kus klient soovib, et advokaat toetaks kliendi enda juriidilist osakonda mingi probleemi lahendamisel või hoopis juhiks probleemi lahendamist või kui advokaat on mingi tehingu ettevalmistamisse sisuliselt kaasatud finantsnõustaja alltöövõtjana või vastupidi, on saanud ülesande tehingu läbiviimist ning sellega koos nii kliendi enda vastutavaid töötajaid kui muid kaasatud spetsialiste juhtida. Kommenteeritava paragrahvi juures tuleb arvestada, et üldjuhul eeldatakse advokaadi laiemat vastutust (kui olemuselt ei ole ilmne vastupidi) ning kui käsund on tegelikult piiratum, lasub vaidluse korral vastav tõendamisraskus eelkõige advokaadil.

2.4.3. Kliendi tegelike huvide mõistet eetikakoodeks ei defineeri, kuid oluliseks suunanäitajaks on **aukohtu otsus, milles on rõhutatud, et advokaat peab oma kliendipoolset ülesannet mõistma laiemas kontekstis ja lähtuma kliendi sisulisest eesmärgist**¹⁶⁷. Seega on kliendi tegelik huvi sisulisem-elulisem eesmärk, mis ei ole alati samastatav kliendi juhistega. Siia juurde tuleb arvestada ka advokaadi hinnanguga kliendi asja kohta, st mis üldse võib olla saavutatav seaduse ja kutse-eetika piires (vt komm 2). Sama järelduse võib kliendi tegelike huvide definitsiooni

¹⁶⁷ Aukohtu 22.06.2006 otsus.

kohta teha eetikakoodeksi § 12 lg 3 alusel, mille kohaselt ei või advokaat ülesannet vastu võtta, kui kliendi nõue ei põhine seadusel või kui puudub protsessuaalne võimalus kliendi huvide kaitsmiseks. On selge, et sellise järelduse saab advokaat teha oma erialaste teadmiste ja kogemuse põhjal. Aukohus on kinnitanud, et advokaat tegutses kliendi huvides olukorras, kus advokaat esitas oma algatusel kliendi suhtes tsiviilkohtumenetluse õigus- ja teovõime kontrollimiseks ning vajadusel eestkoste määramiseks, kuivõrd advokaadil oli tekkinud kahtlus esindatava teovõimes, kuigi esmapilgul võib advokaadi selline taotlus tekitada kliendiga terava konflikti (sealhulgas esineb risk, et advokaadil ei ole õigus ja klient siiski on täisteovõimeline). Aukohus rõhutas, et kohtu informeerimata jätmine võib viia asja ebaõige lahendamiseni, kui hiljem selgub, et advokaadi kahtlused esindatava teovõime osas olid põhjendatud. Kui advokaat ei saa (tehes kõik endast oleneva) välja selgitada kliendi tegelikku tahet/elulist eesmärki või kliendi juhised on vastuolulised, siis ei ole tal sisuliselt võimalik ka tegutseda kliendi huvides ja osutada asjatundlikku õigusabi.¹⁶⁸ Kui advokaat kaitseb klienti kriminaalmenetluses, tuleb arvestada, et eetikakoodeks piirab ulatust, milles advokaadi poolt väljendatud seisukoht võib tema kliendi osast lahknedada (vt § 19 komm-d). Seoses kliendi ennetähtaegse vabanemise taotlusega on aukohus leidnud, et kui klient soovib vastava taotluse esitada, tuleb advokaadil seda toetada ning keelatud on kohtule väljendada oma isiklikku hinnangut, mille kohaselt kaitsealuse huvides oleks ennetähtaegselt mitte vabaneda.¹⁶⁹ Sellest lahendist võib järeldada, et ka väljaspool kriminaalmenetlust on advokaat kliendi huvide määratlemisel kliendi soovidega seotud. Kõne all olevas lahendis tingis hukkamõistu advokaadi tegevusele asjaolu, et kliendi poolt taotletav lõppeesmärk – ennetähtaegne vabanemine – oli kliendi soov, õiguslikult võimalik ning kliendi suhtes ka parim võimalik lahendus olukorras, kus klient kandis vabadusekaotuslikku karistust. Asjaolu, et advokaadi hinnangul ei ole klient veel vabanemiseks valmis, sest ta ei pruugi edaspidi käituda õiguskuelekalt, võib küll olla relevantne avalike huvide seisukohalt, kuid advokaadi ülesanne on siiski tegutseda kliendi huvides. Kliendi huvide tuvastamise probleemjuhtude kohta vt ka § 4 komm 3.4.2.

2.4.4. Lõike 3 teisest lausest nähtub, et kui **kliendi tegelikud huvid on kliendi soovidega vastuolus, on advokaadil kohustus kliendile oma seisukohti selgitada ning juhul, kui klient ei loobu oma nõudmisest, õigus õigusteenuse leping lõpetada**. Sama juhtnööri näeb kõnealune lõige ette ka juhtudeks, kui kliendi

¹⁶⁸ Aukohtu 04.06.2012 otsus.

¹⁶⁹ Aukohtu 15.08.2013 otsus.

nõudmine on seadusevastane või vastuolus advokaadi au ja väärkusega. Siinkohal tuleb arvestada, et kuigi lõige 3 nimetab advokaadi õigust kliendileping lõpetada, tuleb nimetatud sätet vaadelda pädevusnormina, st erimeelsused kliendiga võivad jõuda ulatuseni, kus lepingu lõpetamisele ei saa olla alternatiivi ja seda isegi juhul, kui klient lepingu lõpetamist ise ei initsieeri. Eelkõige kui erimeelsused advokaadi poolt kliendi huvides vajalikes ja võimalikes käitumisviisides on jõudnud ulatuseni, milles on näha kliendipoolset ilmselget usalduse kaotust advokaadi suhtes – seda tuleb aga eristada olukorrast, kus klient soovibki tulemust, mis advokaadi hinnangul ei ole soodsaim, kuid teeb seda oma subjektiivsetel põhjustel ning advokaadi suhtes usalduse kaotuse ilmingutest rääkida ei saa. Näiteks on kriminaalasjades esinenud praktikat, kus kaitsealune on huvitatud kuriteo rangemast kvalifikatsioonist seoses subjektiivse huviga kanda vabaduskaotuslikku karistust konkreetses vanglas või režiimiga või kui grupiviisiliselt toimepandud süüteo puhul soovib üks grupi liige võtta enda peale teiste säästmiseks suurema vastutuse (vt ka § 19 komm 5). Kui tegemist on riigi õigusabi asjaga, siis RÕS § 19 lg 1 kohaselt olukorras, kus isik soovib seadusega vastuolus oleva huvi kaitset või kui riigi õigusabi saaja väidetav nõue ei põhine seadusel või kui puudub protsessuaalne võimalus kaitsta riigi õigusabi saaja õigusi ja huve, piirdub riigi õigusabi osutamine sellega, et advokaat põhjendab kirjalikult nimetatud asjaolusid riigi õigusabi saajale. Kutse-eetika nõudeid ei ole kommenteeritavas lõikes eraldi nimetatud, kuid kooskõlas kommenteeritava paragrahvi lõikega 1 peaks ka kliendi nõude ning kutse-eetika nõuete vaheline vastuolu kaasa tooma samasuguse advokaadipoolse käitumisjada. Ka AdvS § 44 lg 5 sätestab, et advokaat võib omal algatusel ja advokaadibüroo pidaja nõusolekul loobuda kliendilepinguga võetud kohustusest või lõpetada kliendilepingu, kui klient on esitanud nõude, mille täitmiseks advokaat peab rikkuma seadust või kutse-eetika nõudeid, või kui klient on rikkunud kliendilepingu olulist tingimust. Õigusteenuse osutamisest loobumise kohta vt pikemalt § 18 komm-d.

2.4.5. Kliendisuhte jätkamine juhul, kui klient nõuab endale ebasoodsat tagajärge. Kui advokaat läheb õigusteenuse osutamisel vastuollu seaduse või kutse-eetika nõuetega (sealhulgas kohustusega säilitada au ja väärikus), siis toob see kaasa distsiplinaarmenetluse. Kui klient on advokaadile esitanud nõude õigusvastasel viisil tegutseda, ja jääb advokaadi selgitustele vaatamata endale kindlaks, ei pruugi advokaadil olla muud võimalust, kui kliendileping lõpetada (eetikakoodeksi § 18 lg 1 p-d 2 ja 3). Sama ühene ei ole olukord siis, kui klient ise taotleb tegevust või tagajärge, mis advokaadi hinnangul on kliendile ebasoodne. **Lõige 3** seab advokaadile sellises olukorras kliendi teavitamise kohustuse, kuid eetikakoodeksi § 18 lg 2 ei sea kohustust õigusteenuse osutamisest tingimata loobuda, kui klient ka pärast teavitamist oma nõude juurde jääb. VÕS § 621 lg 1

järgi peab käsundisaaja käsundi täitmisel üldjuhul järgima käsundiandja juhiseid, kuid kui käsundisaaja peab käsundi täitma oma erialastele teadmistele või võimetele tuginedes, ei või käsundiandja anda üksikasjalikke juhiseid käsundi täitmise viisi ega tingimuste kohta. VÕS § 621 lg 3 sätestab, et kui juhustest kinnipidamisega kaasneks käsundiandjale ilmselt ebasoodus tagajärg, võib käsundisaaja järgida juhiseid alles siis, kui ta on juhtinud käsundiandja tähelepanu ebasoodsale tagajärjele ja käsundiandja ei muuda juhiseid. VÕS § 621 lg 4 sätestab, et käsundisaaja ei vastuta VÕS § 621 lg-tes 1–3 sätestatud kohustuste rikkumise eest, kui käsundiandja kiidab käsundisaaja tegevuse hiljem heaks. Riigikohus on seoses sellega märkinud, et kuigi advokaadil on kutsealased teadmised ja kliendil selliseid teadmisi üldjuhul ei ole, ei vastuta advokaat ja advokaadibüroo pidaja mitte alati kõigi kliendi soovitud teenuste tagajärgede eest. Eelkõige on vastutus välistatud siis, kui klient saab aru teenuse sisust ning tagajärgedest ja kiidab lepingu täitmiseks tehtud tegevuse heaks. Seejuures peab advokaat õigusteadmiseta kliendile selgitama soovitud tehingute tagajärgi. Kui aga klient vaatamata selgitustele soovib sellise tehingu tegemist, on tegu heakskiiduga VÕS § 621 lg 4 mõttes ja selle tehingu tulemusel kliendile tekkinud kahju eest advokaat ja advokaadibüroo pidaja ei vastuta.¹⁷⁰ Olukord on keerukam kliendi kaitsmisele kriminaalmenetluses (vt selle kohta § 19 komm 5). Kui advokaat juba kliendilepingu sõlmimise käigus jõuab seisukohale, et klient taotleb endale ebasoodsat tagajärge, ei ole advokaadil põhimõtteliselt keelatud õigusteenuse osutamisega siiski nõustuda, kuid ta peab arvestama eetikakoodeksi § 12 lg-s 3 sisalduvat keeldu ülesanne vastu võtta, kui kliendi nõue ei põhine seadusel või puudub protsessuaalne võimalus kliendi huvide kaitsmiseks. Advokaadi kohustuse kohta ülesannet mitte vastu võtta vt § 12 komm-d ja advokaadi õiguse ja kohustuse kohta loobuda õigusteenuse osutamisest § 18 komm-d.

2.5. Advokaadid, kes osutavad õigusteenust RahaPTS § 2 lg 2 p-des 1–5 sätestatud juhtudel, peavad arvestama, et neil on kliendi motiivide õiguspärasuse väljaselgitamisel kõnealusel seadusest tulenev **kõrgendatud hoolsuskohustus**.

§ 9. Au ja väarikus

(1) Advokaat peab suhtlemisel klientide, kohtu, kolleegide ja avalikkusega käituma ausalt ja väarikalt ning kooskõlas heade kommetega ja tavadega ning kutse-eetika nõuetega. Advokaat peab hoiduma advokaadi kutset ja advokatuuri mainet kahjustavast käitumisest.

¹⁷⁰ RKTko 3-2-1-181-15, p 43.

(2) Lõikes 1 sätestatud kohaldatakse ka advokaadi käitumisele väljaspool kutsetegevust.

1. Sätte eesmärk. Kommenteeritav paragrahv paneb advokaadile kohustuse käituda ausalt ja väärikalt nii kutsetegevuses kui ka väljaspool kutsetegevust. CCBE EK artikli 2.2 kohaselt on advokaadi au, ausus ja väärikus kui traditsioonilised voorused advokaadi kutsealased kohustused ning kliendi ja advokaadi vahelise usalduse alus. Kommenteeritava paragrahvi pealkirja ja esimese lõike sisu vahel esineb ebakõla – kui pealkiri nimetab au ja väärikuse, mis on eetika kategooriad, milles väljendub ühiskonna (positiivne, väärtustav) hinnang inimese kohta,¹⁷¹ siis esimeses lõikes nimetatakse kohustust käituda ausalt ja väärikalt. Ausus on aga inimese omadus oma suhtumises, käitumises, tegevuses jne tõest ja õiglusest juhinduda,¹⁷² seega mõiste, mis iseloomustab eelkõige inimese isikuomadust, mitte niivõrd hinnangut, mille ühiskond talle annab. Kuivõrd kohustus omada selliseid voorusi nagu au ja väärikus hõlmab kohustust omada teatud isikuomadusi, näiteks ausust, siis võib järeldada, et § 9 hõlmab kohustust omada kõiki kolme traditsioonilist voorust – au, ausus, väärikus – mida nimetab ka CCBE EK artikkel 2.2. IBA põhiprintsiipide kommentaar artiklile 2 selgitab, et advokaatide kohustus olla professionaalne hõlmab selliseid omadusi nagu viisakus, professionaalne ja isiklik väärikus, ausus, hoolsus, austus, peenetundelisus ja koostöövalmidus, mis on kõik vajalikud õiglaseks kohtupidamiseks ja konfliktide lahendamiseks. Põhjenduse, miks advokaadil peavad kõiki nimetatud voorused olema, leiab CCBE EK preambuli artiklist 1.1, mis sätestab: "Õigusriigis on advokaadil täita eriline roll. Advokaadi kohustused ei alga ega lõpe temale antud ülesannete truu täitmisega seadusega lubatud piires. Advokaat peab teenima õigluse huve ning samuti nende isikute huve, kelle õigusi ja vabadusi ta on usaldatud maksma panema ja kaitsma. Advokaadi kohuseks ei ole mitte üksnes kaitsta oma klienti, vaid olla kliendile ka nõuandjaks. Lugupidamine advokaadi kutsealase funktsiooni vastu on õigusriigi oluliseks tingimuseks, samuti demokraatia eelduseks ühiskonnas." Lühidalt, kompleksne roll ühiskonnas, mida advokaat oma kliendi huvides tegutsemisel täidab, eeldab, et ühiskond suhtub nii konkreetsesse advokaati kui ka advokatuuri austuse ja lugupidamisega, mis igal advokaadil eraldi ja advokatuuril kollektiivina tuleb välja teenida. Halva mainega advokaat ei saa tõhusalt kaitsta klientide huve. Minetades au, aususe ja väärikuse seab advokaat ohtu mitte üksnes enda, vaid kogu advokaatide kollektiivi reputatsiooni.

¹⁷¹ Eesti keele seletava sõnaraamatu kohaselt.

¹⁷² Samas.

2. Advokaadiks pürgida sooviva isiku omadused. Advokatuuri liikmeks pürgiva isiku kohustus olla aus ja väarikas algab juba enne, kui ta advokatuuri vastu võetakse. Sellise lihtsustatud järelduse saab teha AdvS § 23 lg 1 p 5 alusel, mille kohaselt võib advokatuuri vastu võtta isiku, kes on aus ja kõlbeline ning advokaaditööks vajalike võimete ja isiksuseomadustega. Loomulikult ei allu isik enne advokatuuri liikmeks saamist aukohtu distsiplinaarmenetlusele, kuid õiguslik tagajärg, mis tema autule ja vääritule käitumisele järgneb, on advokatuuripoolne keeldumine advokatuuri liikmeks vastuvõtmisest AdvS § 27 lg 1 p 1 alusel. AdvS § 27 lg 1 p 3 kohaselt ei võeta isikut advokatuuri liikmeks, kui teda on kriminaalkorras karistatud tahtlikult toime pandud kuriteo eest. Advokaatuuri juhatuse 25.01.2011 seisukoha kohaselt laieneb see ka isikutele, kelle karistus on kustunud, kuid hilisemas kohtupraktikas on leitud, et kustunud karistus ei saa olla automaatne keeldumisalus advokatuuri vastuvõtmisel.¹⁷³ See ei välista siiski kustunud karistuse või näiteks ka oportuuniteediga lõpetatud kriminaalasjas kuriteo toimepanemise fakti arvestamist ühe asjaoluna advokaadi aususe ja kõlbelisuse hindamisel, mis muu hulgas võib seekaudu siiski saada piisavaks aluseks jätta isik advokatuuri vastu võtmata.¹⁷⁴ Kuigi karistuse kustumine üldjuhul lõpetab isiku karistuse arvestamise tulenevalt KarRS § 5 lg-st 1, on juhatuse selline seisukoht põhjendatud, arvestades advokaatide kõrgendatud kohustust olla aus ja väarikas.

3. Kohustuse olla aus ja väarikas sisu. Advokaadi kohustus käituda ausalt ja väarikalt on positiveeritud moraalne norm. See sõnastus on üldise iseloomuga ning küsimusele selle kohta, mida printsiibid "käitu ausalt" ja "käitu väarikalt", tegelikult väärt on, saab vastata lähtuvalt konkreetsest faktilisest situatsioonist.¹⁷⁵ Advokatuuri aukohus on kutsetegevuses väärituks käitumiseks pidanud menetlejale valetamist või valeandmete esitamist¹⁷⁶; teise isiku identiteedi kasutamist tema maine kahjustamiseks;¹⁷⁷ menetleja töö põhjendamatu takistamist (näiteks menetlustoimingule hilinemiste, pidevate vaheaegade palumise või menetlustoimingu edasilükkamise taotlusega viivitamisega olukorras, kus advokaadile on teada, et ta ei saa toimingule ilmuda)¹⁷⁸; advokatuuri pöördumiste pikaajagset

¹⁷³ Tallinna Halduskohtu 18.05.2016 otsus 3-16-5. Samal seisukohal ka õiguskantsler, õiguskantsleri 21.04.2017 seisukoht 6-1/151435/1601738.

¹⁷⁴ Tallinna Halduskohtu 03.07.2017 otsus 3-16-1825.

¹⁷⁵ J. Smits. The mind and method of legal academic, lk 47.

¹⁷⁶ Aukohtu 14.10.2010 otsus.

¹⁷⁷ Aukohtu 15.04.2014 otsus.

¹⁷⁸ Aukohtu 05.11.2008 otsus.

eramist¹⁷⁹ ja neile keerutades vastamist¹⁸⁰; kohtuga iroonilisel toonil suhtlemist¹⁸¹; kinnipeetavaga kaitsjana suhtlemisel isikliku suhtlemisviisi kasutamist (konkreetsel juhul kinnipeetaval süles istumist ja pea tema õlale toetamist)¹⁸² ning kutsetöös ärritunult käitumist. Viimase kohta märkis aukohus ühes otsuses¹⁸³: "Advokaat on kohustatud oma kutsetööd tehes olema viisakas ja kannatlik, säilitades väärkuse, rahu ja väljapeetuse. Vältida tuleb vihastumist, hääle kõrgendamist ning isegi ärritumist, rääkimata mittevajaliku ja asjasse mittepuutuva retoorika kasutamisest. Seega on advokaaditöös kitsamas mõttes ametiala maine hoidmine ja laiemas mõttes juristikutse maine hoidmine tervikuna seadustega küll seotud, kuid samas palju mahukam ja komplekssem ülesanne. Eelkõige on tegemist eetikast tulenevate nõuete arvestamisega." Samas lahendis juhtis aukohus tähelepanu sellele, et pelgalt hääle kõrgendamist võib pidada väärituks käitumiseks, märkides: "Aukohus mõistab, et perekonnaõiguse valdkonda kuuluvad asjad on emotsionaalsed ning poolte huvid on paratamatult vastuolulised, millest tingituna võivad poolte vahel lahkkelid ka kergesti tekkida. Siiski peab aukohus vajalikuks rõhutada, et eeskätt peab viisakas ja kannatlik olema advokaat ise, olenemata vastaspoole provokatiivsest käitumisest. Samal ajal on ta õigustatud taotlema sedasama ka teistelt. Olenemata poolte vahelisest negatiivsest õhkkonnast, peab advokaat suutma jääda kannatlikuks ja rahulikuks ning kasutama seadusega ettenähtud mõjutusvahendeid oma kliendi õiguste kaitseks."¹⁸⁴ Loogika, mis sellest otsusest tuleneb, on lihtne: ühelt poolt kohustab advokaati selleks kutse-eetika; teiselt poolt on advokaat, kes käitub viisakalt ja kannatlikult, õigustatud nõudma seda ka vastaspoolelt (sealhulgas vastaspoole esindajalt). Eelnevad kaasused näitlikustavad kohustust olla aus ja väärikas, kuid ei sisalda mingil juhul ammendavat loetelu käitumisest, mida loetakse autuks, väärituks või ebaausaks. Valiku konkreetses olukorras käitumise viisi üle langetab advokaat ise, kellel on eelduslikult ühiskonda ja advokatuuri kuulumise tulemusena kujunenud arusaam sellest, millisele standardile tema käitumine peab vastama, et võiks teha järelduse, et ta on aus ja väärikas. Abiks on siinjuures **lõike 1 teine lause**, mille kohaselt peab advokaat hoiduma advokaadi kutset ja

¹⁷⁹ Aukohtu 05.12.2012 otsus.

¹⁸⁰ Aukohtu 14.06.2011 otsus.

¹⁸¹ Aukohtu 23.01.2013 otsus.

¹⁸² Aukohtu 08.08.2013 otsus.

¹⁸³ Aukohtu 04.10.2010 otsus.

¹⁸⁴ Kohustust olla viisakas ja kannatlik vaatamata vastaspoole provokatiivsele käitumisele rõhutas aukohus ka 25.04.2011 otsuses. Kõrgendatud hääletooni kasutamist taunis aukohus ka 13.11.2014 otsuses.

advokatuuri mainet kahjustavast käitumisest, st valida tuleb käitumine, mis advokaadi kutset ja mainet ei kahjusta. Seejuures ei saa öelda, et kohustuse juures olla aus ja väärikas oodatakse advokaadilt oluliselt enam kui keskmiselt ühiskonnaliikmelt – valetamine, hilinemine, ebaviisakas käitumine ja ärrituse ebakohane väljendamine on taunitavad ka ühiskonna tavaliikmetele.

4. Lisaks kohustusele olla kutsetegevuses aus ja väärikas seab lõige 1 advokaatidele kohustuse **käituda ka kooskõlas heade kommetega ja tavadega ning kutse-eesitika nõuetega**. Selle kohta vt pikemalt § 3 komm-d. Tuleb arvestada, et kohati on need kohustused kattuvad või vähemalt üksteisega tihedalt põimunud – heade tavade ja kommete vastast käitumist võib enamasti pidada väärituks, valetamine ehk aususekohustuse vastu eksimine on ka heade kommete vastane jne. Lisaks, § 1 komm 2 järgi sisaldab eetikakoodeksi kirja pandud heade tavade ja kommete (kuigi mitte ammendavat) loetelu. Advokaadi käitumist reguleerivate normide kategoriseerimine ei olegi siinkohal esmatähtis – oluline on, et advokaat teadvustab endale konkreetsetes olukorras käitumisvalikud ning annab omapoolse hinnangu nende eetilisele kohta. Kommenteeritava paragrahvi esimene lõige ei nimeta küll seadust, kuid tuleb arvestada, et AdvS § 43 lg 1 ja eetikakoodeksi § 4 lg 1 järgi on advokaadil kohustus oma tegevuses ka seadust järgida.

5. Kohustus käituda ausalt ja väärikalt kutsetegevuses. Advokaadil on kohustus käituda ausalt ja väärikalt ning kooskõlas heade kommete ja tavadega ning kutse-eesitika nõuetega oma kutsetegevuses, s.o suhtlemisel klientide, kohtu, kolleegide ja avalikkusega. Aukohus on seoses advokaadi kohustusega olla aus ja väärikas märkinud, et kliendisuhte olemasolu ei ole selle kohustuse juures küll esmatähtis, kuid selle olemasolu korral on advokaadi käitumisele esitatavad nõuded veelgi rangemad kui teiste suhete puhul.¹⁸⁵ Suhted klientide, kohtu, kolleegide ja avalikkusega on täiendavalt reguleeritud vastavalt eetikakoodeksi peatükkides IV-VII. Tuleb arvestada, et kuigi kliendi huvides tegutsemine tähendab advokaadi jaoks sisuliselt igapäevaseid konflikte vastaspoolega (sealhulgas esindajatega), peab advokaat ka sellistes olukordades jääma professionaalseks. See tähendab, et keelatud on vastaspoole halvustamine – kui advokaat esitab kriitilise väite vastaspoole tegevuse, käitumise, seisukoha või isikuomaduste kohta, peab nii kriitilise väite esitamine olema põhjendatud (näiteks kannatanu esindajal on kriminaalmenetluses põhjendatud seostada süüdistatava isikuomadusi kuriteoga, kuivõrd see on vajalik karistuse taotlemise jaoks) kui ka väide ise argumenteeritud ja põhjendatud.

¹⁸⁵ Aukohtu 12.03.2008 otsus.

6. Kohustus käituda ausalt ja väärilt väljaspool kutsetegevust. Lõike 2 kohaselt laieneb advokaadile kohustus käituda ausalt ja väärilt ning kooskõlas heade kommetega ja tavadega ning kutse-eesituse nõuetega ning kohustus hoiduda advokaadi kutset ja advokatuuri mainet kahjustavast käitumisest ka advokaadi käitumisele väljaspool kutsetegevust. Väljaspool kutsetegevust advokaadi käitumise eetilist seadust ei reguleeri, kuid ülestamine on siiski karistatav kutse-eesituse normi alusel, mis kehtestab advokatuuri liikmetele kohustuse olla aus ja väärilt ka väljaspool kutsetegevust.¹⁸⁶ Selline lähenemine on omane Mandri-Euroopa õigusruumile ning kajastab loogikat, mille järgi ei muutu advokaat töövälisel ajal teiseks isikuks ehk piitlikult kirjeldades ei ole võimalik oma töökuube varna riputada ennast ühiskonna jaoks anonüümseks muuta. Tegelikult ei tee ühiskond advokaadi ja advokatuuri mainele hinnangut andes vahet, kas advokaat tegutses väärilt käitumises parasjagu oma tööülesandeid täites või väljaspool seda. Teatud juhtudel võib ka kutsetegevusväline väärkäitumine, eriti kui see satub avaliku tähelepanu alla, tuua kaasa olulise mainekahju, ja seega ka süüdistuse väärilt käitumises. Selle kohta on aukohus märkinud järgmist: "Kuivõrd advokaadi rolliks on olla klientide usaldusväärne nõustaja ja esindaja, kolmandate osapoolte poolt respektitud professionaal ning asendamatu osaline ausas ja õiglaselt õigusemõistmises, siis advokaat vastutab kogu oma tegevusega õigusrüügi põhimõtete realiseerimise eest ning peab hoidma advokaatide ausameelsuse mainet, olema eeskujuks seaduskuulekuses ja õiguskorrast kinnipidamisel ning käituma korrektset ja vältima tegevust, mis võib heita varju professionile."¹⁸⁷ Nagu kutsetegevuses, nii ka väljaspool seda peaks advokaat käitumisviiside valikul lähtuma kohustusest hoiduda advokaadi kutset ja advokatuuri mainet kahjustavast käitumisest, mis võib väljaspool kutsetegevust omandada teise tähenduse, kuivõrd teatud mõõndused peaksid siiski tulenema lihtsast tõdemusest, et ka advokaat on lõpuks üksnes inimene. CCBE harta kommentaaris d on ilmekalt selles osas selgitatud, et keegi ei oota advokaadilt, et ta oleks ideaalne inimene, vaid seda, et ta ei käituks ei kutsetegevuses ega ka väljaspool seda viisil, mis kahjustab kutse au. Nii näiteks on kutsetegevuses joores oleku keeld absoluutne, kuid väljaspool kutsetegevust muutub see suhteliseks – olles siiski aktsepteeritav tingimusel, et advokaat ei satu sellega avalikkuse negatiivse tähelepanu alla (nt ei satu joores olles avalikkuse kohas konflikt). Nii on aukohus tuvastanud distsiplinaarülestmise advokaadi käitumises, kui advokaat alkoholi joores olles tutvustas ennast advokatuuri liikmetunnistust näidates politseinikele ning avalikkusele tema tegevust filminud telereporterit kaudu ning

¹⁸⁶ A. Alvin. Advokaadi kutse-eesituse *raison d'être*, lk 238.

¹⁸⁷ Aukohtu 21.08.2014 otsus.

eiras sealjuures politseinike korraldusi.¹⁸⁸ Kommenteeritava paragrahvi lõikega 2 tuleb arvestada ka näiteks käitumisel sotsiaalmeedias (vt ka § 6 komm 5.3).

7. Advokaadi õigus olla koheldud väärilt. Advokaadi kohustusele käituda väärilt vastab tema õigus olla koheldud advokaadi elukutsele omase väärkusega. Juhatus on 18.04.2017 avaldanud seoses advokaatide turvakontrolliga kohtumajades seisukohta, et advokaate ja prokuröre kui professionaalseid menetlusosalisi tuleb turvakontrolli läbiviimisel kohelda võrdselt ning väärilt. Advokatuuri seisukoht on, et kui turvakontrolli rakendatakse, tuleb seda teha nii prokuröride kui advokaatide osas või vastupidi, mitte kummagi puhul.

¹⁸⁸ Aukohtu 21.08.2014 otsus.

III Peatükk. SUHTED ADVOKAADIBÜROOS

Advokaat osutab AdvS § 49 lg 1 esimese lause kohaselt õigusteenust advokaadibüroo kaudu. Advokaadibüroo pidajaks on AdvS § 49 lg 2 kohaselt advokaadiühing või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsev vandeadvokaat, kusjuures advokaadibüroo pidaja võib pidada üht või mitut advokaadibürood (AdvS § 49 lg 3). Advokaadibüroo pidaja ja advokaadi suhted määratakse lepinguga (AdvS § 49 lg 5). Advokaadi õigus osutada õigusteenust üksnes ühe advokaadibüroo kaudu, mis hõlmab ka keeldu osutada õigusteenust väljaspool õigusbürood, on põhjendatav mitme argumentidega. Esiteks on advokaadi kindla kuuluvusega piiritletud huvide konflikti küsimus (vt selle kohta ka § 13 komm-d). Teiseks on sellega tagatud pidev järelevalve advokaadi kutsetegevuse üle – kuivõrd seda on kohustatud tegema advokaadibüroo pidaja, siis advokaadi kuulumisel ühte büroosse on selge, et kogu tema kutsetegevuse üle kohustab järelevalvet teostama just konkreetse büroo pidaja. Samuti on sellisel juhul selge, milline advokaadibüroo pidaja vastutab advokaadiga solidaarselt advokaadi poolt õigusteenust osutades tekitatud kahju eest AdvS § 47 alusel. Kuivõrd advokaat osutab õigusteenust õigusbüroo kaudu, on tal kohustused (nii lepingulised kui kutse-eetilised) ka vastava büroo pidaja ees – nii ei tohi ta näiteks õigusteenust osutada büroopidajat teavitamata ning sõlmida kliendiga kokkuleppeid arveldamaks õigusteenuse osutamise ees bürooväliselt.¹⁸⁹ Selliselt on sisuliselt praktikas juurdunud nn tegevuskoha ühtsuse põhimõte – advokaat saab advokaadina tegutseda vaid ühes advokaadiühingus, sealhulgas olla osanik või aktsionär vaid ühes advokaadiühingus ja just selles ühingus, kus ta ka tegutseb (advokaadi lahkumisel ühest advokaadi teise ei ole mõeldav, et advokaat jääb senise ühingu osanikuks või aktsionäriks, aga tegutseb reaalselt uues büroos).¹⁹⁰

¹⁸⁹ Aukohtu 11.02.2011 otsus.

¹⁹⁰ Advokaadibüroo mõiste on AdvS § 49 lg 1, lg 3 ja § 50 lg 2 koostõlgendamisest nähtuvalt ettevõtte või käitis majandusüksuse mõistes. Ühel advokaadiühingul võib nii olla mitu advokaadibürood (näiteks bürood eri linnades) ning välistatud ei ole advokaadi tegutsemine mitme büroo kaudu seni, kuni büroosid peab sama advokaadiühing.

§ 10. Järelevalve kutse-eetika nõuete täitmise üle

(1) Järelevalvet kutse-eetika nõuete täitmise üle advokaadibüroos teostab advokaadibüroo pidaja.

(2) Vandeadvokaadist patrooni kohustuseks on jälgida, et tema juhendamisel olevad vandeadvokaadi abid järgiksid kutse-eetika nõudeid.

1. Sätte eesmärk. Sätte eesmärk on selgitada, kes ja millises ulatuses teostab järelevalvet kutse-eetika nõuete täitmise üle advokaadibüroos. Tegemist on koos Eesti Advokatuuri kodukorra § 25 lg-ga 2, büroopidaja korralduskohustust ettenägeva peamise sättega, millel on praktikas küllaltki laiaulatuslik ja üha kasvav tähendus – advokatuuri liikmeskonna jätkuva kasvu tingimustes langeb büroopidajatele paratamatult üha suurem roll, tagamaks kutsestandardile vastavat õigus teenust ning büroos tegutsevate advokaatide poolt kutse-eetika nõuete täitmine. Kui büroo töökorralduses on olulisi vajakajäämisi, mis soodustavad või tingivad büroos tegutsevate advokaatide poolt kutse-eetika nõuete rikkumist, siis ei saa büroos tegutsevad advokaadid end sellega vabandada, kuid sellega võib lisaks büroos tegutsevate advokaatide vastutusele kaasneda ka büroopidaja vastutus. Lisaks on võimalik büroopidaja vastutus just büroopidaja rolli täitmata jätmise eest ka muudel eetikakoodeksis toodud alustel – näiteks kui büroo riist- ja tarkvaralised lahendused ei taga piisavalt konfidentsiaalsust või klientide materjalide eraldatust. Advokaadibüroos tegutsevate advokaatide tegevuse üle järelevalve teostamisel tuleb eristada advokaadibüroo pidaja ja patrooni kohustusi. Advokaadibüroo mitteadvokaatidest töötajate tegevuse üle teostab järelevalvet üksnes advokaadibüroo pidaja (vt advokaadibüroo töötajate kohustuse kohta järgida kutse-eetika nõudeid § 1 komm 5.4). Advokaadibüroosisesele järelevalvele lisandub advokatuuripoolne järelevalve (komm 4 ja § 2 komm 6).

2. Lõige 1. Pidevat jooksvat kontrolli advokaadi kutsetegevuse üle teostab advokatuuri kodukorras sätestatud pädevusnormi alusel advokaadibüroo pidaja, kelle büroos advokaat õigusteenust osutab. Nimelt on advokaadibüroo pidaja Eesti Advokatuuri kodukorra¹⁹¹ § 25 lg 1 p 1, advokaadibüroo pidamise juhendi¹⁹² § 3 lg 1 p 1 ja kommenteeritava sätte lõike 1 kohaselt kohustatud teostama järelevalvet kutsetegevuse ja kutse-eetika nõuete täitmise üle nii advokaatide kui ka advokaadibüroo töötajate poolt.

¹⁹¹ Kinnitatud Eesti Advokatuuri üldkogu 24.04.2013 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri üldkogu 03.03.2016 otsusega.

¹⁹² Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 07.02.2012 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 24.01.2017 otsusega.

2.1. AdvS § 49 lg 2 kohaselt on **advokaadibüroo pidaja** advokaadiühing või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsev vandeadvokaat. Advokaadiühing on AdvS § 50 lg-te 1 ja lg 2 kohaselt vandeadvokaatide poolt õigusteenuse osutamiseks täisühingu, usaldusühingu, osühingu või aktsiaseltsina asutatud äriühing. Advokaadibüroo pidamise juhendi § 3 lg 3 täpsustab, et kui advokaadibüroo pidajaks on advokaadiühing, tagavad advokaadibüroo pidaja kohustuste täitmise ja vastutavad selle eest advokaadiühingu juhtimisfunktsiooni teostavad advokaadid. Kui advokaadibüroos teostavad juhtimisfunktsiooni isikud, kes ei ole advokatuuri liikmed või kui ei ole võimalik kindlaks teha advokaati, kes teostab advokaadibüroos juhtimisfunktsiooni, siis tagavad advokaadibüroo pidaja kohustuste täitmise ja vastutavad selle eest advokaadiühingu vandeadvokaatidest osanikud või aktsionärid. Aukohus on büroopidaja vastutust kinnitanud ning märkinud, et advokaat peab büroopidajana veenduma kutse-eetika nõuete täitmises muu hulgas advokaadibüroo töötajate poolt.¹⁹³ Seega on advokaadibüroo advokaatide ja töötajate kutse-eetika nõuete täitmise üle järelevalve teostamise kohustus on advokaadiühingu vandeadvokaatidest omanikel (juhatusse kuuluvatel partneritel või kui juhatusse partnereid ei kuulu, siis partnerite ringil tervikuna¹⁹⁴) või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutseval vandeadvokaadil.

2.2. Advokatuuri kodukorra § 25 lg 2 kohaselt on advokaadibüroo pidaja kohustatud tagama seaduse ja kutse-eetika nõuete täitmise advokaadibüroos tegutsevate advokaatide poolt, sealhulgas (aga mitte ammendavalt) tagama ülesande korrektse vastuvõtmise ja kliendilepingu sõlmimise (p 1), tagama huvide konflikti vältimise (p 2), teavitama klienti õigusteenuse osutamisega seotud asjaoludest (p 3), tagama kliendi asja materjalide hoidmise (p 4), selgitama kliendile õigusteenuse tasu kujunemise aluseid (p 5), tagama kutsesaladuse hoidmise (p 6) ja korraldama advokaadibüroo asjaajamist (p 7). Sama kohustus lasub advokaadibüroo pidajal advokatuuri kodukorra § 25 lg-te 1 ja 2 sõnastusest tulenevalt ka advokaadibüroo muude töötajate tegevuse suhtes. Lisaks on büroopidaja kodukorra § 25 lg 1 p-de 2 ja 3 ning nimetatud juhendi § 3 lg 1 p-de 2 ja 3 kohaselt kohustatud tagama advokaadibüroos tegutsevate advokaatide täiendusõppe ja tagama, et advokaat, kes on nõustunud riigi õigusabi osutama, teeks seda seaduses ning advokatuuri

¹⁹³ Aukohtu 07.12.2017 otsus.

¹⁹⁴ Tulenevalt Eesti Advokatuuri juhatuse 13.06.2017 otsusest on partneri tiitli kasutamine advokaadibüroos lubatud eeldusel, et tiitli kandjaks on vandeadvokaadist advokatuuri liige või advokatuuri assotsieerunud liige, kes on advokaadibüroo pidajaks oleva advokaadiühingu osanik või aktsionär, advokaadibüroo pidaja füüsilisest isikust ettevõtjana või isik, kes omab sarnast otsustusõigust advokaadibüroo üle lepingulisel alusel.

organite õigusaktides ja otsustes sätestatud korras. Seega on advokatuuri kodukorra § 25 lg-st 3 ja advokaadibüroo pidamise juhendi § 3 lg-st 3 tulenevalt võimalik büroo partnerite vastutus büroos töötavate advokaatide ja advokaadibüroo töötajate kutse-eesika nõuete rikkumisega koos, kui partnerid on rikkunud büroo tegevuse korraldamisega seotud kohustusi. Samas tuleb arvestada, et erinevalt AdvS § 47 järgsest solidaarsest varalisest vastutusest advokaadi ja advokaadibüroo pidaja vahel (pidades siin nüüd kitsalt silmas advokaadiühingut või füüsilisest isikust ettevõtjast vandeadvokaati, mitte advokaadiühingu partnereid), lasub kutse-eesika nõuete rikkumisega seotud rikkumismenetluse raskuspunkt eelkõige rikkumise vahetult toime pannud advokaadil. Sõltumatult büroo töökorralduse tasemest on iga advokaat vahetult ja isiklikult kohustatud tagama kutse-eesika nõuete täitmise. Kui advokatuuri järelevalvet ei saa konkreetse advokaadibüroo töötajaga seotud kutse-eesika nõude rikkumise korral kohaldada seetõttu, et kutse-eesika nõudeid rikkunud isik ei ole advokaat, tuleb kõne alla isiku töölepinguline vastutus advokaadibüroo kui töandja ees konkreetsetes töölepingus ja töölepinguseaduses sätestatud viisidel. Siin on oluline, et töötaja vastavad kohustused (nt kõrgendatud konfidentsiaalsusnõuete järgmine) oleks piisavalt selgelt töölepingus fikseeritud.

2.3. Kuivõrd büroopidajal lasub järelevalve, mitte absoluutse kontrolli kohustus advokaatide ja advokaadibüroo töötajate tegevuse üle, on tema vastutus kutse-eesika nõuete rikkumise eest välistatud, kui ta on oma korraldus- ja järelevalvekohustuse täitnud. Aukohus on selle kohta märkinud, et kuigi büroopidajal ei ole ilmselt võimalik oma büroos kõike kontrollida, on ta kohustatud kasutusele võtma meetmed tagamaks seaduse ja kutse-eesika nõuete täitmise büroos. Arvestades kõne all olevat aukohtu lahendit võib märkida, et järelduse selle kohta, kas vastav kohustus on täidetud, saab teha konkreetsete asjaolude pinnalt, lähtudes küsimusest, kas advokaadibüroo pidaja tegi kõik endast võimaliku hoidmaks kutse-eesika nõude rikkumist ära. Selline tegevus võib seisneda muu hulgas advokaadi või advokaadibüroo töötaja teavitamises, sealhulgas töölepingu vormistamises sellisel, et see sisaldab vastavat kohustust (nt saladuse hoidmise kohustust), kirjalike korralduste andmises, korrapärasel kontrollil (nt tulemusvestlused) ning kutse-eesika nõuete rikkumise ohule viivitamatult reageerimises (nt kui büroopidaja saab teada, et tema büroo advokaat kavatseb sõlmida kliendilepingu isikuga, kelle suhtes advokaadil esineb huvide konflikt). Advokaadibüroo pidaja kohustuste sisustamisel on seejuures abiks advokaadibüroo pidamise juhend, kuid tuleb tähele panna, et juhendis toodud kohustuste loetelu ei ole ammendav. Kui advokaadiühingus teostavad juhtimisfunktsiooni mitu isikut, vastutavad nad advokaatide ja töötajate poolt kutse-eesika nõuete rikkumise eest solidaarselt, v.a kui asjaoludest tulenevalt oli kutse-eesika nõude rikkumise ärahoidmine võimalik üksnes teatud juhtimisfunktsiooni täitvate

advokaatide poolt (nt kolmest advokaadist üks teadis, et tema büroo advokaat kavatses sõlmida kliendilepingu isikuga, kelle suhtes advokaadil esineb huvide konflikt, kuid teisi juhtimisfunktsiooni täitvaid advokaate sellest ei teavitanud). Advokaadibüroo pidaja vastutuse erisuste kohta kutse-eesitika nõuete rikkumisel vandeadvokaadi abi poolt vt komm 3.

3. Lõige 2. Tulenevalt AdvS § 24 lg-st 2 tegutseb vandeadvokaadi abi patrooni juhtimisel. Patrooniks on AdvS § 39 lg-te 1 ja 2 alusel selleks nõusoleku andnud vandeadvokaat, kelle juhtimisel vandeadvokaadi abi tegutseb. Patrooniks saab olla vaid Eesti Advokatuuri liikmeks olev vandeadvokaat. Juhatus 26.07.2016 seisukoha järgi on Eesti Advokatuur liikmesusel põhinev organisatsioon ega saa kehtestada end väljaspool oma liikmeskonda, mistõttu ei saa juhatus määrata patrooniks välisriigi advokaati, kes ei ole Eesti Advokatuuri liige.

Kommenteeritava lõike kohaselt on patrooni kohustuseks jälgida, et tema juhendamisel olevad vandeadvokaadi abid järgiksid kutse-eesitika nõudeid. Võimalik on patrooni ja juhendatava vaheliste suhete reguleerimine patroonilepingus kui käsunduslepingus (AdvS § 39 lg 2). Praktikas on patrooni instituudi tähendus ja sisu ähmastunud, patroonilepinguid ei sõlmita ning sageli on vandeadvokaadi abide juhendamine lihtsalt jooksva töökorralduse küsimus; seda eriti suuremates büroodes, kus tegutseb mitmeid vandeadvokaadi abisid ja keda juhendavad eri tööde tegemisel eri vandeadvokaadid. Patroneerimise sisu ähmastumises näeb advokatuur siiski probleemi ning Eesti Advokatuuri strateegia 2018–2027 rõhutab, et advokatuur annab senisest rohkem kaalu noorte advokaatide juhendamisele (patroneerimisele) ja valvab ka patrooni ülesannete täitmise järele (strateegia p 4.2). AdvS § 39 lg 1 ja kommenteeritava paragrahvi lõige 2 näevad ette ette patrooni juhtimis- ja juhendamiskohustuse, mille sisuliseks eesmärgiks on i) tagada kliendile vandeadvokaadi abi osalemisel osutatava õigusteenuse osutamine kutsestandardile vajalikul tasemel teenuse sisu osas; ii) tagada vandeadvokaadi abi poolt kutse-eesitika nõuete järgimine; iii) valmistada vandeadvokaadi abi ette iseseisvaks tööks vandeadvokaadina. Nimetatud eesmärgid ei nõua, et igas vandeadvokaadi abi osalusel lahendatavas kaasuses oleks juhendajaks patroon isiklikult, küll lasub patroonil kohustus seista hea selle eest, et vajalikul tasemel juhendamine oleks tagatud. Toodud eesmärgid silmas pidades on tegemist patrooni aktiivse kohustusega. Juhtida ja juhendada ei saa passiivselt. Konkreetse kaasuse raames sisulise kvaliteedi ja kutse-eesitika nõuete täitmise tagamine on üldjuhul võimalik vahetult kaasuse lahendamisel toimuva koostöö raames, kuid vandeadvokaadi abi ettevalmistamine iseseisvaks tegutsemiseks vandeadvokaadina nõuab süsteemset ja terviklikku lähenemist. Vandeadvokaadi abina tegutsemise ajal lahendatavad

ülesanded ei pruugi olla ise piisavalt mitmekülgsed, et tagada vajalikku laiapõhjalist ettevalmistust iseseisvaks tööks vandeadvokaadina. Distsiplinaarvastutuse kontekstis on elulisem muidugi küsimus konkreetsete üksikjuhtumite minetusest ning sellest, kas patroon oleks saanud mõistlikult vältida vandeadvokaadi poolt kutse-eesitaja nõuete rikkumist. Nii nagu advokaadibüroo pidaja vastus (vt komm 2), sõltub patrooni vastutus sellest, kas ta tegi kõik mõistlikult võimaliku, et ära hoida kutse-eesitaja rikkumist. Patrooni vastutuse eitamine või jaatamine ei välista advokaadibüroo pidaja vastutust vandeadvokaadi abi poolt kutse-eesitaja nõuete rikkumise eest. Selles osas vt komm-d 2 ja 3.

4. Advokatuuri järelevalvest. AdvS § 3 p 2 kohaselt teostab järelevalvet advokatuuri liikmete kutsetegevuse ja kutse-eesitaja nõuete täitmise üle advokatuur, täpsemalt AdvS § 12 p 8 järgi advokatuuri juhatuse. Juhatus järelevalve advokaadi tegevuse järgi toimub AdvS §-s 46 sätestatud korras. Advokaat, kelle tegevuse üle järelevalvet teostatakse, on AdvS § 46 lg 2 kohaselt juhatuse nõudel kohustatud ilmuma juhatuse istungile (p 1), esitama juhatusele või juhatuse määratud isikule advokaadibüroo asjaajamisega ja advokaadi kutsetegevusega seotud dokumendid (p 2), andma oma tegevuse kohta juhatusele või juhatuse määratud isikule seletusi (p 3) ja võimaldama juhatuse määratud isikul pääseda büroo ruumidesse (p 4). Samasugune õigus on juhatusel järelevalve teostamiseks AdvS § 3 p 3 ja § 12 p 9 järgi ka Eestis tegutsevate välisriigi advokaatide kutsetegevuse ja kutse-eesitaja nõuete täitmise üle. Juhatus õigus järelevalve üle teostamiseks ei piirdu konkreetse asjaga (nt kui on laekunud isiku kaebus advokaadi tegevuse üle), vaid hõlmab ka juhatuse õigust teostada pistelist juhuslikku kontrolli advokaadibüroode tegevuse üle, mille läbiviimist reguleerib täpsemalt juhatuse kinnitatud advokaadibüroode kontrollimise juhend.¹⁹⁵

§ 11. Konfidentsiaalsus advokaadibüroos

(1) Konfidentsiaalsuse järgimise advokaadibüroos kindlustab advokaadibüroo pidaja.

(2) Advokaadibüroo pidaja korraldab advokaatide kutsetegevusega seotud konfidentsiaalsete dokumentide ja muude teabekandjate hoidmist selliselt, et need ei satuks kõrvaliste isikute kätte. Õigusteenuse osutamisel saadud teabekandjaid ei või anda kõrvalistele isikutele.

¹⁹⁵ Advokaadibüroode kontrollimise juhend. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 13.01.2009 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 24.01.2017 otsusega.

(3) Advokaadibüroo pidaja tagab, et advokaadi või büroo nimega kirja- või muude dokumentide planke ja trükiseid ning büroo sümboolikat ei kasutaks kõrvaline isik.

1. Sätte eesmärk. Kommenteeritav paragrahv sisaldab konfidentsiaalsuse tagamise organisatsioonilisi ja tehnilisi meetmeid ning on sellega täiendus eetikakoodeksi §-dele 5 ja 10. Konfidentsiaalsuskohustuse sisu kohta vt täpsemalt § 5 komm-d ja advokaadibüroo pidaja kohustuse kohta teostada järelevalvet oma büroos kutse-eetika nõuete järgimise üle üldiselt § 10 komm-d.

2. Lõike 1 kohaselt kindlustab konfidentsiaalsuse järgimise advokaadibüroos advokaadibüroo pidaja. Advokatuuri kodukorra § 25 lg 2 p 6 ja advokaadibüroo pidamise juhendi¹⁹⁶ § 3 lg 2 p 6 kohaselt on advokaadibüroo pidaja kohustatud tagama kutsesaladuse hoidmise advokaadibüroos tegutsevate advokaatide ja teiste töötajate poolt. Kõnealuse juhendi § 11 järgi peab advokaadibüroo töökeskkond võimaldama piisava tõenäosusega hoida saladuses advokaadile õigusteenust osutades teatavaks saanud andmeid ja tema poole õigusteenuse saamiseks pöördumist. Selle kohta vt täpsemalt § 5 komm-d 3 ja 4. Advokaadibüroo pidaja vastutuse kohta advokaadi või advokaadibüroo töötajate poolt kutse-eetika nõuete rikkumise korral vt täpsemalt § 10 komm 2.

3. Lõige 2 kohustab advokaadibüroo pidajat korraldama konfidentsiaalsete dokumentide ja muude teabekandjate hoidmist selliselt, et need ei satuks kõrvaliste isikute kätte. Samuti sätestab nimetatud lõige, et õigusteenuse osutamisel saadud teabekandjaid ei või anda kõrvalistele isikutele. Seega ei tohi konfidentsiaalsed teabekandjad ja dokumendid sattuda kõrvaliste isikute kätte ei tahtlikult ega hooletusest. Selle kohta vt pikemalt § 5 komm 3. Advokaadibüroos läbiotsimise teostamise kohta vt § 5 komm 5.1.

4. Lõike 3 kohaselt tagab advokaadibüroo pidaja, et advokaadi või büroo nimega kirja- või muude dokumentide planke ja trükiseid ning büroo sümboolikat ei kasutaks kõrvaline isik. Kuivõrd õigusteenuse pädevus advokaadibüroos on üksnes advokaatidel (AdvS § 40 lg 3), tuleb kõrvaliseks isikuks lugeda iga isikut, sealhulgas konkreetse advokaadibüroo töötajat, kes ei ole advokaat.

¹⁹⁶ Advokaadibüroo pidamise juhend. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 07.02.2012 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 24.01.2017 otsusega.

IV peatükk. SUHTED KLIENDIGA

1. Käesolev peatükk sätestab advokaadi õigused ja kohustused seoses kliendiga suhtlemisega. **Klient on** tulenevalt AdvS § 44 lg 1 p-st 1 **isik, kelle huvides on advokaat kohustatud kasutama kõiki seadusega kooskõlas olevaid vahendeid ja viise, säilitades kutseau ja väärikuse**. Kui isikul on mingil põhjusel tekkinud vale arusaam, et ta on advokaadi klient (kaitsealune), peab advokaat isikule asjaolusid põhjalikult selgitama.¹⁹⁷ Advokatuuriseaduse kohaselt ei ole keelatud kliendilepingu sõlmimine kolmanda isiku vahendusel, millest saab omakorda teha kaks järeldust. **Esiteks võib kolmas isik sõlmida kliendilepingu volituse alusel kliendi nimel**. Seda järeldust toetab ka juhatuse 13.01.2015 seisukoht. Sellisel juhul sõlmib kolmas isik kliendilepingu kliendi nimel, kusjuures nii käsundiandjaks kui kasusaajaks on seesama klient. Advokaadile kui käsundisaajale tasu maksmise kohustus lasub VÕS §-st 619 ja AdvS § 60 lg-st 4 tulenevalt kliendil kui käsundiandjal. Teiseks võib ette tulla olukord, kus **kolmas isik seadusliku esindajana sõlmib kliendilepingu enda esindatava** (nt alaealise) **huvide kaitseks**. Sellisel juhul on kasusaajaks eelkõige esindatav ning käsundiandjaks ja tasu eest maksmise eest vastutajaks seaduslik esindaja. Kliendiks on sellisel juhul eelkõige kasusaav isik, kuigi tinglikult võib kliendi mõiste laiendada ka seaduslikule esindajale, kelle huvides on sisuliselt see, et advokaat tema esindatava huviseid kaitseks ning kellel AdvS § 60 lg 4 alusel lasub advokaaditasu maksmise kohustus. Keerukam on küsimus kliendilepingu sõlmimisest **kolmanda isiku kasuks** (VÕS § 80). Seadus ega eetikakoodeks seda otseselt ei välista, praktikas on aktuaalne eelkõige kinnipeetavale kaitsja valimine lähedaste poolt (KrMS § 43 lg 1). Siin tuleb arvestada, et kui konkreetse ülesande sisust tulenevalt on vajalik konkreetse isiku esindamine, siis on vajalik ka vastav volitust või esindusõiguse aktsepteerimist esindatavalt endalt. Samuti tuleb konkreetse üksikjuhtumi asjaolusid arvestades leppida muu hulgas selgelt kokku infovahetuse reeglites selleks, et saada aru kliendi huvist, mida kaitsta tuleb ning millises isikute ringis ja milliste põhimõtete alusel toimub konfidentsiaalse informatsiooni käsitlemine. Seetõttu käsundiandja ja kasusaav isik (ehk isik, kelle huvides

¹⁹⁷ Aukohtu 15.11.2011 otsus.

tegutsetakse) ei pruugi kliendilepingus alati täielikult kattuda ning et iga lepingus nimetatud klient ei ole automaatselt käsundiandja ega vastuta advokaaditasu maksmise eest. Igal juhul tuleb arvestada juhatus 13.01.2015 seisukohaga, et kolmanda isiku vahendusel kliendilepingu sõlmimisel kohustub advokaat järgima seadusest ja eetikakoodeksist tulenevaid kutse-eetika nõudeid, sealhulgas säilitama sõltumatuse ja vältima huvide konflikti sattumist. Arvestades advokaadi kohustust tegutseda oma kliendi huvides, kohaldub see põhimõtte nii olukordadele, kus kolmas isik sõlmib kliendilepingu volituse alusel, kui ka olukordadele, kus seaduslik esindaja annab advokaadile ülesande kaitsta oma esindatava huve. Seoses olukordadega, kus klient ja tasu maksev isik ei lange kokku, on IBA põhiprintsiipide kommentaari artiklis 1 märgitud, et see asjaolu ei tohi mõjutada advokaadi sõltumatust ja professionaalset otsustusvõimet kliendile teenuse osutamisel. Kui kliendilepingu sõlmib kolmas isik, tuleb arvestada, et tulenevalt kliendilepingute sõlmimise juhendi¹⁹⁸ § 3 lg-st 1 lasub esindusõiguse kontrollimise kohustus kliendilepingu sõlmimise protsessi eest vastutaval advokaadil. Kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepingute osas on üldreegleid raske välja tuua, kuivõrd need sõltuvad suuresti konkreetse juhtumi asjaoludest. Kui tegemist on ehtsa lepinguga kolmanda isiku kasuks, st kolmandale isikule on antud ka täitmisenõue, peaks lähtuma eeldusest, et kliendi huvide sisu, huvide konflikti ning konfidentsiaalsuse osas peaks üldjuhul (kui see on olemuslikult võimalik) olema selge konsensuslik kokkulepe nii teenuste tellija kui kolmanda isikuga, kelle kasuks leping sõlmitakse. Kui kolmandale isikule täitmisenõuet antud ei ole, on põhimõtteliselt võimalik nii juhtum, kus kutse-eetika reeglite mõttes tuleb tegutseda kolmanda isiku huvides, kuid samuti on võimalik vastupidine olukord, kus järgida tuleb vahetult teenuse tellinud isiku huve ja juhiseid.

2. Ka CCBE eetikakoodeks lubab kliendilepingu sõlmimist kolmanda isiku vahendusel. Artikkel 3.1.1 sätestab järgmist: "Advokaat ei või osapoole asjaga tegeleda ilma selle osapoole korralduseta. Advokaat võib siiski tegutseda juhul, kui ta on saanud vastavad juhised teiselt advokaadilt, kes ise tegutseb vastava osapoole nimel või kui ülesanne on temale määratud pädeva organi poolt. Advokaat peab tegema mõistlikke jõupingutusi, et tuvastada temale ülesande andnud isiku või organi isikusamasus, pädevus ja volitused, kui teatud asjaolud viitavad vastava isiku või organi isikusamasuse, pädevuse ja volituste ebaselgusele." Ametlik kommentaar sellele artiklile selgitab, et selle eesmärk on tagada, et advokaadi ja kliendi vahel toimib suhe ja et advokaat saab ülesande tegelikult kliendilt, olgugi

¹⁹⁸ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatus 17.11.2009 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatus 07.04.2015 otsusega.

et ülesandeid võib edastada nõuetekohaselt volitatud vahendaja. Advokaadi kohustuseks on kommentaari kohaselt veenduda vahendaja pädevuses ja kliendi soovides. Sisuliselt on eesmärgiks tagada, et ei toimuks volituseta asjaajamist ning piisavate volituste olemasolu kontrollimine on siin advokaadi kohustus. See on oma sisult mõneti erinev olukord kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepingutest, mille problemaatika kohta vt komm 1.

§ 12. Ülesande vastuvõtmine

(1) Advokaadil on õigus otsustada, kas ta võtab õigusteenuse saamiseks pöördunud isiku ülesande vastu või mitte.

(2) (kehtetu 05.05.2005)

(3) Advokaat ei või ülesannet vastu võtta, kui on ilmne, et õigusabi taotle-takse seadusega vastuolus oleva huvi kaitseks või kui kliendi nõue ei põhine seadusel või kui puudub protsessuaalne võimalus kliendi huvide kaitsmiseks.

(4) Advokaat ei võta ülesannet vastu, kui tema töökoormus seda ei võimalda, samuti siis, kui advokaadi kutseoskused ja -teadmised selles valdkonnas ei võimalda kliendi huve parimal võimalikul viisil kaitsta.

(5) Kui õigusabi taotleja seda soovib, teatab advokaat, mis põhjusel ta üles-annet vastu ei võta.

(6) Advokaat on ülesande vastu võtnud, kui selle kohta on sõlmitud seaduse nõuetele vastav õigusteenuse leping.

1. Advokaadil on tulenevalt lõikest 1 õigus otsustada, kas ta võtab õigustee-nuse osutamiseks pöördunud isiku ülesande vastu või mitte. Tegemist on sõltumatuse põhimõtte ühe olulise väljendusvormiga, kuid tuleb arvestada, et see vabadus ei ole absoluutne. Otsustusvabadusele seavad piirangu seadus ja eeti-kakoodeks. Nii on advokaadil teatud juhtudel kohustus ülesande vastuvõtmisest keelduda (kommenteeritava paragrahvi kolmas ja neljas lõige, samuti AdvS § 44 lg 4 ja eetikakoodeksi § 13) ning vastupidi, teatud juhtudel kohustus ülesanne vastu võtta (erisused seoses riigi õigusabi osutamisega, samuti AdvS § 40 lg 5). Lisaks tuleb arvestada, et põhjendus vastuvõtmisest keeldumise kohta peab olema argu-menteeritav (kommenteeritava paragrahvi viies lõige) ning otsus ei tohi põhineda isikute diskrimineerimisel (eetikakoodeksi § 14 lg 1). Praktikas toimub ülesande vastuvõtmine advokaadibüroos sageli kaheetapiliselt. Esiolgu otsustab asja vastu-võtmise büroopidaja lähtuvalt tema hinnangust selles osas, kas büroos on olemas advokaat, kes on pädev ja valmis asjaga tegelema ning kas on välistatud huvide konflikt. Pärast ülesande vastuvõtmist pöördub büroopidaja konkreetse advokaadi

poole, kes langetab kommenteeritavas paragrahvis sätestatud lähtudes otsuse, kas ta võtab ülesande vastu või mitte. Isegi kui nimetatud etappe eristada ei saa, peab vahetult ülesannet täitma asuv advokaat arvestama, et tal on iseseisev kohustus hinnata ja tagada kutse-eesitaja nõuete täitmine juhul, kui kliendi esmakontakt oli teise advokaadiga, näiteks partneriga. Vahetult teenust osutaval advokaadil on ka iseseisev kohustus olla kogu teenuse osutamise vältel veendunud huvide konflikti puudumises ja kliendi huvides. Huvide konflikti ja muude ülesande vastuvõtmisel oluliste küsimuste lahendamises võib olla küll mõistlik tugineda büroo üldisele töökorraldusele, kuid minetuste puhul ei saa see üldjuhul vabastada vahetult teenust osutavat advokaati vastutusest. Esile võib tõusta aga büroopidaja kaasvastutuse küsimus (vt selle kohta § 10 komm 2).

2. Mõnevõrra komplitseeritum on küsimus, **kas advokaat võib ülesande vastuvõtmisest teatud juhtudel keelduda oma maailmavaateliste tõekspidamiste tõttu**. Eetikakoodeksi 4 lg 3 ja § 14 lg 1 sätestavad ulatusliku diskrimineerimiskeelu ehk küsimus saab kitsamalt esineda küsimuses, kas advokaat saab valida, et ta maailmavaatelistel kaalutlustel ei tegele teatud tüüpi asjadega (näiteks terrorism, rasked isikuvastased kuriteod, alaealiste vastased süüteod)¹⁹⁹. Advokaadi roll ei ole olla kohtumõistjaks ja anda hinnangut sellele, kas tema klient on halb inimene või mitte. Advokaadi roll on aidata tagada õiglast menetlust, täites selleks oma rollist tulenevaid kohustusi (ning mitte asuda või võtta üle näiteks kohtu või prokuröri rolli). Seejuures on menetluses tõe leidmine (kui seda on üldse võimalik leida) üks menetluse eesmärke, kuid mitte ainult: menetlus ise peab kulgema reeglipäraselt ning selle tulemus, isegi kui tegemist on süüdimõistva otsusega, peab vastama isiku süüle (sealhulgas arvestama ka resotsialiseerumisvõimalusi). Menetluses tõe leidmine on menetlusreeglite ja menetlusosaliste rollide kui terviksüsteemi ülesanne, mitte eraldiseisev advokaadi ülesanne. Kui advokaadid keelduks järgemisi teatud kuritegusid toime pannud isikute kaitsmisest, võib tekkida olukord, kus nendes kuritegudes süüdistatavate isikute EIÕK artiklis 6 sätestatud õigus õiglasele menetlusele ei ole tagatud. Väljaspool kriminaalmenetlust ei pruugi advokaatide moraalne dilemma olla sama ulatusega, kuid ka seal võib ette tulla kliente, kelle isikut, tegevust jne advokaat isiklikult heaks ei kiida, kuid kelle huvid

¹⁹⁹ W. B. Wendel esitab rea argumente, mis toetavad seisukohta, et vähemalt kriminaalasjades ei ole advokaadil isiklikule veendumusele viidates õigust keelduda kliendi esindamisest (kui just ei esine muid asjaolusid, näiteks huvide konflikti). Nii leiab W. B. Wendel, et iga isikul on õigus õiglasele menetlusele, mille üks olulisi komponente on kaitsja osavõtt, mis aitab kaasa sellele, et isiku õigused on menetluse kestel tagatud. Viimaks märgib W. B. Wendel sedagi, et paljud süüdistatavad on ise sotsiaalse ebaõigluse (sealhulgas vaesuse, rassismi jne) ohvrid, mistõttu ka nemad vajavad kaastunnet ja toetust (W. B. Wendel, lk 131 jj).

jäävad advokaadipoolse õigusteenuse osutamisest keeldumise korral kaitseta. Õigustus neid isikuid süüdistatavatest erinevalt kohelda puudub, mistõttu kui asuda seisukohale, et kui advokaadi maailmavaatelised tõekspidamised ei ole aluseks ülesande vastuvõtmisest keeldumiseks, tuleb seda keeldu kohaldada kõigi õigusteenuse osutamist soovivate isikute suhtes. Eesti Advokatuuri eetikakoodeks lähtub sõltumatus ja lepinguvabaduse põhimõttest tulenevalt siiski üldreeglist, mille kohaselt on advokaat üldjuhul vaba oma kliente valima. Puudub piisav praktika väitmaks, et ülesande vastuvõtmisest keeldumine kirjeldatud kitsal ringil juhtudel maailmavaatelistel kaalutlustel ei ole seejuures lubatud. Küll tuleb silmas pidada, et kui ülesanne juba on vastu võetud, on advokaat kohustatud asja edasi ajama, tegemist ole piisava alusega kliendilepingu ühepoolseks lõpetamiseks AdvS § 44 lg 5 mõttes. Sellisel juhul on tegemist kutsealast tuleneva riskiga ning advokaat peab õigusteenuse osutamist jätkama (või vähemalt ei saa lõpetada õigusteenuse osutamist ühepoolse tahteavaldusega).

3. Juhud, mil advokaadil lasub **kohustus keelduda ülesande vastuvõtmisest**, on sätestatud **lõigetes 3 ja 4** ning AdvS § 44 lg-s 4 ja eetikakoodeksi §-s 13.

3.1. Kommenteeritava paragrahvi kolmas lõige **keelab advokaadil ülesannet vastu võtta, kui on ilmne, et õigusabi taotletakse seadusega vastuolus oleva huvi kaitseks või kui kliendi nõue ei põhine seadusel või kui puudub protsessuaalne võimalus kliendi huvide kaitsmiseks**. Kitsendavalt tuleb käsitleda alust "puudub protsessuaalne võimalus kliendi huvide kaitseks". Protsessuaalse võimaluse puudumist pole võimalik jaatada olukorras, kus seadus sätestab kaebeõiguse. Igapäevane õiguspraktika toetab väidet, et ka algselt väga madala edulootusega kaebus võib osutada edukaks. Ka olukorras, kus seadus ei sätesta kabevõimalust või seda isegi sõnaselgelt välistab, võib "protsessuaalne võimalus" tekkida tulenevalt Riigikohtu lahendist (olgu selleks põhiseaduslikkuse järelevalve raames kabevõimaluse puudumise osas vastuolu tuvastamine põhiseadusega või muu kolleegiumi seisukoht, mis arendab õigust edasi). Advokaat ei saa ega tohigi võtta üle kohtu rolli ning hakata seadusest tulenevate või protsessuaalsete võimaluste olemasolu või puudumise üle võtma vastu lõplikke seisukohti, kui tegemist ei ole väga n-õ mustvalge juhtumiga (mida õigusteenuse juures esineb harva). Küll on advokaadil kohustus tuua välja, kui mingi pakutav lahendus on küsitava perspektiiviga. Kommenteeritava lõike rakendamisel saab seetõttu advokaadile üheks olulisimaks juhiseks olla § 14 lg-tes 2 ja 2¹ sätestatud kohustuste täitmine – anda asjatundlik ja võimalikult selge ülevaade, mille põhjal on kliendil vääramatult õigus soovida ka vähese või sel hetkel isegi olematu eduväljavaatega protsessuaalse võimaluse kasutamist. Kliendi huvide kaitse osas vt täpsemalt § 8 komm-d.

3.2. Kommenteeritava paragrahvi lõige 4 keelab advokaadil ülesannet vastu võtta, kui tema töökoormus seda ei võimalda või kui advokaadi kutseoskused ja -teadmised konkreetses valdkonnas ei võimalda kliendi huve parimal võimalikul viisil kaitsta. Selle keelu mõte on vältida olukorda, kus advokaat ei suuda oma ülesandeid tõhusalt täita ja kahjustab sellega kliendi huve. Ülesande vastuvõtmist suure töökoormuse korral keelab ka CCBE EK artikli 3.1.3 teine lause, sätestades et advokaat ei või võtta vastu ülesannet, kui tema töökoormus ei võimalda tal selle viivitamatut täitmist.

3.2.1. Advokaadi liigsuure töökoormuse küsimust on aukohtul tulnud puudutada mitmeid kordi. Nii on aukohus märkinud, et kui advokaadi töös ilmnevad minetused – pidevad hilinemised menetlustoimingutele, menetlustoimingutel ebamõistlikult pikkade vaheaegade palumine ja menetlustoimingutel kõrvaliste asjadega tegelemine, siis ei saa seda vabandada suure töökoormusega, kuna advokaat ei või võtta endale tööülesannet, kui tema töökoormus seda ei võimalda.²⁰⁰ Samuti on aukohus märkinud, et kui advokaat tajub, et ta ei jõua olemasolevaid töökohustusi tähtaegselt ning klientidele põhjendamatuid kulutusi tekitamata täita, peab ta sellest kliente viivitamata teavitama ning leidma endale asendaja või võtma tarvitusele muud meetmed, et klientide ülesannete täitmine oleks tagatud mõistliku aja jooksul.²⁰¹ Kui advokaat ei kavatse riigi õigusabi ülesannet täita (näiteks see ei sobi tema ajakavasse), on ülesande vastuvõtmine keelatud.²⁰² Aukohtu hinnangul on lubamatu ka olukord, kus advokaat vabandab suure töökoormusega seda, et ta edastab tähtaja viimasel päeval dokumendi, mis ei vasta seadusest tulenevatele nõuetele püüdega võita täiendavat aega nõuetekohase dokumendi koostamiseks.²⁰³ Seega, kuigi advokaadi pädevuses on oma tööd ise korraldada, sealhulgas otsustada vastuvõetud tööde arvu üle, võib aukohus juhul, kui advokaat ei ole ülesannete täitmisega toime tulnud, anda tagantjärele kõiki asjaolusid arvesse võttes hinnangu selle kohta, kas ülesannete puuduliku täitmise põhjuseks on olnud liiga suur töökoormus. Ka aukohus on märkinud, et teatud piirini on advokaadil õigus otsustada, millises järjekorras ta oma tööd teeb, kuid seejuures peab ta arvestama mõistliku aja piiridega.²⁰⁴ Siiski tuleb arvestada, et mitte iga takistus ülesande õigeaegselt täitmiseks ei anna alust teha järeldust, et advokaat on rikkunud kohustust

²⁰⁰ Aukohtu 22.09.2011, 14.03.2013 otsused.

²⁰¹ Aukohtu 16.02.2017 otsus.

²⁰² Aukohtu 14.06.2011, 12.01.2017 otsused.

²⁰³ Aukohtu 14.05.2009 otsus.

²⁰⁴ Aukohtu 19.03.2008 otsus.

keelduda ülesande vastuvõtmisest suure töökoormuse tõttu. Iseenesest mõistetavalt tuleb ette olukordi, kus advokaadi ja menetleja ajagraafik konkreetsetes asjas ei klapi ning seetõttu tuleb teatud menetlustoimingud edasi lükata või advokaadil tuleb leida endale asendaja. Kriminaalmenetluses asenduskaitsja nimetamise kohta vt § 7 komm 4.4. Ka võib ette tulla olukordi, kus klient soovib viimasel hetkel vahetada esindajat ja selline vahetus põhjustab uue esindaja poolt tähtaja pikendamise taotluse või istungi edasilükkamise taotluse esitamise. Ka siis pole põhjust advokaadile ette heita liiga suurt töökoormust. Pigem tuleb kommenteeritava löike all mõista olukorda, kus advokaadile on ette teada, et tihe töögraafik ei võimalda tal asja kui tervikuga tegelema hakata ilma, et ta korduvalt taotleks tähtaegade pikendamist või nimetaks endale asendajaid. Kõrvaltvaatajale on märgiks sellest, et advokaadi töögraafik ei tohiks tal võimaldada täiendavate ülesannete vastuvõtmist, näiteks ülesannete suur hulk, millega advokaat juba tegeleb.

3.2.2. Keeldu vastu võtta ülesannet, kui advokaadi kutseoskused ja -teadmised konkreetsetes valdkonnas ei võimalda kliendi huve parimal võimalikul viisil kaitsta, peab advokaat järgima juhul, kui õigusvaldkond on talle senise praktika põhjal täiesti võõras ning valdkonna õigusliku regulatsiooni ja praktikaga kursiviimine oleks seotud aja ja kliendi vahendite põhjendamatu kuluga. Piisavalt on juhtumeid, mis vajavad mitme valdkonna (sealhulgas mitme riigi) õiguse põhjalikku tundmist, mida ei ole sageli mõistlik ühelt advokaadilt oodata. Sellisest põhimõttest lähtub ka Eesti Advokatuuri advokaadieksami korraldus. Nimelt tuleneb Eesti Advokatuuri kodukorra § 63 lg 4 teisest lausest, et vandeadvokaat peab tundma seadusandlust ja kohtupraktikat, olema võimeline osutama kvaliteetset õigusabi ka keerukates õiguslikes vaidlustes, omama põhjalikke teoreetilisi ja praktilisi teadmisi järgmistest valdkondade hulgast valitud ühest valdkonnast: eraõigus ja tsiviilkohtumenetlus; riigi põhikord, avalik õigus ja halduskohtumenetlus; karistusõigus ja kriminaalmenetlus. Eksamikaasuse sooritab vandeadvokaadieksami sooritaja lähtudes kodukorra § 67 lg-st 2 omal valikul ühes neist valdkondadest. Kuivõrd advokaat ei saa olla kõigi valdkondade spetsialist, võib kliendi huvide parimal võimalikul viisil kaitsmiseks olla vajalik mitme advokaadi koostöö. Selles osas on CCBE eetikakoodeks sõnastatud mõistlikumalt, kuivõrd artikli 3.1.3 esimene lause sätestab, et advokaat ei tohi käsitleda asja, mille kohta ta teab või peaks teadma, et ta pole pädev seda käsitlema, ilma teise vastavat valdkonda tundva advokaadi kaasabit. CCBE eetikakoodeks loob täiendava kohustuse advokaadile, kelle poole pöördub kolleeg teisest liikmesriigist seoses ülesandega, mida advokaat pole pädev käsitlema: sellisel juhul peab advokaat olema valmis seda kolleegi igati abistama, et hankida vajalikku informatsiooni ülesande üleandmiseks teisele advokaadile, kes on pädev nõutud teenust osutama (art 5.2.1). Ühtlasi ei saa nõuda, et advokaadil

oleksid ülesande vastuvõtmisel perfektsed teadmised konkreetse valdkonna õigusaktidest ja kohtupraktikast, kuivõrd ette võib tulla olukord, kus ülesanne kuulub küll laias mõttes advokaadi spetsialiseerumisvaldkonna alla, kuid ta pole varem konkreetse aspektiga (näiteks konkreetse õigusaktiga) kokku puutunud. Sellisel juhul peab advokaat kriitiliselt hindama oma võimekust konkreetse, kitsa valdkonna õigusaktide ja kohtupraktikaga kurssi viia (vt ka eetikakoodeksi § 14 lg 2).

3.2.3. Huvide konflikti kui ülesande vastuvõtmisest keeldumise aluse kohta vt § 13 komm-d.

3.2.4. AdvS § 44 lg 4 kohaselt ei tohi advokaat ülesannet vastu võtta ka juhul, **kui tal ei ole seaduse kohaselt lubatud või pädevust õigusteenust osutada** (nt TsMS § 218 lg 3 kohaselt võib hagimenetluses Riigikohtus menetlusosaline menetlustoiminguid teha ning avaldusi ja taotlusi esitada üksnes vandeadvokaadi vahendusel).

4. Teatud juhtudel on **advokaadil kohustus ülesanne vastu võtta.**

4.1. AdvS § 40 lg 5 esimene lause sätestab, et kui seaduse kohaselt võib õigusteenust osutada või isikut esindada ainult advokaat või kui isik soovib esitada nõude või kaebuse seoses advokaadi või advokaadibüroo tegevuse või tegevusetusega ning isik ise ei ole endale advokaati leidnud, leiab isiku taotluse alusel temale õigusteenust osutava advokaadi viivitamata advokatuur. Juhatuse 24.01.2017 seisukoha järgi toimub sellisel juhul õigusteenuse osutaja määramine kantseri poolt läbi viidud loosi teel vastavas tegevuspiirkonnas ja -valdkonnas (või nende puudumisel lähimas tegevuspiirkonnas) tegutsevate advokaatide vahel. Advokaadil on sellisel juhul kohustus talle määratud ülesanne vastu võtta, v.a juhataise seisukohas nimetatud juhtudel. Selle kohta vt pikemalt § 3 komm 1.7.

4.2. RÕS § 18 lg 1 esimese lause kohaselt nimetab advokatuur riigi õigusabi osutava advokaadi, kes kohustub viivitamata riigi õigusabi osutama ja korraldama oma tegevuse selliselt, et tal oleks võimalik õigeaegselt osaleda menetlustoimingutes. Aukohtu praktika kohaselt peab riigi õigusabi süsteemiga liitunud advokaat talle saabunud riigi õigusabi tellimuse vastu võtma, v.a kui tal esinevad tellimuse vastuvõtmist takistavad asjaolud. Need asjaolud tuleb ülesande vastuvõtmisest keeldumisel tuua selgelt välja.²⁰⁵ RÕS § 19 nimetab juhud, mil advokaat peab keelduma riigi õigusabi osutamast või peab riigi õigusabi osutamise lõpetama. Nii sätestab RÕS § 19 lg 1 teine lause, et kui riigi õigusabi saaja taotleb seadusega

²⁰⁵ Aukohtu 13.04.2017, 15.06.2017 otsused.

vastuolus oleva huvi kaitset või kui riigi õigusabi saaja väidetav nõue ei põhine seadusel või kui puudub protsessuaalne võimalus kaitsta riigi õigusabi saaja õigusi ja huve, piirdub riigi õigusabi osutamine sellega, et advokaat põhjendab kirjalikult nimetatud asjaolusid riigi õigusabi saajale. Kõnealune regulatsioon on sarnane kommenteeritava paragrahvi lõikega 3, kuid selle erinevusega, et viimane keelab võtta ülesannet vastu, samal ajal kui riigi õigusabi tuleb isikule siiski sellisel juhul osutada, kuid üksnes isikule asjaolude selgitamise piires. Kõnealuse erisuse võib tingida asjaolu, et seadusandja on soovinud, et riigi õigusabi osutav advokaat ka sellise nõustamisteenuse eest tasu saaks – kui advokaadil ei lubataks ka riigi õigusabi osutamise raames sellist ülesannet vastu võtta, siis langeks tasu taotlemise alus ära. Küsitav on siiski, kas selline korraldus on riigi ressursside kokkuhoiu seisukohast mõistlik. Lisaks kohustab RÕS § 19 lg 3 advokaati keelduma riigi õigusabi osutamisest huvide konflikti korral. Selle kohta vt pikemalt § 13 komm-d. Kuigi riigi õigusabi seadus seda ei sätesta, peab advokaadile jääma võimalus riigi õigusabi osutamisest loobuda ka viitega suurele töökoormusele või enda puudulikule pädevusele konkreetse asjas kommenteeritava paragrahvi neljanda lõike alusel. Sellise võimaluse näeb juhatus 24.01.2017 seisukoha järgi ette ka AdvS § 40 lg-s 5 nimetatud juhul (vt pikemalt § 3 komm 1.7). Küsitav on, kas riigi õigusabi asjadele laieneb eetikakoodeksi § 12 lg 1 ja § 4 lg 3 koostoimes tõlgendamisest tulenev võimalus keelduda ülesande vastuvõtmisest oma maailmavaatelistel seisukohtade tõttu (vt komm 1.2). Arvestades RÕS § 18 lg 1 esimese lause sõnastust ja asjaolu, et riigi õigusabi osutajate nimekirjaga liitumine on Eestis vabatahtlik ning et riigi õigusabi taotlejad moodustavad haavatavaima grupi isikutest, kes advokaatidelt õigusabi vajavad, tuleks asuda seisukohale, et advokaat, kes on riigi õigusabi süsteemiga liitunud, on kohustatud talle süsteemi poolt suunatud ülesande vastu võtma, kui just ei esine eespool kirjeldatud objektiivseid takistusi selleks. Selle kohta on juhatus 05.08.2014 väljendanud seisukohta, et olukorras, mil advokatuuril ei õnnestu leida riigi õigusabi osutamiseks advokaati, on kolleegiaalsuse põhimõttest tulenevalt riigi õigusabi osutamise kohustatud vastu võtma riigi õigusabi osutamise piirkonnas riigi õigusabi osutav tähestikulises järjestuses nimekirjas olev järgmine advokaat, kusjuures taotluse vastu võtnud advokaadile edastatakse uus taotlus vastuvõtmiseks, kui järjestus on ammendunud, taotluse vastuvõtmisest keeldunud advokaat jääb aga järjestuse algusesse. Advokaadil, kes sel viisil on nimetatud riigi õigusabi osutama, on AdvS § 64¹ lg 1 kohaselt võimalik keelduda riigi õigusabi osutamisest üksnes huvide konflikti korral, juhul kui seaduse kohaselt ei ole tal lubatud õigusteenust osutada (viitega asjakohasele sättele), suure töökoormuse korral (kuid seda üksnes juhul, kui advokaat on enne taotluse talle edastamist märkinud end RIS-s riigi õigusabi mitte osutavaks advokaadiks

kas antud riigi õigusabi liigi osas või tervikuna ega ole vahepeal vastu võtnud uusi tellimusi riigi õigusabi asjades; lisaks olukorras, mil advokaadil on varem samale ajale kokkulepitud menetlustoiming või kohtuistung) või kui advokaadi kutseoskused ja -teadmised konkreetses valdkonnas ei võimalda kliendi huve parimal võimalikul viisil kaitsta, tuues välja vajalikud põhjendused. Kui advokaat ei pea õigusabi osutamist võimalikuks muul põhjusel, siis tuleb pöörduda advokatuuri juhatuse poole taotlemaks nõusolekut konkreetses asjas riigi õigusabi osutamisest vabastamist. Vt ka juhatuse riigi õigusabi osutamise juhendi²⁰⁶ § 7.

5. Õigusabi taotleja soovil on advokaadil lõike 5 kohaselt kohustus ülesandest keeldumist põhjendada. Selle sätte eesmärk on kaitsta nii taotlejat kui ka advokaati. Õigusabi taotlejal aitab advokaadipoolne selgitus paremini tajuda, kas ja kelle juurde on tal järgnevalt võimalik ja vajalik õigusabi saamiseks pöörduda, mis on kommentaaride koostajate hinnangul ka sätte põhieesmärk. Kuivõrd kutse-eeetika põhimõtete ja kutsetagatiste üheks keskseks eesmärgiks on soodustada ühiskonna liikmete usaldust advokaadi suhtes ja usaldussuhteid, tekib juba advokaadi poole pöördumisel omalaadne kaitseuhe sõltumata sellest, kas lepinguni jõutakse või mitte. Nii on näiteks advokaat kohustatud käsitlema konfidentsiaalsena juba advokaadi poole pöördumise fakti. Samuti ei tohi advokaat ära kasutada pöördunud isiku poolt saadud infot, kellega lepingu sõlmimiseni ei jõutud, huvide konflikti kontekstis (vt § 13 komm 2.2). Ka ülesandest keeldumise juhul tuleb lähtuda sellest, et pöördujal on mure, millele ta loodab advokaaditeenuse abil leevendust leida. Ülesande vastuvõtmisest keeldumisel peab kliendil tekkima mõistlik arusaam sellest, mis oli konkreetsel juhul takistuseks soovitud abi mittesaamisel – näiteks kas töökoormus, advokaadi ebapiisav pädevus konkreetses valdkonnas, huvide konflikt, tasu tingimustes kokkuleppe mittesaavutamine vms. Advokaadi puhul vähendab keeldumise põhjendamine võimalust, et advokaati süüdistatakse (nt distsiplinaarmenetluses) põhjendamatus ülesandest vastuvõtmisest keeldumises (eelkõige võib selline etteheide tõusetuda riigi õigusabi puhul, kuid lepingulise teenuse korral võidakse advokaadile ette heita eetikakoodeksi § 14 lg 1 rikkumist). Seejuures on tõenäoliselt kõige kindlam viis vältida hilisemaid etteheiteid viidata ülesande vastuvõtmisest keeldumisel objektiivsele asjaolule nende esinemisel (näiteks töökoormus, ebapiisav pädevus konkreetses valdkonnas). Ettevaatlik tuleb olla perspektiiviküsimuste käsitlemistel, kuivõrd ülesande vastuvõtmise staadiumis on advokaadil esitatud informatsioon piiratud, sealhulgas võib see ilma õigusteadmisteta ning vajaliku kogemusega kliendi poolt esitatuna erineda advokaadi kui

²⁰⁶ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 25.02.2014 otsusega.

professionaali hinnangust, mis kujuneks tõendite vahetul uurimisel. Perspektiiviküsimuse käsitlemisel võib keerukamates olukordades olla mõistlik pakkuda kliendile võimalust esmalt piiratud käsundiks perspektiiviküsimuste täpsemaks analüüsiks ning alles seejärel kokkuleppimiseks, kas ja millise sisuga teenusega pärast seda jätkatakse.

Kuigi eetikakoodeks ei täpsusta, millises vormis ülesande vastuvõtmisest keeldumise põhjendus tuleks esitada, on soovitatav teha seda kirjalikult või e-kirja teel. Samuti on soovitatav fikseerida keeldumise põhjendus ka juhul, kui isik seda ei nõua, kuid kui advokaat tajub, et olukorra komplitseeritust arvestades võib hilisemalt tõusta küsimus, kas advokaadipoolne keeldumine oli siiski õigustatud. Selline fikseerimine võib juhtudel, kui isik pole põhjendust küsinud, toimuda kas või advokaadi isiklike märkmetena. Näitena võib tuua olukorra, kus advokaat hindab isiku nõude perspektiivituks, kuid on võimalus, et isik pöördub teise advokaadi poole, kes võib ülesande vastu võtta. Sellisel juhul on hilisemate etteheidete vältimiseks oluline, et advokaat on kirjalikult fikseerinud põhjused, miks tema ei näinud isiku nõudel perspektiivi. Esmapilgul võib küll olla küsitav, miks peaks küsimus keeldumise põhjenduste sobivusest näiteks perspektiivi kontekstis üldse aukohtu ees kerkima, kuid määravaks võib saada just vajadus seista hea usaldussuhete soodustamise ning advokaatide hea maine eest ühiskonnas. Asjaolu, et konkreetsel juhul kliendilepingut ei sõlmitudki, ei pruugi vabandada pealiskaudset või jämedat käitumist.

Riigi õigusabi osutamise korral on ülesande vastuvõtmisest keeldumise nõuded rangemad. Nimelt sätestab RÕS § 19 lg 1 teine lause, et juhul kui riigi õigusabi saaja taotleb seadusega vastuolus oleva huvi kaitset või kui riigi õigusabi saaja väidetav nõue ei põhine seadusel või kui puudub protsessuaalne võimalus kaitsta riigi õigusabi saaja õigusi ja huve, piirdub riigi õigusabi osutamine sellega, et advokaat põhjendab kirjalikult nimetatud asjaolusid riigi õigusabi saajale. Seega ei sõltu sellisel juhul kirjalike põhjenduste esitamine isiku nõudest, vaid advokaat peab seda riigi õigusabi asjades tingimata tegema. Aukohus on ka märkinud kaasuses, kus advokaadi selgitustest nähtuvalt puudus ilma tõenditeta protsessuaalne võimalus kaebaja huvide kaitsmiseks ning advokaat teavitas sellest kaebajat korduvalt, et advokaadil tulnuks seda RÕS § 19 lg-st 1 tulenevalt teha kirjalikult või võtta kirjalik kinnitus, et kaebajat on sellest teavitatud.²⁰⁷ Õigusabi taotleja teavitamisel ülesande vastuvõtmisest keeldumise põhjustest tuleb siiski arvestada ka konfidentsiaalsuskohustusega. See tähendab, et kui advokaat keeldub ülesande vastuvõtmisest

²⁰⁷ Aukohtu 10.03.2016 otsus.

seoses huvide konfliktiga tingituna kehtivast või varasemast kliendisuhetest, ei tohi ta õigusabi taotlejale avaldada, millise kliendisuhete tõttu täpselt ta ülesande täitmisest keeldub, v.a kui ta saab kliendilt nõusoleku kliendisuhete olemasolu fakti avaldamiseks või kui kliendisuhete olemasolu on avalik (nt kajastub avalikult kättesaadavas kohtulahendis või on pressiteates avaldatud).

6. Advokaat on ülesande vastu võtnud, kui selle kohta on sõlmitud seaduse nõuetele vastav õigusteenuse leping (lg 6). Kliendilepingu nõuete kohta vt pikemalt § 4 komm 3.4.1 ja IV ptk sissejuhatust. Säte ei puuduta riigi õigusabi, kus riigi õigusabi osutava advokaadi nimetab advokatuur. Kliendilepingute sõlmimise juhendi²⁰⁸ § 2 lg 4 kohaselt korraldab kliendilepingu sõlmimise protsessi eest vastutav advokaat kliendilepingu sõlmimiseks vajalike lähteandmete kogumise, kliendilepingu koostamise ja edastamise kliendile, kliendilepingu sõlmimise ja muutmise ning kliendilepingu säilitamise. Sama paragrahvi viienda lõike kohaselt lasub nimetatud advokaadil kohustus enne kliendilepingu sõlmimise algatamist kontrollida huvide konflikti puudumist, selgitades välja kliendilepingu objektiks oleva õigusteenusega (tehingu, vaidluse või muu kliendi asjaga) seotud isikud, eelkõige potentsiaalse kliendi ja kliendiga seotud isikud ning vastaspoole ja vastaspoolega seotud isikud. Samuti on kõnealusel advokaadil juhendi § 3 lg 1 kohaselt kohustus kliendilepingu sõlmimisel ja kliendilepingu kehtivuse jooksul korraldada kliendi identifitseerimise, esindusõiguse kontrollimise ja rahapesualaste nõuete täitmist. Oluline on, et enne kliendilepingu sõlmimist selgitab advokaat isiku poolt kirjeldatu alusel, missugused on võimalused ja eeldused isiku poolt soovitava lahenduse saavutamiseks (eetikakoodeksi § 14 lg 2¹). Kui advokaat peab isiku poolt soovitud kommenteeritava paragrahvi lõikes 3 nimetatud juhtumite alla kuuluvaks, siis ei tohi ta ülesannet vastu võtta. Advokaaditasu lepitakse kokku kliendilepingus (AdvS § 60 lg 1), kusjuures sellele eelneb isikule hinnapakumise tegemine ja tasu kujunemise aluste selgitamine (AdvS § 60 lg 2). Kaasuses, kus advokaat ei esitanud kaebajale arveid iga kuu, nagu on kokku lepitud aukohtule esitatud kliendilepingus, vaid alles pärast kliendisuhete lõppemist, märkis aukohus,²⁰⁹ et kliendisuhete tuleb vormistada selliselt, et vaidluste tekkimise võimalus oleks viidud miinimumini. Lepingupoolte õigused ja kohustused tuleb aukohtu selgituse kohaselt fikseerida selliselt, et need oleksid kõikidele osapooltele arusaadavad ning jälgitavad ning nendest tuleb ka advokaadil kinni pidada.

²⁰⁸ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 17.11.2009 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 07.04.2015 otsusega.

²⁰⁹ Aukohtu 15.09.2016 otsus.

7. Kriminaalmenetluses õigusteenuse osutamisest keeldumise kohta vt § 19 komm 3, kuivõrd isiku kaitsmisest keeldumise regulatsioon erineb kommenteeritavas paragrahvis sätestatust.

§ 13. Huvide konflikt

(1) Advokaat ei tohi samas asjas esindada või kaitsta kahte või enamat klienti või osutada neile muud õigusteenust, kui nende isikute huvid on vastuolus. Advokaat ei või osutada kliendile õigusteenust juhul, kui esineb asjaolu, mis kahjustab või võib kahjustada advokaadi võimet täita käesoleva koodeksi § 8 lg 1 nõudeid ja tegutseda üksnes kliendi huvides (huvide konflikt), välja arvatud juhul, kui advokaat on sellisest asjaolust klienti teavitanud ja klient siiski soovib, et advokaat talle õigusteenust osutaks.

(2) Huvide konflikti ilmnemisel keeldub advokaat õigusteenuse saamiseks pöördunud isiku ülesannet vastu võtmast. Advokaat on kohustatud loobuma ülesande täitmisest, kui pärast selle vastuvõtmist ilmneb asjaolu, mis eelmise lõike kohaselt oleks välistanud ülesande vastuvõtmise.

(3) Advokaat võib osutada õigusteenust mitmele isikule samas asjas, kui ei esine huvide konflikti. Huvide konflikti ei esine muu hulgas juhul, kui kõik need isikud nõustuvad ja soovi avaldavad, et advokaat osutaks samas asjas õigusteenust ka teistele klientidele. Kui samas asjas hiljem tekib vaidlus, ei või advokaat osutada õigusteenust ühelegi nimetatud klientidest.

1. Sätte sisust üldiselt. Kommenteeritav paragrahv eristab kolme olukorda: 1) advokaat esindab või kaitseb samas asjas kahte klienti või osutab neile õigusteenust ja nende isikute huvid on vastuolus; 2) esineb mõni muu asjaolu, mis takistab või võib takistada advokaadi võimet tegutseda üksnes oma kliendi huvides; 3) advokaat osutab õigusteenust mitmele isikule samas asjas ja nende isikute huvid ei ole vastuolus. Esimest kahte olukorda käsitatakse huvide konfliktina, kusjuures esimesel juhul on advokaadil kohustus ülesannet mitte vastu võtta, teisel juhul võib ta pärast kliendi teavitamist kliendi soovil siiski seda teha. Kolmandal juhul võib advokaat õigusteenust osutada, kuid ka siin peab advokaat kõiki kliente teavitama ning nende nõusolekut küsima. Lähtuvalt CCBE harta kommentaarist c on huvide konflikti vältimise kohustus tihedalt seotud selliste põhimõtetega nagu konfidentsiaalsus, sõltumatus ja lojaalsus.

2. AdvS § 44 lg 4 kohaselt ei või advokaat õigusteenust osutada, kui ta samas asjas on osutanud või osutab õigusteenust kliendi huvidega vastuolus olevate huvidega isikule. Lõike 1 esimene lause näeb ette, et advokaat ei tohi samas

asjas esindada või kaitsta kahte või enamat klienti või osutada neile muud õigusteenust, kui nende isikute huvid on vastuolus. AdvS § 44 lg 4 sõnastus osundab nii olevikule kui möödanikule, kommenteeritava paragrahvi esimene lõige möödanikku eraldi välja ei too. Arvestades AdvS § 44 lg 4 sisu tuleb eetikakoodeksis sätestatud huvide konfliktis tegutsemise keeldu sisustada koosmõjus AdvS § 44 lg-st 4 tulenevaga ehk hinnata ka seda, kas teenuse osutamine võib tekitada konflikti tulenevalt varasemalt osutatud ning uue asja ettevõtmise hetkeks lõpetatud teenusest. Juba lõpetatud teenusega arvestamine huvide konflikti hindamisel seondub tihedalt konfidentsiaalsuskohustusega ja keeluga kasutada varasema teenuse osutamise käigus, sealhulgas varasema konsulteerimise käigus saadud informatsiooni ka juhul, kui toona kliendilepingu sõlmimiseni ei jõutud, otse või kaudselt vastava varasema kliendi huvide vastaselt. Huvide konfliktis tegutsemise keeld on seotud eetikakoodeksi § 8 lg 1 esimesest lausest tuleneva kohustusega tegutseda üksnes kliendi huvides, eelistades kliendi huve kolmandate isikute huvidele. Tulenevalt kliendilepingute sõlmimise juhendi²¹⁰ § 2 lg-st 5 on kliendilepingu sõlmimise protsessi eest vastutav advokaat kohustatud enne kliendilepingu sõlmimise algatamist kontrollima huvide konflikti puudumist, selgitades välja kliendilepingu objektiks oleva õigusteenusega (tehingu, vaidluse või muu kliendi asjaga) seotud isikud, eelkõige potentsiaalse kliendi ja kliendiga seotud isikud ning vastaspoole ja vastaspoolega seotud isikud. Juhul kui kliendilepingu sõlmija ning teenust vahetult osutama asuv advokaat ei lange kokku, siis samasisuline kohustus lasub ka advokaadil, kes asub teenust vahetult osutama.

2.1. Mõiste "**sama asi**" seostub ennekõike konkreetse asja, mitte sellega seotud isikutega. Sama asja mõistet ei tohi tõlgendada siiski liiga kitsalt, sealhulgas sellele seada ajalisi piiranguid: näiteks on sama asjana käsitav abielulahutusele järgnev ühisvara jagamine, mille puhul advokaat, kes on ühte poolt esindanud abielulahutuse juures, ei tohi asuda ühisvara jagamisel teist poolt esindama. "Sama asi" tuleb sisustada klientide eluliste eesmärkide ja huvide kontekstis, ning kahtluse korral piirulukordades tuleb lähtuda põhimõttest, et huvi konfliktiohuga olukorrast teadasaamise osas on kliendil eelduslikult äratuntav huvi ning klienti tuleb vastavatest asjaoludest informeerida. Piirulukordades võib seejuures olla vajalik tugineda kommenteeritava paragrahvi lõikele 3 ning küsida teenuse osutamise eelduseks asjaosaliste nõusolekut. CCBE harta kommentaari c kohaselt ei tohi advokaat esindada samas asjas kahte klienti, kui nende isikute huvid on vastuolus või on risk

²¹⁰ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatus 17.11.2009 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatus 07.04.2015 otsusega.

selliseks vastuoluks. Samamoodi ei tohi advokaat esindada uut klienti, kui tema valduses on asjaga seotud konfidentsiaalset informatsiooni, mis on saadud teiselt praeguselt või endiselt kliendilt. Samamoodi on aukohus siinkohal rõhutanud, et "sama asja" all peetakse silmas asja sisulist poolt, st vaadeldakse seda, kas vaidluse olulised asjaolud või kohtumenetluse ese määravas osas kattuvad, mitte ei ole oluline kohtuasja number.²¹¹ Asja sisust ja mitte asjaosaliste ringist lähtumise osas on aukohus muu hulgas selgitanud, et advokaadibüroodel ja advokaatidel ei saa olla kõikehõlmavaid kliendisuhteid, mistõttu ei ole huvide konflikti järeldamiseks piisav asjaolu, et advokaadibüroo ja selle advokaadid on konkreetsele kliendile pikema perioodi vältel osutanud eri asjades õigusteenuseid.²¹² Vastasel juhul oleks aukohtu hinnangul Eesti-suuruses riigis õigusteenuse osutamine oluliselt piiratud. Siiski peavad advokaadid aukohtu rõhutuse kohaselt olema eriti tähelepanelikud olukorras, kus nad on pikaajaliselt osutanud õigusteenust ühele kliendile ning soovivad seejärel kliendisuhete luua isikuga, kellel on puutumus endise kliendiga, kuivõrd endiselt kliendilt võidi õigusteenuse osutamisega teada saada uue asjaga seotud informatsiooni. Samas lahendis rõhutab aukohus sedagi, et vältida tuleb nii tegelikku kui ka näilist huvide konflikti tekkimist.²¹³ Seega on oluline mitte üksnes advokaadi sisemine tunnetus huvide konflikti puudumise kohta, vaid ka mulje, mille tema tegevus jätab kõrvaltvaatajatele (sealhulgas endistele klientidele). Sellega seoses tuleb märkida, et kõnealune aukohtu lahend selgitab ilmekalt huvide konflikti vältimise kohustuse mitmetahulisust. Ühelt poolt, nagu on selgitatud eelnevas kommentaaris, tagab see kliendi huvide kaitse. Teiselt poolt on see kohustus tihedas puutumises konfidentsiaalsuskohustusega ning aitab kaasa advokaadi endiste klientide huvide kaitsele – kui advokaat on eelneva kliendisuhete käigus saanud enda valdusesse konfidentsiaalset informatsiooni, mis aitaks uues kliendisuhetes kaitsta endise kliendi huvidega vastuolus olevaid uue kliendi huvisid, ei tohi advokaat seda informatsiooni siiski kasutada. Veelgi enam, huvide konflikti vältimiseks peab ta uuest kliendist sootuks loobuma. Selles osas sätestab CCBE eetikakoodeksi artikkel 3.2.3 advokatuuri eetikakoodeksist selgepiirilise regulatsiooni, nähes ette, et advokaat on kohustatud keelduma tegutsemast uue kliendi eest, kui eksisteerib endise kliendi usalduse rikkumise oht või kui advokaadi teadmised eelmise kliendi juhtumist annaksid uuele kliendile ebakohase eelise. Konfidentsiaalsuskohustuse põhimõttest lähtudes peetakse siin silmas olukordi, kus uue kliendi

²¹¹ Aukohtu 15.02.2012 otsus.

²¹² Aukohtu 25.09.2014 otsus. Seda seisukohta kinnitab ka aukohtu hilisem 11.02.2016 otsus.

²¹³ Aukohtu 25.09.2014 otsus.

ülesande täitmisega kaasneks vana kliendi saladuse reetmise oht. Ka aukohus on sedastanud huvide konflikti olukorras, kus advokaat esindab kohtuvaidluses isikut, kelle huvid on vastuolus isikuga, keda ta on varasemalt kohtuvaidlusega tihedalt seotud asjas esindanud.²¹⁴ Selline olukord hõlmab ilmselgelt ohtu, et advokaat hakkab eelmiselt kliendilt saadud informatsiooni uue kliendi kasuks ära kasutama – ka siin on uue kliendi esindamine siiski võimalik, kui eelmine klient annab selleks nõusoleku. Võimalik on ka huvide konflikti vältimise keelu veelgi suurem ulatus, kui see on kliendiga eraldi kokku lepitud. Praktikast sõlmitakse kliendilepinguid ka tingimusega, mis laiendab huvide konfliktis tegutsemise keeldu kliendi majanduslike huvidega vastuolus olevate isikute ehk sisuliselt konkurentide esindamisele. Kutse-eetiliselt on oluline vastavast kokkuleppes ka kinni pidada, kuid samal ajal tuleb ka kokkulepet sõlmides ja seda järgides arvestada konkurentsioiguse reeglitega. Olemuselt konkurentide teenindamise piirangutele suunatud kokkulepped on konkurentsi piiravad ning võivad olla vastuolus konkurentsiseaduse § 4 lg-st 1 tuleneva konkurentsi kahjustavate kokkulepete keeluga, kui neil on konkurentsi kahjustav eesmärk või mõju (näiteks kui selliste kokkulepete tõttu on oht, et kliendi konkurentidel puudub võimalus saada pädevat õigusabi seetõttu, et kõik või suurem osa vastavas valdkonnas pädevaid õigusabiteenuse osutajaid on huvide konfliktis).

2.2. Keeld esindada n-õ vastaspoolt kehtib aukohtu praktika kohaselt ka juhul, kui vastaspoole esindaja on advokaadiga küll eelnevalt konsulteerinud, kuid kliendilepingu sõlmimiseni ei jõutud. Nii on aukohus sedastanud huvide konflikti olukorras, kus advokaat oli lapse õiguste üle seonduvas vaidluses lepinguline esindaja lapse isale ja samas nõustas eelnevalt kaebajat ehk lapse ema ühekordsel konsultatsioonil, millele kliendilepingu sõlmimist ei järgnenud. Aukohtu hinnangul rikkus advokaat sellega eetikakoodeksi § 13 lg 1.²¹⁵ Seejuures juhtis aukohus advokaadi tähelepanu asjaolule, et isik tuleb tuvastada olenemata sellest, et tegemist on lepingu sõlmimisele eelneva konsultatsiooniga.

2.3. Mõiste "**huvide konflikt**" seondub nii majanduslike, juriidiliste kui ka isiklike huvide konfliktiga. Seejuures ei ole huvide konflikti jaatamiseks vajalik tuvastada kliendi huvide reaalselt kahjustamist, vaid piisab huvide konflikti ohu tekkimisest. Sellisele järeldusele jõudis aukohus 22.06.2006 otsuses ning juhatus kinnitas 01.10.2013 seda seisukohta.²¹⁶ Ka CCBE EK artikkel 3.2.1 sätestab, et advokaat ei tohi samas asjas nõustada ega esindada kahte või enamat klienti või tegutseda

²¹⁴ Aukohtu 11.08.2011, 14.02.2014 otsused.

²¹⁵ Aukohtu 19.09.2013 otsus.

²¹⁶ Omakorda kinnitatud aukohtu 14.02.2014 otsusega.

nende nimel, kui nende isikute huvid on vastuolus või on tõsine oht, et selline vastuolu klientide huvide vahel võib tekkida.

2.4. RÕS § 19 lg 2 täiendab AdvS § 44 lg-s 4 nimetatud juhte, mil advokaat ei tohi huvide konflikti tõttu riigi õigusabi osutada. Kõnealuse lõike alusel on advokaat kohustatud õigusteenuse osutamisest keelduma või alustatud õigusteenuse osutamise viivitamata lõpetama, kui tema enda või tema abikaasa või lähedase sugulase või tema abikaasa lähedase sugulase huvid samas asjas on vastuolus riigi õigusabi saaja huvidega.

3. Lõike 1 teine lause keelab advokaadil osutada kliendile õigusteenust ka juhul, kui esineb muu asjaolu, mida ei ole nimetatud kõnealuse lõike esimeses lauses ja mis kahjustab või võib kahjustada advokaadi võimet tegutseda üksnes kliendi huvides. See keeld ei kehti siiski juhul, kui advokaat **on sellisest asjaolust klienti teavitanud ja klient siiski soovib**, et advokaat talle õigusteenust osutaks.

3.1. Üheks selliseks asjaoluks võib olla see, et vastaspooli esindavad sama büroo advokaadid. Aukohus on selle kohta märkinud, et kui kaebajat nõustab advokaadibüroo üks advokaat ja kaebaja vastu esitatud hagiavalduse esitajat büroo teine advokaat, võib tekkida kahtlus huvide konfliktis tegutsemises. Juhul kui ühe büroo eri advokaadid soovivad osutada õigusabi vastaspooltele, tuleb kliente teavitada õigusabilepingu sõlmimisel või raamlepingute puhul hilisemalt, et ülesanne on täitmiseks võetud büroo mõne konkreetse advokaadi, mitte aga büroo poolt tervikuna. Kliendisuhete jätkamiseks peavad kliendid avaldama soovi.²¹⁷ Varasemas lahendis on aukohus asunud oluliselt jäigemale positsioonile, märkides et olukorras, kus advokaadibüroo konkreetsetes asjas juba esindab ühte poolt, ei ole advokaadil lubatud asuda vastaspoolt esindama.²¹⁸ Tähelepanu väärib see, et absoluutne keeld esindada samas asjas vastuolus olevate huvidega isikuid kehtib CCBE EK artiklite 3.2.4 ja 3.2.1 koostoimes ka sama advokaadibüroo advokaatide suhtes. Ometi on artikli 3.2 kommentaarides märgitud, et erandina on ühingu eri advokaatidel võimalik tegutseda vastupidiste huvidega klientide eest Inglise *barrister* ide poolt kasutatavas advokaadikontori vormis, kus iga advokaat tegutseb kliendi eest individuaalselt. Arvestades asjaolu, et AdvS § 44 lg 4 ja kommenteeritava paragrahvi sõnastuse järgi on huvide konflikti sisu hindamine defineeritud advokaadikeskselt, ei ole Eesti-siseselt vastaspoole esindamine sama büroo

²¹⁷ Aukohtu 14.02.2014 otsus.

²¹⁸ Aukohtu 11.02.2011 otsus.

advokaatide poolt klientide nõusoleku korral välistatud. Kui advokaadibüroo kett toimib mitmes riigis, peab ülesannet vastu võttev advokaat veenduma, et huvide konflikti ei eksisteeri konkreetse büroo asukohariigis, ning kui kliendil võib olla huvi selles osas, et huvide konflikti ei ole ka teiste keti büroode osas, tuleb advokaadil ka selles veenduda.

3.2. Ei ole välistatud, et advokaadi enda huvid (näiteks ärihuvid) on vastuolus õigusteenuse soovija huvidega. Ka sellisel juhul on advokaat kohustatud isikut sellistest huvidest teavitama. Tuleb arvestada, et VÕS § 623 lg 1 kohaselt võib käsundi puhul, mille esemeks on tehingu tegemine, käsundisaaja olla üheaegselt käsundi täitmiseks tehtava tehingu teiseks pooleks või tehingu teise poole käsundisaajaks üksnes juhul, kui huvide konflikt on välistatud. VÕS § 623 lg 2 kohaselt peab VÕS § 623 lg-s 2 nimetatud käsundi puhul käsundisaaja teatama käsundiandjale oma otsesest või kaudselt huvist käsundi esemeks oleva tehingu suhtes. Aukohus on märkinud, et olukord, kus advokaat pretendeerib samale varale, kui tema klient, kujutab endast üldjuhul huvide konflikti. Aukohus rõhutab samas otsuses, et kui advokaat ise leiab, et huvide konfliktiga ei ole tegemist, tuleb kliendile siiski anda võimalus väljendada selles küsimuses oma seisukoht, st kas klient näeb antud olukorras huvide konflikti või selle ohtu ning kas ta soovib sellistel asjaoludel klientsuhte jätkumist. Selleks et klient saaks sellise otsuse teha, tuleb advokaadil talle vastav informatsioon edastada, kusjuures informeerimiskohustus ei sõltu kliendi füüsilisest või vaimsest seisundist, sest kliendi võime edastatud informatsioonist aru saada ei muuda advokaadipoolset informeerimise kohustust.²¹⁹

4. Kommenteeritava paragrahvi kohaselt **kohustab huvide konflikt nii ülesande vastuvõtmisest keelduma kui ka vastuvõetud ülesandest loobuma (lg 2)**, v.a kommenteeritava paragrahvi lõike 1 teises lauses sätestatud juhul, kui klient avaldab advokaadi jätkamiseks soovi. Jätkamise juures tuleb arvestada, et kui mõlema osapoolega on suhe aktiivne, siis konfliktisituatsioon puudutab mõlemat klienti. Seetõttu on nimetatud juhul üldjuhul vajalik mõlema poole aktsept advokaadi jätkamiseks.

5. Kui isikute huvid ei ole vastuolus, võib advokaat neile **lõike 3** kohaselt samas asjas õigusteenust osutada juhul, kui kõik need isikud nõustuvad ja vastavat soovi avaldavad. Vaidluse tekkimise korral ei või advokaat osutada õigusteenust ühelegi nimetatud klientidest, st ka juhul, kui algselt on kliendid nõusoleku esindamiseks andnud. Teenuse osutamise lõpetamine mõlemale poolele ei sõltu siin

²¹⁹ Aukohtu 22.06.2006 otsus.

enam klientide soovidest, vaid on advokaadile üheselt kohustuslik, kuna muul viisil ei ole enam võimalik täita kliendi huvides tegutsemise kohustust. See on ka üks peamisi asju, mida advokaat peaks samas asjas eri osapoolte üheaegse esindamise vastuvõtmisel arvestama. Elulisemateks näideteks on siin kõikide või mitme osapoolte nõustamine näiteks seltsinglepingu, osanike lepingu või juhatuse liikme lepingu sõlmimisel – vaidluse tekkimisel samade lepingute alusel ei saa advokaat esindada ühtegi osapoolt. Ka KrMS § 42 lg 3 lubab kaitsta mitu kaitsealust, kui nende huvid ei ole vastuolus. Siingi on kommenteeritava paragrahvi lõike 3 valguses vajalik kõigi kaitsealuste nõusolek. CCBE EK artikkel 3.2.2 selgitab, et huvide konflikti ilmnemisel klientide vahel või usalduse kaotuse ohu korral või kui advokaadi sõltumatus võib sattuda ohtu, peab advokaat loobuma tegutsemisest mõlema või kõigi asjaosaliste klientide eest.

§ 14. Õigusteenuse osutamine

(1) Advokaat on kohustatud ülesande vastuvõtmisel või sellest keeldumisel, samuti ülesande täitmisel või ülesande täitmisest loobumisel kohtlema kõiki isikuid võrdselt, sõltumata kodakondsusest, rahvusest, rassist, nahavärvusest, soost, keelest, päritolust, usutunnistusest, poliitilistest või muudest veendumustest, samuti varalisest ja sotsiaalsest seisundist või muudest sarnastest asjaoludest.

(2) Advokaadi osutatud õigusteenus peab olema asjatundlik ning põhinema tehilude, tõendite, õigusaktide ja kohtupraktika põhjalikul uurimisel. Asjatundliku õigusteenuse eelduseks on see, et advokaat täiendab pidevalt oma kutsealaseid teadmisi ja oskusi. Advokaat ei või kasutada kliendi huvide kaitsmiseks seadusega vastuolus olevaid viise ja vahendeid.

(2¹) Advokaat peab kliendile selgitama, missugused on võimalused ja eeldused kliendi poolt soovitava lahenduse saavutamiseks. Menetluse alustamise otsustab klient.

(3) Advokaat täidab kliendi ülesande mõistliku aja jooksul või õigusteenuse lepingus kokkulepitud tähtpäevaks ning hoidub kliendile põhjendamatute kulutuste tekitamisest.

(4) Advokaat peab klienti regulaarselt teavitama ülesande täitmisega seonduvatest asjaoludest ning vastama kliendi järelepärimistele asjakohaselt ja õigeaegselt, võimalusel pöördumises kasutatud keeles.

(5) Advokaat ei ole kohustatud kontrollima kliendi poolt talle usaldatud teabe õigsust. Advokaat ei vastuta kliendi poolt talle esitatud andmete tõelevastavuse eest.

(6) Advokaadibüroo pidaja tagab, et kliendi poolt advokaadile ülesande täitmiseks usaldatud või ülesande täitmisel kliendi nimel saadud raha, väärtvabereid ja muud vara hoitakse eraldi advokaadibüroo või advokaatide varast ning selle üle peetakse eraldi arvestust.

1. Lõige 1 sätestab **diskrimineerimiskeelu** ülesande vastuvõtmisel või vastuvõtmisest loobumisel, ülesande täitmisel ja selle täitmisest loobumisel. Eesti Vabariigi põhiseaduse § 12 lg 1 sätestab: "Kõik on seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu." Mõistete "kodakondsus", "rahvus", "rass", "nahavärvus", "sugu", "keel", "päritolu", "usutunnistus", "poliitilised või muud veendumused", "varaline ja sotsiaalne seisund" tähenduste kohta vt pikemalt Eesti Vabariigi põhiseaduse kommenteeritud väljaannet.²²⁰ Muude asjaolude klausel kujutab endast diskrimineerimiskeeldude kataloogi täiendamisklauslit. Muu asjaoluna tõi Liia Hänni oma sõnavõtus Põhiseaduse Assambleel välja näiteks vanuse.²²¹ Ülesande vastuvõtmisest ja sellest loobumisest vt pikemalt § 12 komm-d. Ülesande täitmisest loobumisest vt pikemalt § 18 komm-d.

2. Lõike 2 esimene lause sätestab, et advokaadi osutatud õigusteenus peab olema asjatundlik ning põhinema tehilolude, tõendite, õigusaktide ja kohtupraktika põhjalikul uurimisel. Kliendi huvides tegutsemine eeldab, et **advokaadi osutatud õigusteenus on asjatundlik**, mis omakorda eeldab, et advokaat **on pädev teatud valdkonnas õigusteenust osutama**, et ta **viib ennast igakülgselt kurssi konkreetse asjaga** ning et ta **täidab oma ülesandeid hoolikalt**. CCBE EK artikli 3.1.2 esimese lause kohaselt on advokaat kohustatud nõustama ning esindama oma klienti **viivimatult, kohusetundlikult ja asjakohase hoolega**.

2.1. Kui advokaat leiab, et tal puuduvad kutseoskused ja -teadmised valdkonnas, milles isik õigusteenust saada soovib, ei tohi ta eetikakoodeksi § 12 lg-st 4 tulenevalt ülesannet vastu võtta (vt ka § 12 komm 3.2.2). Kõnealusel kommentaaril on siiski jõutud tõdemuseni, et kui advokaat on spetsialiseerunud teatud valdkonnale, ei kohusta lünklikud teadmised selle valdkonna kitsamas alal ülesande vastuvõtmisest loobuma. Kui advokaat leiab ülesande vastuvõtmise üle otsustades, et tal on võimalik ennast konkreetse kitsama teemaga õigeaegselt kurssi viia, võib

²²⁰ Kättesaadav: <http://www.pohiseadus.ee/>, § 12/28–34.

²²¹ L. Hänni. Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee, lk 978. Refereeritud Eesti Vabariigi põhiseaduse kommenteeritud väljaandest, § 12/35.

ta ülesande vastu võtta. Ka kommenteeritava paragrahvi lõike 2 esimene lause kohustab advokaati põhjalikult uurima asjasse puutuvaid õigusakte ja kohtupraktikat, mitte ei eelda, et advokaadil on juba eelnevalt olemas ideaalne ülevaade konkreetsest teemast.

2.2. Lisaks sellele, et advokaadilt eeldatakse, et ta uurib ülesande täitmisel asjasse puutuvaid õigusakte ja kohtupraktikat, lasub tal ka **üldisem kohustus oma kutsealaseid teadmisi ja oskusi pidevalt täiendada (lg 2 teine lause)**. CCBE harta kommentaar g selgitab, et kutsealaste teadmiste täiendamine on hiljuti omandanud veelgi suurema tähenduse seoses järjest kiireneva õigusloomeprotsessiga ning tehnoloogiliste ja majanduslike muudatustega ühiskonnas.

2.2.1. Täiendusõppe kohustuse seab Eesti advokaadile AdvS § 34¹ lg 1 esimene lause, mille kohaselt on advokaat kohustatud läbima perioodilise täiendusõppe. Täiendusõppe alused ja kord on kehtestatud juhatusse 09.12.2014 otsusega.²²² AdvS § 35 lg 1 p 1¹ alusel võib juhatuse otsusega advokatuuri liikmesuse peatada, kui advokaat ei ole täitnud AdvS §-s 34¹ ettenähtud täiendusõppe kohustust ja tema sooritatud viimasest advokaadieksamist või läbitud kutsesobivuse hindamisest on möödunud kuus aastat. Täiendusõppe kohustusest on AdvS § 35 lg 4¹ alusel vabastatud isik, kes on astunud avalikku teenistusse, valitud Riigikogu või Euroopa Parlamendi liikmeks või Vabariigi Presidendiks või nimetatud Vabariigi Valitsuse või Euroopa Komisjoni liikmeks. Lisaks on sama lõike alusel täiendusõppe kohustusest vabastatud isik, kelle liikmesus on peatatud tervise tõttu või rasedus- ja sünnituspuhkuse ning lapsehoolduspuhkuse ajaks. Kui advokaat ei ole täiendusõppe kohustust täitnud seitsme aasta jooksul pärast viimase advokaadieksami sooritamist või kutsesobivuse hindamise läbimist, arvatakse ta AdvS § 36 lg 1 p 2¹ alusel juhatuse otsusega advokatuurist välja.

2.2.2. Ka CCBE eetikakoodeks paneb olulist rõhku pidevale enesetäiendamiskohustusele. Nimelt peavad artikli 5.8 järgi advokaadid säilitama ja arendama oma erialaseid teadmisi ja oskusi, arvestades advokaadikutse Euroopa mõõdet. Nimetatud sätte kommentaarides selgitatakse, et iga advokaadi ametialaseks kohustuseks on end pidevalt kursis hoida arengutega seadusandluses, kusjuures eriti oluline on, et advokaadid oleks teadlikud Euroopa õiguse kasvavast mõjust nende tegevusele.

2.2.3. Täiendusõppe kohustust täites peab advokaat siiski jälgima, et kõik õigus-teenuse osutamiseiga seotud ülesanded saaksid õigeaegselt ja nõuetekohaselt

²²² Viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 05.04.2016 otsusega.

täidetud. Aukohtu praktika kohaselt ei ole olukorras, kus kohtuistung toimumisaeg on määratud kindlaks enne seda, kui täiendusõppepäev välja kuulutati, advokaadil õigust istungile ilmutata jätta, viidates mõjuvale põhjusele mitteilumiseks.²²³ Sellisel juhul on advokaadil kohustus kohtuga ühendust võtta ning küsida luba istungi edasilükkamiseks. Juhatus on 25.11.2014 seisukohas märkinud, et selleks et kohtutel oleks võimalik arvestada advokatuuri korraldatud koolitustega, avaldatakse advokaatide koolituskava advokatuuri kodulehel ja saadetakse eelnevalt kõikidesse kohtumajadesse. Samas rõhutab juhatus, et kui koolitusega samale ajale on määratud kohtuistung ja kohus keeldub istungit edasi lükkamast, peab advokaat ilmuma istungile ning samas laiemas plaanis ei saa ta õigustada koolituskohustuse täitmata jätmist oma tööülesannetega. Seda seetõttu, et advokatuur pakub piisaval arvul koolitusi, mille vahel saavad advokaadid valida ning lisaks on võimalik koolitusi läbida ka teiste koolitajate juures.

2.3. On elementaarne, et advokaat tutvub ülesande täitmiseks faktiliste asjaolude ja tõenditega, mille puhul mängib väga suurt rolli suhtlus kliendiga. Kliendi huvide esindamine eeldab pädeva seisukoha kujundamist, mis omakorda eeldab kõigi asjasse puutuvate materjalidega tutvumist.²²⁴ Aktsepteeritav ei ole olukord, kus advokaat ei ole tõenditega kursis, vaid üksnes vahendab kliendi esitatud informatsiooni. Õigusteenuse osutamisel on põhimõtteliselt lubatud enda koostatud blankettide kasutamine (näiteks määruskaebused), kui konkreetsest määruskaebusest nähtub, et advokaat ei ole konkreetse kriminaalasja andmeid mehaaniliselt blanketti sisestanud, vaid on tutvunud asja materjalidega ning esitanud argumentid konkreetse asja tehilolude pinnalt.²²⁵ Advokaadi pakutava õigusteenuse asjatundlikkus eeldab, et advokaat kuulab isiku enda seisukoha ära, selgitades välja, millised on isiku soovid ja arusaamad konkreetses asjas. Sellesse kohustusse ei tohi advokaat suhtuda ükskõikselt ka siis, kui tema kliendiks on isik, kellel mingil põhjusel võib esineda raskusi tegelikest asjaoludest arusaamisega. Advokatuuri juhatus on välja andnud kaks juhendit seoses kliendi huvi väljaselgitamise ja kliendile tema õiguste selgitamisega juhul, kui klient kuulub haavatavasse gruppi. Nendeks juhenditeks on riigi õigusabi osutamise juhend isiku kinnisesse asutusse paigutamise asjades²²⁶ ja juhend seoses alaealiste esindamisega tsiviilkohtumenetluses²²⁷. Advokaat, kes

²²³ Aukohtu 05.11.2008 otsus.

²²⁴ Aukohtu 12.09.2012 otsus.

²²⁵ Aukohtu 23.01.2013 otsus.

²²⁶ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 10.11.2015 otsusega.

²²⁷ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 13.06.2017 otsusega.

esindab nendes juhendites määratletud olukordades nendes juhendites määratletud isikuid, on kohustatud juhenditega hoolikalt tutvuma ja nendest lähtuma. Aukohus on selle kohta märkinud, et lapse esindajana peab advokaat suhtuma lapsesse nagu tavapärasesse klienti, arvestades samas alaealistele omaseid erisusi. Aukohus rõhutab samas lahendis, et advokaat peab sisulise hinnangu andmisel lapse hooldusõiguse küsimuses lapse ära kuulama, kui lapse vanus, sotsiaalne küpsus jm seda võimaldavad.²²⁸ Seoses psühhiaatrilise sundravi kohaldamise asjadega on aukohus rõhutanud, et selles menetluses peab advokaadi kohtumine kaitsealusega olema reegliski ja kohtumata jäämine erandiks.²²⁹

2.4. Advokaadi hoolsuskohustuse kohta ülesande täitmisel vt pikemalt § 8 komm 2 ja § 15 komm-d.

3. Advokaat ei või lõike 2 kolmanda lause kohaselt kasutada kliendi huvide kaitsmiseks seadusega vastuolus olevaid viise ja vahendeid. Seda sätet tuleb lugeda koostoimes eetikakoodeksi § 4 lg-ga 1 ja AdvS § 43 lg-ga 1, mille tulemusena lisandub keelule kasutada kliendi huvide kaitsmiseks seadusega vastuolus olevaid viise ja vahendeid ka keeld minna vastuollu advokatuuri organite õigusaktide ja otsustega, advokaadi kutse-eetika nõuetega, heade kommete ja südametunnistusega. Õigusteenuse osutamise käigus ei tohi advokaat klienti nõustada toime panema kuritegu või teda sellise teo toimepanemisel kuidagi abistada – sellistel puhkudel vastutab advokaat kuriteost osavõtu eest kas kihutamise või kaasaaitamise vormis (KarS § 22). Eetikakoodeksi § 21 lg 2 loeb ebaseaduslikuks käitumiseks tahtlikult kohtu eksitusse viimist, kohtule teadvalt ebaõige või eksitava teabe esitamist, kohtule tõendite esitamist, mis advokaadile teadvalt on võltsitud (see tegevus on ka ebaseaduslik ning võib viia kriminaalkorras karistamiseni), või muul moel tahtlikult asja õige ja kiire läbivaatamise takistamist. Eetikakoodeksi § 23 järgi on samad tegevused keelatud ka advokaadi suhtlemisel vahekohtuga ning muude ametiasutuste ja isikutega. Vt ka § 2 komm 1 ja § 21 komm 2. Aukohus on tauninud advokaadi poolt raha laenamist tema kaitsealusega samas kriminaalasjas kahtlustatavale isikule, kuivõrd selline teguviis tekitab asjatuid kahtlusi, et advokaat võib soovida kasutada kaitsmiseks teiste hulgas ka vahendit ja viisi, mis ei ole seadusega kooskõlas.²³⁰

4. Lõike 2¹ esimeses lauses sätestatud kohustus isikule selgitada, missugused on võimalused ja eeldused isiku poolt soovitava lahenduse saavutamiseks,

²²⁸ Aukohtu 21.03.2013 otsus.

²²⁹ Aukohtu 19.02.2009 otsus.

²³⁰ Aukohtu 10.06.2013 otsus.

kehtib nii enne kliendilepingu sõlmimist (vt § 12 komm-d 3.1 ja 6) kui ka juhtudele, mil advokaat on juba ülesande vastu võtnud, kuid ülesande täitmise käigus osutub vajalikuks teha uusi otsustusi taotletavate lahenduste osas. Kui advokaat on saanud kliendi käest asjaajamiseks informatsiooni, saab ta ühiskonna huve teenida kahel viisil: esiteks tegutsedes kliendi huvides efektiivsel viisil, mis aitab kaasa tõhusa õigusemõistmise toimimisele, ning teiseks, kui asjaolud seda tingivad, hoides klienti õigustamatut hagi esitamast, seadust rikkumast või ebamoraalselt käitumast.²³¹

Lõike 2¹ teise lause alusel otsustab menetluse alustamise küll klient, kuid seda põhimõtet piirab eetikakoodeksi § 12 lg-s 3 sätestatu. Selle kohta vt täpsemalt § 8 komm-d ja § 12 komm-d 3.1 ja 4.2.

5. Advokaat täidab kliendi ülesande mõistliku aja jooksul või õigusteenuse lepingus kokkulepitud tähtpäevaks ning hoidub kliendile põhjendamatu kulutuste tekitamisest (**lg 3**).

5.1. Kui kliendilepingus **on kokku lepitud ülesande tähtaeg, tuleb advokaadil seda järgida**. Kui sellist tähtaega kokku lepitud ei ole, tuleb **ülesanne täita mõistliku aja jooksul**. Igal juhul on advokaadile kohustuslikud menetteja seatud tähtajad, mis tähendab seda, et neid tähtaegu tuleb järgida, ja kui esinevad objektiivsed asjaolud, mis tähtaja järgimist takistavad, tuleb advokaadil teha endast kõik olenev, et tähtaega pikendataks, või otsida endale asendaja. Advokaadi kohustus planeerida oma tegevus selliselt, et kõik kohustused kliendi ees saaksid täidetud õigeaegselt, tähendab muu hulgas kohustust korraldada büroo ja/või oma tegevus selliselt, et kohtumenetlusega seotud kirjavahetus (sealhulgas paber kandjal) jõuaks advokaadini õigeaegselt²³² ning kohustust korraldada ka haigestumise, puhkuse vms korral töö selliselt, et kliendi huvid ei saaks kahjustada.²³³ Oma aja planeerimisel peab advokaat arvestama ka sellega, et varem vastuvõetud ülesanded võivad kaasa tuua ootamatuid tööülesandeid.²³⁴ Olukord, kus advokaat viivitab klientide ülesannete täitmisega, annab klientidele pidevalt uusi lubadusi, neid täitmata, ning lõpuks eirab klientide pöördumisi sootuks, on taunimisväärne ning ebaeetiline.²³⁵

5.2. Ülesande täitmisel **on advokaat kohustatud hoiduma kliendile põhjendamatu kulutuste tekitamisest**. See kohustus hõlmab ka kliendi informeerimist

²³¹ A. Alvin. Advokaadi kutse-eetika teoreetilised alused, lk 170.

²³² Aukohtu 15.09.2011, 15.11.2012, 18.02.2016 otsused.

²³³ Aukohtu 05.12.2012, 09.06.2016, 21.12.2016 otsused.

²³⁴ Aukohtu 07.05.2015 otsus.

²³⁵ Aukohtu 16.02.2017 otsus.

osas, et klient riskib vastaspoole kulude kompenseerimisega, samuti et kohus ei pruugi ka kliendi hagi või kaebuse rahuldamisel kõiki kliendi kantud õigusabikulusid välja mõista. Kliendi huvides tegutsemise perspektiivi hindamise ja selgitamise ning põhjendamatute kulutuste tekitamise nõue koostoimes tähendavad muu hulgas ka seda, et kulude juures tuleb vajadusel silmas pidada ka teatavat proportsionaalsust taotletava tulemuse, selle saavutamise tõenäosuse ning selleks tehtavate kulutuste vahel. Vajadusel tuleb olukorda hinnata ja selgitada asjaajamise kestel korduvalt, st kui uued asjaolud või asjaajamise kulg mõjutavad algselt antud hinnangut. Lihtsustatud näitena ei saa eetiliseks pidada olukorda, kus on mõistlikult ettenähtav, et õigusabikulu ületab selle abil taotletava majandusliku hüve väärtust. Siin tuleb siiski arvestada, et eeltoodu ei aseta asja ajamise tulemuslikkuse riski advokaadile (kui selles ei ole eraldi ja spetsiifiliselt kokku lepitud). Advokaat ajab siiski kliendi asja ning asjaga seotud riskid on ka kliendi kanda. Küll on advokaadil riskidest informeerimise kohustus, sealhulgas kohustus tõstatada vajadusel viidatud proportsionaalsuse küsimus. Kui klient annab seejärel, olles advokaadi poolt riskidest adekvaatselt informeeritud, siiski juhise perspektiivi ja kulude hinnangust sõltumatult asja edasi ajada, on kõige vajaliku tegemine advokaadi õigus ja kohustus ning kliendil on kohustus teenuse eest tasuda vastavalt kokkulepitule. Kui kliendi huvide, asja perspektiivi ning tasu kujunemise seoseid ei selgitata, võib tekkida küllaltki keerukas küsimus advokaaditasu põhjendatusest – advokaadi tehtud toimingud võivad objektiivselt olla asjakohased ja vajalikud eesmärgi saavutamiseks, kuid koos perspektiivi ja kulu hinnanguga ei oleks klient teenust võib-olla tellinudki või nõus olnud tasuga. Advokaadi tuginemine tunnihinnakokkuleppele ei pruugi siin olla lõpuni õigustatud. Olukord on veelgi komplitseeritum, kui tellitud on nõude esitamine või analüüs nõude esitamiseks, aga töö tulemusena jõuab advokaat järeldusele, et nõude esitamiseks puuduvad mõistliku perspektiiviga võimalused. Üldreeglina tuleneb kliendile põhjendamatute kulutuste tekitamise hoidumise põhimõttest nõue, et kui töö käigus ilmneb aetava asja perspektiivitus või perspektiiv oluliselt halveneb, tuleb sellest klienti teavitada ning arutada läbi, kas ja kuidas asjaajamisega jätkata või asjaajamine lõpetada. Samuti on vaidluste vältimiseks soovitatav asja perspektiivikusega seotud küsimused ning mahukamate asjade puhul ka õigusteenu mahuga seotud küsimused kirjalikult või e-kirja vormis fikseerida, kuivõrd vaidluse korral lasub tõendamiskoormis teenuse nõuetekohasuse ning tasunõude põhjendatuse osas üldjuhul advokaadil ning perspektiivi hindamine ja selgitamine, nagu ka põhjendamatute kulude tekitamisest hoidumine, on advokaadi teenuse osa. Siinkohal tuleb arvestada, et õigusteenu tasu kujunemise aluste selgitamine on ka büroopidaja kohustus (kodukorra § 25 lg 2 p 5) ning et vaidlused advokaadi tasu üle on aukohtu pädevuses lepitusmenetluse korras (kodukorra § 48 p 2).

Põhjendamatuteks kulutusteks tuleb eetikakoodeksi §-s 15 sätestatud arvestades muu hulgas pidada kulutusi, mis on seotud ülesande omavolilise laiendamisega advokaadi poolt. Kui ülesanne hõlmab kliendi huvide kaitsmist seoses vaidlusega vastaspoolega, on advokaadil kohustus välja selgitada, kas klient soovib taotleda oma kulude hüvitamist vastaspoolelt. Samuti on advokaadil kohustus kontrollida vastaspoole kulude hüvitamise taotluse põhjendatust, arvestades seejuures eetikakoodeksi §-s 24 sätestatud kohustust suhtuda kolleegi austusega.

6. Lõige 4 sätestab, et advokaat **peab klienti regulaarselt teavitama ülesande täitmise**ga seonduvatest asjaoludest ning **vastama kliendi järelepärimistele asjakohaselt ja õigeaegselt, võimalusel pöördumises kasutatud keeles.** VÕS § 624 lg 1 kohustab käsundisaajat teatama käsundiandjale kõigist käsundi täitmisega seotud olulistest asjaoludest, eelkõige nendest, mis võivad ajendada käsundiandjat juhust muutma, samuti andma käsundiandja nõudmisel talle teavet käsundi täitmise kohta. CCBE EK artikli 3.1.2 teise lause kohaselt on advokaat kohustatud võtma endale isikliku vastutuse temale kliendi poolt antud ülesande täitmise eest ja ta on kohustatud hoidma klienti kursis advokaadile usaldatud ülesande täitmise käiguga. Kõigi nimetatud sätete eesmärk on tagada, et klient teaks, mis tema asjas toimub, ning tunneks, et tema asjaga tegeletakse. Samas tuleb kliendi kursishoidmise kohustust mõista mõistlikkuse põhimõttest lähtudes, kuivõrd advokaadil peab kliendi teavitamise kõrvalt jääma aega tegeleda nii konkreetse kliendi asjaga kui ka teiste klientide asjadega. Selles osas võib eeskujuks tuua ABA MR reegli 1.4, kus kliendi kursishoidmise kohustust tõlgendatakse nimelt mõistlikkuse põhimõttest lähtudes. Aukohus on kliendiga suhtlemist käsitletud arvukates lahendites. Vaidluse korral on advokaat kohustatud tõendama, et ta täitis kommenteeritavas lõikes sätestatud kohustust.²³⁶ Lisaks on aukohus juhtinud tähelepanu sellele, et kui kliendiga on lubatud ühendust võtta mingi aja jooksul, siis tuleb seda ka teha. Isegi juhul kui advokaadile ei ole mõistliku aja jooksul saabunud tema poolt soovitatavat vastust, pärast mida on advokaat lubanud kliendiga ühendust võtta, peaks advokaat siiski hoidma klienti kursis ülesande täitmise seonduvate asjaoludega ja ka nendest asjaoludest klienti teavitama, st ka sellest, et vastavat vastust ei ole veel saabunud.²³⁷ Kui advokaat jätab asjas tähendust omada võivad tõendid esitamata, võtab ta riski, et kliendi huvid võivad jääda kaitseta; kui ta jätab aga need asjaolud kliendiga kooskõlastamata, tekitab ta olukorra, kus ka kliendil endal puudub võimalus oma huvide kaitsmiseks kohtule tõendeid

²³⁶ Aukohtu 12.03.2008 otsus.

²³⁷ Aukohtu 07.05.2015 otsus.

esitada.²³⁸ Seejuures on õigusteenuse osutamine loomulikult advokaadi ja kliendi vaheline koostöö, mis tähendab, et kui klient ise jätab siiski advokaadile vajaliku info ja materjalid esitamata, võtab ta endale riski, et advokaat ei saa kliendi huve maksimaalselt kaitsta.²³⁹ Kindlasti tuleb klienti viivitamatult teavitada, kui õigusabi osutamise käigus selgub, et kliendi poolt soovitud ei ole võimalik saavutada.²⁴⁰ Kui riigi õigusabi saaja teavitab advokaati e-kirja teel soovist kaevata kohtulahend edasi, on advokaat kohustatud isikut teavitama, et sai kaebaja edastatud info kätte ning edastab kaebuse kõrgemale kohtule.²⁴¹ Juhul kui kliendi tahe kriminaalasjas tehtud lahendi edasikaebamise osas ei ole selge, on advokaadi kohustus olla aktiivne selle väljaselgitamisel. Põhimõtte juures, mille kohaselt on soovitatav vastata kliendi pöördumisele võimalusel pöördumises kasutatud keeles, tuleb arvestada, et vajadusel on võimalik advokaadi ja kliendi vahelisse suhtlusesse kaasata tõlk, sealhulgas näiteks kriminaalmenetluses tasuta.

7. Lõikes 5 sätestatud põhimõtted, mille kohaselt advokaat ei ole kohustatud kontrollima kliendi poolt talle usaldatud teabe õigsust ning advokaat ei vastuta kliendi poolt talle esitatud andmete tõlevastavuse eest, on tihedalt seotud eetikakoodeksi § 4 lg-s 6 sätestatud põhimõttega, mille kohaselt ei samastata advokaati tema kliendiga. Kuivõrd advokaat ja klient on kaks eri inimest, on advokaadil võimatu täielikult kindel olla, et klient on talle n-ö kogu tõe ära rääkinud, mistõttu on ebamõistlik advokaati ka selle eest vastutama panna. Siiski ei ole advokaat kontrollimiskohustusest täielikult vabastatud, st selge kahtluse korral peab advokaat siiski saadud teabe õigsust mõistlikus ulatuses kontrollima. Sõltuvalt asjaoludest võib mõistlik ulatus tähendada seda, et piisab üksnes sellest, et advokaat esitab vastava järelepärimise oma kliendile või siis tuleb advokaadil teha täiendavaid jõupingutusi, näiteks kontrollida dokumendi ehtsust selle välja andnud institutsiooni kaudu. Kahtluse korral, mida advokaadil ei õnnestu ei ümber lükata ega ka kinnitada, on advokaadil soovitatav hoolikalt valida oma väljendusviisi kohtu või kolmandate isikute ees – kliendi huvide kaitsest tulenevalt ei saa advokaat oma kahtlusi avaldada, kuid samas ei pea advokaat astuma ka kliendi kingadesse ja asuma tegema kõrgendatud pingutusi asjaosaliste veenmiseks dokumendi ehtsuses. Advokaat peab siinkohal arvestama, et ta ei pea ega saa ise üle võtta kohtu funktsiooni tõendi usaldusvärsuse ja tõendiväärtuse hindamisel – kui tõend on asjakohane,

²³⁸ Aukohtu 09.06.2016 otsus.

²³⁹ Aukohtu 12.11.2015 otsus.

²⁴⁰ Aukohtu 10.12.2015 otsus.

²⁴¹ Aukohtu 11.08.2016 otsus.

siis vaatamata kahtluse püsimisele pärast tõendi ehtsuse kontrollimiseks astunud samme tuleb see kliendi huvides tegutsemise nõudest lähtudes esitada (kui klient ei instrueeri teisiti). Kui klient esitab võltsitud tõendeid ja advokaat on tõendi võltsimisest teadlik või kui klient nõuab (ning seda vaatamata advokaadi asjakohasele selgitusele), et advokaat kasutaks seadusega vastuolus olevaid vahendeid või viise kliendi huvide kaitsmiseks, või kui klient nõuab, et advokaat tegutseks muul viisil, mis ei ole kooskõlas advokaadi au ja väärikusega või kutse-eesitika nõuetega, on advokaat kohustatud vastuvõetud ülesandest loobuma (vt ka § 18 komm 2).

8. Lõige 6 kohustab advokaadibüroo pidajat tagama, et kliendi poolt advokaadile ülesande täitmiseks usaldatud või ülesande täitmisel kliendi nimel saadud raha, väärtpabereid ja muud vara hoitakse eraldi advokaadibüroo või advokaatide varast ning selle üle peetakse eraldi arvestust. Kohustus hoida kliendi kontot eraldi teistest advokaadi kontodest tuleneb ka CCBE EK artiklist 3.8.

8.1. Kliendi vara hoidmise juhendi²⁴² § 1 lg 3 kohaselt ei võta advokaat vastu vara, kui on ilmne, et selle eesmärk on seadusega vastuolus oleva huvi kaitse. Juhatus on seoses sellega 17.06.2014 seisukohas märkinud, et vandeadvokaat on kohustatud keelduma advokaadibüroo kliendikonto kasutamise võimaldamisest, kui selle kasutamise eesmärgina on põhjust eeldada kliendipoolset kohtulahendi täitmisest kõrvalehoidumist. Hoiule antud väärtpabereid, väärtesemed ja dokumendid võib vastavate hoiutingimuste olemasolul hoiustada advokaadibüroos (juhendi § 2 lg 2). Raha ja elektroonilises vormis olevaid väärtpabereid peab deponeerima vastavale eraldi kontole krediitiasutuses, mida tuleb pidada eraldi teistest advokaadi kontodest, kusjuures klienti tuleb eelnevalt teavitada, et kliendikontol olev raha võidakse pankroti korral lugeda osaks advokaadi pankrotivarast (juhendi § 2 lg 3 esimene ja teine lause). Kliendikonto ja muu pangakonto vahel ei või toimuda tasaarveldust ega liitumist, seda ei või kasutada tagatisena (juhendi § 2 lg 3 kolmas lause). Kliendikontol tohib hoida samaaegselt mitme kliendi vara, kuid mitte teiste isikute vara (juhendi § 2 lg 4 esimene lause). Kui see on otstarbekas, võib advokaat samaaegselt pidada mitut kliendikontot (juhendi § 2 lg 4 teine lause). Kliendikonto(de)l peab igal ajal olema vähemalt summa, mis võrdub advokaadi poolt hoitava klientide raha kogusummaga (juhendi § 2 lg 4 kolmas lause). Kliendi vara tohib edastada vaid kliendile või kliendi nimel ja ülesandel kolmandale isikule (juhendi § 3 lg 1 esimene lause). Kliendi vastaval nõudmisel tuleb vara kliendile esimesel võimalusel üle anda (juhendi § 3 lg 1 teine lause).

²⁴² Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatus 13.01.2009 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatus 18.06.2013 otsusega.

Kui advokaat pole kliendiga kokku leppinud teisiti, tuleb raha kanda üle koos intressiga, mida krediidiasutus on raha hoiustamise eest kontole tasunud (juhendi § 3 lg 2 esimene lause). Eriti oluline on rõhutada, et kliendi vara võib kasutada saadaoleva advokaaditasu ning õigusabi osutamise seotud kulude tasumiseks või nende tasaarveldamiseks vaid kliendi vastaval nõusolekul (juhendi § 3 lg 2 teine lause). Advokaat peab pidama täielikku ja täpset arvestust kogu kliendi vara üle, mis kajastab hoitava vara koosseisu ning kõiki varadega toimunud tehinguid ja liikumisi kliendikonto(de)l (juhendi § 4 lg 1 esimene lause). Arvestust tuleb säilitada vähemalt järgneva 6 aasta jooksul (juhendi § 4 lg 1 teine lause). Kliendi varasid tuleb raamatupidamises kajastada eraldi advokaadi varadest (juhendi § 4 lg 2). Kliendi nõudmisel, kuid mitte harvem kui kord kalendriaasta jooksul, on advokaat kohustatud esitama aruande kliendi varade hoidmisest ja kliendi varaga tehtud tehingutest (juhendi § 4 lg 3). Seoses kliendi vara hoidmisega on juhatuse 12.11.2013 seisukohas märkinud, et advokaadibüroo peab oma tegevuses lähtuma kliendi vara hoidmise juhendist, mis kohustab advokaati kasutama kliendi vara vastavalt kliendilt saadud juhiste. Kliendi vastaval nõudmisel tuleb vara kliendile esimesel võimalusel üle anda ning tasaarveldamine ilma kliendi eelneva nõusolekuta ei ole lubatud. Siiski ei anna juhend ega kutsesaladuse hoidmise kohustus advokaadibüroole alust keelduda kohtutäituri esitatud nõude arestimisakti täitmisest ning arestimisakti täitmine ei eelda kliendilt nõusoleku saamist (juhatuse 17.06.2014 seisukoht).

8.2. Advokaadi poolt kliendi huvides juriidilise isiku osaluse omamisega seonduvat reguleerib õigusteenuse osutamise kord seoses kliendi huvides juriidilise isiku juhtorganisse kuulumise ja osaluse omamisega²⁴³. Nimetatud juhendi § 3 lg 3 p-de 1–4 kohaselt on advokaat arvestades juriidilises isikus osaluse omamise ja juriidilise isiku juhtorganisse kuulumise spetsiifilisi riske kohustatud enne kliendi ülesande vastuvõtmist muu hulgas veenduma, et advokaadi poolt osaluse omamist ega juriidilise isiku juhtorganisse kuulumist ei taotleta seadusega vastuolus oleva huvi kaitseks (eetikakoodeksi § 12 lg 3); advokaadi poolt osaluse omamine ega juriidilise isiku juhtorganisse kuulumine ei ole seadusega vastuolus (eetikakoodeksi § 14 lg 2); advokaadi poolt osaluse omamine ega juriidilise isiku juhtorganisse kuulumine ei too kaasa advokaadi tegutsemist kutsealal, mis on vastuolus advokaadi kutse-eetika nõuetega või sõltumatuse põhimõttega või mis on muul viisil sobimatu advokaadi kutsega (eetikakoodeksi § 4 lg 4, AdvS § 82¹ lg 1) ja et advokaadi poolt osaluse

²⁴³ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 12.01.2016 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri 05.04.2016 otsusega.

omamine ega juriidilise isiku juhtorganisse kuulumine ei too kaasa olukorda, kus advokaadi kohustus käituda üksnes kliendi huvides läheb vastuollu tema seadusest tulenevate kohustustega, mis kaasnevad osaluse omamise ja/või juhtorganisse kuulumisega (nt juhatuse liikme hoolsuskohustus äriühingu suhtes) (eetikakoodeksi § 13 lg 1 ja § 8 lg 1). Osaluse omamisega seotud spetsiifilised riskid on kirjeldatud kõnealuse juhendi §-s 9, muu hulgas võimalus, et osaluse omamisele ei laiene kutsekindlustus, mis võib tuleneda osaluse omamise asjaoludest (näiteks kui osaluse omamise puhul tuvastatakse vastuolu seadusega) või sellest, et kutsekindlustuslepingus võib sisalduda välistus osanikuna tegutsemisega tekitatud kahju hüvitamise kohta (juhendi § 9 lg 1 p 5); asjaolu, et nimetatud tegevusele ei pruugi laieneda kutsetegevusele seadusega ettenähtud tagatised (ennekõike konfidentsiaalse info kaitse) (juhendi § 9 lg 2 p 1); ja et advokaadi pankroti korral võib osalus kuuluda advokaadi pankrotivara hulka (juhendi § 9 lg 2 p 3). Kliendi vastaval nõudmisel tuleb osalus kliendile esimesel võimalusel üle anda (juhendi § 11 lg 1 esimene lause). Kliendilepingus on soovitatav kokku leppida kliendi kohustus advokaadi nõudmisel osalus vastu võtta ja protseduur selle teostamiseks (juhendi § 11 lg 1 teine lause). Kliendi osalust või selle võõrandamisest saadavat tulu võib kasutada saadaoleva advokaaditasu ning õigusabi osutamisega seotud kulude tasumiseks või tasaarveldamiseks vaid kliendi vastaval nõusolekul (juhendi § 11 lg 2).

§ 15. Õigusteenuse lepingu täitmine

Advokaat on kohustatud kliendilt saadud ülesande täitma hoolikalt ja täpselt vastavalt kliendiga sõlmitud õigusteenuse lepingule. Õigusteenuse lepingu piiresst väljuvaid ülesandeid, mida klient on advokaadile andnud või mis on kliendi huvide kaitseks vajalikud, võib advokaat kas kokkuleppel kliendiga täita või nende ülesannete täitmisest loobuda.

1. Õigusteenuse leping. Ülesanne, mida advokaat kliendi huvides täitma peab, fikseeritakse kliendilepingus. Kliendilepingu sõlmimise, sealhulgas sellisele lepingule esitatavate nõuete kohta vt § 4 komm 3.4.1, IV ptk sissejuhatus ja § 12 komm 6. Kuigi AdvS § 55 lg 4 võimaldab teatud juhtudel sõlmida kliendilepingu ka suuliselt, on hilisemate vaidluste vältimiseks ülesande piiritlemise küsimuses soovitatav leping sõlmida siiski kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Oluline on märkida, et üldsõnaline leping õigusteenuse osutamiseks (s.o raamleping) ei ole kliendileping AdvS § 55 tähenduses, kuivõrd seal ei lepita kokku konkreetseid ülesandeid. Seega ei piisa huvide konflikti sedastamiseks üksnes asjaolust, et advokaadibürool on vastaspoolega selline raamleping sõlmitud (vt ka § 13 komm 3.1).

2. Kommenteeritava paragrahvi põhiline sisu avaldub teises lauses, kuivõrd esimeses lauses sisalduv viide kordab suuresti eetikakoodeksi §-st 14 tulenevat. Nii on teenuse täitmise osaks, sealhulgas lepingu hoolika ja täpse täitmise osaks, ka muudest eetikakoodeksi sätetest tulenevad olemuslikult teenuse sisu puudutavad nõuded. Ülesanne tuleb täita järgides hoolsuskohustust ning lepingus sätestatud ülesannete piire (**esimene lause**).

3. Üldine hoolsuskohustus käsundi täitmisel tuleneb VÕS §-st 620. AdvS § 40 lg 2 täpsustab advokaadi hoolsuskohustust: "Õigusteenus peab olema õigeaegne ja asjatundlik ning põhinema asjaolude, tõendite, õigusaktide ja kohtupraktika põhjalikul uurimisel. Advokaat peab vajaduse korral koguma kliendi huvides tõendeid." CCBE EK artikli 3.1.2 esimese lause kohaselt on advokaat kohustatud nõustama ning esindama oma klienti viivitamatult, kohusetundlikult ja asjakohase hoolega. Riigi õigusabi valdkonnas on Eesti Advokatuur kehtestanud täpsemad juhised hoolsa käitumise kohta: vt riigi õigusabi osutamise juhend²⁴⁴ ja kriminaalmenetluses kaitsjana riigi õigusabi osutamise juhend²⁴⁵. Advokaadi hoolsuskohustuse kohta vt ka § 8 komm 2.

3.1. Täpsus ülesande täitmisel tähendab seda, et advokaat on kohustatud tegutsema kliendi poolt antud volituse piires. Selle kohta vt § 4 komm 3.4.

4. Õigusteenuse lepingu piiresst väljuvaid ülesandeid, mida klient on advokaadile andnud või mis on kliendi huvide kaitseks vajalikud, võib advokaat kas kokkuleppel kliendiga täita või nende ülesannete täitmisest loobuda (**teine lause**). Seega on advokaadil on õigus otsustada, kas ta täidab ka selliseid ülesandeid, mis jäävad väljaspoole kliendilepingut. Initsiatiiv sellise ülesande võtmiseks võib tulla nii kliendilt kui ka advokaadilt, kui viimane leiab, et see on vajalik kliendi huvides. Viimasel juhul on siiski vaja ülesande täitmiseks kliendi nõusolekut. Kliendi huvide kohta vt § 8 komm 2.4. Käsundisaaja kohustus järgida käsundiandja juhiseid tuleneb VÕS § 621 lg 1 esimesest lausest. VÕS § 621 lg 2 kohaselt peab käsundisaaja juhul, kui ta soovib käsundiandja juhistest kõrvale kalduda, sellest käsundiandjale teatama ja tema otsuse ära ootama, välja arvatud juhul, kui viivitusega kaasneks käsundiandjale ilmselt ebasoodus tagajärg ja kui asjaoludest tulenevalt võib eeldada, et käsundiandja kiidab kõrvalekaldumise heaks. Viimast põhimõtet on mõistlik kohaldada ka advokaadi tegevuse suhtes. Põhimõte, mille kohaselt advokaadil on õigus otsustada lepinguväliste ülesannete täitmise üle ning kui ta ise leiab

²⁴⁴ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 25.02.2014 otsusega.

²⁴⁵ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 25.11.2014 otsusega.

mõne sellise ülesande kliendi huvides olevat, peab ta täitmiseks saama kliendi nõusoleku, kaitseb nii advokaati kui ka klienti. Advokaadi seisukohast annab see võimaluse otsustada, kas advokaadil on pädevust, aega ja soovi jne võtta enda kanda ülesanne, milles ei ole senini kokku lepitud. Kliendi seisukohalt aitab see põhimõtte tagada, et advokaat tegutseb kliendi antud volituste piires ning kokkulepitud tasu ja kulude ulatuses. Kui uue ülesande osas on kokkulepe saavutatud, siis tuleb advokaadil arvestada, et sellest loobumine on lubatud üksnes seaduses ja eetikakoodeksis sätestatud juhtudel. AdvS § 55 lg-s 4 sätestatud juhtudel tuleb uue ülesande vastuvõtmine vormistada kirjaliku lepinguga.

§ 16. Kliendi asja materjalid

(1) Kliendi asja materjalid koosnevad kliendi poolt antud ülesande täitmise käigus advokaadile üleantud dokumentidest, kirjavahetusest ja advokaadi poolt kliendi ülesandel koostatud õigusdokumentidest. Advokaat on kohustatud hoidma kliendi asja materjale iga kliendi kohta eraldi ja tagama nende säilimise ja konfidentsiaalsuse.

(2) Advokaadi poolt enda tarbeks infokandjale salvestatud teave ei kuulu kliendi asja materjalide hulka, küll aga laieneb sellele konfidentsiaalsus.

(3) Advokaadile üleantud originaaldokumendid tagastatakse kliendile tema nõudmisel pärast ülesande täitmist, samuti õigusteenuse lepingu lõpeta-misel või ülesande täitmisest loobumisel, kui need dokumendid ei ole võetud kohtutoimikusse.

(4) Advokaadil on õigus kliendi ülesandel koostatud või kliendi poolt talle üleantud dokumentide suhtes rakendada kinnipidamisõigust juhul, kui klient on jätnud osutatud õigusteenuse eest tasumata.

1. Sätte eesmärk. Kliendi materjalide hoidmist reguleerib kliendi materjalide hoidmise juhend²⁴⁶. Nimetatud juhendi kandev idee ka kommenteeritavale sättele tuleneb juhendi § 5 lg-st 4, mille kohaselt on advokaadi kohustus tagada kliendi materjalide **terviklikkus, rikkumatus ja konfidentsiaalsus**.

2. Kliendi asja materjalide mõiste saab sisustada lõike 1 esimeses lauses ja lõikes 2 ning juhatus 16.10.2007 antud selgituste järgi. Kliendi asja materjalide hulka loetakse kliendi antud ülesande täitmise käigus advokaadile üleantud dokumendid, kirjavahetus ja kliendi ülesandel advokaadi koostatud õigusdokumendid.

²⁴⁶ Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatus 17.11.2009 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatus 14.12.2010 otsusega.

Kliendi asja materjalide hulka ei loeta advokaadi poolt enda tarbeks infokandjale salvestatud teavet. Juhatuse 16.10.2007 seisukoha järgi on kliendi asja materjalideks muu hulgas kliendilepingu koopiad, kliendile esitatud arvete koopiad, osutatud õigusteenuste sisu kirjeldused, kliendile koostatud õigusdokumentide koopiad ja kliendiga peetud e-kirjavahetus.

3. Lõike 1 teise lause kohaselt on advokaat kohustatud hoidma kliendi asja materjale iga kliendi kohta eraldi ja tagama nende säilimise ja konfidentsiaalsuse. Kliendi asja materjalide eraldi hoidmise kohustus aitab sisuliselt kaasa konfidentsiaalsuskohustuse tagamisele ning samuti kutsetagatiste reaalsele rakendatavusele. Kliendi asja materjalide säilimise tagamise kohustus aitab kaasa kliendilt saadud ülesande korrektsele täitmisele ning võimaldab kliendi nõudel kommenteeritava paragrahvi lõikes 3 sätestatud juhtudel materjali kliendile üleandmist. Advokaadi poolt enda tarbeks infokandjale salvestatud teave (näiteks advokaadi isiklikud märkmed, advokaatidevaheline nõupidamine jne) ei kuulu kommenteeritava paragrahvi lõike 2 kohaselt kliendi asja materjalide hulka, mis tähendab, et seda ei pea iga kliendi puhul eraldi hoidma, säilitama ega kliendi nõudel kliendile üle andma. Kui võrd see teave kajastab advokaadile kliendisuhete raames teatavaks saanud informatsiooni, laieneb sellele siiski konfidentsiaalsuskohustus. Kliendi materjali hoidmise juhendi § 3 lg 7 kohaselt tuleb selline teave siiski hoida lahus muudest advokaadi valduses olevatest õigusteenuse osutamisega mitte seotud teabekandjatest. See põhimõte teenib omakorda konfidentsiaalsuskohustuse järgimise eesmärki. Konfidentsiaalsuskohustuse kohta kliendi asja materjalide hoidmisel ja säilitamisel vt § 5 komm 3.

3.1. Dokumentide eraldihoidmise kohustuse kohta vt § 5 komm 3.1.

3.2. Säilitamisele kuuluvad kliendi asja materjalid, mille klient on ülesande täitmise käigus advokaadile üle andnud või mille advokaat on õigusteenuse osutamise käigus loonud (juhendi § 3 lg 1), ning kliendilepingud, kliendile esitatud arved ning aruanded advokaadi töö kohta (juhendi § 3 lg 6). Säilitamisele kuuluvate kliendi asja materjalide täpse koosseisu otsustab advokaat lähtuvalt kliendi ülesande ja kliendi andmete iseloomust, silmas pidades kohustust kliendi nõudmisel väljastada kliendile ülesande täitmise ajal, pärast ülesande täitmist, kliendilepingu lõpetamisel või kliendi nõudel ülesande täitmise lõpetamisel originaaldokumendid ja muud õigusteenuse osutamisega seotud kliendi andmed (juhendi § 3 lg 2). Dokumentide mustandeid ja projekte ei ole vaja säilitada, v.a juhul, kui dokumentide projektid kajastavad läbirääkimiste kulgu või muid kliendi ülesande täitmisel olulisi asjaolusid ja on seetõttu tähtsad, muu hulgas näiteks poolte tahte tuvastamisel (juhendi § 3 lg 3). Kohtutoimikut dubleerivaid dokumente (v.a originaaldokumendid) ei ole

vaja säilitada, v.a juhul, kui advokaat oma mõistlikul äranägemisel peab seda põhjendatuks (juhendi § 3 lg 4). Paberkujul ei ole vaja säilitada dokumente (v.a originaaldokumendid), millest advokaadil on olemas elektrooniline versioon ning salvestatud e-kirjavahetus, samuti avalike andmebaaside kaudu kättesaadavate elektrooniliste dokumentide väljatrukke (juhendi § 3 lg 5).

3.3. Kliendi andmete nõuetekohaseks paberkujul ja elektrooniliselt säilitamise korraldamiseks kehtestab advokaadibüroo pidaja advokaadibüroosisese korra (juhendi § 6 lg 1 teine lause). Säilitatavate kliendi andmete nimekirja koostamise ja uuendamise korraldamine, advokaadibüroos kliendi andmete säilitamise korraldamise eest vastutava isiku ja arhiveeritud kliendiandmetele advokaadibüroosisese juurdepääsu korra ning võimalike juurdepääsupiirangute määramine on advokaadibüroo pidaja kohustus, kes võib kliendi andmete säilitamise korraldamiseks kaasata ka arhiiviteenuse osutaja (juhendi § 5 lg 5). Kliendi andmeid võib säilitada advokaadibüroos selleks ette nähtud ruumis, eraldatuna muudest advokaadibüroo teabekandjatest (juhendi § 5 lg 6 esimene lause). Pikemaajaliseks kliendiandmete säilitamiseks võib advokaadibüroo pidaja sõlmida arhivaalide hoiulepingu arhiiviteenuse osutajaga. Arhiiviteenuse kasutamisel peab advokaadibüroo mõistlikul viisil tagama, et arhiiviteenuse osutaja järgib kliendi andmete säilitamisele esitatavaid nõudeid (juhendi § 5 lg 6 teine lause). Dokumentide paberkujul säilitamise asemel või lisaks dokumentide säilitamisele paberkujul võib advokaadibüroo pidaja korraldada kliendi andmete säilitamise digitaalselt arhiveerituna (juhendi § 5 lg 7 esimene lause). Kliendi andmete digitaalsele hoidmisele ja säilitamisele kohaldatakse käesolevas juhendis sätestatud kliendi materjalide paberkujul hoidmise ja säilitamise nõudeid ja põhimõtteid (juhendi § 5 lg 7 teine lause). Kliendi andmeid säilitatakse mõistliku aja jooksul, võttes arvesse õigusaktidega sätestatud dokumentide säilitamise tähtaegu (juhendi § 6 lg 2). Kliendi materjalide hoidmisel ja säilitamisel peab muu hulgas järgima kliendi andmete alusel kliendi poolt advokaadi vastu esitatavate nõuete aegumise tähtaegu ning kliendi poolt või kliendi vastu esitatavate võimalike nõuete aegumistähtaegu (juhendi § 6 lg 3).

4. Advokaadile üle antud originaaldokumendid tuleb lõike 3 kohaselt kliendile pärast ülesande täitmist, samuti õigusteenuse lepingu lõpetamisel või ülesande täitmisest loobumisel kliendi nõudel tagastada, kui need dokumendid ei ole võetud kohtutoimikusse. Kõnealune säte kasutab küll mõistet "originaaldokument", kuid arvestada tuleb, et kui klient annab advokaadile üle dokumendi koopia ning kliendi kätte teist koopiat ei jää, tuleb kliendi nõudel ka see koopia tagastada. Juhendi § 4 esimene lause soovitatud dokumendid kliendile tagastada ka juhul, kui klient seda ei nõua ja kliendilepinguga pole kokku lepitud teisiti.

Dokumentide tagastamine on sama paragrahvi teise lause kohaselt soovitatav fikseerida kirjalikult. Igal juhul soovitab juhendi § 7 lg 1 advokaadibüroo pidaja ja kliendi vahel sõlmitavas kliendilepingus lisaks seaduses sätestatud tingimustele kokku leppida ka kliendi andmete, eelkõige originaaldokumentide hoidmise, säilitamise ja tagastamise olulistest tingimustes. Juhendi § 5 lg 3 esimene lause selgitab, et kliendi andmed, mis pärast kliendi ülesande täitmist, kliendilepingu lõpetamist või ülesande täitmisest keeldumist jäävad advokaadi valdusesse, tuleb säilitada eraldi advokaadi muudest teabekandjatest. Sellisel juhul tuleb sama paragrahvi teise lause kohaselt advokaadil märkida säilitamisele kuuluvatele kliendi andmetele kliendi nime, kliendi andmetega seotud ülesande nime või muud asjakohased andmed ning teha märge, et kliendi andmed on hõlmatud advokaadi kutsesaladusega.

5. Lõige 4 lubab erandkorras kommenteeritava paragrahvi kolmandas lõikes sätestatud kliendi nõuet kliendi asja materjalid üle anda mitte täita, kui klient on jätnud osutatud õigusteenuse eest tasumata. Isikut tõendavat dokumenti kinni pidada ei tohi, kuivõrd kommenteeritavas lõikes sätestatud õigus ei tohi vastuollu minna seadustes sätestatuga (käesoleval juhul isikut tõendavate dokumentide seadusega).

§ 17. Tasu õigusteenuse osutamise eest

(1) Tasu suurus ja vorm õigusteenuse osutamise eest (advokaaditasu) määratakse kokkuleppel kliendiga ja sätestatakse õigusteenuse lepingus.

(2) Kui klient on jätnud kokkulepitud tingimustel tasu maksmata, on advokaadil õigus keelduda kliendile õigusteenuse osutamisest ja õigusteenuse leping lõpetada.

(3) Advokaat võib anda tasuta (*pro bono*) õigusabi.

(4) Kui isikul võib olla õigus riigi õigusabile, peab advokaat teda sellest võimalusest teavitama.

(5) Kui õigusabi eest on tasunud riik, ei ole advokaat õigustatud võtma kliendilt advokaaditasuna või kulude hüvituseks muid rahasummasid.

1. Advokaaditasu, s.o tasu suurus ja vorm lepitakse kokku kliendiga ning sätestatakse kliendilepingus (AdvS § 60 lg 1, lõige 1). Enne lepingu sõlmimist teeb advokaadibüroo pidaja või advokaat kliendile esimese hinnapakumise ning selgitab tasu kujundamise aluseid (AdvS § 60 lg 2, kodukorra § 25 lg 2 p 5). CCBE EK artikli 3.4 järgi tuleb advokaadi poolt võetav tasu kliendile täies ulatuses avalikustada, see peab olema õiglane ja mõistlik ning kooskõlas seaduse ja kutse-normidega, mis advokaadi suhtes kehtivad. Nagu nähtub AdvS § 60 lg-test 1 ja 2,

nõuab ka advokatuuriseadus advokaadi poolt võetava tasu suuruse kliendile täies ulatuses avalikustamist. Õigusteenuse eest makstud tasu suurusele laieneb konfidentsiaalsuskohustus, v.a riigi õigusabi osutamise korral (AdvS § 45 lg 1).

1.1. Advokatuuriseadus ei reguleeri tasu suuruse suhtes kehtivaid põhimõtteid (õiglane, mõistlik), sätestades üksnes, et advokatuuril puudub õigus õigusteenuse osutamise tasude piirmäärasid määrata (AdvS § 60 lg 3). Riigi õigusabi osutamise eest makstava tasu kehtestab valdkonna eest vastutav minister (RÕS § 21 lg 3). Ka võlaõigusseadusest ei tulene advokaaditasu piiranguid. VÕS § 627 lg 2 sätestab, et kui tasu suurust ei ole kindlaks määratud, tuleb maksta vastavalt asjaoludele mõistlik tasu. Näiteks USA-s on tasu mõistlikkuse põhimõte ABA MR reegli 1.5a järgi defineeritud väga üksikasjalikult mõistlikkust määravate näitajate kaudu, milleks on kulunud aeg ja töö, asja uudsus ja keerukus ja nõutavad oskused; kliendile tajutav tõenäosus, et ülesande vastuvõtmine välistab advokaadil teiste ülesannete vastuvõtmise; piirkondlik tavaline tasu sarnase ülesande täitmise eest; summa, mille üle vaidlus käib ja saavutatud tulemused; kliendi või asjaolude poolt kehtestatud ajalised piirangud; kliendisuhete olemus ja kestvus; asjaga tegeleva advokaadi kogemus, reputatsioon ja oskused; tasu vorm. IBA põhiprintsiipide kommentaar artiklile 10 selgitab tasu mõistlikkust ülesande olemuse, selle raskuse, vaieldava summa, tööhulga ja teiste sobivate kriteeriumide kaudu. Eestis on tasu tinglikult piiratud kliendi huvides tegutsemise, asja perspektiivi hindamise ning kliendile ebamõistlike kulutuste põhjendamise keelu omavahelise seotuse kaudu, vt § 14 komm. 5.2.

1.2. Tasu vormideks on AdvS § 61 lg 1 alusel ajatasu ehk tunnitasu (p 1), tasu kindlas suuruses ehk koondtasu (p 2) või osa kliendi kasust, mida ta saab õigusteenuse osutamise tõttu ehk osatasu (p 3). Tasu tuleb alati maksta rahas (AdvS § 61 lg 2). Tulemustasu ehk *pactum de quota litis* on AdvS § 61 lg 3 järgi lubatud. Advokaatide piiriülese tegevuse puhul tuleb tähele panna, et *pactum de quota litis* on CCBE EK artikli 3.3 järgi keelatud. See keeld ei hõlma kokkulepet selle kohta, et tasu võetakse proportsionaalselt advokaadi poolt lahendatava ülesande väärtusega, kui see on vastavuses ametlikult kinnitatud tasumääradega või kui seda kontrollib pädev organ, kellel on jurisdiktsioon advokaadi üle (CCBE EK artikkel 3.3.3). CCBE on sellist keeldu põhjendanud asjaoluga, et tulemustasu õhutab spekulatiivset kohtuvaidlust. Sisuliselt on tegemist spetsiifilise huvide konflikti ohtu loova olukorraga ning probleem võib ilmneda mõlemat pidi – advokaat õhutab klienti võtma suuremaid riske, lootuses teenida ise rohkem, või vastupidi, mitte enam pingutada maksimumtulemuse saavutamiseks, kui advokaadi tasu sellest enam oluliselt ei suurene (nt kui tulemustasu on 1–10% tulemusest, siis täiendava

tulemuse majanduslik väärtus võib kliendi jaoks olla oluline ja advokaadi jaoks suurusjärgu mõttes sarnane juba saavutatu eest teenitud tasuga).

2. Advokaadibüroo pidajale tasumine toimub kliendilepingus kokku lepitud ajal ja viisil arve alusel (AdvS § 60 lg 4). Arves tuleb eraldi kajastada tasu ja õigusteenuskulude (s.o vajalikud kulud, mida advokaat või advokaadibüroo pidaja on õigusteenust osutades kandnud, AdvS § 62 lg 1) suurus (AdvS § 63). Ka VÕS § 624 lg 2 kohustab käsundi täitmisel esitama käsundiandjale ülevaate käsundi täitmisega seotud kuludest ja tuludest koos selle aluseks olevate tõenditega. Lubatud on kokkulepe, mille kohaselt klient tasub õigusteenuskulud ja advokaaditasu ette, kuid kui kliendileping lõpetatakse enne ülesande täitmist, tuleb ettemaks tagastada summas, millest on maha arvatud tasu tehtud töö eest ja õigusteenuskulud (AdvS § 60 lg 5). Ka CCBE EK artikkel 3.5 lubab ettemaksu küsimist, piirates seda küll mõistliku hinnangulise suurusega.

2.1. Kui klient on jättnud kokkulepitud tingimustel **tasu maksmata, on advokaadil õigus keelduda kliendile õigusteenuse osutamisest ja õigusteenuse leping lõpetada (lõige 2)**. Selles osas vt ka § 18 komm 3.2. CCBE EK artikkel 5.7 sätestab piiriüleste asjade puhul eraldi ette vastutuse tasude maksmise eest. Nimelt tuleneb sellest sättest, et tööalastes suhetes eri liikmesriikide advokatuuri liikmete vahel, kus advokaat ei piirdu sellega, et soovitada oma kliendile teist advokaati või tutvustada seda teist advokaati kliendile, vaid ise usaldab oma kolleegile konkreetse asja või küsib kolleegilt nõu (tinglikult saab teise advokaadi jaoks ise sisuliselt kliendiks), on ülesande andnud advokaat isiklikult kohustatud, isegi kui klient osutub maksejõuetuks, maksma oma väliskolleegile kuuluvad tasud, kulud ja muud väljaminekud. Asjaosalised advokaadid võivad nendevahelise suhte alguses leppida kokku teisiti. Lisaks võib ülesannet andev advokaat igal ajal piirata oma isiklikku vastutust tasude, kulude ja väljaminekute summaga, mis on tekkinud enne välisadvokaadi teavitamist ülesannet andva advokaadi poolt oma vastutusest lahtiütlemisest. Kõnealuse artikli kommentaarides märgitakse, et kuna arusaamatused maksmata jäänud tasude eest vastutust kandva poole suhtes on tavaline põhjus, mis kutsub esile arvamuste lahknevuse eri liikmesriikide advokaatide vahel, siis on tähtis, et advokaat, kes soovib välistada või piirata oma isiklikku kohustust olla vastutav väliskolleegi tasude eest, peaks saavutama selge kokkuleppe selles küsimuses kohe teingu alguses.

2.2. Kui klient leiab, et advokaaditasu või õigusteenuskulu nõue ei ole põhjendatud, võib ta selle vaidlustada advokatuuri aukohtus (AdvS § 64). Aukohtus tarbijaga sõlmitud kliendilepingust tuleneva advokaaditasu vaidlustamise menetlusele kohaldub Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21.05.2013 tarbijavaidluste kohtuvälise

lahendamise direktiiv (2013/11/EL). Tulenevalt Eesti Advokatuuri kodukorra §-st 48 lahendab aukohus lepitusmenetluse korras kliendi poolt vaidlustatud advokaaditasu või õigusteenuskulu nõude põhjendatusega seotud küsimusi ning advokaatide vahel kutsetegevusest tulenevaid vaidlusi ja tarbijaga sõlmitud kliendilepingust tulenevaid vaidlusi. Lepitusmenetluse asjas vastuvõetud aukohtu seisukoht on soovitusliku iseloomuga ning selle peale kaevata ei saa (kodukorra § 60 lg 5). Lepitusmenetluse kord tarbijaga sõlmitud kliendilepingust tuleneva vaidluse lahendamiseks on kehtestatud Eesti Advokatuuri juhatuse 17.10.2017 otsusega.²⁴⁷ Kui lepitusmenetluse käigus ilmnevad advokaadi teos distsiplinaarsüüteo tunnused, algatab aukohus distsiplinaarmenetluse, mille suhtes kohaldatakse distsiplinaarmenetlust reguleerivaid aukohtumenetluse sätteid (kodukorra § 60 lg 6). Võimalus vaidlustada advokaaditasu aukohtus ei piira isiku õigust pöörduda tasu vaidlustamiseks kohtusse või kasutada õiguskaitsvahendeid (muu hulgas näiteks hinna alandamist). Tasuvaidluste kohta vt ka § 14 komm 5.2.

2.3. CCBE EK artikli 3.6.1 kohaselt ei tohi advokaat jagada oma tasusid isikuga, kes pole advokaat, v.a juhul, kui assotsieerumine advokaadi ja muu isiku vahel on seaduse ja kutsenormidega, millele advokaat allub, lubatud. Nimetatud keeld ei võta advokaadilt õigust maksta tasu, vahendustasu või muid hüvitisi surnud advokaadi pärijatele või pensionile jäänud advokaadile seoses surnud või pensionile jäänud advokaadi praktilise ülevõtmisega (art 3.6.2). Ühtlasi ei ole advokaadil õigust nõuda ja vastu võtta tasu, vahendustasu ega muud hüvitist kliendile teise advokaadi soovitamise eest ega maksta mistahes sarnast hüvitist kliendi tema juurde suunamise eest (CCBE EK art 5.4). Advokatuuriseadus otsesõnu vahendustasusid ei keela, kuid vahendustasu või nn *kickback*'i on Eestis lubamatuks peetud tulenevalt sõltumatuse põhimõttest. Lisaks on siin tinglik probleem ja piirang ka tulenevalt AdvS § 40 lg-st 1, § 55 lg-st 1 ja § 60 lg-st 1, mis koostoimes viitavad, et advokaaditasu võib advokaat küsida siiski üksnes õigusteenuse osutamise eest – kui aga advokaat on võtnud kohustuse tasuda ka vahendustasu, lisab ta vastava kulu tinglikult kliendi käest küsitava tasu sisse. Käesoleva kommentaaride autorid vahendustasu lubatavust täielikult välistada ei saa, kuid sõltumatuse põhimõtte ning tasu kujnemise selgitamise kohustus tingiks siis igal juhul kliendi teavitamise ja kliendi nõusoleku vajaduse selliseks lahenduseks.

3. Advokaat **võib anda tasuta õigusabi** (st *pro bono*) (**lõige 3**). Kui advokaat osutab õigusabi ilma tasuta, laienevad talle siiski kõik kutse-eetika nõuded, sealhulgas

²⁴⁷ Viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 19.12.2017 otsusega.

konfidentsiaalsuskohustus. Ka on advokaadil sellisel juhul kohustus sõlmida klientideleping, kus tasu suuruse kohale tuleb märkida asjaolu, et tegemist on *pro bono* õigusteenusega. *Pro bono* õigusabi osutamise kohustust Eestis ei ole. Samuti ei ole välja antud ühtegi soovitus selles valdkonnas. Näiteks USA-s peetakse tungivalt soovituslikuks aastas 50 tunni *pro bono* teenuse osutamist (ABA MR reegel 6.1). Siiski teeb Eesti Advokatuur järjekindlalt pingutusi *pro bono* töö edendamiseks ning paljud advokaadid on kaasatud mitmetesse projektidesse, pikemaajalisem koostöö on Lastekaitse Liiduga ning Heateo Sihtasutuse ning viimase portfelliorganisatsioonidega. Alates 2014. aastast antakse välja aasta advokaadi aunimetust ja aunimetuse andmise üheks kategooriaks on ka ühiskondlik ja vabatahtlik tegevus.

4. Lõige 4 kohustab advokaati teavitama isikut, kellel võib olla õigus riigi õigusabile RÕS § 6 alusel, sellest võimalusest. Sama kohustus tuleneb CCBE EK artiklist 3.7.2. Selline kohustus laieneb juhtudele, kus advokaadi jaoks selgub isiku avaldatud informatsiooni pinnalt, et isikul võib selline õigus olla. Selliste asjaolude väljaselgitamiseks peab advokaat tegema mõistlikke jõupingutusi. Seejuures on CCBE EK artikli 3.7.2 kommentaaris rõhutatud, et piiriüleses tegevuses ei tohi advokaat unustada võimalust, et riigisisestes seadustes on sätted riigi õigusabi kohta, millega advokaat pole tuttav.

5. Advokaadile riigi õigusabi tasu maksmise ja riigi õigusabi kulude hüvitamise korra sätestab riigi õigusabi seaduse 4. peatükk. Isikult, kellele advokaat riigi õigusabi teenust osutas, ei või advokaat tasu nõuda (RÕS § 24 lg 2; **lõige 5**). Aukohus on seda seisukohta kinnitanud.²⁴⁸

§ 18. Õigusteenuse osutamisest loobumine

(1) Advokaat on kohustatud loobuma õigusteenuse lepingus ettenähtud ülesande täitmisest ja lõpetama lepingu, kui klient:

- 1) esitab võltsitud tõendeid ja advokaat on tõendi võltsimisest teadlik;**
- 2) nõuab, vaatamata advokaadi selgitusele, et advokaat kasutaks seadusega vastuolus olevaid vahendeid või viise kliendi huvide kaitsmiseks;**
- 3) nõuab, et advokaat tegutseks viisil, mis ei ole kooskõlas advokaadi au ja väarikusega või kutse-eeetika nõuetega.**

(2) Advokaat võib oma algatusel loobuda endale õigusteenuse lepinguga võetud ülesande täitmisest või lõpetada õigusteenuse lepingu, kui:

²⁴⁸ Aukohtu 11.02.2011 otsus.

- 1) kliendi ülesande täitmisel ilmneb §-is 13 nimetatud huvide konflikt;
- 2) klient ei täida või rikub õigusteenuse lepingu olulist tingimust;
- 3) klient tegutseb advokaadi juhiste vastaselt või muul viisil väljendab selgelt, et ta on kaotanud usalduse advokaadi vastu;
- 4) klient annab advokaadile kliendi huve kahjustavaid või ülesande täitmiseks ilmselt kasutuid juhiseid ning hoolimata advokaadi selgitusest, ei loobu nende juhiste järgimise nõudmisest.

(3) (kehtetu 21.02.2008)

(4) Õigusteenuse andmisest loobumine ei võta advokaadilt õigust tasule juba osutatud õigusabi eest.

1. **Sätte eesmärk.** Kommenteeritav paragrahv sätestab juhtumid, mil advokaat on kohustatud või õigustatud õigusteenuse lepingus ettenähtud ülesande täitmisest loobuma või lepingu lõpetama. Loetelu ei ole ammendav. VÕS § 631 lubab käsunduslepingu erakorraliselt üles öelda, kui ilmneb, et kõiki asjaolusid arvesse võttes ja mõlema lepingupoole huvisid kaaludes ei või oodata, et lepingut üles öelda sooviv pool jätkaks käsunduslepingu täitmist kuni ülesütlemistähtaja või lepingu tähtaja möödumiseni või käsundi täitmiseni.

2. Advokaat on kohustatud loobuma õigusteenuse lepingus ettenähtud ülesande täitmisest ja lõpetama lepingu, kui klient esitab võltsitud tõendeid ja advokaat on tõendi võltsimisest teadlik; nõuab, vaatamata advokaadi selgitusele, et advokaat kasutaks seadusega vastuolus olevaid vahendeid või viise kliendi huvide kaitsmiseks, või nõuab, et advokaat tegutseks viisil, mis ei ole kooskõlas advokaadi au ja väärikusega või kutse-eesitika nõuetega (**Ig 1 p-d 1–3**). AdvS § 44 lg 5 sõnastab, et advokaat võib omal algatusel ja advokaadibüroo pidaja nõusolekul loobuda kliendilepinguga võetud kohustusest või lõpetada kliendilepingu, kui klient on esitanud nõude, mille täitmiseks advokaat peab rikkuma seadust või kutse-eesitika nõudeid. Sõna "õigus" tuleb AdvS § 44 lg 5 sisustamisel tõlgendada eelkõige kui pädevust andvat normi, mis koostoimes kommenteeritava paragrahviga võib sõltuvalt olukorrast tähendada ka kohustust ülesande täitmisest loobuda või kliendileping lõpetada. Siiski tuleb tähele panna, et RÕS § 19 lg 3 kohaselt eeldab riigi õigusabi osutamise lõpetamine AdvS § 44 lg-s 5 sätestatud juhtudel advokatuuri juhatuse nõusolekut.

2.1. Olukorra all, kus **klient esitab võltsitud tõendeid ja advokaat on tõendi võltsimisest teadlik**, peetakse silmas nii sellise tõendi esitamist kohtule kui ka väljaspool kohut muule ametiasutusele (mitte advokaadile endale – viimasel juhul on advokaadil võimalik tagada, et võltsitud tõendit ei kasutata, v.a juhul, kui klient advokaadist mööda läheb ja tõendi siiski ise vahetult esitab). Viidatud nõuet tuleb

tõlgendada koostoimes eetikakoodeksi § 14 lg-ga 5, mille järgi on advokaadil õigus kliendilt saadud andmete õigsust eeldada muu hulgas ka olukorras, kus advokaadil on kahtlus tõendi võltsitusest, ja seda kahtlust ei õnnestu kõrvaldada (vt § 14 komm 7). Arvestada tuleb seejuures asjaoluga, et eetikakoodeksi § 14 lg 5 kohaselt ei ole advokaat kohustatud kontrollima kliendi poolt talle usaldatud teabe õigsust ning ta ei vastuta kliendi poolt talle esitatud andmete tõe vastavuse eest. Seega kommenteeritava paragrahvi lg 1 p 1 on küllaltki erandlik olukord, mis sisuliselt eeldab objektiivsetel asjaoludel kujunenud veendumust tõendi võltsituses (näiteks klient ise kinnitab või kui näiteks dokumendi sisus ilmnevad selged viited selle loomisele tagantjärele, kajastades andmeid või asjaolusid, mis dokumendi väidetaval loomise ajal olemas ei olnud – tüüpilisemateks näideteks võivad olla eksimine juriidilise isiku asukoha või juhatuse liikmetega, postiindeksi muutumise ajaga vms). Arvestades et kliendi juhised, mille täitmiseks advokaat peab rikkuma seadust või kutse-eetika nõudeid, on samuti õigusteenuse lepingu lõpetamise aluseks, ei ole võltsitud tõendi esitamisel kliendi poolt eraldi lõpetamise alusena olulist tähtsust, kuivõrd advokaat, kes oma edasise tegevuse ehitab üles tõendile, mille võltsitusest ta on teadlik, rikub nii ehk naa kutse-eetika normi olla aus ja väärikas ning kohustust mitte kasutada seadusega vastuolus olevaid vahendeid ja viise. Riigi õigusabi asjades on riigi õigusabi saaja poolt võltsitud tõendi esitamine riigi õigusabi osutamisest loobumise alus RÕS § 19 lg 3 alusel, mis teeb viite AdvS § 44 lg-le 5 (AdvS §44 lg 5 kohta vt eelnev komm 2).

2.2. Seadusega vastuolus olevate vahendite ja viiside osas vt § 2 komm 1, § 14 komm 3 ja § 21 komm 2. Oluline on seejuures, et advokaat eelnevalt selgitaks kliendile, milles seisneb tema nõude vastuolu seadusega. Siia alla käivad näiteks juhtumid, mil klient esitab nõude kuriteole kaasaaitamiseks või selle täideviimiseks advokaadi poolt, sealhulgas dokumendi võltsimiseks või võltsitud dokumendi esitamiseks.

2.3. Nõue, et advokaat tegutseks viisil, mis ei ole kooskõlas advokaadi au ja vääriskusega või kutse-eetika nõuetega, on tihedalt seotud advokaadi eetika-koodeksi §-s 9 sätestatud kohustusega suhtlemisel klientide, kohtu, kolleegide ja avalikkusega käituda ausalt ja väärikalt ning kooskõlas heade kommete ja tavadega ning kutse-eetika nõuetega. Selle kohta vt §-de 9, 20, 22 ja 23 komm-d.

2.4. RÕS § 19 lg 1 sätestab teenuse osutamisest loobumise täiendava aluse, mida kommenteeritav paragrahv otseselt ei maini – nimelt kui riigi õigusabi saaja väidetav nõue ei põhine seadusel või kui puudub protsessuaalne võimalus kaitsta riigi õigusabi saaja õigusi ja huve, piirdub riigi õigusabi osutamine sellega, et advokaat põhjendab kirjalikult nimetatud asjaolusid riigi õigusabi saajale. Seega

on advokaat sellistel juhtudel kohustatud pärast vastavate asjaolude kirjalikku selgitamist riigi õigusabi osutamisest loobuma. Selle kohta vt ka § 12 komm 4.2. Perspektiivitu asja ajamise keeld lepingulise teenuse korral tuleneb kaudsest § 12 lg-st 3, mida tuleb küll tõlgendada kitsendavalt (vt § 12 komm 3.1).

2.5. Riigi õigusabi osutamise korral võib advokaat advokatuuri juhatuse nõusolekul RÕS § 19 lg 3 alusel lõpetada juhul, kui ta on AdvS § 45 lg-s 5 sätestatud korras vabastatud kutsesaladuse hoidmise kohustusest. Nimetatud lõike kohaselt on advokaat esimese astme kuriteo ärahoidmiseks õigustatud esitama halduskohtu esimehele või tema määratud sama kohtu halduskohtunikule põhjendatud kirjaliku taotluse kutsesaladuse hoidmise kohustusest vabastamiseks. Kuigi RÕS § 19 lg 3 grammatilise tõlgenduse järgi ei ole AdvS § 45 lg 5 järgsel halduskohtu esimehele teavituse tegemisel advokaadil kohustust ülesande täitmisest loobuda, tekib siinkohal keerukas küsimus, kas loobumine ei peaks usaldussuhte kahjustamise tõttu olema siiski kohustuslik ning seda riigi õigusabi kui n-ö tavakorras teenuse osutamise puhul. Olukord on osaliselt analoogiline rahapesu ja terrorismi tõkestamise regulatsioonist tulenevate teavituskohustustega, kuid AdvS § 45 lg 5 annab advokaadile diskretsiooni – teavituse tegemine on siin advokaadi valik. Tuleb küll märkida, et diskretsiooni olemasolu saab väita AdvS § 45 lg 5 grammatilisel tõlgendamisel, kuivõrd asjakohane rakenduspraktika sisuliselt puudub. Normi sellisena sisustamine oleks enamiku Euroopa riikide praktikaga võrreldes väga liberaalne. Välistada ei saa ka tõlgendust, mille järgi AdvS § 45 lg 5 võib olla käsitatav samuti pädevust andva normina, mille puhul võib diskretsioon konkreetsetel asjaoludel olla redutseerunud nullini. Viimasel juhul oleks tegemist juba üheselt rahapesu ja terrorismi tõkestamisega seotud täitevvõimu kohustuslikule teavitusele analoogse olukorraga. Kui aga advokaadi vaba diskretsiooni AdvS § 45 lg 5 rakendamisel jaatada, oleks tegemist advokaadi vaba valikuga oma usaldussuhte kliendiga kahjustada. AdvS § 45 lg 5 on seejuures küll ise kinnituseks, et esimese astme kuritegude kavandamine ei ole advokaadi ja kliendi vahelise usaldussuhte kaitsealas, kuid see ei kaota ära probleemi, et kahjustatud usaldussuhte olukorras võib olla oluliselt raskendatud või lausa võimatu kliendi (seaduslike) huvide kaitse muudes küsimustes. Seetõttu tuleb asuda seisukohale, et AdvS § 45 lg 5 järgse teavituse tegemisel on advokaadil ühtlasi üldjuhul ka kohustus kliendileping lõpetada.

2.6. AdvS § 44 lg 4 kohaselt ei või õigusteenust osutada ka juhul, kui seaduse kohaselt ei ole advokaadil lubatud õigusteenust osutada (näiteks näeb seadus ette, et teatud ülesannet võib täita üksnes vandeadvokaat). Sama on sätestatud RÕS § 19 lg-s 2. Sellisel juhul peab advokaat kliendile seaduslikku takistust selgitama ning suunama ta ülesande täitmiseks pädeva isiku juurde.

3. Advokaat võib oma algatusel loobuda endale õigusteenuse lepinguga võetud ülesande täitmisest või lõpetada õigusteenuse lepingu, kui kliendi ülesande täitmisel ilmneb §-s 13 nimetatud huvide konflikt; klient ei täida või rikub õigusteenuse lepingu olulist tingimust; klient tegutseb advokaadi juhiste vastaselt või muul viisil väljendab selgelt, et ta on kaotanud usalduse advokaadi vastu või klient annab advokaadile kliendi huve kahjustavaid või ülesande täitmiseks ilmselt kasutuid juhiseid ning hoolimata advokaadi selgitusest ei loobu nende juhiste järgimise nõudmisest (**lg 2 p-d 1–4**).

3.1. Eetikakoodeksi §-s 13 nimetatud **huvide konflikt** õigusteenuse lepinguga võetud ülesande täitmisest loobumiseks või õigusteenuse lepingu lõpetamiseks on kohaldatav olukordadele, kus huvide konflikt ilmneb tekib pärast lepingu sõlmimist. Huvide konflikt on riigi õigusabi osutamise lõpetamise aluseks RÕS § 19 lg 2 alusel. Seejuures tuleb tähele panna, et kui eetikakoodeksi § 13 lg 1 teine lause lubab advokaadil huvide konflikti korral (v.a juhul, kui advokaat esindab või kaitseb või on esindanud või kaitsnud kahte või enamat klienti, kelle huvid on vastuolus, või osutab neile muud õigusteenust) isiku kliendi soovil õigusteenuse osutamist jätkata, siis RÕS § 19 lg 2 keelab advokaadil õigusteenust osutada ka juhul, kui kui tema enda või tema abikaasa või lähedase sugulase või tema abikaasa lähedase sugulase huvid samas asjas on vastuolus riigi õigusabi saaja huvidega. Vt ka § 13 komm-d.

3.2. Olukorra all, kus **klient ei täida või rikub õigusteenuse lepingu olulist tingimust**, peetakse silmas eelkõige kliendi poolt tasu maksmise kohustuse täitmata jätmist. Erandlikel juhtudel tuleb selliseks olukorraks pidada ka kliendi puudulikke instruksioone või puudulikku informatsiooni, näiteks juhte, mil klient ei esita advokaadile vaatamata korduvatele järelepärimistele originaaldokumente, ja advokaadil puudub igasugune võimalus ülesannet ilma nende dokumentideta täita. Õigus loobuda kliendilepinguga võetud kohustusest või lõpetada kliendileping, kui klient on rikkunud kliendilepingu olulist tingimust, tuleneb ka AdvS § 44 lg-st 5. Ka kokkulepitud ettemaksu tasumise kohustuse rikkumine õigustab advokaati lepingust loobuma (CCBE EK art 3.5). Riigi õigusabi puhul on nimetatud aluse kohaldamine äärmiselt piiratud, kui mitte välistatud – riigi õigusabi määramisega on tasuküsimus lahendatud, samuti on tuvastatud vajadus õigusabi järele ja sellisena suuresti määratud ka esindatava kaitset vääriv huvi ja vajaliku teenuse põhisisu. Nii ei saa esindatav riigi õigusabi asjades rikkuda tasumaksmise kohustust ning üldjuhul ei saa ka napp või lausa puuduv esindatavapoolne koostöö advokaadiga olla ülesande täitmist välistavaks takistuseks, seda eriti asjades, kus advokaadi olemasolu on kohustuslik. Riigi õigusabi asjades, kus advokaadi esindus pole

kohustuslik ning kus ülesande iseloomust tulenevalt on vaja teha põhimõttelisi valikuid või asjaajamiseks on möödapääsmatult vajalik kliendipoolne kaasabi ja klient seda vaatama korduvatele nõudmistele ei esita, võib advokaat seada selle teenuse osutamise jätkamise oluliseks tingimuseks ning seeläbi võib ilmned ka kliendipoolne oluline rikkumine. Kirjeldatud olukorda tuleb eristada asja perspektiivtuse ilmnemisest, mis on riigi õigusabist keeldumise alus RÕS § 19 lg 1 järgi. Siiski tuleb rõhutada, et eeltoodud kaalutlustel saab tõesti olla tegemist küllaltki äärmusliku olukorraga ning nappi või puuduvat koostööd ei saa üldjuhul riigi õigusabi osutamisest keeldumiseks aluseks tuua. RÕS § 19 lg 3 nõuab loobumise eeldusena seejuures advokatuuri juhatuse nõusolekut ning ka juhatus on olnud § 19 lg 3 rakendamisel läbivalt konservatiivne ning lõpetamiseks on luba antud erandlikel juhtudel. Kokkuvõtvalt on konservatiivse praktika juures olnud oluliseks kaalutluseks küsimus, kas advokaadi vahetus aitaks olukorra lahendamisele kaasa või mitte. Nii on juhatus 30.02.2012 andnud nõusoleku advokaadi kohustustest vabastamiseks, kui klient oli väljendanud sõnaselgelt usaldamatust advokaadi vastu ja nõudnud, et advokaat lõpetaks tema esindamise ning esitaks kohtule taotluse määrata talle teine esindaja. Juhatus märkis, advokaat peab juhatuse nõusoleku taotlemisel välja tooma need objektiivsed asjaolud, millest nähtub, et edasine riigi õigusabi osutamine sama advokaadi poolt ei ole võimalik. Kõnealusel juhul oli ka Riigikohus advokaadi vabastamisega nõus olnud. Seevastu olukorras, kus klient soovis advokaati taandada ja vahetada, kuid seda mitte minetuste tõttu kutsetöös või kutse-eetiliste rikkumiste tõttu, vaid erinevatel ettekäändel ja ähvardustel (tegemist oli esiletoodud asjaoludel väga konfliktse isikuga), leidis juhatus 03.04.2018, et sellises olukorras advokaadi vabastamine riigi õigusabi osutamisest ei lahendaks probleemi. Juhatus märkis, et ka uute kaitsjate määramisel on tõenäoline sama-laadsete kliendipoolsete nõuete esitamine ning et kuivõrd üldpõhimõtte kohaselt ei ole riigi õigusabi saajal õigust valida advokaati, ei ole põhjendatud konfliktisel riigi õigusabi saajal määratud kaitsjaga tekkinud konflikti tõttu uut advokaati riigi õigusabi korras saada.

3.3. Olukorda, kus klient tegutseb advokaadi juhiste vastaselt või muul viisil väljendab selgelt, et ta on kaotanud usalduse advokaadi vastu, tuleb tõlgendada kitsalt. Advokaadi ja kliendi vahelist suhet pingestab tihti (eriti kui ülesande objektiks on vaidlus vastaspoolega) olukord, et kliendi jaoks on kogu situatsioon, mille käigus advokaat õigusabi osutab, keeruline, ebameeldiv ja pingeline. Sii juurde lisandub tasu küsimus koos sageli küllaltki keerukatest vastasmõjudest kliendi huvides võimalike tegevuste mahu ja vastava kuluga ning aetava asja perspektiiviga. Seetõttu on mõistetav, et kliendisuhtes võib ette tulla ka advokaadi ja kliendi vahelisi konflikte, millest saab omakorda järeldada, et iga selline konflikt ei

ole kliendisuhte lõpetamise aluseks. Ühtlasi tuleb arvestada, et nii nagu advokaati ei või samastada tema kliendiga, ei ole ka klient advokaadiga samastatav, mis tähendab, et kliendil säilib kliendisuhtesse astumisel otsustusõigus ning valikute tegemise ja otsustamise õigus ja kohustus kliendi huvides ja muude kutse-eeetika nõuete raames on advokaadil läbi kogu teenuse osutamise protsessi. Seega peaks olukorda, kus klient tegutseb advokaadi juhiste vastaselt, käsitama eelkõige olukorrana, kus klient tegutseb ennast kahjustavalt. Kui klient vaatamata advokaadi juhiste teeb sammu, mis viib potentsiaalselt kliendi olukorra parandamiseni või ei muuda seda, on ta tegutsenud enda huvides ning advokaadil tuleb sellest lähtudes oma käitumisplaan ümber mõelda.

Võimalik on ka olukord, kus klient teeb küll advokaadi hinnangul teda kahjustavaid toiminguid, kuid selgelt siiski soovib, et advokaat tema esindamist jätkab ehk sisuliselt kinnitab usalduse olemasolu. Siin tuleb asuda seisukohale, et isegi kui klient soovib teenuse osutamise jätkamist, tuleb jaatada advokaadi diskretsioonilist õigust teenuse osutamine siiski lõpetada. Advokaadi juhiste järjepidev eiramine võib teenuse osutamist niivõrd komplitseerida, et advokaadilt ei saa mõistlikult eeldada sellises olukorras teenuse osutamise jätkamist. Advokaadi juhiseid järjepidevalt eirav klient tähendab advokaadi jaoks igal juhul kõrgendatud riski vaidluse tekkimiseks kliendi teenuse sisu nõuetekohasuse ja sellest tulenevalt ka tasu üle. Samuti võib see oluliselt mõjutada advokaadi algset hinnangut asja perspektiivile, asja ajamise ajaplaanile ja tasukokkuleppele.

Riigi õigusabi seadus usalduse kaotust riigi õigusabi osutamisest loobumise alusena otsesõnu ette ei näe, kuid AdvS § 44 lg 5 kohaldamist RÕS § 19 lg 3 kaudu on juhatus oma praktikas sisustanud ka usalduse kaotamise küsimuse kaudu. Siiski eeldab juhatuse praktika, et usalduse kaotus ei saa olla automaatseks aluseks advokaadi vabastamisele ning määravaks on juba komm-s 3.2 viidatud kaalutus, kas advokaadi vahetus aitaks lahendusele kaasa (vt nt juhatuse 14.11.2007, 30.10.2012, 03.04.2018 otsused). Juhatus on mitmel korral rõhutanud (vt nt 14.06.2016, 06.02.2018 otsused), et riigi õigusabi saaja poolt advokaadi vastu advokatuurile (aukohtule) kaebuse esitamine ei tähenda tingimata, et õigusabi osutamine ei oleks edaspidi sama advokaadi poolt võimalik. Kuivõrd üldpõhimõtte kohaselt ei ole riigi õigusabi saajal õigust valida advokaati, ei ole advokatuuri juhatus lubanud praktika tekkimist, kus konfliktne riigi õigusabi saaja tekitab riigi õigusabi osutava advokaadiga konflikti ja saab seeläbi uue advokaadi selliselt, et advokaat enda taotluse alusel riigi õigusabi andmise kohustusest vabastatakse. Sellega seoses rõhutas juhatus samas seisukohas, et vastavalt § 19 lg-le 1 on advokaat, kes on asunud riigi õigusabi korras õigusteenust osutama, kohustatud

seada tegema kuni asja lõpliku lahendamiseni, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Viidatud praktika lähtub muu hulgas ka asjaolust, et usalduse kaotuse korral saab riigi õigusabi saaja vajadusel astuda samme ka meelepärase kaitsja leidmiseks, kuid riigil pole kohustust seda tagada. Nimelt võib RÕS § 20 lg 1 järgi riigi õigusabi osutava advokaadi ja riigi õigusabi saaja kokkuleppel asuda isikule samas asjas õigusteenust osutama teine advokaat, kes on nõus temale riigi õigusabi osutamise kohustuse üleandmisega. Vastavat korda ja võimalust saab seejuures kliendile selgitada ka advokaat, kelle suhtes klient on usaldamatust väljendanud. Samuti on advokaadil võimalik neis menetlustes, kus advokaadi osalemine ei ole kohustuslik, pöörduda riigi õigusabi määramise lõpetamise taotlusega kohtu poole – kui asjaajamiseks vajalik koostöö kliendilt puudub, võib kohus seda hinnata ka riigi õigusabi saajast tulenevaks aluseks riigi õigusabi edasine osutamine lõpetada RÕS § 17 lg 1 teise lause kohaselt.

3.4. Kliendi poolt advokaadile antavad kliendi huve kahjustavad juhised õigusteenuse osutamisest loobumise alusena on tihedalt seotud asjaoluga, et kliendi huvisid tuleb mõista laiemalt kui üksnes see, mida klient ise nendena käsitab (vt ka § 8 komm 2.4). VÕS § 621 lg 3 sätestab, et kui juhistest kinnipidamisega kaasneks käsundiandjale ilmselt ebasoodus tagajärg, võib käsundisaaja järgida juhiseid alles siis, kui ta on juhtinud käsundiandja tähelepanu ebasoodsale tagajärjele ja käsundiandja ei muuda juhiseid. Ebasoodsa olukorrana tuleb seejuures käsitada nii seda, kui taotletav põhitagajärg on kliendile ebasoodne (näiteks klient loobub põhjendamatult rahalisest hüvitisest, mida tal oleks vastaspoolelt õigus saada), kui ka seda, kui kliendi poolt taotletavaga kaasnevad ebasoodsad tagajärjed (näiteks perspektiivitu asja ajamisega kaasnevad kliendile kohtukulud). Olukord, kus kliendi juhised viiksid kliendi jaoks ebasoodsa tagajärjeni, annab seega advokaadile õiguse, kuid mitte kohustuse kliendileping lõpetada. Kui advokaat sellisel juhul kliendile juhise kahjulikkust selgitab, klient endale kindlaks jääb ja advokaat õigusteenuse osutamisest ei loobu ning kliendi juhiseid järgib, ei saa advokaadile ette heita kliendile ebasoodsa tagajärje põhjustamist. Kesksel kohal on siin advokaadipoolne selgitustöö. Tallinna Ringkonnakohtu 21.06.2016 otsus tsiviilasjas 2-13-6457 on kantud ideest, et kui klient pöördub advokaadi poole mingi murega (konkreetses kaasuses – ostetud maja katus ei pidanud vihma) ja on enda jaoks välja mõelnud, mil viisil seda kõige paremini lahendada (konkreetses asjas soovis klient esitada müüjale hinna alandamise nõude), on advokaadil kohustus siiski mitte pimesi kliendi instruksioone järgida ja kontrollida, kas esineb mõni teine, kindlam viis kliendi poolt soovitud tulemuse saavutamiseks (konkreetsel juhul oli selleks kahju hüvitamise nõue müüja suhtes). Otsuse punktis 11 sedastab ringkonnakohus, et ilma kliendile kohaste selgituste esitamisetähtaajaga võib ühe võimaliku

nõude esitamine ja ainult selle ühe nõude esitamise eesmärgil tegutsemine olla advokaadi ja kliendi vahelise lepingu rikkumine advokaadi poolt. Oluline on tähele panna, et riigi õigusabi seadus ei ütle selgelt midagi selle kohta, mida advokaat peaks tegema juhul, kui riigi õigusabi saaja juhised on seda isikut kahjustavad. RÕS § 19 lg 1 teine lause annab küll juhised seadusega vastuolus olevate huvide puhuks ning perspektiivitate asjade puhuks, sätestades, et kui riigi õigusabi saaja taotleb seadusega vastuolus oleva huvi kaitset või kui riigi õigusabi saaja väidetakse nõue ei põhine seadusel või kui puudub protsessuaalne võimalus kaitsta riigi õigusabi saaja õigusi ja huve, piirdub riigi õigusabi osutamine sellega, et advokaat põhjendab kirjalikult nimetatud asjaolusid riigi õigusabi saajale. Kahjulikud juhised ei ole aga seadusega vastuolus olemise või perspektiivitu asjaga samased, kuigi tekib analoogiline küsimus perspektiivitu asja ajamisega, et kas on põhjendatud riigi ressursi selliselt kulutamine. Sisuliselt tuleb olukord lahendada lähtudes sellest, kas kahjulikud juhised toovad kaasa asja perspektiivituse, ning ikkagi kohaldada RÕS § 19 lg 1 teist lauset. Kui aga riigi õigusabi asjas on kliendi huvidega vastuolus olev juhised klienti vaid osaliselt mõjutav ning asi tervikuna ei ole perspektiivitu, on tegemist analoogilise olukorraga, nagu eespool komm-s 3.2 kirjeldatud, kus riigi õigusabi klient rikub kliendilepingu olulist tingimust. Sellises olukorras võib riigi õigusabi osutamise lõpetamine olla võimalik vaid erandlikel juhtudel ning RÕS § 19 lg-st 3 tulenevalt vaid juhatuse nõusolekul.

3.5. Kliendi jaoks kasutuid juhiseid õigusteenuse osutamisest loobumise alusena tuleb samuti mõista kitsendavalt (vt ka komm 3.3), kuivõrd klient ei ole üldjuhul hariduselt jurist ja seega puudub tal tihti selge arusaam vajalikest menetluslikest sammudest ja mõnikord ka asja sisuks olevast probleemist. Seega on kliendi juhiste konstruktiivsuse tagamiseks väga oluline advokaadi selgitustöö. Riigi õigusabi osas peaks juhul, kui isiku juhised on niivõrd kasutud, et viivad selleni, et puudub protsessuaalne võimalus tema õigusi ja huve kaitsta, kohaldama RÕS § 19 lg 1 teine lause. Samuti ei ole täielikult välistatud võimalik eespool komm-des 3.3 ja 3.4 kirjeldatud olukorra teke.

4. Kriminaalmenetluses õigusteenuse osutamisest loobumise kohta vt § 19 komm 3, kuivõrd isiku kaitsmisest loobumise regulatsioon erineb kommenteeritavas paragrahvis sätestatust.

5. Kliendilepingust loobumisest peab advokaat klienti eelnevalt teavitama, andes kliendile mõistliku aja reageerimiseks, sealhulgas oma käitumise muutmiseks (nt ebaseadusliku nõude tagasivõtmiseks). Kui klient seejuures muudab käitumist, sealhulgas oma ebaseaduslikust nõudest loobub, langeb ära ka advokaadipoolne lepingust loobumise alus. Kui klient jääb siiski endale kindlaks, on advokaadil

vastavalt kas õigus või kohustus lepingust loobuda. CCBE EK artikli 3.1.4 järgi ei või advokaat loobuda asjast sellisel viisil või sellistel asjaoludel, kus kliendil pole võimalik mujalt õigeaegselt õigusabi saada, et vältida kahju kannatamist kliendi poolt. Artikli 3.1.4 kommentaar selgitab, et advokaadil on üldiselt õigus keelduda ülesannet vastu võtmast, kuid kui ta selle on kord vastu võtnud, siis on tal ka kohustus asjast mitte loobuda, tagamata et kliendi huvid oleks kaitstud. Analoogiline põhimõte tuleneb kliendi huvide kaitse printsiibist ka Eestis – kui alus lepingu lõpetamiseks esineb, peab advokaat lõpetades siiski mõistlikult järgima kliendi huve, kliendile peab jääma mõistlik võimalus (eelkõige vajalik aeg) oma huvide kaitseks alternatiivsete lahenduste leidmiseks.

6. Õigusteenuse andmisest loobumine ei võta **lõike 4** järgi advokaadilt õigust tasule juba osutatud õigusabi eest. Tasu kohta vt § 17 komm-d. Kui klient on tasunud ettemaksu, maksab advokaadibüroo pidaja selle kliendile tagasi osas, millest on maha arvatud tasu tehtud töö eest ja õigusteenuskulud (AdvS § 60 lg 5 teine lause). VÕS § 629 lg 1 esimene lause sätestab, et kui käsundisaajale tuleb tasu maksta pärast käsundi täitmist või käsundi täitmiseks antud tähtaja möödumist ja käsundusleping lõpeb enne käsundi täitmist või selle täitmiseks antud tähtaja möödumist, on käsundisaajal õigus mõistlikule osale tasust. VÕS § 629 lg 2 kohaselt tuleb sellisel juhul tasu suuruse määramisel arvestada muu hulgas käsundisaaja poolt juba tehtut, käsundiandjale sellest tekkivat kasu ja lepingu lõppemise põhjust. Tasust arvatakse sama lõike teise lause järgi maha summa, mille käsundisaaja lepingu lõppemise tõttu säästab, muul viisil omandab või mille ta oleks võinud mõistlikult omandada. Tasukokkuleppe sisu ja teenuse osutamise faktiline tõendamise on advokaadi ülesanne. Kui advokaat ei ole menetlusdokumenti veel adressaadile esitanud, kuid on selle jõudnud koostada, on advokaadil õigus tehtud töö eest tasu nõuda.

§ 19. Suhted kliendiga kriminaalmenetluses

(1) Advokaat ei või loobuda endale kokkuleppel või määratud korras võetud ülesandest kahtlustatava, süüdistatava või kohtualuse kaitsmiseks.

(2) Lõikes 1 nimetatud kohustus kehtib menetlustoimingu (menetlusstaadiumi) piires, milleks on õigusteenuse lepingus kokku lepitud või milleks on advokaadile määratud korras ülesanne antud. Ülesanne kaitseks esimese või teise astme kohtus hõlmab ka advokaadi kohustust esitada kohtulahendi peale kaebuse, kui kaitsealune seda soovib ja selleks on õiguslik alus.

(3) Kui kaitsealune eitab temale süüks arvatud teo toimepanemist, on advokaat seotud kaitsealuse positsiooniga. Advokaat ei ole seotud kaitsealuse

positsiooniga õigusliku hinnangu andmisel kaitsealusele süüks arvatud teole, kuid ta peab kaitsepositsiooni kaitsealusele teatavaks tegema.

(4) Kaitstes kohtualust, kelle huvid on vastuolus samas kriminaalasjas teise kohtualuse huvidega, hoidub advokaat teise kohtualuse põhjendamatu süüdistamisest, kahjustamata seejuures oma kaitsealuse huve.

1. Kaitsja kriminaalmenetluses. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22.10.2013 direktiivi, mis käsitleb õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamis-määrusega seotud menetluses ning õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega (2013/48/EL), artiklite 2 ja 3 kohaselt on igal kahtlustataval ja süüdistataval alates sellest ajast, kui liikmesriigi pädevad asutused on sellele isikule ametliku teate saatmisega või muul moel teatavaks teinud, et teda kahtlustatakse või süüdistatakse kuriteo toimepanemises, õigus kaitsjale. Euroopa Inimõiguste Kohus peab õigust kaitsjale õiglase menetluse oluliseks tunnusjooneks.²⁴⁹ Eesti kriminaalmenetluses on isikul õigus kaitsjale alates hetkest, mil isik omandab kahtlustatava menetlusseisundi (KrMS § 45 lg 1). Üldjuhul on kaitsja osavõtt kriminaalmenetlusest kohustuslik alates kahtlustatavale kriminaaltoimiku tutvustamisest KrMS § 223 lg-s 3 sätestatud korras, kuid KrMS § 45 lg-s 2 sätestatud juhtudel on kaitsja osavõtt kohustuslik kogu kriminaalmenetluse vältel. Sellega seoses on Riigikohus märkinud, et kaitsja osavõtu kohustuslikkust KrMS § 45 lg 2 tähenduses ei saa hinnata pelgalt formaalselt kahtlustuse või süüdistuse kvalifikatsioonist lähtudes. Samas lahendis rõhutas Riigikohus, et kaitseõiguse tagatust silmas pidades on vajalik ka sisuliselt kaaluda, kas kriminaalmenetluses kogutud tõendid võimaldavad isikut kahtlustada teos, mille osas on talle kahtlustus esitatud, või hoopis raskemas kuriteos.²⁵⁰ KrMS § 45 lg-s 3 sätestatud erandlikel juhtudel ei ole kaitsja osavõtt kohustuslik ka kriminaaltoimiku tutvustamisest ning KrMS § 45 lg-s 4 sätestatud juhtudel ka mitte kohtumenetlusest. Mõlemal juhul eeldatakse siiski isiku teavitatud ja vabatahtlikku nõusolekut, sealhulgas viimasel juhul kirjalikus vormis. Ühel isikul võib Eesti kriminaalmenetluses olla kuni kolm kaitsjat (KrMS § 42 lg 2). Seejuures eristatakse valitud ehk lepingulisi kaitsjaid (KrMS § 42 lg 1 p 1) ja määratud kaitsjaid (KrMS § 42 lg 1 p 2). Lepingulise kaitsja valimine toimub kaitsealuse enda poolt kas isiklikult või teise isiku vahendusel (KrMS § 43 lg 1) (vt selles osas IV ptk sissejuhatus). Kaitsja määrab küll menetleja KrMS § 43 lg-s 2 ja §-s 44¹ sätestatud juhtudel, kuid nimetab Eesti Advokatuur (KrMS § 43

²⁴⁹ Poitrimol vs. Prantsusmaa, 23.11.1993, 14032/88.

²⁵⁰ RKKKo 3-1-1-1-15, p 8.2.

lg 5). Seoses isiku õigusega valida endale kaitsja on juhatus 17.05.2011 seisukohas märkinud, et see on isiku subjektiivne õigus ning üldjuhul on süüdistatava enda otsustada, keda ta peab kõige õigemaks end kohtumenetluses esindama. Samas on EIK leidnud, et kuigi kaitsja ja kaitsealuse omavaheline usalduslik suhe on oluline, ei ole õigus kaitsta end ise või enda poolt valitud konkreetse kaitsja poolt absoluutne. Kohtul on õigus ja kohustus eirata isiku enda valikut juhul, kui esinevad olulised ja piisavad alused arvata, et see on õigusemõistmise huvides.²⁵¹

2. Kaitsja ülesanded kriminaalmenetluses. Kriminaalmenetluse seadustik ei kehtesta kaitsjale kriminaalmenetluses tegutsemiseks täpseid juhtnööre, sätestades üksnes, et kaitsja on kohustatud kasutama kõiki kaitsmisvahendeid ja -viise, mis ei ole seadusega keelatud, et selgitada kaitsealust õigustavad, mittesüüstavad ja karistust kergendavad asjaolud, ning andma talle muud kriminaalasjas vajalikku õigusabi (KrMS § 47 lg 2).²⁵² Üldiselt tuleb kaitsja tegevuse standardiseerimisel pöörata tähelepanu sellele, et liiga detailne reguleerimine võib tuua kaasa kaitsja sõltumatuse põhjendamatu piiramise ja sellest tuleneva kaitsealuse kaitseõiguste rikkumise.²⁵³ Juhatus on 25.11.2014 otsusega kinnitanud kriminaalmenetluses kaitsjana riigi õigusabi osutamise juhendi, mida tuleb käsitada kui standardit kaitsjana riigi õigusabi osutamiseks kriminaalmenetluses, et tagada isikutele efektiivne kaitse (juhendi § 1 lg 1). Juhendist võib kõrvale kalduda üksnes juhul, kui seadus seda võimaldab, kaitsja on veendunud, et eesmärki, mida vastav säte teenib, on võimalik saavutada ka teisel viisil ning kõrvalekaldumisega ei kahjustata kaitsealuse huve (juhendi § 1 lg-d 2 ja 3). Juhend rõhutab, et lisaks kaitsealusele võimalikult soodsa tulemuse poole pöördumisele on kaitsja kohustus hoolitseda, et isiku põhi- ja menetlusõigused oleksid tagatud (juhendi § 2 lg-d 1 ja 2). Samuti on kaitsjal kohustus hoolitseda selle eest, et kaitsealune oleks õigeaegselt ja õigesti teavitatud oma menetlusõigustest, nende kasutamise korrast ja õigustest (sealhulgest õigusest kaitsjale) loobumise tagajärgedest, esitades kaitsealusele vajadusel omapoolsed selgitused (juhendi § 10 ja § 3 lg 2). Kogu menetluse kestel on kaitsja kohustatud kaitsealust menetluse kuluga kursis hoidma, selgitama olulistest menetluslikes küsimustes välja tema seisukohad ja nendega otsuste tegemisel arvestama niivõrd, kuivõrd see ei ole vastuolus kaitsja ülesandega kriminaalmenetluses (juhendi § 11 lg 1). Esimene kohtumine kaitsja ja kaitsealuse vahel peab toimuma aegsasti pärast kaitsekohustuste võtmist, kusjuures kaitsja peab selle käigus selgitama

²⁵¹ Näiteks *Mayzit vs. Venemaa*, 20.01.2005, 63378/00.

²⁵² A. Soo. Ebaefektiivne kaitse kriminaalmenetluses: mõiste ja probleemistik, lk 360.

²⁵³ A. Soo. Efektiivse riigi õigusabi tagamise meetodid kriminaalmenetluses, lk 707.

kaitsealusele tema suhtes esitatud kahtlustuse või süüdistuse sisu, tema õigusi ja kohustusi ning menetluse edasist käiku (juhendi § 17 esimene lause). Kohtumise käigus tuleb püüda välja selgitada kaitsealuse seisukoht faktilistest asjaoludest ning pidada temaga nõu (juhendi § 17 teine lause). Kriminaaltoimiku materjalide tutvustamiseks korraldab kaitsja kaitsealuse taotluse korral samuti kohtumise, olles eelnevalt kaitsealust teavitanud, et kaitsealusel on õigus sellise kohtumise taotlemiseks (juhendi § 20). Täpsemalt efektiivse kaitse standardi kohta vt kõnealusest juhendist. Igal juhul ei tohi kaitse efektiivsusele anda hinnangut ei lepingulise ega määratud kaitse puhul üksnes kaitsja poolt saavutatud tulemusele toetudes. Selles osas on aukohus märkinud: "Kliendi poolt soovitud tulemuste mittesaavutamist ei tohi automaatselt samastada ebakompetentsuse, asja mittetundmise või ametialase lohakusega. Loomulikult peab advokaadi poolt osutatud õigusteenus olema asjalik ja põhinema faktiliste asjaolude, tõendite, õigusaktide ja kohtupraktika põhjalikul tundmaõppimisel. Kõik see ei tähenda, nagu peaks advokaat olema kaitsealuse garantiks."²⁵⁴ Sarnast seisukohta on aukohus väljendanud ka 19.01.2012 otsuses, mille järgi ei saa asjaolust, et kaitsealuse hinnangul ei olnud otsus tema jaoks positiivne, järeldada, et kaitsja tegi oma tööd ebaprofessionaalselt.

3. Lõige 1 sätestab küll, et **kaitsja ei või loobuda endale kokkuleppel või määratud korras võetud ülesandest kahtlustatava või süüdistatava kaitsmiseks**, kuid kriminaalmenetluse seadustiku regulatsiooni valguses ei ole see keeld siiski absoluutne. Nimelt on KrMS § 46 lg 1 kohaselt kaitsjal omal algatusel ja advokaadibüroo pidaja nõusolekul õigus keelduda kaitsekohustuse võtmisest või loobuda võetud kaitsekohustusest, kui ta on AdvS § 45 lg-s 5 sätestatud korras vabastatud kutsesaladuse hoidmisest või kui kahtlustatav või süüdistatav on esitanud nõude, mille täitmiseks peab kaitsja rikkuma seadust või kutse-eeetika nõudeid; kui kaitsekohustuste täitmine selle kaitsja poolt rikuks kaitseõigust; kui kaitsealune on rikkunud kliendilepingu olulist tingimust.

3.1. Kutsesaladuse hoidmisest vabastatuse kohta kaitsekohustusest loobumise alusena vt § 18 komm 2.5.

3.2. Kahtlustatava ja süüdistatava nõude kohta, mille täitmiseks peab kaitsja rikkuma seadust või kutse-eeetika nõudeid kaitsekohustusest loobumise alusena, vt § 18 komm-d 2.1–2.3. Aukohus on lugenud seadusega vastuolus olevaks näiteks kaitsealuse nõude kohtuniku ja prokurööri suhtes alusetu kuriteoteate osutamiseks.²⁵⁵

²⁵⁴ Aukohtu 19.03.2010 otsus.

²⁵⁵ Aukohtu 19.03.2010 otsus.

3.3. Kriminaalmenetluse seadustik ei käsitle olukordi, mil on **kaitsekohustuste täitmine selliste puudustega, et tegemist on kaitseõiguse rikkumisega**. Selliste olukordade sisustamiseks tuleb pöörduda EIK praktika poole, mille kohaselt isikule tagatud kaitseõigused, sealhulgas õigus kaitsjale, peavad olema praktilised ja efektiivsed, mitte teoreetilised ja illusoorid.²⁵⁶ Kaitsja osavõtt kriminaalmenetlusest aitab tagada isiku põhi- ja inimõigused ning teenib poolte võrdsuse tagamise eesmärki.²⁵⁷ Seejuures tuleb arvestada asjaoluga, et kaitsja osavõtt kriminaalmenetlusest ei ole üksnes tulemusele orienteeritud: kaitsja on menetluses küll nii isiku õiguste maksmapaneku kui ka talle võimalikult soodsa tulemuse saavutamise eesmärgil, kuid lisaks sellele pakub tema osavõtt isikule lisaks ka emotsionaalset ja psühholoogilist tuge²⁵⁸ ning annab isikule tunnetuse, et tema suhtes läbi viidud menetlus on olnud õiglane.²⁵⁹ Sellise tõdemuse valguses on EIK sedastanud EIÕK art 6 lg 1 ja 3 p c rikkumisi ka olukordades, kus isik ei suuda näidata, et ilma õiguse kaitsjale rikkumiseta oleks tema suhtes läbiviidud menetlus päädinud talle soodsama tulemusega.²⁶⁰ Selles osas erineb EIK kohtupraktika olulisel määral USA Ülemkohtu praktikast, mille kohaselt õiguse kaitsjale rikkumise korral olukorras, kus rikkumine seisnes milleski muus kui kaitsja täielikus puudumises, lasub süüdistataval kohustus tõendada, et selle õiguse tagatuse korral oleks menetluse tulemus olnud talle soodsam.²⁶¹ Seejuures ei taandata ei Euroopas ega USA-s õigust kaitsjale pelgalt küsimuseks, kas kaitsja viibis menetlustoimingus füüsiliselt kohal või mitte: kaitsjalt nõutakse midagi enam, teatud kvaliteediga tegutsemist. Ka Eesti Advokatuuri aukohus on sedastanud, et kui advokaat ilmub kohtuistungile hilinenult, ei tutvusta ennast kohtule ning istub istungil pealtvaatajana, ei saa tema tegevust vaadelda kaitseülesannete täitmisena ning selle eest talle riigi õigusabi osutamise tasu ei maksta.²⁶² Riigikohus on viitega EIK praktikale leidnud, et kaitseõiguse tagamise põhimõte tähendab eeskätt kriminaalmenetluse käigu eest vastutavate ametiisikute ja nende kaudu riigi vastavat kohustust, mistõttu ei saa nõustuda seisukohaga, et kaitseõiguse tagatuse küsimus on vaid kaitsealuse ja

²⁵⁶ Artico vs. Itaalia, 13.05.1980, 6694/74, p 33.

²⁵⁷ Salduz vs. Türgi, 27.11.2008, 36391/02, p 53.

²⁵⁸ S. Trechsel, lk 245–246.

²⁵⁹ R. A. Duff, L. Farmer, S. Marshall, V. Tadors, lk 124.

²⁶⁰ Artico vs. Itaalia, 13.05.1980, 6694/74, p 35.

²⁶¹ Strickland vs. Washington, 466 U.S. 668 (1984). A. Soo. Ebaefektiivne kaitse kriminaalmenetluses: mõiste ja probleemistik, lk 362–364.

²⁶² Aukohtu 28.02.2008 otsus.

tema kaitsja vahekorra küsimus.²⁶³ Selline tõdemus annab õigusele kaitsjale teatud objektiivse, kahtlustatava või süüdistatava eelistustest sõltumatu tähenduse ning eeldab, et lisaks sellele, mida kahtlustatav või süüdistatav ise oma kriminaalasjas soovib, esineb ka tema soovidest väljaspool seisnev "kliendi huvi" (selles osas vt ka § 8 komm 2.4). Ühtlasi lasub lõppvastutus menetluse kvaliteedi eest riigil, millest saab omakorda tuletada riigi vastutuse kaitse tegevuse kvaliteedi eest.²⁶⁴ Riik ei ole EIK praktika järgi siiski vastutav kaitsja iga vajakajäämise eest. Advokaat on riigist sõltumatu õigusasjatundja, mistõttu kaitsja käitumine on esmajoones süüdistatava ja tema kaitsja vaheline probleem, sõltumata sellest, kas kaitsja on valitud kokkuleppel või määratud riigi abina. Riik on õigustatud sekkuma siis, kui riigi abina määratud kaitsja kaitsetegevus on ilmselgelt ebaefektiivne.²⁶⁵

3.3.1. Kaitseõigus ei ole tagatud ning kaitsjal on kohustus kaitseülesande vastuvõtmisest keelduda või sellest loobuda, kui kaitsjal esineb huvide konflikt selles tähenduses, et ta juba esindab või kaitseb samas asjas isikut, kelle huvid on kaitsealuse huvidega vastuolus. Selline kohustus tuleneb AdvS § 44 lg-st 4 ja eetikakoodeksi § 13 lg 1 esimesest lausest ning riigi õigusabi asjades RÕS §-st 19 lg 2. KrMS § 54 p 2 sätestab kaitsja kohustuse taanduda, kui kaitsja on varem samas või sellega seonduvas kriminaalasjas kaitsnud või esindanud teist isikut, kelle huvid on kaitsealuse huvidega vastuolus. Selles osas vt ka § 13 komm 2. Kui esineb muu huvide konflikt eetikakoodeksi § 13 lg 1 teise lause tähenduses, ei ole kaitseõigus samuti tagatud, mistõttu kaitsja on kohustatud kaitseülesandest loobuma. Küsitav on, kas kaitsja võiks siiski jätkata olukorras, kus klient on vastavat soovi avaldanud. KrMS § 54 p 1 näeb kohustusliku taandumise alusena ette olukorra, kus kaitsja on olnud või on samas kriminaalasjas kriminaalmenetluse muu subjekt, mis tähendab seda, et kui esineb taoline huvide konflikt, ei tohi kaitsja kaitseülesandeid täita. Juhatuse 17.05.2011 seisukoha järgi esineb KrMS § 54 p 1 mõttes kaitsja taandumise alus, kui kaitsja on olnud või on samas kriminaalasjas menetleja (kohtunik, prokurör, uurimisasutuse teenistuja), menetlusosaline (kahtlustatav, süüdistatav, kannatanu, tsiviilkostja ja kolmas isik) või muu menetlusest osa võttev isik (uurimisasutuse ametnik, spetsialist, ekspert, kohtuistungis sekretär, tõlk, kannatanud või tsiviilkostja esindaja). Muudeks huvide konflikti puhkudeks ei ole küll kohustuslikku taandamist ette nähtud (v.a riigi õigusabi asjades RÕS § 19 lg 2), kuid arvestades eespool toodud asjaolu, et kriminaalasjades on oluline

²⁶³ RKKKm 3-1-1-61-10, p 10.1.

²⁶⁴ A. Soo. Efektiivse riigi õigusabi tagamise meetodid kriminaalmenetluses, lk 702.

²⁶⁵ Iglin vs. Ukraina, 12.01.2012, 39908/05, p 68.

kindlustada, et tagatud oleks kahtlustatava või süüdistatava huvid ka objektiivses mõttes, tuleb asuda seisukohale, et huvide konflikti korral ei ole kaitsjal lubatud kaitseülesandeid täita ka kliendi vastava sooviavalduse olemasolul. Mitme isiku üheaegne kaitsmine kriminaalasjas ei ole siiski välistatud juhul, kui huvide konflikt puudub (KrMS § 42 lg 3). Sellisel juhul tuleb kõigilt kaitsealustelt küsida nõusolekut (eetikakoodeksi § 13 lg 3).

3.3.2. Kaitseõigus ei ole tagatud, kui advokaat võtab kaitsekohustuse vastu olukorras, kus ta töökoormus on liiga suur või ta kutseoskused ja -teadmised ei võimalda seda kohustust täita. Selles osas vt § 12 komm 3.2.

3.3.3. Seadus ja eetikakoodeks tunneb veel kolme õigusteenuse osutamise loobumises alust, mille sobitumist kriminaalmenetluse konteksti KrMS § 46 lg 1 p 2 alla tuleb kaaluda: 1) isik taotleb seadusega vastuolus oleva huvi kaitset või isiku väidetav nõue ei põhine seadusel või puudub protsessuaalne võimalus kaitsta isiku õigusi ja huve (eetikakoodeksi § 12 lg 3 ja RÕS § 19 lg 1 teine lause); 2) klient tegutseb advokaadi juhiste vastaselt või muul viisil väljendab selgelt, et ta on kaotanud usalduse advokaadi vastu (eetikakoodeksi § 18 lg 2 p 3); 3) klient annab advokaadile kliendi huve kahjustavaid või ülesande täitmiseks ilmselt kasutuid juhiseid ning hoolimata advokaadi selgitusest ei loobu nende juhiste järgimise nõudmisest (eetikakoodeksi § 18 lg 2 p 4 ja RÕS § 19 lg 1 teine lause). Esimene olukord ei saa olla kaitse teostamisest loobumise alusena lubatud, kuivõrd ka sellisel kaitsealusel, kes vaatamata tõendite ülekaalule eitab enda süüd või muus osas leiab kaitsja hinnangul põhjendamatu, et tema olukorda tuleks kergendada (näiteks kergem karistus mõista), on õigus kaitsjale. Ka teine alus kaitsekohustustest loobumise alusena on välistatud, kuivõrd teistes küsimustes peale süü eitamise ei pea kaitsja positsioon süüdistatava omaga kokku langema (vt ka komm 5). Samal põhjusel on üldjuhul kaitsekohustusest loobumise alusena välistatud ka kolmas olukord, kuid siin võib siiski esineda erandlik olukord tulenevalt kommenteeritava paragrahvi lõike 3 esimesest lausest, selle kohta vt komm 6. Kõigil nimetatud juhtudel on kaitseülesannete teostamine kaitsja poolt küll keerukas, kuid mitte võimatu (v.a komm-s 6 kirjeldatud olukorras) ning kaitsjal tuleb seda jätkata, kuni esineb mõni KrMS § 46 lg-s 1 nimetatud loobumise alus, kuni kaitsealune valib endale uue kaitsja või toimub riigi õigusabi osutaja vahetus RÕS § 20 lg 1 mõttes. Olukorra keerukust tuleb kaitsjal süüdistatavale igal juhul selgitada.

3.4. Kaitsealusepoolse kliendilepingu olulise tingimuse rikkumise kohta kaitsekohustusest loobumise alusena vt § 18 komm 3.2.

3.5. AdvS § 44 lg 4 sätestab õigusteenuse osutamisest keeldumise kohustuse, mida küll kriminaalmenetluse seadustikus eraldi nimetatud ei ole, kuid millest kaitsja kuidagi mööda ei saa – õigusteenust ei ole lubatud osutada, kui seadus seda keelab (ka RÕS § 19 lg 2). Samas ei ole sellel alusel kriminaalmenetluses praktilist tähendust, kuivõrd kriminaalmenetluses võib kaitsjaks olla nii vandeadvokaadi abi kui ka vandeadvokaat kuni Riigikohtuni välja.

4. Kaitseülesannete võtmine kaitsja poolt eeldab nende ülesannete täitmist kuni seaduses sätestatud etapini. **Lõikes 2** on selles osas sätestatud järgmist: "Lõikes 1 nimetatud kohustus kehtib menetlustoimingu (menetlusstaadiumi) piires, milleks on õigusteenuse lepingus kokku lepitud või milleks on advokaadile määratud korras ülesanne antud. Ülesanne kaitseks esimese või teise astme kohtus hõlmab ka advokaadi kohustust esitada kohtulahendi peale kaebuse, kui kaitsealune seda soovib ja selleks on õiguslik alus." Täpsemad instruksioonid selles osas leiab siiski kriminaalmenetluse seadustikust. KrMS § 45 lg 5 kohaselt on määratud kaitsja kohustatud kriminaalmenetluses osalema kuni kriminaalalaja kassatsiooni korras läbivaatamise lõpuni ja ta võib omal algatusel keelduda kaitsekohustuse võtmisest või loobuda võetud kaitsekohustustest üksnes KrMS § 46 lg-s 1 sätestatud alustel. Kui isikule määratud kaitsja saab kohtu kantseleist teada, et kohus on määranud uue kaitsja, on senisel kaitsjal kohustus välja selgitada, millistel asjaoludel on uus kaitsja määratud; seda eriti olukorras, kus senine kaitsja on seisukohal, et uus kaitsja määrati ilma tema nõusolekuta ning ta oli ise valmis kaitsetegevust jätkama.²⁶⁶ Kaitseülesannete täitmine lepingulise kaitsja poolt kohtueelses menetluses hõlmab ka osalemist kohtueelse menetluse lõpuleviimisel (KrMS § 45 lg 6), nende ülesannete täitmine maakohtus hõlmab ka apellatsioon- või määruskaebuse koostamist maakohtu lahendi peale, kui seda soovib kaitsealune (KrMS § 45 lg 7), ning ringkonnakohtus hõlmab ka kassatsiooni või määruskaebuse koostamist ringkonnakohtu lahendi peale ning eelmenetlust Riigikohtus, kui seda soovib kaitsealune (KrMS § 45 lg 8). Seejuures võib lepinguline kaitsja KrMS § 45 lg 9 kohaselt omal algatusel keelduda kaitsekohustuse võtmisest või loobuda võetud kaitsekohustustest üksnes KrMS § 46 lg-s 1 sätestatud alustel. Sellise regulatsiooni valguses tuleb mõista ka kommenteeritava paragrahvi teises lõikes sätestatud. Seejuures tuleb arvestada, et kaitsja peab tegema endast kõik oleneva, et kaitsealuse õigused oleksid kaitstud ning saab jätta kohtulahendile edasikaebuse esitamata üksnes juhul, kui selleks on kliendi kirjalik seisukoht ja advokaat ei näe perspektiive vaidlustuse esitamiseks.²⁶⁷

²⁶⁶ Aukohtu 10.05.2011 otsus.

²⁶⁷ Aukohtu 16.12.2013 otsus.

Aukohus on märkinud, et asjaolust, et kaitsealune on nõustunud kriminaalmenetluses kokkuleppe sõlmimisega, ei tähenda automaatselt, et kaitsealune ei pruugi soovida seda vaidlustada. Ka sellisel juhul tuleb advokaadile aukohtu seisukoha järgi veenduda, et kaitsealusel ei ole soovi esitada kaebust.²⁶⁸

5. Lõige 3 selgitab advokaadi seotust kaitsealuse positsiooniga.

5.1. Lõike 3 esimese lause kohaselt on advokaat kaitsealuse positsiooniga seotud üksnes juhul, kui kaitsealune eitab oma süüd. Süü all peetakse siin silmas eelkõige faktilisi asjaolusid – kaitsealuse seisukohta, kas ja milliseid talle etteheidetavaid elulisi käitumisakte ta on toime pannud või ei ole. See tähendab, et kui kaitsealune eitab oma osalemist või enda poolt konkreetse käitumisakti toimepanemist, on kaitsja sellega seotud; seda ka siis, kui kaitsja hinnangul esinevad ülekaalukad tõendid, mis viitavad vastupidisele. Tegemist on põhimõttelise küsimuse ja olulise kohustusega, mis iseenesest võib piirjuhtudel viia ka selleni, et kliendi huvid advokaadi arusaamise järgi saavad kahjustatud – kommenteeritav paragrahv aga asetab siin tegin/ei teinud-küsimuse eristaatusesse ja seab selle sisuliselt kliendi kõrgeimaks huviks kriminaalmenetluses. Oluline on silmas pidada, et ka kirjeldatud olukorras on advokaat kohustatud hoolitsema selle eest, et kaitsealuse huvid on ka süüdistamisel tagatud (näiteks kergendavad asjaolud karistuse mõistmisel arvestatud). See tähendab, et oma sõnades peab kaitsja jääma kindlaks kaitsealuse positsioonile tema süü osas, kuid võib sõnastada näiteks karistuse kergendamise taotluse alternatiivina juhuks, kui kohus peaks jõudma süüdimõistva otsuseni.

5.2. Kui advokaat ei nõustu kaitsealuse positsiooniga õigusliku hinnangu andmisel kaitsealusele süüks arvatud teole, siis ei ole ta kohustatud sellest positsioonist lähtuma, kuid peab kaitsealusele oma positsiooni teatavaks tegema (lõike 3 teine lause). Siin tuleb arvestada mitme täiendava asjaoluga. Kui süüdistatav kinnitab oma süüd, kuid kaitsjale nähtub, et kogutud tõendid seda ei kinnita, on kaitsjal kohustus tegutseda kaitsealuse huvides selle objektiivses tähenduses, sealhulgas tooma menetleja ette kõik süüdistatava süüd ümber lükkavad argumendid ja tõendid, vajadusel ise täiendavaid tõendeid kogudes. Kaitsja ei saa ega tohi välistada eneserõõna võimalust. Veelgi komplitseeritum on olukord, kus kaitsealune eitab advokaadiga omavahelises suhtluses etteheidetava teo toimepanemist, kuid soovib ennast süüdi tunnista majanduslike kaalutlustel, muu hulgas näiteks selleks, et vältida kulukat ja ebaselge perspektiiviga üldmenetlust. Siin tuleb lugeda määravamaks kommenteeritava sätte esimest lauset

²⁶⁸ Aukohtu 06.08.2015 otsus.

ning advokaadi kohustust olla seotud kliendi poolt talle avaldatud seisukohaga, et viimane ei ole etteheidetud tegu toime pannud. Kui klient jääb selles olukorras nõude juurde, et advokaat esitaks kohtule vastupidise positsiooni, võib tekkida erialus teenuse osutamise lõpetamiseks – klient nõuab advokaadilt toiminguid, mis lähevad vastuollu kommenteeritava paragrahvi kolmanda lõike esimesest lausest tuleneva kohustusega. Kui see viib kaitsja vahetumiseni, on edaspidi juba kliendi otsustada, kas ta sellises olukorras üldse avaldab uuele advokaadile, et ei ole etteheidetavaid tegusid teinud või annab tegude toimepanemise eitamiseiga kooskõlas olevad tegutsemisjuhised.

5.3. Analoogiline n-õ hall ala kaasneb ka **kokkuleppemenetlusega** olukordades, kus prokuratuur või klient initsieerib kokkuleppe arutelu olukorras, kus kaitsja ei ole toimikumaterjale näinud. Kokkuleppemenetluseks on vaja nii süüdistatava kui kaitsja nõusolekut ning kuigi kokkuleppemenetluse raames ei pea isik ennast süüdi tunnistama, on kokkuleppemenetlus üles ehitatud loogikale, et isik on enda süüdi tunnistamise ja karistamisega kokkulepitud viisil ja määras nõus. Keerukaks teeb olukorra see, et kokkuleppemenetlus võib, aga ei pruugi tähendada nii *de facto* süütule kui ka süüdi olevale isikule kergemat olukorda, kui oleks saanud mõne teise menetlusliigi, sealhulgas üldmenetluse valimise korral. Seda seetõttu, et mitte miski ei garanteeri, et *de facto* süütu isik mõistetakse üldmenetluses õigeaks või et *de facto* süüdi olev isik mõistetakse üldmenetluses süüdi ja talle mõistetakse raskem karistus, kui seda tehtaks kokkuleppemenetluse raames. Eriti juhul, kui kaitsja ei ole toimikumaterjale näinud, tõuseb teravalt küsimus kaitseõiguse piisavast tagatusest. Samas saab advokaat siin siiski rohkem toetuda kliendile teadaolevale ja advokaadile öeldavale ning kliendi soovile sellises olukorras läbirääkimisi siiski pidada. Ulatuses, milles klient jaatab talle etteheidetud käitumisaktides osaliselt või tervikuna toimepanemist või osalemist, saab advokaat selle alusel klienti läbirääkimistes nõustada ja esindada. Kui klient on etteheidetud tegusid täielikult eitaval positsioonil, tekib komm-s 6 kirjeldatuga analoogiline olukord, kus advokaat juhul, kui klient jääb eitavale positsioonile, peab lähtuma talle teada olevast eitavast positsioonist ning kaitsma klienti sellest lähtudes. Kaitsja peaks siin kokkuleppemenetlusega vaatamata süüdistatava soovile mitte nõustuma, kuigi sellega võtab kaitsja riski, et kaitsealune siiski hiljem üldmenetluses süüdi tunnistatakse ja võib-olla isegi rangemalt karistatakse, kui seda oleks tehtud kokkuleppe saavutamise korral.

5.4. Kõige võimaliku tegemine kaitsealuse hüvanguks on advokaadi kohustus ka olukordades, kus kaitsealune asub mingile muule enda jaoks kahjulikule positsioonile (näiteks nõuab endale maksimaalset karistust), kuid kaitsja hinnangul on väljavaateid saavutada isiku jaoks kergem tulemus. Olulist rolli mängib siin kaitsja

ja kaitsealuse vaheline suhtlus ja kaitsjapoolne teavituskohustus, mille piiramine üksnes juhtudele, kus advokaadi hinnang isikule süüks arvatava teo õiguslikule kvalifikatsioonile erineb isiku omast, ei ole kuidagi põhjendatud. Kaitsja õigust kujundada kaitsepositsioon oma arusaama ja veendumuse järgi toetab põhimõte, mille kohaselt kaitsja on kriminaalmenetluses iseseisev menetlusosaline. Väga keerulised on olukorrad, kus kaitsja positsioon erineb isiku omast (ükskõik siis kas teo kvalifikatsiooni, karistuse vms osas) isiku kahjuks. Ühelt poolt tuleb siin lähtuda põhimõttest, et kaitsja on professionaalne jurist, mis tähendab, et tal on oskus palju selgemalt võimalikke tagajärgi hinnata. Seetõttu näiteks kui kaitsja näeb objektiivselt röövi koosseisu tunnuseid, kuigi kaitsealuse hinnangul on tema tegu kvalifitseeritav vargusena, ei saa kaitsjalt nõuda kaitsealuse seisukohast kujundatud kaitsetaktika järgimist (kui just süüdistatav ei eita täielikult vägivalla kasutamist kannatanu suhtes). Võimalus edukaks ja kõiki asjaolusid hõlmavaks kaitsetaktikaks on palju suurem, kui kaitsja arvestab sellega, millisena tema kaitsealuse tegu potentsiaalselt käsitavad teised professionaalsed juristid, sealhulgas asja lahendav kohtukoosseis.

6. Kord juba võetud kaitsekohustust ei tohi täita kaitsja maailmavaatelistest veendumustest lähtudes (vt § 4 komm 3.2). See tähendab, et kaitsja ei tohi kunagi kujundada kaitsepositsiooni kaitsealusele kahjulikumas suunas põhjendusel, et kaitsealune on halb inimene, väärib taotletavat karistust jms.

7. Teiste samas kriminaalasjas süüdistatavate isikute põhjendamatu süüdistamisest tuleb **lõike 4** alusel hoiduda, kahjustamata seejuures oma kaitsealuse huve. Selle sätte sõnastus ei ole kõige õnnestunud, kuid põhimõtteliselt tuleb seda mõista kohustusena hoiduda kaassüüdistatavate süüdistamisest olukorras, kus sellest ei ole kaitsealusele potentsiaalselt mingit kasu. Kaitsja au ja väärrikusega ei ole kooskõlas kaassüüdistatava täiesti alusetu süüdistamine, st olukord, kus ükski tõend ega asjaolu ei viita kas või kaudselt kaassüüdistatava süüle. Siiski tuleb arvestada, et võib ette tulla, et üksnes kahtlus kaitsealuse süüdi olekus võib aluse kaassüüdistatavate süüdistamiseks siiski anda. Näiteks juhul, kui avarii osalenud autos viibis kolm isikut ning tõendid ei viita kindlalt isikule, kes autot juhtis, võib kaitsja menetleja tähelepanu juhtida sellele, et lisaks tema kaitsealusele võis juht olla ka üks kahest kaassüüdistatavast.

	Lepinguline esindamine (v.a. kaitse kriminaalasjas)	Riigi õigusabi (v.a. kaitse kriminaalasjas)	Lepinguline kaitse	Määratud kaitse
Ülesande/ kaitsekohustuse võtmisest keeldumise alus				
Keeldumine maailma-vaatelistel kaalutlustel	JAH, üldine lepinguvabadus, eetikakoodeksi § 12 lg 1	Ainult advokatuuri juhatuse otsuse alusel. Juhatuse 05.08.2014 otsus "Riigi õigusabi advokaatide määramisest, kui advokatuuril ei õnnestu tavapärasel korral leida riigi õigusabi osutamiseks advokaati"	JAH, üldine lepinguvabadus, eetikakoodeksi § 12 lg 1	Ainult advokatuuri juhatuse otsuse alusel. Juhatuse 05.08.2014 otsus "Riigi õigusabi advokaatide määramisest, kui advokatuuril ei õnnestu tavapärasel korral leida riigi õigusabi osutamiseks advokaati"
Samas asjas on osutanud või osutab õigusteenust kliendi huvidega vastuolus olevate huvidega isikule	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, AdvS § 44 lg 4 esimene alternatiiv ja eetikakoodeksi § 13 lg 1 esimene lause	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, RÕS § 19 lg 2 esimene alternatiiv	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, KrMS § 46 lg 1 p 2 (advokaadibüroo pidaja nõusolekul), AdvS § 44 lg 4 esimene alternatiiv ja eetikakoodeksi § 13 lg 1 esimene lause	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, KrMS § 46 lg 1 p 2 (advokaadibüroo pidaja nõusolekul), RÕS § 19 lg 2 esimene alternatiiv
Muud vastuolulised huvid	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, v.a. isiku nõusolekul, eetikakoodeksi § 13 lg 1 teine lause	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, RÕS § 19 lg 2 teine alternatiiv: kui tema enda või tema abikaasa või lähedase sugulase või tema abikaasa lähedase sugulase huvid samas asjas on vastuolus riigi õigusabi saaja huvidega	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, KrMS § 46 lg 1 p 2, eetikakoodeksi § 13 lg 1 teine lause	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, RÕS § 19 lg 2 teine alternatiiv: kui tema enda või tema abikaasa või lähedase sugulase või tema abikaasa lähedase sugulase huvid samas asjas on vastuolus riigi õigusabi saaja huvidega; kuid mõista laiemalt KOHUSTUSLIK KEELDUMISE ALUS

	Lepinguline esindamine (v.a. kaitse kriminaalasjas)	Riigi õigusabi (v.a. kaitse kriminaalasjas)	Lepinguline kaitse	Määratud kaitse
Seaduse kohaselt ei ole lubatud õigusteenust osutada	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, AdvS § 44 lg 4 teine alternatiiv	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, RÕS § 19 lg 2 esimene alternatiiv	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, AdvS § 44 lg 4 teine alternatiiv	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, RÕS § 19 lg 2 esimene alternatiiv
Isik taotleb seadusega vastuolus oleva huvi kaitset või kui isiku väidetav nõue ei põhine seadusel või kui puudub protsessuaalne võimalus kaitsta isiku õigusi ja huve NB! Tõlgendada kitsendavalt	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, eetikakoodeksi § 12 lg 3	RÕS § 19 lg 1 teine lause, riigi õigusabi osutamine piirdub sellega, et advokaat põhjendab kirjalikult nimetatud asjaolusid riigi õigusabi saajale.	EI	EI
Töökoormus või kutseoskused ei võimalda	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, eetikakoodeksi § 12 lg 4	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, tuleneb üksnes eetikakoodeksi § 12 lg-st 4, aga peab kohalduma ka riigi õigusabi asjades	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, KrMS § 46 lg 1 p 2 (advokaadibüroo pidaja nõusolekul) ja eetikakoodeksi § 12 lg 4	KOHUSTUSLIK KEELDUMINE, KrMS § 46 lg 1 p 2 (advokaadibüroo pidaja nõusolekul) ja eetikakoodeksi § 12 lg 4
Kliendilepinguga võetud kohustusest loobumise ja/või kliendilepingu lõpetamise alus, kaitsekohustusest loobumise ja taandumise alused				
Keeldumine maailmavaatelistel kaalutlustel	EI, võimalik ainult ülesande vastuvõtmisel	EI, võimalik ainult ülesande vastuvõtmisel	EI, võimalik ainult kaitsekohustuse võtmisel	EI, võimalik ainult kaitsekohustuse võtmisel
Samas asjas on osutanud või osutab õigusteenust kliendi huvidega vastuolus olevate huvidega isikule	KOHUSTUSLIK LÕPETAMINE, AdvS § 44 lg 4 esimene alternatiiv ja eetikakoodeksi § 13 lg 1 esimene lause	KOHUSTUSLIK LÕPETAMINE, RÕS § 19 lg 2 esimene alternatiiv	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE või TAANDUMINE, KrMS § 46 lg 1 p 2, KrMS § 54 p 2	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE või TAANDUMINE, KrMS § 46 lg 1 p 2, RÕS § 19 lg 2 esimene alternatiiv, KrMS § 54 p 2

	Lepinguline esindamine (v.a. kaitse kriminaalasjas)	Riigi õigusabi (v.a. kaitse kriminaalasjas)	Lepinguline kaitse	Määratud kaitse
Muud vastuolulised huvid	KOHUSTUSLIK LÕPETAMINE, v.a isiku nõusolekul, eetikakoodeksi § 13 lg 1 teine lause	KOHUSTUSLIK LÕPETAMINE, RÕS § 19 lg 2 teine alternatiiv: kui tema enda või tema abikaasa või lähedase sugulase või tema abikaasa lähedase sugulase huvid samas asjas on vastuolus riigi õigusabi saaja huvidega	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE VÕI TAANDUMINE, KrMS § 46 lg 1 p 2, eetikakoodeksi § 13 lg 1 teine lause, KrMS § 54 p 1	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE; RÕS § 19 lg 2 teine alternatiiv: kui tema enda või tema abikaasa või lähedase sugulase või tema abikaasa lähedase sugulase huvid samas asjas on vastuolus riigi õigusabi saaja huvidega; kuid mõista laiemalt, taandumise alus KrMS § 54 p 1
Seaduse kohaselt ei ole lubatud õigusteenust osutada	KOHUSTUSLIK LÕPETAMINE, AdvS § 44 lg 4 teine alternatiiv	KOHUSTUSLIK LÕPETAMINE, RÕS § 19 lg 2 esimene alternatiiv	KOHUSTUSLIK LÕPETAMINE, AdvS § 44 lg 4 teine alternatiiv	KOHUSTUSLIK LÕPETAMINE, RÕS § 19 lg 2 esimene alternatiiv
Isik taotleb seadusega vastuolus oleva huvi kaitset või kui isiku väidetav nõue ei põhine seadusel või kui puudub protsessuaalne võimalus kaitsta isiku õigusi ja huve NB! Tõlgendada kitsendavalt	KOHUSTUS eetikakoodeksi § 18 lg 1 juhtudel ja VÕIMALUS eetikakoodeksi § 18 lg 2 juhtudel	RÕS § 19 lg 1 teine lause, riigi õigusabi osutamine piirduv sellega, et advokaat põhjendab kirjalikult nimetatud asjaolusid riigi õigusabi saajale	Menetlusstaadiumi piires EI, eetikakoodeksi § 19 lg-d 1 ja 2	Menetlusstaadiumi piires EI, eetikakoodeksi § 19 lg-d 1 ja 2
Töökoormus või kutseoskused ei võimalda	Ebaselge olukord. Advokaadil ja bürool on kohustus vältida sellise olukorra teket. Olukorra tekkimisel on teavitamis-kohustus, kuid lõpetamisõigus on küsitav	Ebaselge olukord. Advokaadil ja bürool on kohustus vältida sellise olukorra teket. Olukorra tekkimisel on teavitamis-kohustus, kuid lõpetamisõigus on küsitav	Menetlusstaadiumi piires EI, eetikakoodeksi § 19 lg-d 1 ja 2	Menetlusstaadiumi piires EI, eetikakoodeksi § 19 lg-d 1 ja 2

	Lepinguline esindamine (v.a. kaitse kriminaalasjas)	Riigi õigusabi (v.a. kaitse kriminaalasjas)	Lepinguline kaitse	Määratud kaitse
Klient on esitanud nõude, mille täitmiseks advokaat peab rikkuma seadust või kutse-eesitika nõudeid	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE; AdvS § 44 lg 5 esimene alternatiiv (advokaadibüroo pidaja nõusolekul) ja eetikakoodeksi § 18 lg 1 p-d 2 ja 3	RÕS § 19 lg 3 esimene alternatiiv ja eetikakoodeksi § 18 lg 1 koostoimes KOHUSTUSLIK ALUS TAOTLEDA advokatuuri juhatuse nõusolekut LOOBUMISEKS	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE, KrMS § 46 lg 1 p 1 teine alternatiiv	KrMS § 46 lg 1 p 1 teine alternatiiv ja RÕS § 19 lg 3 esimene alternatiiv ning eetikakoodeksi § 18 lg-ga 1 koostoimes, KOHUSTUSLIK ALUS TAOTLEDA advokatuuri juhatuse nõusolekut LOOBUMISEKS
Klient on rikkunud kliendilepingu olulist tingimust	ÕIGUS LOOBUDA advokaadibüroo pidaja nõusolekul, AdvS § 44 lg 5 teine alternatiiv ja eetikakoodeksi § 18 lg 2 p 2	ÕIGUS LOOBUDA advokatuuri juhatuse nõusolekul, mille andmiseks on keskseks küsimuseks, kas advokaadi vahetus aitaks olukorra lahendamisele kaasa või mitte, RÕS § 19 lg 3 esimene alternatiiv	Menetlusstaadiumi piires EI, eetikakoodeksi § 19 lg-d 1 ja 2. KrMS § 46 lg 1 p 3 kohaselt alates järgmisest menetlusstaadiumist JAH	ÕIGUS LOOBUDA advokatuuri juhatuse nõusolekul, mille andmiseks on keskseks küsimuseks, kas advokaadi vahetus aitaks olukorra lahendamisele kaasa või mitte, KrMS § 46 lg 1 p 3 ja RÕS § 19 lg 3 esimene alternatiiv
Advokaat on vabastatud kutsesaladuse hoidmisest	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE; AdvS § 45 lg 5. Kliendi ja advokaadi huvid on läinud vastuollu ja usaldussuhe katkenud	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE advokatuuri juhatuse nõusolekul, RÕS § 19 lg 3 teine alternatiiv. Kliendi ja advokaadi huvid on läinud vastuollu ja usaldussuhe katkenud	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE; KrMS § 46 lg 1 p 1 esimene alternatiiv. Kliendi ja advokaadi huvid on läinud vastuollu ja usaldussuhe katkenud	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE advokatuuri juhatuse nõusolekul, KrMS § 46 lg 1 p 1 esimene alternatiiv ja RÕS § 19 lg 3 teine alternatiiv. Kliendi ja advokaadi huvid on läinud vastuollu ja usaldussuhe katkenud

	Lepinguline esindamine (v.a. kaitse kriminaalasjas)	Riigi õigusabi (v.a. kaitse kriminaalasjas)	Lepinguline kaitse	Määratud kaitse
Klient esitab võltsitud tõendeid ja advokaat on tõendi võltsimisest teadlik	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE, AdvS § 44 lg 5 esimene alternatiiv (advokaadibüroo pidaja nõusolekul) ja eetikakoodeksi § 18 lg 1 p-d 2 ja 3	RÕS § 19 lg 3 esimene alternatiiv ja eetikakoodeksi § 18 lg 1 koostoimes KOHUSTUSLIK ALUS TAOTLEDA advokatuuri juhatuse nõusolekut LOOBUMISEKS	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE, KrMS § 46 lg 1 p 1 teine alternatiiv	KrMS § 46 lg 1 p 1 teine alternatiiv ja RÕS § 19 lg 3 esimene alternatiiv ja eetikakoodeksi § 18 lg-ga 1 koostoimes, KOHUSTUSLIK ALUS TAOTLEDA advokatuuri juhatuse nõusolekul
Huvide konflikt eetikakoodeksi § 13 alusel	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE, eetikakoodeksi § 18 lg 2 p 1, eetikakoodeksi § 13 lg 1 esimene lause	KOHUSTUSLIK LÕPETAMINE, RÕS § 19 lg 2 esimene alternatiiv ja eetikakoodeksi § 13 lg 2 teine lause	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE VÕI TAANDUMINE, KrMS § 46 lg 1 p 2 ja KrMS § 54 p 2, eetikakoodeksi § 13 lg 2 esimene lause	KOHUSTUSLIK LOOBUMINE VÕI ALUS, KrMS § 46 lg 1 p 2, KrMS § 54 p 2, RÕS § 19 lg 2 esimene ja teine alternatiiv
Klient tegutseb advokaadi juhiste vastaselt või muul viisil väljendab selgelt, et ta on kaotanud usalduse advokaadi vastu	ÕIGUS LOOBUDA, eetikakoodeksi § 18 lg 2 p 3	Ei, saab taotleda juhatuselt enda välja vahetamist	Menetlusstaadiumi piires Ei, eetikakoodeksi § 19 lg-d 1 ja 2. KrMS § 46 lg 1 p 3 kohaselt alates järgmisest menetlusstaadiumist JAH	Ei, saab taotleda juhatuselt enda välja vahetamist
Klient annab advokaadile kliendi huve kahjustavaid või ülesande täitmiseks ilmselt kasutuid juhiseid ning hoolimata advokaadi selgitusest, ei loobu nende juhiste järgimise nõudmisest	ÕIGUS LOOBUDA, eetikakoodeksi § 18 lg 2 p 4	RÕS § 19 lg 1 teine lause, kui kahjulikud või kasutud juhised toovad kaasa asja perspektiivituse (kui ei, siis võib kohalduda § 19 lg 3), riigi õigusabi osutamine piirdub sellega, et advokaat põhjendab kirjalikult nimetatud asjaolusid riigi õigusabi saajale	Menetlusstaadiumi piires Ei, eetikakoodeksi § 19 lg-d 1 ja 2. KrMS § 46 lg 1 p 3 kohaselt alates järgmisest menetlusstaadiumist JAH	Ei, väga erandlikel juhtudel saab taotleda juhatuselt enda välja vahetamist

V peatükk. SUHTED KOHTUGA

Kuigi käesolev peatükk on pealkirjastatud suhetena kohtuga, käsitleb see siiski laiemalt kaitsja suhteid kohtuga (§-d 20 ja 21), muude ametiasutustega (§ 23) ja menetlusosalistega (§ 22), kusjuures suhtlemisel ametiasutuste ja -isikutega kohaldatakse samu nõudeid, mida suhtlemisel kohtuga (§ 23).

§ 20. Suhtlemine kohtuga

(1) Advokaat on kohustatud kohtus käituma väärilt, korrektselt ja kohtu suhtes lugupidavalt nii kõnes, kirjas kui teos. Advokaat peab hoiduma kohtu tegevuse ja kohtulahendi ebakohasest kriitikast. Advokaat ei arvusta kohtu tegevust ega seadusjõus olevat kohtulahendit meedias ega avalikkuse ees. Arvustamiseks ei loeta arvamuse avaldamist jõustunud kohtulahendis sisalduvate õigusteoreetiliste seisukohtade ja õiguslikku laadi põhjenduste kohta.

(2) Advokaat on kohustatud õigeaegselt teavitama kohut asja kokkuleppel lahendamisest, samuti asjaoludest, mis võivad tingida kohtuistungis edasilükkamise.

(3) Advokaat ei tohi kohtunikku protsessiväliselt mistahes viisil mõjutada.

1. Sätte eesmärk. Kommenteeritavas paragrahvis sisalduvad kohustused on oma olemuselt laias laastus jagatavad kaheks: kohustus olla kohtuga suhtlemisel lugupidav ja kohustus suhtuda lugupidavalt kohtu töösse.

2. Advokaadi kohustus olla kohtuga suhtlemisel lugupidav hõlmab advokaadi käitumist nii kohtus kui ka kohtuväliselt. Kohtus peab advokaat käituma väärilt, korrektselt ja kohtu suhtes lugupidavalt nii kõnes, kirjas kui teos (**Ig 1 esimene lause**) ning hoiduma kohtu tegevuse ja kohtulahendi ebakohasest kriitikast (**Ig 1 teine lause**). Kohut tuleb õigeaegselt teavitada asja kokkuleppel lahendamisest, samuti asjaoludest, mis võivad tingida kohtuistungis edasilükkamise (**Ig 2**). Kohtuväliselt ei tohi advokaat kohtunikku mistahes viisil mõjutada (**Ig 3**). Kui konkreetnes kohtus on kehtestatud eraldi käitumiseeskirjad (Eesti kontekstis tuleb seda ette eelkõige vahekohtute puhul), peab advokaat neid järgima. Eriti tähelepanelik peab advokaat olema piiriülestes asjades, kuivõrd CCBE EK artikkel 4.1 rõhutab,

et advokaat, kes ilmub kohtusse, on kohustatud järgima selles kohtus kehtivaid käitumiseeskirju. Tähelepanelik tuleb olla ka riigiüleste kohtute, näiteks Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Euroopa Kohtu puhul, kus on kehtestatud eraldi protseduuri-reeglid kohtumenetluses osalemise, sealhulgas kohtus käitumise kohta.

2.1. Advokaadi kohustust käituda kohtus väärικalt, korrektset ja kohtu suhtes lugupidavalt nii kõnes, kirjas kui teos (lõike 1 esimene lause) tuleb tõlgendada advokaadi kohustuse valguses tegutseda oma kliendi huvides. Täpsemalt, kui õigussüsteem tervikuna peab tagama õiglase menetluse, et saavutada aus tulemus, siis advokaadi kohustus on tagada, et õiglane menetlus viiakse läbi tema kliendi suhtes, asetades seejuures teisejärgulisele kohale selle, milline on menetlus teiste isikute, näiteks kannatanute suhtes. Õiget lahendust taotleb advokaat ulatuses, mis on tema kliendi huvides. Näiteks juhul, kui isiku süüd kinnitavaid tõendeid on piisavalt ja isik oma süüd ei eita, on advokaadil kohustus niivõrd, kuivõrd see on võimalik, taotleda kergemat kvalifikatsiooni ja karistust. Kõike seda tehes peab advokaat jääma väärικaks ja ausaks (vt ka § 21 komm-d advokaadi aususkohustuse osas). Sarnasest käsitlusest advokaadi rolli osas lähtub ka CCBE EK, mille artikli 4.3 kohaselt on advokaat kohustatud kaitsma oma kliendi huve ausalt ja kartmatult, hoolimata advokaadi isiklikest huvidest või temale või mistahes muule isikule tekkivatest tagajärgedest, säilitades samal ajal austuse ja viisakuse kohtu vastu. CCBE EK artiklis 4.4 on sätestatud aususkohustus, kuivõrd selle sätte järgi ei tohi advokaat kunagi teadlikult esitada kohtule ebaõigeid või eksitavaid andmeid.

2.1.1. Korrektne suhtlus kohtuga eeldab, et advokaat **vastab kohtu järelepärimistele mõistliku aja jooksul, teavitab kohut õigeaegselt menetluse seisukohalt olulistest asjaoludest ning järgib kohtule dokumente esitades nõuetekohast vormistust.** Seoses kohustusega vastata kohtu järelepärimistele on aukohus märkinud, et see kehtib ka juhul, kui advokaat jääb oma seisukohtade juurde ja täiendavaid seisukohti esitada ei soovi²⁶⁹ ning kui kliendist tulenevalt puudub võimalus kohtule sisulise vastuse andmiseks (näiteks ei ole klient edastanud lubatud materjale).²⁷⁰ Kohtu pöördumistele tuleb tingimata vastata ka juhul, kui advokaat pole kindel, kas kliendisuhe tema ja senise kliendi vahel jätkub.²⁷¹ Kõigis olulistest küsimustes soovib aukohus vormistada kohtuga suhtlemine kirjalikult, et kõik vajalikud asjaolud oleksid fikseeritud.²⁷² Kui advokaat vajab täiendavat aega kohtu

²⁶⁹ Aukohtu 22.09.2011 otsus.

²⁷⁰ Aukohtu 23.01.2013, 12.11.2015 otsused.

²⁷¹ Aukohtu 15.10.2015 otsus.

²⁷² Aukohtu 11.07.2012, 12.09.2012 otsused.

nõudele vastamiseks, peab ta kohtult paluma tähtaja pikendamist.²⁷³ Advokaadi teavitamiskohustusega on seotud **lõige 2**, mille kohaselt on advokaat kohustatud õigeaegselt teavitama kohut asja kokkuleppel lahendamisest, samuti asjaoludest, mis võivad tingida kohtuistungil edasilükkamise. Seega ei käitu advokaat kohtu suhtes lugupidavalt olukorras, kus ta ei ilmu kohtuistungile, jättes kohtu sellest eelnevalt informeerimata.²⁷⁴ Teavitada tuleb kohut viivitamatult pärast seda, kui advokaadile selgub, et tal ei ole võimalik kohtuistungil osaleda.²⁷⁵ Seejuures ei ole oluline, mil viisil advokaat teavitamiskohustuse täidab (näiteks andes oma raskest haigusest teada talle helistanud kohtusekretärile), tingimusel et advokaat on asjaolusid arvestades teinud endast kõik oleneva, et vastav teave jõuaks kohtuni.²⁷⁶ Selline teavitamiskohustus kehtib ka olukorras, kus kaitsealune ise ei soovi kaitsja osavõttu või kui kaitsealune on leidnud endale uue kaitsja.²⁷⁷ Kui advokaadil ei ole võimalik istungile ilmuda, peab ta võimaluse piires tegema jõupingutusi ilmutamata jätmise tagajärgede leevendamiseks, näiteks nimetama asenduskaitsja. Dokumentide korrektse vormistamise kohustus tähendab, et advokaat peab dokumendi vormistamisel järgima vastavaid vormistusnõudeid.

2.1.2. Väärikas ja lugupidav käitumine hõlmab endas nii seda, millisen advokaat kohtusse ilmub, kui ka seda, mil viisil advokaat ennast kohtus üleval peab. Advokaadi riietus kohtus peaks olema viisakas ja kommetekohane ning väljendama lugupidamist kohtu suhtes. Väärika ja lugupidava käitumise tuumiksisuna on Harju Maakohu tööpiirkonna kohtumenetluse parima praktika suuniste preambulis rõhutatud, et õigusriigile vääriiline õigusemõistmine nõuab oma kutsetegevuse raames selles vahetult osalejate heauskset ja väärikat käitumist, vastastikuste rollide mõistmist ja tunnustamist. See tähendab muu hulgas selle aktsepteerimist, et menetlust juhib kohus ning et selle raames on kohtu ülesanne teha menetluse läbiviimiseks vajalikke otsustusi. Suuniste punkt 1.4 täpsustab, et kohtul on õigus ja kohustus juhtida menetlust aktiivselt ja ettenähtavalt, sealhulgas nõuda nõuetekohaste menetlusdokumentide esitamist, tagada poolte võrdsus asjaolude ja tõendite esitamisel, lahendada taotlused oma siseveendumuse kohaselt, reageerida minetustele ning võtta menetluskulude kindlaksmääramisel arvesse parima praktika järgimist või eiramist. Advokaat peab leidma seejuures tasakaalu kliendi huvide kaitseks sisuliselt

²⁷³ Aukohtu 09.12.2010 otsus.

²⁷⁴ Aukohtu 18.09.2014 otsus.

²⁷⁵ Aukohtu 10.05.2011 otsus.

²⁷⁶ Aukohtu 14.01.2016 otsus.

²⁷⁷ Aukohtu 08.02.2012 otsus.

vajaliku ning formaalselt maksimaalselt võimaliku vahel – seadusjärgne õigus taotluste ja vastuväidete esitamiseks ei tohi kasvada üle kohtu töö takistamiseks. Ka kliendi huvide kaitse printsiip ei õigusta destruktiivset menetluse takistamist – ka kliendi huvide kaitseprintsiip on piiratud ausa ja väärika käitumise nõudega. Suuniste punkt 1.4 täpsustab, et pooltel on õigus ja kohustus esitada oma positsioon kohtule mahus ja viisil, mis on vajalik asja õigeks, õiglaseks ja tõhusaks lahendamiseks. Samuti on pooltel kohustus teha kohtuga koostööd menetluse tõhususe tagamiseks, arvestades seejuures oma rolli. Tsiiviilkohtumenetlust puudutav suuniste punkt 9.2 toob välja, et professionaalsed esindajad väldivad lauseituse ja laustõendamata positsiooni ning esitavad kohtule oma kliendi arusaama vaidlusaluse õigussuhte asjaoludest ja neid kinnitavatest tõenditest. Advokaadi kohtus käitumise juures on oluline silmas pidada, et see väljendaks kohtus igal ajahetkel lugupidamist kohtu ja kohtusüsteemi vastu. Näitena võib tuua järgmisi juhtnööre. Kui see on tavaks, tuleb kohtu sisenedes ja väljudes ning kohtu ees sõna võttes püsti tõusta. Mobiiltelefon tuleb lülitada hääletule režiimile. Kohtus peab advokaat olema tähelepanelik (näiteks mitte lugema ajalehte, tukkuma, sosistama kõrvalistujaga ilma põhjuseta), võtma sõna üksnes kohtu loal ning rääkima viisakal ja kindlal toonil ning häält tõstmata. Vältida tuleb familiaarsusi ja lodevust. Kohtuniku poole tuleb pöörduda lugupidavalt ja kui kohtunik räägib, ei sega advokaat jutu vahele. Kohtuga vaidlustesse laskumist tuleb vältida. Vältida tuleb ärritumist, vihastumist. Suuniste punkti 3.1 järgi võtavad pooled ja kohus kohtuistungil sihiks täita kohtuistungi eesmäärke, s.o kohtumenetluses osalejate ja avalikkuse ootusi. Suuniste punkti 3.8 kohaselt pooled väldivad kohtuga vaidlustesse laskumist ning näitavad kõigi istungil viibijate suhtes nii kõnes kui ka teos välja austavat suhtumist. Samuti hoiduvad pooled kõrvalistest ja istungi pidamist takistavatest tegevustest. Tuliseks kiskuva istungi puhul võib kohus suuniste punkti 3.8 kohaselt tõise õhkkonna taastamiseks kuulutada välja vaheaja ja vajaduse korral pidada pooltega nõu kabinetis.

2.2. Kriitika kohtu tegevuse suhtes kohtumenetluse läbiviimisel. PS § 45 ja EIÕK artikli 10 kaitsealas olev väljendusvabadus kehtib ka advokaadi suhtes ning kriitika lubatavust tuleb hinnata viidatud sätete rakenduspraktikat arvestades (vt täpsemalt komm 2.3.1). Kuivõrd advokaat seisab kohtus oma kliendi huvide eest, on selge, et mõnikord on advokaat rahulolematu selles osas, mil viisil kohtumenetlust läbi viiakse. Advokaadil on siiski õigus eeldada, et kohtunik on õigusemõistmisel erapooletu ja õiglane ning kohtleb protsessiosalisi võrdselt. EIK on märkinud, et seoses kohustusega kaitsta oma kliendi huvisid agaralt, seisab advokaat mõnikord küsimuse ees, kas vaielda vastu kohtuniku käitumisele või see vaidlustada. Seetõttu toetab õiglane menetlus vaba ja isegi jõulist pooltevahelist argumentide

vahetamist tingimusel, et seda ei korrata väljaspool kohtusaali.²⁷⁸ Seega, kui advokaadi rahulolematuseks kohtu suhtes on objektiivne põhjus (nt advokaat leiab, et esineb kohtuniku taandamise alus, või on seisukohal, et kohtunik on protsessinormi valesti tõlgendanud või kohaldanud), peab advokaat kliendi huvides seda asjakohasel viisil väljendama (nt esitama nõuetekohase taotluse taandamiseks või protsessinormi korrektseks kohaldamiseks). Ebakohane kohtu tegevuse ja kohtuniku tegevuse kriitika ei ole lubatud. Seejuures võib kriitika ebakohasus seisneda nii selles, et see on ilmselgelt põhjendamatu (nt taandamistaotluse esitamine olukorras, kus puuduvad igasugused viited taandamisaluse olemasolule, või protsessinormi tahtlik valesti tõlgendamine oma kliendi kasuks), kui ka selles, kus seda väljendatakse (nt kohtuniku taandamise nõudmine meedia vahendusel või protsessinormide järgimise nõudmine sotsiaalmeedias) või millisel viisil seda väljendatakse (nt ebakohased väärtushinnangud, vulgaarsused, kohtuniku isiku suhtes isiklikuks minemine). Viimasel juhul võib kõne alla tulla advokaadi vastutus ka muude eetikainormide rikkumise osas. Aukohus on pidanud ebaeetiliseks põhjendamatu taandamistaotluse esitamist advokaadi poolt olukorras, kus advokaadi selgituste järgi ei olnud tema eesmärk kohtuniku taandamine, vaid kohtupoolse kriminaalmenetlusnormide rikkumise fikseerimine, kuivõrd viimast on võimalik fikseerida ka näiteks avalduse esitamisega.²⁷⁹ Seega selles juhtumis esines korraka nii põhjendamatu kriitika kohtu suunas (põhjendamatu taandamistaotlus) kui ka ebakohane kriitika väljendamise vorm (menetlusnormide rikkumisele tähelepanu pööramine taandamistaotluses). Kui kriitika kohtu tegevuse suhtes on põhjendatud ja avaldatud kohasel viisil (näiteks kritiseerib advokaat kohtu tegevust menetluse juhtimisel kohtule esitatud ja pooltele teada olevas avalduses), on EIK aktsepteerinud isegi teravas toonis kirjutatud vastavasisulist taotlust ning leidnud, et advokaadi karistamine ühel juhul kriminaal- ja teisel juhul distsiplinaarkorras kohtu kritiseerimise eest on vastuolus EIÕK artikliga 10.²⁸⁰ Samas tuleb sellisel juhul Eesti Advokatuuri eetikakoodeksi võtmes siiski vahet teha ebakohasel kriitikal ja au ja väärkuse vastasel käitumisel. Advokaat, kes esitab kohast kriitikat ebakohasel viisil (näiteks nõuab protsessinormide järgimist karjudes või kohtuniku solvates), võib siiski vastutada vääritud käitumise eest. Kohtu ja advokaadi võimalike erimeelsuste osas näeb Harju Maakohtu tööpiirkonna kohtumenetluse parima praktika suuniste punkt 4.2 ette, et pooled väldivad erimeelsuste lahendamist väljaspool kohtumaja avalikus

²⁷⁸ *Morice vs. Prantsusmaa*, 23.04.2015, 29369/10, p 137.

²⁷⁹ Aukohtu 19.01.2012 otsus.

²⁸⁰ *Bono vs. Prantsusmaa*, 15.12.2015. 29024/11; *Rodriguez Ravelo vs. Hispaania*, 12.01.2016, 48074/10.

kasutuses olevaid alasid ja kõrvaliste isikute juuresolekul. Pooled teadvustavad ja tunnustavad üksteise rolle nii omavahelises suhtluses, kohtuistungil kui ka avalikkuse ees ning säilitavad omavahelises suhtluses väärikuse. Suuniste punkt 12.1 märgib, et professionaalsed menetlusosalised lahendavad erimeelsused eelistatult mitteformaalsel viisil. Üldjuhul on piisavaks reageerimiseks vastuvõetamatu käitumise esinemise äramärkimine omavahelises suhtluses; kaebusi välditakse; kohtuniku taandamine on erandlik. Suuniste punkt 12.2 viitab, et erimeelsuste lahendamiseks on advokaatide puhul kohtunikul või vastaspoole advokaadil võimalik vajaduse korral pöörduda büroopidaja poole ja kohtunike puhul kohtus määratud usaldusisiku poole. Suuniste punkt 12.3 toob esile, et istungil toimuv peab jääma väärikuse piiridesse kõikide poolte vahel. Kohus peab märkama konfliktsituatsiooni teket varakult ja püüdma menetlusosalisi rahustada. Menetlusosaline võib ka ise taotleda konfliktsituatsiooni süvenemise korral selle rahustamiseks vaheaega.

2.3. Advokaadi kohustus suhtuda lugupidavalt kohtu töösse hõlmab advokaadi kohustust **hoiduda ka kohtulahendi ebakohasest kriitikast (lg 1 teine lause)**. Advokaat ei tohi arvustada kohtu tegevust ega seadusjõus olevat kohtulahendit meedias ega avalikkuse ees, kusjuures arvustamiseks ei loeta arvamuse avaldamist jõustunud kohtulahendis sisalduvate õigusteoreetiliste seisukohtade ja õiguslikku laadi põhjenduste kohta (**lg 1 kolmas ja neljas lause**). Siinkohal peetakse silmas advokaadi kohustusi suhtlemisel kolmandate isikute, sealhulgas meedia ja avalikkusega. Advokaadi kohustuse kohta käituda kohtus lugupidavalt vt komm 2. Igal juhul tuleb arvestada, et suheldes meedia ja kolmandate isikutega on advokaat seotud konfidentsiaalsuskohustusega, st konkreetsetes asjas avalduse tegemine meediale eeldab alati kliendi eelnevat nõusolekut (vt ka § 5 komm 2.1.1).

2.3.1. Advokaadi kohustust hoiduda kohtu tegevuse ebakohasest kriitikast tuleb mõista EIK praktika valguses, kuivõrd kommenteeritava paragrahvi esimese lõike grammatiline tõlgendamine viib advokaadi sõnavabaduse lubamatu piiramiseni. Nimelt on EIK seisukohal, et teemad, mis puudutavad kohtusüsteemi toimimist, kuuluvad avaliku huvi sfääri ja on seega EIK praktikas EIÕK artiklis 10 sätestatud väljendusvabaduse kaitsealas. Samas on EIK märkinud, et kohtunikkonnal on ühiskonnas oluline roll õigluse tagajana, mille täitmise eelduseks on avalik usaldus. Seetõttu on oluline, et kohtunikkond oleks kaitstud destruktiiivsete ja alusetute rünnakute eest, sealjuures eriti arvestades asjaolu, et kohtunikul ei ole võimalik kohtunikuameti tõttu kriitikale vastata.²⁸¹ Lubatud piirides on kriitika kohtuniku vastu

²⁸¹ Prager ja Oberschlick vs. Austria, 26.04.1995, 15974/90, p 34.

aktsepteeritav tingimusel, et tegemist ei ole tõsiselt kahjustava täiesti alusetu rünnakuga.²⁸² Tuleb arvestada, et kohtunikkond on osa riigi alusinstitutionidest, mistõttu lubatud kriitika selle liikmete suhtes võib olla laiemalt piiritletud kui lubatud kriitika tavakodanike suhtes.²⁸³ Advokaatidel on ühiskonnas kanda eriline roll, millega kaasnevad kohustused olla diskreetne, aus ja väärikas, aga ka õigus kasutada kohtus teatud argumente.²⁸⁴ Seega kehtib neile väljendusvabadus nii selles osas, mida nad avaldavad, kui ka selles osas, millises vormis nad seda teevad.²⁸⁵ Advokaat võib avalikkuse ees õigusemõistmist kommenteerida tingimusel, et kriitika ei lähe vastuollu elukutsele seatud tavapärase piirangutega (näiteks kohustus säilitada au ja väärikus), mis kaitsevad kohtunikkonda tarbetute ja alusetute rünnakute eest, mille eesmärk on õigusvaidluse pidamine meedias või asja lahendava kohtunikuga arvete klaarimine.²⁸⁶ Igal juhul ei ole lubatud esitada kommentaare, millel ei ole piisavat faktilist alust, samuti kohtunikku solvata.²⁸⁷

2.1.2. Kommenteeritava paragrahvi teise lõike teisest, kolmandast ja neljandast lausest nende koostoiimes järeldub, et advokaat võib jõustunud kohtulahendi osas arvamuse anda kohtulahendis sisalduvate õigusteoreetiliste seisukohtade ja õiguslikku laadi põhjenduste kohta. Seega on lubatud akadeemilistele tavadele vastav isiklikest hinnangutest vaba argumenteeritud käsitlus kohtulahendi kohta. Ka siin tuleb arvestada komm-s 2.3.1 refereeritud EIK seisukohtadega.

2.4. Protsessiväliselt ei tohi advokaat kohtunikku mistahes viisil mõjutada (lõige 3).

2.4.1. Bangalore põhimõtete järgi on erapooletus üks kohtunike põhikohustusi ning kehtib mitte üksnes otsuse, vaid ka menetluse suhtes. Seejuures on nende põhimõtete kommentaaride järgi oluline, et kohtunik mitte ainult ei oleks erapooletu, vaid ka näiks seda kõrvalseisja seisukohast. Arvamus, et kohtunik ei ole erapooletu, võib kommentaaride järgi põhineda mitmetel asjaoludel, näiteks huvide konflikti korral või viisil, kuidas kohtunik käitub kas kohtus või väljaspool kohut. EIK eristab seejuures objektiivset ja subjektiivset erapooletust. Objektiivne erapooletus tähendab seda, et ei esine ühtegi asjaolu, mis viitaks võimalikule erapooletusele (näiteks kohtuniku

²⁸² Morice vs. Prantsusmaa, 23.04.2015, 29369/10, p 131.

²⁸³ Samas.

²⁸⁴ Samas, p 133.

²⁸⁵ Samas, p-d 133–134.

²⁸⁶ Samas, p 134.

²⁸⁷ Samas, p 139.

lähisugulus poole esindajaga). Sellise asjaolu esinemisel tuleb kohtunikul taanduda. Subjektiivne erapooletus tähendab, et kohtunik ei näita oma käitumisega kummagi poole suhtes üles vaenulikkust või eelistamist, st kohtuniku käitumine ei tohi osundada eelarvamusele poolte suhtes. Subjektiivset erapooletust eeldatakse, kuni ei ole tõendatud vastupidist.²⁸⁸ Eesti kohtunike täiskogul 13.02.2004 vastu võetud kohtunike eetikakoodeksi § 23 kohaselt hoidub kohtunik poliitilistest ja ärilõunatest ning koosviibimistest menetlusosalistega, kui see võib ohustada tema erapooletust ning võib tekitada temas huvide konflikti. Sama koodeksi § 25 kohustab kohtunikku end taandama, kui ta on asjaosalistega lähedastes suhetes. Paragrahv 26 keelab kohtunikul küsida ja vastu võtta kingitusi, pärandust, laenu ja teeneid seoses tema kohtunikuülesannetega ning sama ei tohi kohtunik lubada teha ka oma perekonnaliikmetel, kohtupersonalil ega teistel tema mõju, diskretsiooni või võimu all olevatel isikutel. Advokaadi kohustuste kontekstis on advokaadil kokkuvõttelikult kohustus hoiduda mistahes tegevusest, mis põhjustab kohtuniku erapoolikuse advokaadi kliendi kasuks või mille tulemusena tekib mõistlikule kõrvaltvaatajale mulje, et kohtunik ei ole erapooletu. See ei tähenda siiski absoluutset advokaadi ja kohtuniku suhtlemiskeeldu väljaspool kohut, arvestades et Eesti juristkonna seas korraldatakse vahetevahel ühiskoolitusi, sotsiaalse iseloomuga ühiseid üritusi ja kas või tänaval kohtudeski teretab viisakas advokaat kohtunikku. Küll aga ei tohi advokaat väljaspool kohtuistungit kohtunikuga pooleliolevaid menetlusi arutada muus osas kui korralduslikes küsimustes või jätta muljet, et seda on tehtud. Vahetut, ilma kolmandate isikute juuresolekuta kontakti kohtunikuga tuleb menetluse kestel vältida, kuivõrd see võib jätta mulje, et advokaat püüab kohut mõjutada. Nii on näiteks kohatu kohtuniku kabinetti minek istungi vaheajal, kohtuniku lõunal käimine jms. Harju Maakohu tööpiirkonna kohtumenetluse parima praktika edendamise suuniste punkti 11.1 kohaselt on istungiväline suhtlus lubatud korraldusküsimustes ja menetluse tõhususe tagamiseks, kusjuures üldjuhul toimub suhtlus e-kirjade vahendusel kohtuniku ning vastavalt prokuröri ja/või advokaadi e-posti aadressil ning nende e-kirjade koopia saadetakse ka istungisekretärile ja vastaspoolele. Sama juhendi punkti 11.2 järgi on telefoni teel kohtuga suhtlemine erandlik ja lubatud ainult korraldusküsimustes. Kui pool on suhelnud kohtuga telefoni teel, teavitab pool sama sätte kohaselt sellest ka vastaspoolt.

2.4.2. Protsessiväline mõjutamine hõlmab kohtuniku mõjutamist ka kolmandate isikute, sealhulgas meedia kaudu. Suhtlus meediaga ei ole menetluse kestel täiesti keelatud, kuid siin tuleb arvestada, et advokaat ei tohiks ise meediaga kontakti otsida

²⁸⁸ Gregory vs. Ühendkuningriik, 25.02.1997, 22299/93, p-d 43–49.

ning ajakirjaniku pöördumise korral ei tohiks advokaat kohtus toimuvat vaidlust üle kanda meediasse. Harju Maakohtu tööpiirkonna kohtumenetluse parima praktika edendamise suuniste § 5 kohaselt ei lahendata menetluses olevaid kohtuasju samal ajal ja sisuliselt meedia vahendusel, sealhulgas ei väljendata sellisel viisil kriitikat teiste menetlusosaliste kutsetegevuse ega kohtu suhtes. See põhimõte on küll sätestatud seoses kriminaalmenetlusega, kuid sama peaks üldjuhul kehtima ka muude menetlusliikide suhtes niivõrd, kuivõrd need satuvad meedia huviorbiiti.

2.5. Kui advokaadile esitatakse etteheide seoses sellega, et **kohtu suhtes on lugupidamatult käitunud klient**, tuleb arvestada, et advokaati ja klienti ei saa samastada. Aukohus on märkinud, et olukorras, kus klient on väljendanud kohtukõnes lugupidamatust kohtuniku vastu sellest kavatsusest eelnevalt advokaati informeerimata ning seda temaga kooskõlastamata, ei esine advokaadi teos distsiplinaarsüüteo tunnuseid. Advokaadil ei ole aukohu hinnangul võimalik anda kliendile nõu olukorras, kus ta ei ole kliendi kavatsustest teadlik.²⁸⁹

§ 21. Kliendi huvide kaitse kohtumenetluses

(1) Advokaadil ei ole õigust esitada tõendeid ega väiteid, mis kahjustavad tema kliendi huve.

(2) Advokaadil on keelatud tahtlikult viia kohut eksitusse, esitada kohtule teadvalt ebaõiget või eksitavat teavet, esitada kohtule tõendeid, mis advokaadile teadvalt on võltsitud või muul moel tahtlikult takistada asja õiget ja kiiret läbivaatamist.

(3) Advokaat ei tohi esitada väiteid, mis viitavad mistahes rassilistele, usulis-tele, rahvuslikele või soolistele eelarvamustele.

1. Lõikes 1 sätestatud keeld esitada tõendeid ja väiteid, mis kahjustavad kliendi huve, on seotud advokaadi kohustusega tegutseda alati oma kliendi huvides (vt § 8 komm-d). Sellega seoses vt ka advokaadi kohustust vältida huvide konflikti, täpsemalt § 13 komm-des.

2. Lõige 2, mille järgi on advokaadil keelatud tahtlikult viia kohut eksitusse, esitada kohtule teadvalt ebaõiget või eksitavat teavet, esitada kohtule tõendeid, mis advokaadile teadvalt on võltsitud, või muul moel tahtlikult takistada asja õiget ja kiiret läbivaatamist, selgitab tasakaalu advokaadi kohustuse vahel tegutseda oma kliendi huvides ja kohustuse vahel järgida seejuures kutse-eeetika nõuded,

²⁸⁹ Aukohu 15.04.2015 otsus.

sealhulgas kohustuse säilitada au ja väarikus. CCBE EK artikkel 4.2 sätestab advokaadi kohustuse järgida menetluse õiglust. Selle sätte eestikeelne tõlge – advokaat peab alati silmas pidama erapooletu käitumise vajadust kohtumenetluses – pole õnnestunud.²⁹⁰ Kommentaarides selgitatakse selle sätte sisu järgmiselt: "See sätte kehtestab üldise põhimõtte, et võistlevas protsessis ei tohi advokaat püüda saavutada oma vastase ees ebaõiglast eelist. Advokaat ei tohi näiteks võtta kohtunikuga ühendust ilma eelnevalt vastaspoole advokaati informeerimata ega esitada kohtunikule tõendeid, teatisi või dokumente nendest vastaspoole advokaati varakult teavitamata, välja arvatud juhul, kui see on lubatud menetluse reeglitega." Piltlikult võib öelda, et advokaat on ühe võtmemängijana kohustatud tegema kõik, et tema tiim võidaks, kuid seejuures peab ta järgima mängureegleid.

2.1. Advokaadil on keelatud tahtlikult viia kohut eksitusse, esitada kohtule teadvalt ebaõiget või eksitavat teavet ja esitada kohtule tõendeid, mis advokaadile teadvalt on võltsitud. Ka CCBE EK artikkel 4.4 sisaldab keeldu teadlikult esitada kohtule ebaõigeid või eksitavaid andmeid. Kui advokaat on kliendipoolse teabe vahendajaks, siis tuleb tähele panna, et eetikakoodeksi § 14 lg 5 kohaselt ei ole advokaat kohustatud kontrollima kliendi poolt talle usaldatud teabe õigsust ja advokaat ei vastuta kliendi poolt talle esitatud andmete tõele vastavuse eest (vt ka § 14 komm 7). Seejuures tuleb arvestada, et mitte üksnes teabe esitamine, vaid ka mingi asjaolu selge eitamine võib olla kohtu eksitamine. Eksitav saab olla faktiteave, st kommenteeritav lõige ei käsitle olukorda, kus advokaat annab hinnangu millegi kohta – hinnag on hinnangu andja subjektiivne arusaam mingite faktiliste asjaolude kohta. Seejuures tuleb arvestada, et teatud ebaõige faktiteabe loomine ja esitamine on kriminaalkorras karistatav (näiteks KarS § 344 näeb ette karistuse dokumendi võltsimise eest (sealhulgas dokumendil ebaõige allkirjastamiskuupäeva tahtlikku märkimise, sealhulgas tagantkuupäevastamise eest), § 345 võltsitud dokumendi kasutamise eest ja § 22 lg 4 ja § 320 tunnistaja valeütluste andmisele kihutamise eest). Aukohus on leidnud, et kui advokaat üritab isikut oma kliendi kasuks veenda andma valeütlusi, toimib ta seadusevastaselt ning paneb sellega toime distsiplinaarsüüteo olenemata sellest, kas isik ka tegelikult valeütluste andmiseni jõuab.²⁹¹ Advokaadi keeld esitada kohtule eksitavat teavet ei laiene süüdistatava ülekuulamisele, kuid siin tuleb arvestada, et kaitsja ise ei tohi ise olla see, kes teeb kaitsealusele ettepaneku anda valeütlusi (vt ka kriminaalmenetluses kaitsjana riigi

²⁹⁰ Inglisekeelne sõnastus: "A lawyer must always have due regard for the fair conduct of proceedings." Ehk tõlkes: "Advokaat peab alati silmas pidama, et menetluse käik oleks õiglane."

²⁹¹ Aukohtu 12.10.2011 otsus.

õigusabi osutamise juhendi²⁹² § 6 lg 3). Kui süüdistatav soovib esitada oma versiooni toimunust, on kaitsja kohustus see versioon kohtule edastada ja seda käsitleda kogutud tõendite valguses või esitada omalt poolt tõendeid juurde isegi, kui ta usub, et kaitsealuse lugu ei ole tõene.²⁹³ Aukohus on tuvastanud advokaadipoolse rikkumise olukorras, kus advokaadile on korduvalt selgitatud riigi õigusabi tasude ja kulude arvestamise korda, kuid advokaat esitab endiselt tasutaotlusi vastavalt oma ekslikule arusaamale tasude arvutamisest.²⁹⁴

2.2. Keeld muul moel tahtlikult takistada asja õiget ja kiiret läbivaatamist hõlmab eelkõige keeldu pahatahtlikult põhjustada menetluse venitamist. Seejuures on tihti väga keeruline tuvastada, kas menetluse venimise põhjustas kaitsjatepoolne tahtlik tegutsemine sellel eesmärgil või hoopis kaitsjate püüd kasutada oma kliendi huvides kõiki menetluslikke võimalusi. Aukohtul tuli sellist küsimust kaaluda asjas, kus Riigikohtu kriminaalkolleegiumi esimees pöördus aukohtu poole taotlusega tuvastada advokaatide käitumises pahatahtlik menetluse venitamine olukorras, kus kolme kaitsjaga kriminaalasjas paistsid kaitsjad silma pikkade ja kohati üksteist kordavate sõnavõttudega. Aukohus rõhutas seda, et menetluse juht on kohtunik, kellel on õigus ja kohustus vajadusel advokaati distsiplineerida. Kui asjas osaleb mitu kaitsjat, siis on neil kõigil õigus sõna võtta ning kui kohus peab sõnavõtte liiga pikaks või teemast kõrvalekalduvaks, on kohtul võimalus kaitsjaid korrale kutsuda. Aukohus märkis veel sedagi, et oluline on kaaluda õigussüsteemi püüet kiirele menetlusele kaitseõiguste valguses, kusjuures "kiire menetluse põhimõte ei saa olla olulisem, kui tagada isikule õiglane menetlus, mille raames on süüdistataval ja tema kaitsjatel võimalus oma õigusi kaitsta ja kasutada".²⁹⁵ Asja venitamise etteheide võib tuleneda ka advokaadi ühekordsest tegemata jätmisest, näiteks kaitseakti mõjuva põhjusega tähtaegselt esitamata jätmisest.²⁹⁶ Ka asjasse puutuva seadusele või kohtupraktikale tahtlikult valetõlgenduse andmine võib takistada asja õiget ja kiiret lahendamist, mistõttu ei ole see lubatud (vt ka kriminaalmenetluses kaitsjana riigi õigusabi osutamise juhendi § 6 lg 1). Samas tuleb selle tegevuse puhul tuvastada kaitsja pahatahtlikkus, mida ei ilmne juhul, kui kaitsja asub näiteks senisest kohtupraktikast teistsugusele, kuid argumenteeritud seisukohale või kui kaitsja ei ole nõus seadustiku kommentaaris väljendatuga ja esitab sellekohased põhjendused.

²⁹² Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 25.11.2014 otsusega.

²⁹³ W. B. Wendel. *Ethics and Law*, lk 154–155.

²⁹⁴ Aukohtu 18.08.2016 otsus.

²⁹⁵ Aukohtu 19.01.2012 otsus.

²⁹⁶ Aukohtu 26.05.2016 otsus.

2.3. Lõige 3 keelab advokaadil esitada väiteid, mis viitavad mistahes rassilistele, usulistele, rahvuslikele või soolistele eelarvamustele. Eelarvamus on eesti keele seletava sõnaraamatu kohaselt harjumuspäraseks kujunenud ette valmis arvamus, mis on sageli eitav, tõrjuv, halvaks panev, hukkamõistev. Eelarvamus põhineb eelkõige stereotüüpidel ja mitte faktidel. Advokaadil on keelatud esitada väiteid, mis viitavad mistahes rassilistele, usulistele, rahvuslikele või soolistele stereotüüpidele. Kui advokaadil on oma ülesande tõttu vaja kedagi iseloomustada, siis selline iseloomustus peab põhinema faktidel, mitte stereotüüpidel.

§ 22. Suhtlemine menetlusosaliste ja tunnistajatega

(1) Advokaat on kohustatud vastaspoole ja teiste menetlusosaliste suhtes käituma väarikalt, viisakalt ja lugupidavalt nii kõnes, kirjas kui teos. Advokaat hoidub menetlusosaliste isikuid halvustamast.

(2) Advokaat ei tohi esitada menetlusosalistele teadvalt ebaõiget või eksitavat teavet.

(3) Advokaat ei tohi kohtuväliselt mõjutada tunnistajaid ning avaldada survet muudele menetlusosalistele, neid tahtlikult eksitada või kasutada oma protsessiõigusi pahatahtlikult.

1. Advokaadi kohustus käituda vastaspoole ja teiste menetlusosaliste suhtes väarikalt, viisakalt ja lugupidavalt nii kõnes, kirjas kui ka teos ja hoiduda menetlusosaliste halvustamisest (**lg 1 esimene ja teine lause**) on seotud advokaadi kohustusega säilitada au ja vääriskus (vt selles osas § 9 komm 3). Käitumise hindamisel saab eristada advokaadi poolt vastaspoole või menetlusosalise aadressil öeldu sisulist ja vormilist külge. On ilmne, et oma tegevuses kliendi huvide eest seismisel võib advokaat avaldada rahulolematust vastaspoole või menetlusosalise tegevuse suhtes. EIK on märkinud, et tingimusel, et kriitikat ei korrata väljaspool kohtusaali ja see võtab arvesse isikut, kellele kriitika on suunatud, peab prokurör kui kaitsja vastaspool taluma märkimisväärset kriitikat, isegi kui see on osaliselt esitatud kohatus väljenduses tingimusel, et see ei ole suunatud prokuröri professionaalsetele või muudele omadustele.²⁹⁷ Seega võiks kriitika sisulise külje kohta öelda, et professionaalse vastase puhul on lubatud tema tegevuse, mitte tema isikuomaduste arvustamine. Sama ei saa aga öelda näiteks tunnistajate ja kannatanute osas, kuna nende puhul võib advokaadil olla põhjendatud huvi näiteks nende usaldusväarsuse kahtluse alla seadmiseks, mis hõlmab argumenteerimist

²⁹⁷ Morice vs. Prantsusmaa, 23.04.2015, 29369/10, p 137.

mitte üksnes nende tegude, vaid ka isikuomaduste pinnalt. Kui advokaat soovib nende isikute isikuomaduse osas midagi väita, tuleb siiski arvestada, et keelatud on halvustamine, mis tähendab, et igasugustel väidetel peab olema faktiline alus. Seejuures peab advokaat igal juhul vältima eelarvamuste rajanevaid väiteid (vt ka § 21 komm 2.3). Mis puudutab viisi, kuidas advokaat ennast väljendab (st kriitika vormi), siis EIK on professionaalse vastaspoole kritiseerimise puhul tolereerinud ka kohati kohatute väljendite kasutamist.²⁹⁸ Siiski tuleb arvestada, et EIK analüüsis kõnealuses lahendis kriitika kui sellise lubatavust, mistõttu teisejärguliseks osutus küsimus sellest, kuivõrd kohases vormis (väljenduslaadis) kriitika esitati. Eesti Advokatuuri eetikakoodeksi kontekstis tuleb asuda seisukohale, et kui sisuliselt põhjendatud kriitika on esitatud ebaviisakas vormis, tõuseb küsimus advokaadi vastutusest vääritud käitumise eest (küll aga mitte vastutusest ebakohase kriitika eest). Aukohus ongi selles osas märkinud, et advokaat on ka vastaspoole provokatiivse käitumise korral kohustatud säilitama oma väljapeetuse ning hoiduma hääle tõstmisest.²⁹⁹ Siinkohal tuleb ka arvestada asjaoluga, et vastaspooleks oli selles asjas tavaline inimene ning advokaadi solvangud olid suunatud tema isikule, mitte käitumisele kohtus. Igal juhul peab kriitika vastaspoole või menetlusosalise suhtes olema suunatud õigele adressaadile (näiteks pretensioon vastaspoolele, kahtlus tunnistaja usaldusväärsuse osas kohtule) ning selle levitamine kolmandatele isikutele (näiteks sotsiaalmeedia kaudu) ei ole lubatud. Näiteks on taunitav vastaspoole taandamise taotluse esitamine juhul, kui menetlusreeglid ei näe sellist võimalust ette.³⁰⁰

2. Menetlusosalisele ebaõiget ja eksitavat teavet esitada ei ole lubatud (**Ig 2**). Seoses advokaadi kohustusega kohtus mitte esitada ebaõiget ja eksitavat teavet vt § 21 komm 2.1. Kui advokaat on kliendipoolse teabe vahendajaks, siis tuleb tähele panna, et eetikakoodeksi § 14 Ig 5 kohaselt ei ole advokaat kohustatud kontrollima kliendi poolt talle usaldatud teabe õigsust ja advokaat ei vastuta kliendi poolt talle esitatud andmete tõele vastavuse eest (vt ka § 14 komm 7).³⁰¹ Samas tuleb arvestada, et advokaadi kliendi ja mõne teise menetlusosalise huvid võivad olla vastandlikud, mistõttu advokaadile ei saa ette heita olukorda, kus ta menetlusosalisele teatud tema valduses olevaid asjaolusid ei paljasta. Nii ei ole advokaat kohustatud esitama tema klienti või kaitsealust kahjustavat teavet ja tõendeid,

²⁹⁸ Samas.

²⁹⁹ Aukohtu 08.01.2010 otsus.

³⁰⁰ Aukohtu 22.03.2012 otsus.

³⁰¹ Aukohtu 12.02.2015 otsus.

näiteks ei ole advokaat kohustatud näitama politseile kätte kuriteo relva asukoht isegi siis, kui tema kaitsealune selle talle teatavaks on teinud. Viimase näite puhul tuleb arvestada, et olukord on erinev, kui advokaat asub ise tegutsema, st astub ise aktiivseid samme tõendite varjamiseks või hävitamiseks. Seda ka juhul, kui politsei pole vastavat tõendit veel leidnud ning tõendi varjamine või hävitamine võiks teenida kaitsealuse huve – siin aga asuks advokaat teadliku ja tahtliku tegevusega õigusemõistmist takistama ning astuks sellega oma menetluslikust rollist välja. Sisuliselt oleks tegu olukorraga, kus advokaat asub ise ennast kliendiga samastama ja tegutsema kutse-eetilisi piire eirates.

3. Advokaadil ei ole lubatud kohtuväliselt mõjutada tunnistajaid ning avaldada survet muudele menetlusosalistele, neid tahtlikult eksitada või kasutada oma protsessiõigusi pahatahtlikult (**lg 3**). Tunnistajatega kontakteerumine ja neile olukorra ning menetluse käigu selgitamine on lubatud ja sageli mõõdapääsmatu. Harju Maakohtu tööpiirkonna kohtumenetluse parima praktika suuniste punkti 8.2 järgi on tsiviilkohtumenetluses tunnistaja ülekuulamise taotluse esitamisel oluline esile tuua need konkreetsed asjaolud, mille tõendamiseks tunnistajat üle kuulata soovitakse. Üldjuhul tähendab see, et advokaat peab tunnistajaga suhtlema enne, kui ta ülekuulamise taotluse esitab. Loomulikult on võimalik, et potentsiaalne tunnistaja ei soovi koostööd teha ja tema ülekuulamise taotlus tuleb esitada seega riskiga, et tunnistaja ei pruugi mäletada või muul põhjusel anda esitatud faktiväiteid kinnitavaid ütlusi, kuid hoolas advokaat peab üldjuhul olema vähemalt teinud katse tunnistajaga neis küsimustes suhelda. Samuti on lubatud ettevalmistatud küsimuste tutvustamine tunnistajale ning tema vastuste ärakuulamine. Kui tunnistaja on nõus koostööks, on üheks praktiliseks võimaluseks tunnistajaga intervjuu tegemine, selle kirjalik protokollimine ja protokoll allkirjastamine intervjuul osalejate poolt. Nii on fikseeritud, millistes küsimustes saab tunnistaja ütlusi anda, samuti on teada eeldatav ütluste sisu ja haakumine esitatud faktiväidetega, mille tõendamiseks tunnistaja ülekuulamist soovitakse. Samuti vähendab see riski, et advokaati süüdistatakse tunnistaja lubamatus mõjutamises. Kõik tegevused, mis mingil viisil avaldavad mõju tunnistaja ütluste sisu tõepärasusele, on lubamatud, st näiteks ei tohi advokaat keelitada tunnistajat ütleva midagi, mida tunnistaja pole end eelnevalt väitnud teadvat. Samuti on keelatud kohtus tunnistajatele märguannete andmine. Kui tunnistaja on konfliktne, peaks advokaat kohtueelsel suhtlemisel (sealhulgas näiteks eelviidatud intervjuu tegemisel) temaga kaasama ka kolmanda isiku, et hilisemate võimalike vaidluste jaoks fikseerida, mil viisil toimus tunnistajaga suhtlemine.

§ 23. Suhtlemine muude ametiasutustega ja isikutega

Nõuded, mis kehtivad advokaadi suhtlemisel kohtuga, kehtivad ka advokaadi suhtlemisel vahekohtuga ning muude ametiasutuste ja isikutega.

1. Sätte eesmärk. Kommenteeritav paragrahv viitab eetikakoodeksi §-le 20 seoses nõuetega, mis kehtivad advokaadile suhtluses vahekohtuga ning muude ametiasutuste ja isikutega. CCBE EK artikli 4.5 kohaselt on subjektide ring, kellega suhtlemisel peab advokaat lähtuma kohtuga suhtlemise nõuetest, piiratum. Nimelt sätestab kõnealune artikkel, et eeskirjad, mis reguleerivad advokaadi suhteid kohtuga, kehtivad ka advokaadi suhete kohta vahekohtunike ja muude kohtuniku või mitteametliku kohtuniku funktsioone täitvate isikutega isegi juhul, kui suhtlemine leiab aset juhuslikul alusel³⁰². EIK praktika kohaselt tuleb kohtunikukonna kritiseerimisel arvestada selle erilise rolliga õigluse tagajana (vt selles osas § 20 komm 2.2). Seetõttu tuleb asuda seisukohale, et suhtlemisel õigusemõistmise funktsiooni kandjaga (kohtuniku või sarnase rolliga isikuga) kehtivad advokaadi jaoks kõrgemad standardid kui muude ametiasutuste ja -isikutega. Spetsiifilisemad probleemid on muude isikute suhtlemisel seotud läbirääkimistega (vt komm 3).

2. Õigusemõistmise funktsiooni kandjaga, sealhulgas vahekohtuga, suhtlemisel laienevad advokaadile kõik eetikakoodeksi §-s 20 sätestatud kohustused. Riigikohus on märkinud, et TsMS § 9 lg-st 2 tulenev võimalus lahendada eraõigussuhtest tulenev vaidlus vahekohtus on poolte autonoomia põhimõtte üks väljendustest. Ainult seaduses ette nähtud üksikutel juhtudel (eelkõige TsMS § 718) ei või vaidlust lahendada vahekohtus (p 7.1).³⁰³ Vahekohtu menetluse korraldust iseloomustab üldjuhul poolte autonoomia põhimõte. Pooled võivad TsMS § 732 lg 2 esimese lause kohaselt vahekohtu menetluskorras ise kokku leppida, arvestades § 732 lg-s 1 sätestatud poolte võrdse kohtlemise ja seisukoha avaldamise võimaldamise põhimõtet. TsMS § 732 lg 2 teise lause kohaselt ei või pooled kõrvale kalduda vahekohtumenetluse jaoks TsMS 14. osas kohustuslikult sätestatust.³⁰⁴ TsMS § 732 lg 2 esimese lause kohaselt võivad pooled menetluskorras kokku leppida ka selliselt, et viitavad mõne vahekohtu reglemendile. Sel juhul muutub vahekohtu reglemendis vahekohtumenetluse menetluskorra kohta sätestatu TsMS § 732

³⁰² Vastav säte kasutab inglise keeles väljendit *on an occasional basis*. Seletuskiri ei täpsusta, mida selle all silmas peetakse, kuid eelkõige hõlmab see advokaadi kõiki professionaalseid, sealhulgas ka ühekordseid, kokkupuuteid nimetatud isikutega.

³⁰³ RKTkm 2-17-5977, p 7.1.

³⁰⁴ Samas, p 7.2.

Ig 2 eesmärgipärase tõlgendamise kohaselt poolte kokkuleppe osaks.³⁰⁵ Vahekohtu moodustamine toimub poolte autonoomia põhimõttest johtuvalt poolte kokkuleppel. Nii võivad pooled TsMS § 721 Ig 1 esimese lause kohaselt kokku leppida vahekohtunike arvus ja näiteks TsMS § 724 Ig 1 kohaselt ka vahekohtunike nimetamise korras. Viidatud kokkuleppeid on võimalik sõlmida mitmel moel, nii eraldi kokkuleppena, milles on selgelt märgitud, et vaidluse lahendab näiteks üks vahekohtunik või kolm vahekohtunikku, kui ka viiteliselt mõne vahekohtu reglemendile.³⁰⁶ TsMS § 716 Ig-s 1 nimetatud menetlusreeglid hõlmavad mh ka reglemendis sätestatud reegleid selle kohta, kuidas moodustada konkreetset vaidlust lahendav vahekohus. Sellised sätted erinevate vahekohtute reglementides on rahvusvahelise praktika kohaselt tavalised.³⁰⁷

3. Vastaspoolega suhtlemise spetsiifiliseks ja keerukaks juhtumiks on läbirääkimiste olukorrad. Ka siin tuleb silmas pidada advokaadi üldist aususkohustust. Valetamiskeelust keerukamaks teeb läbirääkimiste olukorra küsimus, kas ja mis ulatuses on advokaadi kohustus seista hea selle eest, et vastaspoolele oleks avaldatud asjaolud, mille vastu tal on äratuntav huvi või et vastaspoole tähelepanu juhitakse temapoolsetele eksitustele. VÕS § 14 Ig 1 kohaselt peavad lepingueelseid läbirääkimisi pidavad või lepingu sõlmimist muul viisil ette valmistavad isikud mõistlikult arvestama üksteise huvide ja õigustega. Kui isikud esitavad üksteisele lepingu sõlmimise ettevalmistamise käigus andmeid, peavad need olema tõesed. VÕS § 14 Ig 2 kohaselt lepingueelseid läbirääkimisi pidav või muul viisil lepingu sõlmimist ettevalmistav isik peab teisele poolele teatama kõigist asjaoludest, mille vastu teisel poolel on lepingu eesmärki arvestades äratuntav oluline huvi. Neist asjaoludest, mille teatamist teine pool ei saa mõistlikult oodata, ei pea teatama. Kutse-eetika kontekstis tuleb rõhutada, et viidatud võlaõigusseaduse järgsed kohustused on õiguslikult advokaadi kliendi kohustused ja neid ei saa automaatselt üle kanda kliendi huvides tegutsevale advokaadile ilma kliendi vastava käsundita. Kutse-eetika kontekstis on määrav eelkõige advokaadi poolt andmete avaldamisel tõeste andmete avaldamine, kuid VÕS § 14 Ig 1 ja Ig 2 muu sisu mõttes saab advokaadi ülesanne olla eelkõige selgitada vastavate sätete sisu kliendile ning seejärel käituda vastavalt kliendi juhistele (arvestades saadud juhiste muid kutse-eetika põhimõtteid – eelkõige kliendi huvides tegutsemise printsiibi piiratust seaduslikkuse, au ja väärikuse nõuetega).

³⁰⁵ Samas, p 7.2.1.

³⁰⁶ Samas, p 7.3.

³⁰⁷ Samas, p 4.7.2.

4. Teiste ametiasutuste ja -isikutega suhtlemisel laieneb advokaadile kohustus käituda väärilt, korrektelt ja lugupidavalt nii kõnes, kirjas kui teos, sealhulgas kohustus ametiasutustega kokku lepitud kohtumistelt (näiteks menetlustoimingutele) mõjuva põhjusega mitte puududa. Aukohus on leidnud, et prokuröri suhtes lugupidamatu käitumine on see, kui advokaat jätab kokkulepitud menetlustoimingutele tulemata põhjusel, et ta on endale võtnud täitmiseks rohkem riigi õigusabi asju, kui ta tegeleda jõuab.³⁰⁸ Advokaat, kes pidevalt hilineb menetlustoimingutele, küsib menetlustoimingutel ebamõistlikult pikki vaheaegu ja tegeleb menetlustoimingutel kõrvaliste asjadega, suhtub menetlejasse lugupidamatult.³⁰⁹ Lugupidav suhtumine ametiasutustesse eeldab ka korrektset suhtlust nendega. Advokaat peab olema advokaadibüroo lahtioleku ajal kättesaadav või peab olema büroos informatsioon tema eemalviibimise põhjuse kohta ning võimalus jätta advokaadile tagasihelistamise (kontaktivõtmise) palve. Advokaat peab suhtuma ametiasutuste (sealhulgas saatkonna, uurimisasutuste) pöördumistesse lugupidavalt, vastates neile mõistliku aja jooksul.³¹⁰ Advokaat peab oma tegevust korraldama selliselt, et suhtluses ametiasutustega ei oleks viimased sunnitud advokaadiga kontakti saamiseks pöörduma advokatuuri poole.³¹¹ Lisaks ei tohi advokaat ametiasutuse töötajaid tahtlikult eksitada. Advokaat, kes ei ole isiku esindaja, ei tohi käituda selliselt, et ametiisik (näiteks kohtutäitur) võib mõistlikult järeldada, et advokaat isikut siiski esindab.³¹² Seejuures on advokaat kohustatud ametiasutuse pöördumistesse suhtuma tähelepanelikult, olenemata sellest, kas pöördumise saatja on advokaadile tuntud või tundmatu isik. Kui advokaadi poole pöördub ametnik, kes peab advokaati ekslikult isiku esindajaks, tuleb advokaadil pöördujat viivitamatult informeerida sellest, et tema ei ole isiku esindaja.³¹³ Mis puudutab advokaadi õigust ametiasutusi kritiseerida, siis selles osas tuleb arvestada, et kohtuvõimu tagatised õigusemõistmise kandjana on kõrgemad. Samas tuleb arvestada, et igal juhul peab advokaat kriitikat esitades olema viisakas ja lugupidav, kriitika peab olema suunatud õigele adressaadile ning põhinema faktilistel asjaoludel.

³⁰⁸ Aukohtu 29.05.2014 otsus.

³⁰⁹ Aukohtu 14.03.2013 otsus.

³¹⁰ Aukohtu 14.03.2013 otsus.

³¹¹ Aukohtu 10.05.2011 otsus.

³¹² Aukohtu 11.07.2011 otsus.

³¹³ Samas.

5. Seoses riigiteenistujate tegevuse kritiseerimisega meedias on EIK märkinud, et kuigi see on teatud ulatuses lubatud, on riigi pädevate organite kui avaliku korra tagajate otsustada, millised vahendid, sealhulgas kriminaalõiguslikud, nad kasutusele võtavad reageerimaks laimavatele süüdistustele, millel puudub alus või mis on esitatud halvas usus tingimusel, et need vahendid on kohased ja ei ole ülemäärased.³¹⁴

³¹⁴ Coutant vs. Prantsusmaa, 24.02.2008, 17155/03.

VI peatükk. SUHTED KOLLEEGIDEGA

Käesolev peatükk reguleerib advokaatide suhteid teiste advokaatidega, sealhulgas nii Eesti kui ka välisriigi advokaatidega. CCBE EK artikli 5.1.2 kohaselt on advokaat kohustatud tunnustama kõiki liikmesriikide advokaate kui kolleege ning suhtuma neisse heatahtlikult ja viisakusega. CCBE EK artikli 5.1.1 esimene lause selgitab, et advokaadiameti ühtsus eeldab advokaatide vahel usaldust ja koostööd klientide huvides, et ära hoida mõttetuid kohtuvaidlusi ja muud advokaadikutse mainet kompromiteerivat käitumist. Mitte kunagi ei tohi advokaat seejuures kutsealaseid huvisid asetada kõrgemale kliendi huvidest (CCBE EK artikli 5.1.1 teine lause). Väärikat suhtlemist eeldatakse advokatuuri sees nii teiste advokaatidega kui ka advokatuuri organitega. Seoses viimati mainitud nõudega on aukohus tuvastanud näiteks AdvS § 46 lg 2 p 3 rikkumise olukorras, kus advokaat ei reageerinud advokatuuri korduvatele pöördumistele, jättes need täielikult tähelepanuta.³¹⁵

§ 24. Suhtlemine kolleegidega

(1) Advokaadi suhted kolleegidega rajanevad vastastikusel austusel ja usaldusel. Advokaat suhtub kolleegi heatahtlikult, ausalt, viisakalt ja korrektselt, on abivalmis ja koostööaldis. Nende nõuete täitmine ei tohi kahjustada kliendi huve.

(2) Kutsealastest ja isiklikest küsimustest tekkinud lahkkelisid advokaatide vahel püütakse lahendada kokkuleppel. Kui kokkulepet ei saavutata, võib advokaat kolleegidevahelise vaidluse lahendamiseks pöörduda advokatuuri juhatuse või aukohtu poole.

(3) Advokaat kasutab kolleegi vastu õiguskaitsevahendeid üksnes siis, kui on ammendatud kõik muud võimalused vaidluse lahendamiseks.

(4) Advokaat ei lahenda kolleegidevahelisi vaidlusi meedias ega avalikkuse ees.

³¹⁵ Aukohtu 10.12.2015 otsus.

(5) Kui advokaat osutab õigusabi asjas, milles vastaspoolt teadaolevalt nõustab samuti advokaat, suhtleb advokaat vastaspoolega üldjuhul tema advokaadi teadmisel või kaudu. Kui advokaat kliendi asja ajamisel pöördub otse vastaspoole poole, teavitab ta sellisest pöördumisest vastaspoole advokaati.

1. Üldpõhimõtted suhtlemisel kolleegiga. Advokaadi suhtlus kolleegidega rajaneb kahel põhimõttel. Esiteks on advokaadil üldine kohustus olla aus ja väärikas (vt § 9 komm 3), mis rakendub muu hulgas ka advokaadi suhtlemisel oma kolleegiga. Teiseks on advokaadil kohustus oma tegevusega hoiduda advokatuuri kui kutseorganisatsiooni maine kahjustamisest, mis võib aset leida muu hulgas juhul, kui advokatuuri liikmed hakkavad oma konflikte lahendama kolmandate isikute, sealhulgas meedia ees. Mõlemad põhimõtted aitavad kokkuvõttes kaasa advokaadikutse ja advokatuuri maine hoidmisele nii üksikisikute kui ka avalikkuse silmis. IBA põhiprintsiipide kommentaaris h märgitakse, et vastastikune austus kolleegide vahel edendab õigusemõistmist, konfliktide lahendamist ja on klientide huvides.

2. Lõike 1 esimene lause sätestab, et advokaadi suhted kolleegiga rajanevad vastastikusel austusel ja usaldusel. **Lõike 1 teise lause** järgi suhtub advokaat kolleegi heatahtlikult, ausalt, viisakalt ja korrektset, on abivalmis ja koostööaldis. Nende nõuete täitmisel tuleb silmas pidada, et tagatud oleks ka kliendi huvide kaitse (**Ig 1 kolmas lause**). Seega peab advokaat oma kohustused kliendi ees alati seadma kõrgemale oma kohustustest kolleegi ees (vt ka § 8 komm 2.1). Samas ei tohi advokaat üheski olukorras unustada oma kohustust olla aus ja väärikas. See tähendab muu hulgas, et vastaspoolt esindava advokaadi tegevuse kritiseerimine menetluse käigus pädevate organite (näiteks kohtu) ees on lubatud (ja isegi nõutav), kuid see peab olema suunatud vastaspoole tegevuse, mitte isiku vastu ning esitatud viisakas ja lugupidavas vormis (vt ka § 22 komm 1). Ühe näitena advokaadi austava ja usaldava suhtumise kohta teise advokaati võib tuua aukohtu poolt märgitu, mille kohaselt advokaat üldjuhul on õigustatud eeldama teise advokaadi esindusõigust ning seda eriti olukorras, kui suhtlus toimub kolleegide vahel. Kui ühel advokaadil on kahtlus teise advokaadi esindusõiguse osas, siis tuleb tal selles küsimuses viisakalt kolleegi poole pöörduda.³¹⁶ Austus kolleegi vastu hõlmab ka kohustust kolleegi teavitada sellest, kui kolleegi klient on konkreetses asjas advokaadi kliendiks üle tulnud. Austus kolleegi vastu tähendab, et vastav teavitamiskohustus peaks kehtima igal juhul, olenemata sellest, kas eelnev advokaat on oma ülesandeid täitnud lepingulises või riigi õigusabi korras, ning olenemata sellest, kas advokaat võtab ülesande

³¹⁶ Aukohtu 10.05.2011 otsus.

vastu lepingulisena või riigi õigusabi korras (vt selles osas ka § 7 komm 4). Kuivõrd samaaegselt kehtib advokaadile ka konfidentsiaalsuskohustus, on olukorras, kus advokaat võtab kliendi ülesande täitmise üle lepingu sõlmimisega, kohane kliendi ülesande vastuvõtmise eelduseks seada kliendipoolne kolleegi teavitamine või kliendi nõusolek advokaadipoolseks teavituseks kolleegile. Riigi õigusabi korras ülesande vastuvõtmisel ei saa küll kliendile selliseid tingimusi seada, kuid kolleegi tuleb siiski ülesande vastuvõtmisest teavitada. Ühtlasi tuleks kolleegi teavitamisest informeerida ka riigi õigusabi saajat.

3. Kolleegiga eri küsimustes (nii isiklikus kui ka kutsealases) tekkinud konfliktide lahendamisele kehtivad järgmised põhimõtted, mis kohalduvad ka advokaadibüroo ja advokaadi vahelise konflikti korral. Esmalt tuleb advokaadil püüda saavutada kolleegiga kokkulepe (**Ig 2 esimene lause**). Kui see ei õnnestu ja konflikt on siiski vaja lahendada, tuleb advokaadil pöörduda advokatuuri juhatuse või aukohtu poole (**Ig 2 teine lause**). Alles siis, kui kumbki eelnimetatud konflikti lahendamise meetod ei tööta, võib advokaat kolleegi vastu kasutada õiguskaitsevahendeid (**Ig 3**). Mitte mingil juhul ei tohi advokaat lahendada vaidlust kolleegiga meedia või avalikuse ees (**Ig 4**). Aukohtu 22.03.2012 otsuses on märgitud, et kõik vaidlused ja lahkkelid tuleb advokaatidel lahendada omavahel või kutseorganisatsioonil, mitte püüda neid lahendada avalikus kohtumenetluses, kuivõrd selline teguviis ei ole kolleegide suhtes lugupidav ega väärikas. Kõnealuses asjas esitasid vandeadvokaadid kohtumenetluses vastaspoolt esitanud advokaatide taandamise taotluse ilma seadusliku aluseta ning ilma, et oleks eelnevalt nende advokaatide poole pöördunud või üritanud konflikti lahendada advokatuuri juhatuse või aukohtu kaudu. Aukohtu kõne all olevat lahendit tuleb mõista siiski rangelt konkreetsete faktiliste asjaolude kontekstis: nimelt asusid advokaadid pooleliolevas menetluses konflikti lahendama selleks täiesti sobimatul viisil, st esitades taandamistaotluse ilma vastava seadusliku aluseta. Seetõttu ei tohi aukohtu seisukohta tõlgendada kui keeldu vastaspoole advokaadi tegevust, seisukohti jne kohtumenetluses asjakohasel viisil kritiseerida – vastupidi, kliendi huvide kaitsjana on advokaadil mitte ainult õigus, vaid ka kohustus seda teha. Seega tuleb **lõikes 3** nimetatud õiguskaitsevahendeid, mille kasutamine on lubatud üksnes pärast konfliktis osalevate advokaatide läbirääkimisi ja pöördumist advokatuuri poole, mõista eelkõige kui iseseisvaid, kliendi asja väliseid õiguskaitsevahendeid (näiteks ühe advokaadi pöördumine teise advokaadi vastu kohtusse). Juhatuse on selles osas 14.12.2010 seisukohas märkinud, et olukorras, kus teisel osapoolel puudub valmisolek lepitusmenetluseks, ei saa advokatuuri organid kliendisuhete tuvastamise küsimuse lahendamisele kaasa aidata, kuivõrd advokatuuri organite pädevusse ei kuulu tsiviilõiguslike vaidluste lahendamine, sealhulgas võlasuhte olemasolu tuvastamine. Sellises küsimuses ei jää advokaadil

muud üle, kui oma õiguste maksmapanekuks pöörduda oma kolleegi vastu tsiviilkohtusse. Igal juhul tuleb arvestada, et kommenteeritava paragrahvi kolmandas lõikes toodu ei ole absoluutne, st kui esinevad kaalukad põhjused selles sätestatust möödaminekuks, eelkõige esmajärjekorras õiguskaitsevahendite kasutamiseks, on see lubatud.

4. Lõige 5 sätestab, et suhtlus vastaspoolega, keda esindab või kaitseb advokaat, toimub selle advokaadi kaudu. Kui osutub vajalikuks suhelda otse vastaspoolega, tuleb sellest ka vastaspoole advokaati teavitada. Sarnase kohustuse sätestab ka CCBE EK artikkel 5.5, mille kohaselt ei tohi advokaat arutada konkreetset asja vahetult isikuga, kelle kohta ta teab, et teda esindab või nõustab samas asjas teine advokaat, ilma selle teise advokaadi nõusolekuta ning ta on kohustatud teist advokaati teavitama igast niisugusest aset leidnud suhtlusest. CCBE EK kommentaaride kohaselt on selle sätte eesmärgiks edendada sujuvat asjaajamist advokaatide vahel ning takistada katseid teise advokaadi klienti ära kasutada. Kommenteerivat Eesti Advokatuuri eetikakoodeksi lõiget ei saa siiski käsitada otsesuhtluse keeluna – kui advokaat leiab, et otsesuhtlus on teatud põhjustel tema kliendi huvides, tuleb tal tõsta oma kliendi huvid kõrgemale kolleegi huvidest (vt ka § 8 komm 1), kuid selle juures tuleb siiski pidada silmas nõuet vastaspoolt esindavat kolleegi otsesuhtlusest teavitada.

VII peatükk. SUHTED AVALIKKUSEGA

Advokaadi suhtlust avalikkuse ja meediaga võib ette tulla mitmes vormis. Nii võib advokaat esineda advokatuuri nimel oma ametikoha tõttu või kui ta on selleks volitatud või enda nimel, kui ta esineb sõnavõtuga mingil õiguse sfääri kuuluval teemal või enda nimel konkreetsesse klienti puutuvas asjas, kui klient on teda selleks volitanud. Kõikidel juhtudel peab advokaat arvestama, et tema suhtes kehtivad ka avalikkuse ja meediaga suhtlemisel kõik kutse-eeetika põhimõtted, sealhulgas konfidentsiaalsuskohustus, kohustus säilitada au ja väärikus, kohustus suhtuda kohtusse lugupidavalt jne. Kui avalikkusele suunatud teave kannab ärilise teavitamise iseloomu, on advokaadil lisaks kohustus järgida eetikakoodeksi §-s 6 sätestatud (vt selle kohta ka § 6 komm-d).

§ 25. Suhtlemine avalikkuse ja meediaga

(1) Advokaat arvestab avalikkusega suhtlemisel kutse-eeetika nõudeid.

(2) Avalikkuse ees ja meedias esineb advokaat üksnes enda nimel, välja arvatud juhul, kui ta on õigustatud advokatuuri nimel esinema oma ametikoha tõttu või kui ta on selleks volitatud.

1. Üldpõhimõtted suhtlemisel avalikkuse ja meediaga. Eesti Advokatuuri esindamist meedias ja mujal avalikkuse ees reguleerivad Eesti Advokatuuri kommunikatsioonipõhimõtted ja kommunikatsioonijuhend.³¹⁷ Kui advokatuuri liige suhtleb enda nimel avalikkuse või meediaga, siis on soovitatav järgida 28.05.2013 kinnitatud meediasuhtluse meespead. Kuivõrd kriminaalasjad on sageli meedia kõrgeandatud huviorbiidis, tasub meediaga nendel teemadel suheldes vajadusel meelde tuletada väljavõtteid Eesti Vabariigi põhiseaduse §-st 21 (kuriteos kahtlustatavale antakse viivitamatult ka võimalus valida endale kaitsja ja kohtuda temaga) ja §-st 22 (kedagi ei tohi käsitada kuriteos süüdi olevana enne, kui tema kohta on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus) (vt täiendavaid nõuandeid 28.05.2013 meediasuhtluse

³¹⁷ Kinnitatud Eesti Advokatuuri 23.03.2010 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatus 03.06.2014 otsusega.

meelespeast). Igal juhul tuleb advokaadil avalikkuse ja meediaga suheldes järgida kutse-eesitika nõudeid (**lg 1**).

2. Esinemine meedias või avalikkuse ees advokatuuri nimel. Meedias või avalikkuse ees advokatuuri nimel võib esineda üksnes advokaat, kellel on vastav ametikoht (nt advokatuuri esimees) või kellele advokatuur on vastava volituse andnud (**lg 2**).

3. Esinemine meedias või avalikkuse ees enda nimel. Enda nimel võib advokaat meedias või avalikkuse ees esineda mistahes õiguslikku sfääri puutuval teemal, milles ta peab ennast piisavalt pädevaks, et vastavaid avaldusi teha. Seejuures võib advokaat esineda nii faktilise avaldusega (näiteks selgitada, mil viisil kohtupraktika tõlgendab konkreetset õigusinstituuti, või kirjeldada kehtivat regulatsiooni mingis valdkonnas) kui arvamusega (näiteks avaldada arvamust konkreetse sätte põhiseaduspärasuse osas). Lubatud on ka õigusnõustamine meedia vahendusel (näiteks teleseriaalis õigusnõu andmine). Igal juhul tuleb advokaadil seejuures jääda ausaks ja väärikaks, sealhulgas hoiduda tahtlikult ebaõigete faktide esitamisest, eksliku nõu andmisest jne. Keerukates ja avalikkuse tähelepanu all olevates õigusvaidlustes võivad advokaadid võimalusel arvamust avaldada, kuid arvamuse avaldamine ei tohiks üle kasvada katseks vaidlust meedias lahendama hakata. Viimast nõuet silmas pidades on heaks tavaks, kui arvamuse avaldusest nähtub, kas advokaat on konkreetses või analoogses vaidluses poole esindaja või esineb üksnes enda nimel.

4. Esinemine meedias või avalikkuse ees kliendi asjas. Kliendi esindajana võib advokaat meedias või avalikkuse ees esineda juhul, kui klient seda soovib, ja ulatuses, milleks klient nõusoleku annab, viidates vastavas sõnavõtus (olgu selleks aramusartikkel, intervjuu, sõnavõtt sotsiaalmeedias vms), et avaldus on tehtud kliendi nimel. Avalikkuse tähelepanu alla sattuda võivates asjades on soovitatav kliendilt enne kohtuistungile minemist küsida ette kliendi nõusolek suhtlemiseks meediaga, et ei tekiks olukorda, kus advokaadilt küsitakse istungi lõppedes intervjuud ja ta ei tea, mil viisil ta edasi toimetama peaks. Meedias esinedes ei tohi advokaat mitte mingil juhul jagada konfidentsiaalseid andmeid (näiteks isikuandmeid).³¹⁸ EIK ei keela põhimõtteliselt konkreetses asjas avaldustega pressile poole pöördumist, kuid meedia kasutamine istungil esile tõusnud probleemide lahendamiseks ei leia tõenäoliselt EIK heakskiitu.³¹⁹ Nii näiteks kritiseeris kaebajast advokaat kaasuses Schöpfer vs. Šveits pooleliolevas menetluses õigussüsteemi tööd, väites, et pressile poole pöördumine

³¹⁸ Aukohtu 08.01.2010 otsus.

³¹⁹ K. Reid, lk 651.

oli tema viimane abinõu. EIK tegi kindlaks, et kaebaja korraldas enne pressikonverentsi ja alles pärast seda esitas kaebuse apellatsioonikohtusse, mis tähendab, et meediasse pöördumine ei olnud tema viimane abinõu. Lisaks võttis kohus arvesse seda, et kaebaja esitatud väited olid üldist laadi ja samas oma sisult tõsised, mistõttu kaebaja karistamine kutse-eeetika rikkumise eest ei läinud vastuollu EIÕK artikliga 10.³²⁰ Kaasuses *Morice vs. Prantsusmaa* võttis EIK kokku põhimõtted, mis advokaadi pöördumisele pressi poole seoses konkreetse asjaga kehtivad. Pöördumine on lubatud selleks, et teavitada avalikkust asjaoludest, mis võivad õigusemõistmist kahjustada. Kui press on advokaadi avaldust muutnud ja advokaat eitab avalduse tegemist sellises sõnastuses, ei saa advokaati avalduse tegemise eest vastutusele võtta. Kuigi advokaadid on seotud kohustusega hoida kohtueelse uurimise käiku salajas, ei vastuta nad isiklike kommentaaride tegemisel informatsiooni eest, mis oli juba eelnevalt pressi valduses ja mis oleks avaldatud sõltumata sellest, kas advokaat nõustus omalt poolt kommentaare andma või mitte.³²¹ Kohtu tegevuse kritiseerimisele esitatavate nõuete kohta vt täpsemalt § 20 komm 2.2 ja muude ametnike tegevuse kommenteerimise kohta § 23 komm 5. Esinemisel avalikkuse ees või meedias kliendi asjas tuleb arvestada, et kliendi enda väljendusvabadus võib olla ulatuslikum, kui seda on advokaadi kui kliendi esindaja oma. Advokaadi väljendusvabadusel seavad eripiirangud eelkõige kõrgendatud au ja väärikuse järgimise nõue, kohtusuunalise kriitika piirangud, keeld minna vaidluse käsitlemisel üle sisuliselt vaidluse meedias lahendamisele ning kollegiaalsuse põhimõtte. Kui klient leiab, et mingi avaldus avalikkuse ees on tema huvides, ei tähenda see automaatselt, et vastava avalduse peaks tegema advokaat või et advokaat saaks avaldust tehes lähtuda samasugustest väljendusvabaduse reeglitest, nagu tema klient. Viidatud osas on väga piiripealseks juhtumiks olukord, kus advokaadid otsustasid meediale avaldada neile prokuröri poolt ekslikult saadetud töödokumendi, mis viitas muu hulgas prokuröri poolt kohtule esitatud positsiooni nõrkadele kohtadele. Kui advokaadid hindasid, et vastava teabe kasutamine on kliendi huvides, tekkis neil iseenesest kliendi huvide kaitse printsibist kohustus vastavat teavet kasutada, kuid sellest eraldiseisev küsimus on valitud käitumisviis, kõnealusel juhul andmete avaldamine meediale. Viidatud näite puhul aukohtumenetlust ei algatatud, kuivõrd tegemist oli korrupsioonikahtlusega asjaga, mida juba avalikkuse ees käsitleti, kuna prokuratuur oli selle kohta infot andnud. Sellisel juhul tuleb jaatada advokaadi õigust käsitleda avalikkuse ees ka prokuratuuri positsiooni nõrkust ja oma väiteid põhistada, kui see on kliendi huvides ja klient on selleks nõusoleku andnud.

³²⁰ 20.05.1998, 25405/94, p 34.

³²¹ *Morice vs. Prantsusmaa*, 23.04.2015, 29369/10, p 138.

Kasutatud kirjandus

- Alvin, A.** "Advokaadi kutse-eetika teoreetilised alused" kogumikus *Tractatus Terribiles*. Artiklikogumik professor J. Sootaki 60. juubeliks. Tallinn: Juura, 2009.
- Alvin, A.** Advokaadi kutse-eetika *raison d'entre*. – *Juridica* 2014, nr 3, lk 232–243.
- Alvin, A.** Advokaadi kutse-eetika õigusteoreetilised alused. Magistritöö. Tartu, 2010.
- Aavik, T** jt. "Eetikakoodeksid – mis nad on ja kuidas neid välja töötada ja rakendada?" kogumikus *Eetikakoodeksid. Väärtused, normid ja eetilised dilemmad*. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus, 2016.
- Cranston, R.** *Legal Ethics and Professional Responsibility*. Oxford University Press, 1996.
- Duff, R. A., Farmer, L., Marshall, S., Tadors, V.** *Trial on Trial: Volume 3. Towards a Normative Theory of the Criminal Trial*, Oxford: Hart Publishing, 2007.
- Herring, J.** *Legal Ethics*. Oxford University Press, 2014.
- Kergandberg, E., Pikamäe, P.** *Kriminaalmenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura, 2012.
- Kooskora, M.** "Eetikakoodeks – abistav töövahend organisatsioonides ja ettevõtetes" kogumikus *Eetikakoodeksid. Väärtused, normid ja eetilised dilemmad*. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus, 2016.
- Lõhmus, U.** Advokaadi ja kliendi usaldussuhe ja selle piirid. – *Juridica* 2007, nr 9, lk 608–618.
- Madise, Ü** jt. *Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2017*. Kättesaadav: <http://www.pohiseadus.ee/>.
- Namm, K.** Probleemid jälitustegevusega – ühe kaitsja vaatenurk. *Kohtute aastaraamat 2015*, lk 87–100.
- Pevkur, A.** "Kellele luuakse eetikakoodeksid: kutse, organisatsioon ja roll" kogumikus *Eetikakoodeksid. Väärtused, normid ja eetilised dilemmad*. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus, 2016.
- Pojman, L. P.** *Eetika. Õiget ja väära avastamas*. Tallinn 2005.

- Reid, K.** A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights. 5th Edition. Thomas Reuters, 2015.
- Smits, J.** The Mind and Method of Legal Academic. Edward Elgar, 2012.
- Soo, A.** Ebaefektiivne kaitse kriminaalmenetluses: mõiste ja probleemistik. – Juridica 2007, nr 6, lk 359–369.
- Soo, A.** Efektiivse riigi õigusabi tagamise meetodid kriminaalmenetluses. – Juridica 2014, nr 9, lk 700–709.
- Sootak, J., Pikamäe, P.** (koost). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. 4. väljaanne Tallinn: Juura, 2015.
- Sutrop, M.** "Kuidas panna eetikakoodeksid paremini toimima" kogumikus Eetikakoodeksid. Väärtused, normid ja eetilised dilemmad. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus, 2016.
- Trechsel, S.** Human Rights in Criminal Proceedings. Oxford University Press, 2005.
- Vahtre, L.** Eesti Advokatuuri ajalugu 1919–1994. Tallinn, 2005.
- Vallikivi, H.** Juristide liikumine advokatuuri, prokuratuuri ja kohtunikukonna vahel 1930. aastate teise poole Eesti Vabariigis. – Juridica 2014, nr 3, lk 244–259.
- Varul, P.** jt. Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2009.
- Võsa, L.** Kohtuliku sekkumise ulatus advokaadi sõltumatusse Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika valguses. Uurimistöõ. Tartu, 2017.
- Wendel, B.** Ethics and Law. An Introduction. Cambridge University Press, 2014.

Muu materjal

Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 175 SE

Eesti kohtunike täiskogul 13.02.2004 vastu võetud kohtunike eetikakoodeks

Õiguskantsleri 21.04.20176 seisukoht nr 6-1/151435/1601738

Harju Maakohtu tööpiirkonna kohtumenetluse parima praktika suunised

Kasutatud õigusaktid

Abipolitseiniku seadus

Advokatuuriseadus

Eesti Vabariigi põhiseadus

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon

Elektroonilise side seadus

Halduskohtumenetluse seadustik

Haldusmenetluse seadus

Julgeolekuasutuste seadus

Karistusregistri seadus

Karistusseadustik

Konkurentsi seadus

Kriminaalmenetluse seadustik

Pankrotiseadus

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus

Reklaamiseadus

Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus

Riigi õigusabi seadus

Tarbijakaitse seadus

Tsiviilkohtumenetluse seadustik

Töölepinguseadus

Vangistus seadus

Võlaõigus seadus

Eesti Advokatuuri õigusaktid

1. Advokaadibüroo pidamise juhend. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 07.02.2012 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 24.01.2017 otsusega.
2. Advokaadibüroo protseduurireeglid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise kohustuse täitmiseks. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 09.09.2008 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 18.06.2013 otsusega.
3. Advokaadibüroode kontrollimise juhend. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 13.01.2009 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 24.01.2017 otsusega.
4. Advokaatide poolt rahapesu andmebüroole esitatava teate koostamise soovituslik juhend. Kooskõlastatud Eesti Advokatuuri juhatuse 05.02.2008 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 18.06.2013 otsusega.
5. Eesti Advokatuuri kodukord. Kinnitatud Eesti Advokatuuri üldkogu 24.04.2013 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri üldkogu 03.03.2016 otsusega.
6. Eesti Advokatuuri kommunikatsioonipõhimõtted ja kommunikatsioonijuhend. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 23.03.2010 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 03.06.2014 otsusega.
7. Eesti Advokatuuri strateegia 2018–2027. 11.05.2018 Eesti Advokaatuuri üldkogul esitatud redaktsioon.
8. Eesti Advokatuuri täiendusõppe alused ja kord. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 09.12.2014 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri 05.04.2016 otsusega.
9. Emeriitadvokaadi statuut. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 05.04.2016 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 20.09.2016 otsusega.
10. Isiku kinnisesse asutusse paigutamise asjades riigi õigusabi osutamise juhend. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 10.11.2015 otsusega.
11. Juhend seoses alaealiste esindamisega tsiviilkohtumenetluses. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 13.06.2017 otsusega.
12. Kliendi materjalide hoidmise juhend. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 17.11.2009 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 14.12.2010 otsusega.

13. Kliendi vara hoidmise juhend. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 13.01.2009 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 18.06.2013 otsusega.
14. Kliendilepingute sõlmimise juhend. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 17.11.2009 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 07.04.2015 otsusega.
15. Kriminaalmenetluses kaitsjana riigi õigusabi osutamise juhend. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 25.11.2014 otsusega.
16. Meediasuhtluse meelespea 23.03.2010.
17. Riigi õigusabi osutamise juhend. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 25.02.2014 otsusega.
18. Tarbijavaidluste lahendamise kord. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 17.10.2017 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 19.12.2017 otsusega.
19. Õigusteenuse osutamise kord seoses kliendi huvides juriidilise isiku organisse kuulumise ja osaluse omamisega. Kinnitatud Eesti Advokatuuri juhatuse 12.01.2016 otsusega, viimati muudetud Eesti Advokatuuri juhatuse 05.04.2016 otsusega.

Euroopa Liidu õigusaktid

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12.12.2006 direktiiv 2006/123/EÜ teenuste kohta siseturul

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16.02.1998 direktiiv 98/5/EÜ, millega hõlbustatakse alalist tegutsemist advokaadi kutsealal muus liikmesriigis kui see, kus omandati kutsekvalifikatsioon

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21.05.2013 tarbijavaidluste kohtuvälise lahendamise direktiiv 2013/11/EL

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22.10.2013 direktiiv 2013/48/EL, mis käsitleb õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses ning õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26.10.2005 direktiiv 2005/60/EÜ rahandussüsteemi rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise vältimise kohta

Nõukogu 22.03.1977 direktiiv 77/249/EMÜ õigusteenuste osutamise tulemuslikuma elluviimise kohta

Teiste riikide juhendid ja rahvusvahelised soovitused

ABA Model Rules of Professional Conduct: http://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct.html

CCBE Code of Conduct: http://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/DEONTOLOGY/DEON_CoC/EN_DEON_CoC.pdf

CCBE Charter of Core Principles of the European Legal Profession: http://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/DEONTOLOGY/DEON_CoC/EN_DEON_CoC.pdf

IBA International Principles on Conduct for the Legal Profession: <https://www.ibanet.org/Article/NewDetail.aspx?ArticleUid=BC99FD2C-D253-4BFE-A3B9-C13F196D9E60>

The Bangalore Principles of Judicial Conduct 2002: <https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/the-bangalore-principles-of-judicial-conduct/>